

50 118

BIBLIOTECA

DE LA

Universidad de Salamanca.

Est. 10 Caj. 1. Núm. 11.

2-13-1-17

n 168

n 168

2 - 13 - 7 - 17 -

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

BIBLIOTECA GENERAL HISTORICA

I
00168

1572-1584

3
5
1572

1572

VNIVERSITATIS
DSVIA...
BIBLIOTECA GENERALIS

Ad sanctissimum et. B
patre et. D. D. paulu. ii. P
N. liber incipit dictus Spe
culu uite humane quia i eo
cucti motales iquouis fue
rit statuul' offitio spuali
aut teporali specularuntur
cuiuslibz artis et uite pspe
ra et aduersa ac recta uiue
di documeta Edit9 a Ro
dorico epo zamoreli poste
a calaguritano hispano. &
S. i castro suo Sancti. An
geli Castellano et Referen
dario. Prologus

S
anctissimo.
ac clementis
simo i xpo
patri. domi
no. dno Pau
lo secundo sacrosacte roane
et uniuersalis ecclesie sum
mo pastoi et potifici maxi
mo. eiusde. S. obsequetissi
m9 seruul9. et familiar. Ro
doric9 eps zamoreli hispan9
ac castri sui sancti. agri de
urbe fidelissim9 castellan9 et
referendario. seipm cu utrius
qz hois humilima i clinacone
Logitanti mihi hac munitissi
ma romane tue. urbis. imo
toti9 orbis aplissimaz san

cti Angeli ace tue. S. iussu
tua auctoritate et dignati
one custodiēti. ubi aliquid
otii supest qz dignu tue. S
in his tui felicissimi potifi
cat9 beatif. initiis offerre
ualre Video nil omnio m
hi cetisqz motalib9 supeffe
qz aut ad laude. aut ad com
monicone ptine possit. Te
cu eni habes ea oia uirtutu
dnanta quibus ois laus re
cte coparatur Tecu deniqz
tata isidz sapiētia qn poti
us a natura inata igemiul
tamqz prudētia. reruqz om
niu experētia. ut nullis ege
as ex teridibus ad iumētis
Dez ego glorie et nomis
tue. S. audissim9 existiaui
paululu aliqd utina dignu
tue. S. offerre In qz duz in
gens occupationu sarcina
paulis per tua. S. respirare
pmiserit. habeas i hoc opu
sculo tue. S. dicato. aliqs p
uitatis itellect9 mei iepti
as. ut i eis recreacionis gra
tia no tam dlecteris. qz tui
acutissimi ingenii calamo
atqz cesura emendes et co
rigas. Dignu namqz existi
maui. ut cui9 copusculi mei
membra tuis obties obsequi

is ppetuo deuincta. eius eti
am si que sunt animi uires
possideas. Et dum exteri
oris. hoīs partes sese ad tu
a duouēt obseq̄a. d̄bil quo
q̄ et rudis iterior itellect⁹
ad tue. S. ḡiam non dor
mitet. quo fiet. ut eidem tue
B. seruiat utq̄ meus imo
tu⁹ homo. Venit igit̄ sepe
ī mētem. B. pat̄ et p̄tise x
maxime. q̄ uaria q̄q̄ diuer
sa sunt cūctoꝝ hominū stu
dia. uarie artes. uaria offi
tia. uaria deniq̄ uiuēdi ge
nera. adeo ut aurius dubiq̄
q̄ sit. plerūq̄ hominibus uite
sue mod⁹. dubia ī hoc secul
lo uiuēdi fors nec sat̄ eligē
possint q̄ tadē uite studiū
quā uiuēdi formulā securius
asseq̄t̄. Sū enī human⁹ ani
mus nō mō bonū simpliciē
sed teste Aristotile. sūmū
bonum naturalī conamine
appetē uideat̄. nihil certe
deesse uideēt. nisi recte eli
gēdi ratio. In ea igit̄ non
umq̄ error attingit illa po
tissimū ratione. q̄a cuz iux
ta philosphi sentēciā. eleccō
nō nisi d̄ p̄cognitis existat
p̄ eo q̄ nemo que ignorat
eligit. ut ille ī recte eligēdo

d̄stitiat necesse est. q̄ dispo
rū statuū uiuēdiq̄ generū
dultia et amara commoda
et ī commoda nō satis ag
noscit. Et igit̄ noscam⁹ q̄
les a nob̄ artes. q̄lia studia
q̄liaue cōuersandi aut uiuē
di genera. dūz ī hoc fallaci
seculo uagamur. et q̄ ordiē
d̄ ligenda sectādaq̄ sint. d̄
creui p̄ modulo īgeniū. q̄d
in ea re seccō tue. S. d̄ dica
re. tuoq̄ nomini cōsecrare
nec ab re q̄dē. cū enī ad te
unū omnis uite mod⁹. omī
mōtaliū statū. et hūana cō
uersatio. atq̄ cōditio r̄fera
tur. tuoq̄ cūctoꝝ mōtaliū
lis nōma. mod̄ratio et spe
culū tu deniq̄ cūctoꝝ uiuē
di genēz nō soluz distribu
tor. sed emēdator existas
Recte tibi uni h̄smōi opu
sculū dirigendū atq̄ dicā
dū fuit eritq̄ eius libri titu
lus speculū uite hūane. Quā
ueluti in materiali speculo
unusquisq̄ non mō sua. sed
et alioꝝ itueēt aut pulchra
aut deformia. et quid̄ com
mēdādū qui due emēdādū
sit Sic ī hoc opusculo tāq̄
ī limpidissimo speculo liq̄
do cōspitiet dulcia et ama

ra. recta aut d̄formia. e⁹ uis
statū. et artis totiq̄ hūane
uite. quo fiet ut aptissime
agnoscat. q̄ in seipo. ac ui
ta et sorte sua. et demū ce
terorū mortaliū. laudandū
sequēdū. siue r̄prehenden
dū et cōrigēdū sit Quēad
modū igitur teste Helacō.
Papa. duo sunt uite genera
q̄bus orbis principaliter re
git̄. et oīm mortaliū cōuer
sacō pendet. Aliud uideli
cet eorū qui tēporaliē. ali
ud illoꝝ qui spūaliē uiuunt
Ita duo sub breui compēdi
o tractat⁹ attingā
In primo q̄dē d̄ cūctis tēpo
rib⁹ statib⁹ siue secularib⁹
artib⁹. et uiuēdi formulis
breui agēz. incipiētes a sum
mo tēporali culmie. uideli
cet Cesarū. Regū et p̄ici
pū. usq̄ ad bubulcos. et in
fime uite homines. Et ī ea
p̄te diuersos hoīm uiuēdi
modos in tēporali statu d̄
gentiū. uariaq̄ artū et oc
cupationū secularū genera
q̄b⁹ hoīes sese ut plurimū
cōferre aut implicari solēt
breui p̄strigam. Et. q̄d ī eis
anime p̄fectus. aut tēpora
lis honoris. uel comodi aut

in comodi. labori uel pericu
li late at. succicti⁹ atq̄ exq̄
sitiū q̄ potero explicabo.
Tandē d̄ cūctis fere malis
suppliti⁹. penis. mortibus
ac dampnis corporalibus
necnō d̄ceteris intrinsecis et
inuisibilibus ermpnis ac
mentis afflictionib⁹. que
ab origie mūdi homīes tā
boni et inocētes. q̄ mali et
peccatores magt̄ excellen
tes. et nōiati in omni statu
existētē p̄pessi sunt. et in
dies mōtales oīs patimur
et d̄ causis eoz̄ ad utraq̄
p̄tem breuissime subitiaz.
In secūdo libro de spiritu
alis uite statu. et uiuēdi ge
nere sermo erit. q̄ cū bināi
us sit. quoꝝ alē ecclesiasti
cus. alē reḡ Paris siue mōa
stic⁹ existat. d̄ utriusq̄ p̄i
cipiū. nat̄a et origie. auct
oritate. īstitucōne. et diffe
rētia. necnō necessitate et
utilitate excellētia et p̄o
gatiuis. sed et de eoz̄ acu
leis. laboribus. et periculis
agēduz erit. Incipiendo a
summo p̄tifice q̄ omnium
statutū uertex est atq̄ toti
us uite hūane exēplare spe
culū existit. De inde cete

ros omnes ecce status et
ordines . particulariꝝ discu
tiam . Ut tãdem discat hũ
nus animas . et si ubiq; sit
labor et dolor ubiq; ad
virtutes et vitia uia sit . cui
potius uaccare et se acomo
dare debeat . ut tandem
dulcoreꝝ simul et amaritu
dinem cuiusq; statꝝ cõside
ras . illam uiuēdi formulaz
elegatq; . et fragilitati na
tureq; sue potius cõueniat
mĩusq; piculi & pluris habe
at bene beateq; uiuēdũ in
quibꝫ quiddã a me disse
rendũ erit tue . S . que fidei
magistra ẽ . correccõni et e
mēdacõni r̄mitto q̄ altissi
mꝫ diutine et felicit̄ prote
gat et cõseruet

Præfacõ utiꝫ i qua auc
toris huius libri uita . eiusq;
studia recolũt . et tãdeꝝ ad
monet ad studia legis diui
ne potiꝫ q̄ humane . et de
effectu legũ humanaz . et
d̄ ordie . pcedēdi i b̄ libro
Erũ . B . pater ut
aptior dultior sit
circa p̄missa dicē
di ordo expertam a me
in ea reluctã . atq; i me ip̄o
exercitatã diffensionē in

terferã . teneboq; t̄puz dia
logo simile . duꝝ honestum
quēdam atq; modestũ alē
cacõnis modum inē piã ma
trē ac nõnullos cõtribules
et amore in cõiũctos dudũ
habitã . circa uitam eligēdã
meã breui p̄stinæro . Quo
fiet . ut dũ rem gestam fã
liter enarro . policitũ p̄sol
uam ordinē . Attingo iam
breuē . sed iocūdã palestrã
patre itaq; uitã functo in
fantulũ me piã mater ad li
teraz studia destinauit ubi
post prima illa litteraz ru
dimēta dialetice et philoso
phie laudatis studiis non
q̄dez ut debui . sed ut ualui
parũper operã dedi . Rur
sus post aliq̄ tēporalis inē
stitia . i eis cõsumata uarie
diuersaq; inē piã matreꝝ
ut cõtribules ac consangui
neos oppõnes fuere . Ma
ter siq̄dē ut erat totiꝫ sanc
tiõe et hõestatis sectatris
ac eximie deuotionis et uir
tutis cupida . optabat : q̄
maxime . ad spirituales me
sciētia cõferre deberē . Illi
contra . Quis . n . inqunt pa
tris nomē aut tenbit aut su
scitabit . Nam cũ pater inē

illius castri cõciues p̄cipuꝫ
et populi quoddã caput su
erit . elaborãdũ est . ut filioꝝ
patreꝝ imiteẽ . Deinde . q̄
generis atq; familie honorē
tenebit . Quis rursꝫ matri
uidue . fratru . sororuq; pupil
lorũ necessitatibꝫ cõpatie
tur . Quis deniq; totius fa
milie et domꝫ onera suppõ
tabit . Quare suadebãt illi
ut seculares me st̄tias con
ferrez . que suis sectatoribꝫ
honores cõparãt . sumas a
placq; afferũt diuitias . Cla
mabat tamen piã mat̄ cum
Hieronimo ad Demetria
dem uirginē dicēs . instruē
daz in teneris ānis de bere
esse animaz diuinis eloqui
is . ut coruscante uerbo dei
diaboli astutie repellãtur .
ut adolescēs resistere sciat
quem hostem p̄ residuo ui
te habiturus est . Addebat
rursꝫ mesto animo f̄ diuina
lege paucos ad modũ . sed
i p̄fanis studiis humanisq;
legibꝫ plurimos laborasse
Secularibus āniq; artibꝫ
quas recte seculi lucratiuas
uocãt . ginasia plera esse q̄
re dolebat a prime . q̄ om̄s
fere legem dei aspernẽtur

in qua cum Regē et p̄pha
iubemur meditã die ac no
ete . quippe ueluti ceci atq;
ignauis ita passim derelin
querent fontem aque uiue
et foderent in cisternis dis
sipatis secularibꝫ uidelicet
disciplinis que nec dulces
nec uiuas aq̄s tinere possũt
Rursꝫ sapias illi iuriditas
sectari deberē . summopere
suadebãt canonicã uidelicet
et ciuilē quoniã habitꝫ iuri
ditis eiꝫ gener erat . Qui
uotꝫ pie matris fatiebat sa
tis . ut p̄te que si ad sensuz
legislatoris leges ip̄e ferũ
tur normã bene recteq; ui
uendi tribuũt . docētz quo
uirtutꝫ et rationis tramite
quo disciplina uigore eccle
sia atq; mũdꝫ ip̄e regatur
Sed et p̄bent documenta
atq; ueras explicacõnes il
lus iuris naturaꝫ non scrip
ti q̄d cum ap̄to in situꝫ est
in cordibus nostris et tãq;
lumē uultus diuini signatũ
est sup̄ nos alteꝫ uidelicet
nõ ledere et ius suuz unicui
q; tribuere . Cui siq̄dem iu
ri naturali nõ distinctum q̄n
imo idē uidetur esse ius di
uinũ cũctos mortales com

mouēs ut quicquid uolumus ut
fatiāt nob̄ homines ea eius
dē et nos faciamus. Tandem
uicta est mat̄ pia ac si uinci
pietas nā potuit p̄p̄inquo
rum suasionib⁹ timida fact̄
acquiescit. Decretū est ergo
ut eis ip̄is studiis uaccare⁹
Commonebat tū matern⁹
amor . ut iter humani iuris
regulas diuini nequaquē
sem̄ imemor Et licet ut di
cebat pulchrū admodum
sit de iustitia hūana agere
necessariū tamē sibi uideba
tur diuinā nō obliuisci. Ad
debat deniq⁹ q̄ cum cōtra
ius iuria fiat tūc me rectū
ueruz iuristam crederet . si
nullam deo iuriā ferrem
Quippe tunc optim⁹ legi
sta euaderē . atq⁹ p̄clar⁹ si
sua imōtali deo iura suasq⁹
leges immaculato calle serua
ssim̄ Tandē p̄ quodaz ut
ita dicebat iocali semp̄ me
morabili illā p̄pheticū mi
hi sumope relinquebat me
ditandū die ac nocte . quia
beati immaculati i uia et qui
ābulāt in lege domini Sub
stiebat tamē postremo ut
ab illis penitus studiis ani
mū abstraherē que nō ue

ritate . sed fabulosis figmē
tis homines ei p̄sertim iuue
nes oblectātur ut recte cū
eodē p̄pheta dicē possem
nārauerūt mihi siqui salu
lacōnes . sed nō ut lex tua
Accepta igit̄ materna be
nediccōne aptatisq⁹ ad stu
dia necessarius s̄b⁹ salamā
tine me contuli uniuersita
ti ubi p̄ decem ānos eisdē
iuridic⁹ legi lationib⁹ uaca
ui. Memō tū sapiētis p̄cep
ti ne dimittas legem ma
tris tue . Nonunquam in
ter sedula iuris exercitia
ueluti cuiusdā solatii q̄tia
sacraz litteraz leccō me
rapti cōferebā Sed et phi
losofie p̄stun̄ moral̄ dul
cedinē tāto ardentius p̄gu
stābā quāto ultra ea oblec
tamēta q̄ doctrina ip̄a ad
morū iformacōnē adducit
plenius tamē atq⁹ uberius
cūctoz iuriū legūq⁹ huma
naz uerū intellectū elicere
uidētur Adde quia ut sem
per mihi uisum est . idq⁹ et
Cicero i libro d̄ legib⁹ ait
Postergatis mox p̄philoso
phie docēnis atq⁹ p̄cipiis
neminē contigit i iure ip̄o
eruditū p̄clarūq⁹ euadere .

Tandē uero . expletis stu
dioz cursib⁹ assuetis doct̄
oratus isignis extiti utinā
digne rogatus . Sed illico
grādis ad modū i matrem
piam et cōsanguineos ac ac
tinētes cōcertacō suborta
est Sed lōge maiō int̄ utrū
q⁹ meū hominē cōflict⁹ in
ualuit. Instabat . n . tempus
petebat etas ip̄a quoq⁹ ra
tio . et affiniū expectacō po
scebat ait tandē aliquez fu
ture uite modū eligerē Et
quia teste gelacō ut premis
sim⁹ duo sunt uiuēdi gene
ra quibus hic totus orb̄ re
gitur et sustentat̄ Alteruz
eoz qui se spiritualit̄ infor
tem dei dedicāt . Alterum
eorū q̄ se secularib⁹ p̄bent
negotiis . alii ecclesiastici . a
lii uero laici. Ea d̄ re illi ut
seculare⁹ uite formulā cap
tarē quia ea p̄gētores ip̄i
honestissime seruarūt. Ma
ter uero ueluti q̄ nedū cor
pusculū meū itra ei⁹ uisce
ra duxerat . educauerat at
q⁹ ad euz usq⁹ statū p̄dux
erat . et ob eā rem plus dili
gebat . suadebat nō statī a
me eligēdū fore uite formu
lam . sed hortabat̄ ut prius

matrē ip̄am ex atie una cē
teros uere consanguineos
et amicos ex altera audirē
altercātes sup̄ cūctas uite
hūane artes et uiuēdi mo
dos . incipiētes a statu tēpo
rali qui priō mortalitas oē
currit . ut illius falsis p̄spe
ritatib⁹ et ueris calamita
tibus plene cōspectis . tādē
ad spiritualē statū qui opti
mi finis rationez habere ui
deēt . me ut optabat trāsfer
rē Acqueuerūt affines discu
tioni acquieui et ego illi er
go ut animo tenero dultio
rē status et uite tēporal̄ fa
cilius iprimerent . decreue
runt a summo terreni stat⁹
culmē imperiali uidelic⁹ et
regali ichoare . ut ex illius
sublimitate et felicitate . q̄
multos in dies facit felices
ad aliquē tēporalem uiuen
di modū allicerēt . Tandē
uero ceteros alios terrenos
uiuēdi modos tangē et di
scutere mēti erat usq⁹ ad in
fimos bubulcos necnō ad
rusticanos homines . Dis
igit̄ p̄ quadā p̄fatione itro
ductis accedēdū est ad rē
ip̄am In duos igit̄ libellos
ut premissim⁹ hic libē diui

diē i quib9 discutiuntur et
examiantē matie ifra scrip
te .ut i tabula sequēti apti
us declaratur

De materiis ptractadis in
primo libro. Et tabula ca
pitulorum eius

Rimus liber agit
de cunctis statib9
et exercitiis siue

uiuendi modis temporali
bus scipiētes a cesarea po
testate et regali dignitate
que culmē habz omniū tem
poraliuz statuu usq; ad bu
bulcos ac ifimas artes exē
rentes. In quo discutiuntur
et examiantē comoda et i
comoda. dultia. et amara.
fauores et labores solatia et
miserie. facilitates et difficul
tates. pspēra et aduersa. qe
tudines et picula unius cui
usq; stat9 et uite hui9 tēpo
ralis seu forme uiuendi in
hoc seculo.

Capitulū primū de priō
ac sublimiori statu tēporali
uidelicet imperiali et rgali
ac alioz principū. et huius
status culmē et excellētia
ac de illius felicitate et pro
speritate necnō de eius cō
moditatibus. prerogatiuis

laudib9 et pconiis. fo. 12.

Capitulū secūdū d in fe
licitate stat9 imperiali et
regali et plurimis curi one
rib9 miseris. calamitatib9
atq; incomodis istius sta
tus et que reges et princi
pes committātur. et tādez
de in numeris. pericul9 pri
cipantium. fo. 2.

Capitulū tertiu de alio
uiuēdi modo in h seculo ui
delicet de exēctio et uita
curaliū et eoz qui principū
fauores et offitia sequuntur
ea de laudibus et commē
datione huius status. fo. 27.

Capitulū quātū de labo
rib9 oneib9 et i cōmodis ac
piculis stat9 et uite curaliū
et fauores. curias. seu offi
tia principum sequētiū in
quo capit et in tribus rubi
cellis sequētib9. specialitē
agit de septem uitis que
offitiales regū et curiales
cōmittant. Agit etiam de
calamitatibus pcuratoruz
regū et alia offitia exercē
tium et an in curiis regum
acquirat uer9 honor. fo. 27.

Capitulū quintū de no
bilitate generis scientie et
moz et quid sit et quomo

ortū habuit et an a regum
sola uolūtate et cōcessione
acquiratur. fo. 27.

Capitulū sextū de mul
tiplici nobilitate et an sola
generis nobilitas in deferē
dis honorib9 preferat stre
nutati aut stictie uirtuti
hōis ignobilis genere. 27.

Capitulū septimū d lau
dibus preconis et cōmen
datione nobilitatis generis
et d illius uirtutibus et uti
litate. fo. 27.

Capitulū octauū d uani
tate nobilitat; humāe et d
eius uitis et nobiliū excel
sibus et de falsa nomiatio
ne nobilitat; et de illius in
cōmodis laborib9 et picul9. 27.

Capitulū nonū de arma
ta militia et exercitio armo
rum et de laudib9 et cōmē
datione hui9 exercitiis et
an uaccates armis sint ue
ri ciues et partes ciuitatis. 27.

Capitulū .x. d laborib9
et onerib9 atq; incōmodis
uite militaris ac exercitiū ar
moz et de picul9 huius sta
tus et de causis qbus hoc
exercitiū dissuadet. 27.

Capitulū .xi. de uita et
statu cōiugali in sancto et

immaculato matrimonio
et d utilitate laudibus et p
rogatiuis uite coniugal; su
per alia uiuēdi genera. 27.

Capitulū .xii. d onerib9
et icomodis et laborib9
plurimis uite coniugal; et d
causis ppter quas non ex
pedit uxore ducē. fo. 27.

Capitulū .xiii. de magi
stratu iudicū et d offitio et
munē iudicandi populos et
psidēdi ciuitatib9 et d lau
dib9 hui9 modi officorū et
cōmēdacione tal; exercitiū. 27.

Capitulū .xiiii. de oneri
bus et laboribus et i cōmo
dis prefecture et iudicatu
re et psidētie in populo et d
picul9 huiusmodi exercitiū. 27.

Capitulū .xv. d exerci
tio et offitio cōsulū et rēto
rum urbium et puintiaruz
et d picul9 h9 status. 27.

Capitulū .xvi. de labo
rib9 onerib9 et icomodis
cōsulū et rectoruz urbium
et puintiaruz et de pericul9
huius status. fo. 27.

Capitulū .xvii. de alio
exercitio et uiuēdi genere
i hoc seculo uidelicet de ad
uocādi et patrocinaādi offi
tio in iudicio et de laudib9

huius scientifici et artificio
si exercitii . et de utilitati
bus ex illo prouenientibus
et quomodo supplet natu
re defectus. fo. xxviii.
¶ Capitulū . xviii. de i cō
modis onēib9 et laborib9
exercitii aduocacōnis i cau
sis et iuditiis. et d̄ picul9 hui
us stat9 et modi uiuēdi et
de dānis que ex illo ueniūt
reipublice et quomō litigia
nutriunt ex aduocatorum
copia et quomō humana iu
dicia p̄t impleri i iure nat̄ali. xxxvi.
¶ Capitulū . xix. de alia ui
uēdi arte uidelicet d̄ notari
is tabellionib9 et scribis et
d̄ huius art9 laudibus utili
tate et commendatione ac
necessitate. fo. xxxix.
¶ Capitulū . xx. d̄ miseris
calamitatib9 ac laborib9 et
picul9 notarioꝝ tabellionū
et d̄ illoꝝ fraudib9 et dol9. xxxix.
¶ Capitulū . xxi. de exer
citiis agriculture et d̄ laudi
bus et cōmendacōne huius
natural̄ et inocētissimi ex
ercitii et de utilitatibus ge
neri hūano ex illa pueniē
tibus et quō deo acceptū ē. xl.
¶ Capitulū uigesimūsecū
dū d̄ incommodis onerib9

difficultatib9 et laborib9 a
griculture et de aculeis et
miseris h9 stat9. Et nar
rāt̄ plura d̄ hoc uiuēdi ge
nere circa eius sollicitudines
et anxietates et quō repug
nat preclaris i genis agri
cultura ipa et quales debēt
esse agricultores. fo. xli.
¶ Capitulū . xxiii. d̄ diuer
aliis modis et artibus uiuē
di in hoc seculo et p̄sertim
de artib9 mechanicis genē
et utilitate earum et quot
sunt artes mechanice et q̄
liter eaz exercitia p̄sunt
et que artes sub eis cōprehē
dūt̄ et quomodo in dictis
artib9 clari multi euaserūt
et q̄ medioctas uite mech
anice nō est despiciēda. xlii.
¶ Capitulū . xxiiii. cuꝝ ru
bricella sequenti de dissua
sione in genē uite mechani
ce et quō licz sint artes ne
cessarie tamē nō est neces
sariū illaz habere exerciti
um et quare mechanice ar
tes iuēte sunt et quis sit illa
rum finis et q̄re sic appel
len̄ et an sint utiles i geni
is hoīm Et an artifices sint
ueri ciues et p̄tes ciuitatis. xlii.
¶ Capitulū . xxv. ubi p̄ti

cularis agitur de p̄ma arte
mechanica uidelicet d̄ lani
ficio et ceteris artibus que
ei subalternantur et d̄ illius
utilitate et in commodita
te dulcibus et amaris. xlii.
¶ Capitulū . xxvi. de secun
da arte mechāica uidelicet
fabrili armatura aut archi
tectōica et de partib9 eius
et de utilitate p̄rogatiuis
illarū et de icomodis mise
ris et onorib9 eaz. xliii.
¶ Capitulū . xxvii. de ter
tia arte mechanica uidelicet
de nauigatoria et artib9 ei
subalternatis et de utilita
te et laudib9 eaz. d̄mū de
laborib9 miseris. et pi
cul9 q̄ eas cōmittantur. xliii.
¶ Capitulū . xxviii. de q̄r
ta arte mechāica uidelicet d̄
uenatoris et artib9 ei subal
ternatis et d̄ laudib9 et uti
litate eaz et laboribus mi
seris et periculis que eas
committantur. fo. l.
¶ Capitulū . xxix. de qui
ta arte mechanica uidelicet
de agricultura et p̄tib9 e9
et de eaz utilitate. dulce
et amaritudine ut sup̄ dicit9
in decimosextimo et decio
octauo capitul9. fo. li.

¶ Capitulū . xxx. d̄ pasto
ra i arte et de eius utilitate
et incommodis miseris et
laboribus. fo. li.
¶ Capitulū . xxxi. de sex
ta arte mechanica uidelicet
theatrica et ludis et de p̄ti
bus eis subalternatis et dis
sitate oīm ludoꝝ et de illo
rū utilitate dānis et icerese. li.
¶ Capitulū . xxxii. de sep
tima arte mechanica uide
licet medicina et de e9 ne
cessitate et utilitate et lau
dibus demū de illius abusu
laboribus et picul9. fo. lii.
¶ Capitulū . xxxiii. de ar
te mercādi et uēdendi que
ipa mechāica est. et subna
uigatoia continēt. et de e9
necessitate ac utilitate de
mū de illius i felicitate frau
dibus. dolis atq̄ picul9. lii.
¶ Capitulū . xxxiiii. de
artib9 liberalibus i genere
et de illaz laudib9 et utili
tate. et quare uocāt̄ liber
les et de illaz incōmodita
te et abusu. fo. liii.
¶ Capitulū . xxxv. d̄ dua
bus artib9 liberalib9. unde
licz gramatica et dialectica
et de ortu earuz et causis q̄
re iuente sunt. et de illaz

laudibus. ac demum de earum
ab usu et incommoditate. lvi.
¶ Capitulum. xxxvi. de re
thorica et eloquentia que ter
tia est libera ars. et de illi
us ortu. utilitate et laudibus
Rursus de eius abusu. et que
lib debz esse orator. et que
ualet eloquentia sine sapientia
et que aliquando est mortifera. lvii.
¶ Capitulum. xxxvii. de
mathematicis scientiis in ge
nere de eorum ortu et fine. lxx.
¶ Capitulum. xxxviii. parti
culariter de prima scientia ma
thematica. uidelicet de astro
nomia et de eius laudibus
et utilitate. demum de illius
incommoditate ac in certitu
dine laboribus et damnis. lxxi.
¶ Capitulum. xxxix. de se
cula mathematica uidelicet
de musica et de eius laudi
bus et utilitate ac de illius
incommoditate miseris et
laboribus. fo. lxxii.
¶ Capitulum. xxxx. de ter
tia et quarta mathematica
uidelicet arithmetica et ge
ometria et de eorum laudibus
et utilitate. et de illorum inco
moditate. ac in utilitate et
laboribus. fo. lxxiii.
¶ Capitulum. xxxxi. in quo

sub breui epilogo recolligit
auctor cunctas alias artes et
genera uiuendi in hoc seculo
in quo ostendit miserias la
bores et pericula omnium sta
tuum. et ostendit eas omnes plu
res habere aculeos et mise
rias que gaudium. quietem et se
curitatem discurrentes per omnes
modos uiuendi in hoc seculo. lxxiiii.
¶ Capitulum. xxxxii. in quo
inquiretur causa. quare a pri
ma mundi origine boni et ma
li quouis statu existentes. di
uersas miserias penas cruci
atus. plurimamque mala et in
commoda corporaliter passi
sunt et breuiter enarrantur
calamitates in specie. omnium se
re magis excellentium perso
narum utriusque testamenti. lxxv.
¶ Capitulum. quod dragessimus
tertium in quo ostenditur homi
nes in quouis statu uiuentes
non solum penas exilii. cru
tius. et mortes et cetera
corporalia incommoda asidue
pati. sed et alias diuersas inter
secas mentis afflictiones
ut nusquam uita aut sorte sua
contenti sint. et breuiter tangit
particulariter omnes fere huius
modi mentis querelas et mo
lestias ad utramque partem. lxxvi.

De materiis tractantur
¶ secundo libro et de tabula
capitulum eius
¶ Secundus liber de
statu uite spiritua
lis. que in duos libros diui
ditur status seu uiuendi mo
dos. uidelicet in statum eccle
siastici ordinis. hoc est pa
pam. cardinales. archiepi
scopos. clericos et ecclesie
ministros. Item in statum mo
nasticum siue religiosorum. in quo
sunt capitula sequentia. lxxvii.
¶ Capitulum primum de subli
mitate et excellentia digni
tatis summi pontificatus. et
de incomprehensibili eius auct
oritate et potestate et de il
lius necessitate et utilitate
et de altissimis eius misteriis. lxxviii.
¶ Capitulum secundum de spi
ritualibus incommodis amari
tudinibus miseris. aculeis
periculis et laboribus summi
pontificatus. ubi plurime sunt
morum pontificum calamitates
et spiritus perturbationes
narrantur. fo. lxxviiii.
¶ Capitulum tertium de plu
rimis temporalibus incommodis
amaritudinibus et miseris
ac calamitatibus romanorum pon

tificum et de illorum periculis et
ei coniunctis laboribus et peri
culis. anxietatibus et in sepe
rabilibus erumnis. lxxix.
¶ Capitulum quartum de alia
infelicitate et calamitate ro
manorum pontificum. uidelicet
que pax uiuant in pontificatu
et de causis et rationibus huius
breuitatis uite. potius in eis
dem summis pontificibus. que
in aliis monachis et principibus. lxxx.
¶ Capitulum quintum an sit
uerum uniformiter que roma
ni pontifices parum uiuant in
papatu. Agitur etiam de ueri
ssimis causis breuitatis uite
summorum pontificum. et an
in uiuendi pro doro pontifi.
differat a ceteris mortalibus. lxxxii.
¶ Capitulum sextum in quo
assignantur cause et ratio
nes quare illorum opinio non
sit tenenda. qui dixerunt sum
mis pontificibus bonis et re
probis. uniformiter in statu et
proprie esse. ut in pontifica
tu parum uiuant. lxxxiii.
¶ Capitulum septimum in quo
respondetur motibus illorum que
dixerunt papam parum uiue
re in papatu et quo sensu sit
intelligenda predicta oppi
nio. et quomodo cum uerita

possit saluari. fo. lxxxij.

Capitulū octauū de excellentia et prerogatiua statū et dignitatis cardinalatū et de pfectione huius statū et de laudib⁹ et pconis e⁹. r. 11.

Capitulū nonū. de plurimis anxietatib⁹ et aculeis laboribus et periculis statū et dignitatis cardinalit⁹. et de onerib⁹ que incumbunt huic dignitati. fo. 12. r. 11.

Capitulū decimū d̄ sublimitate. excellentia statū et dignitate patriarcharū archiepiscopoz. episcopoz. p̄latoz. et p̄biteroz. ministrorū ecclesie. et de pfectione statū eoz. in generē et incommuni. fo. 13. r. 11.

Capitulū. xi. de differentia et cōparatione ecclesiasticorum uidelicet episcopoz. et alioz. inferiorū prelatoz. et clericoz. inter se ad iuicē. et quis gradus altero sit dignior ac pfectior. r. 11.

Capitulū. xii. de plurimis difficultatib⁹ et aculeis. laboribus et periculis statū episcopoz. et clericoz. et d̄ mal' ministris ecclesie et de multis abusib⁹. uitiis et iordiacōib⁹ illoz. i omni. r.

Capitulū. xiii. d̄ dignitate et prerogatiua officii decanatus i ecclesia. et de illius honore et ueneracōne. et d̄ eis que competūt. demū d̄ plurimis onēib⁹ et afflictionibus ac defectibus et periculis decano. fo. 14. r. 11.

Capitulū. xiiii. d̄ dignitate et prerogatiua officii archidiaconoz. et d̄ honore et ueneracōne ei debitis. et de his que ad eum spectāt. demū de pluribus onerib⁹ et afflictionibus defectib⁹ et periculis illoz. fo. 15. r. 11.

Capitulū. xv. de dignitate et prerogatiua officii cantorū et p̄miceriū. et d̄ honore et de ueneracōne ei debitis et de his que ad eoz. p̄tinent. demū d̄ plurimis oneribus et calamitatib⁹. defectib⁹. et periculis eorū. d̄ catoz. r. 11.

Capitulū. xvi. de dignitate et honore officii thesaurarii uel custodis ecclesie. et de his que ad eū p̄tinet. demū de plurimis oneribus et calamitatib⁹. afflictionibus defectib⁹. et periculis illorū qui talia officia habēt. r. 11.

Capitulū. xvii. de dignitate officii et prerogatiuis

officii scolastici in ecclesia et de his que ad h̄ officiiū spectant. demū de plurimis oneribus afflictionibus et calamitatib⁹ ac defectib⁹ et periculis scolasticoz. r. 11.

Capitulū. xviii. d̄ p̄mentia et utilitate officii archiep̄biteri et quāte sit ueneracōnis et d̄ his que eis cōpetūt demū d̄ plurimis oneribus et afflictionibus defectibus et p̄m̄tis periculis archiep̄biterorum. fo. 16. r. 11.

Capitulū decimū nonum de prerogatiua et magna utilitate officii et gradū canonicoz. et quāte sit honoris et reputacōnis et quē ei congruat. demū d̄ inumeris h̄ statū oneribus et afflictionibus. defectibus et periculis. r. 11.

Capitulū. xx. de p̄mentia necessitate et utilitate officii sacerdotū. curatoz. rectorū curā animarū habētū. demū d̄ plurimis h̄ statū laborib⁹ et calamitatib⁹. p̄fectib⁹ et periculis. r. 11.

Capitulū. xxi. de secundo statu spiritali uidelicet religiosoz. et d̄ motiuis et auctoritatib⁹. que ad ducē ad p̄bandū statū ecclesie

stici ordinis p̄ferēduz esse statui religionis. et p̄consequens ecclesiasticū ordinē esse p̄ligendū. fo. 17. r. 11.

Capitulū. xxii. de p̄ria cōparatione horū duorū statū. uidelicet qualiter hi duo status clericoz. et monachoz. se habent alter ad alterū comparat⁹. et quis eorū sit eligibilior quātum ad eminentiam et p̄fectionē statū. et etiam uite et sanctitatis. fo. 18. r. 11.

Capitulū. xxiii. de alia cōparatione horū duorū statū. clericoz. et religiosoz. inter se ad inuicē. uidelicet quis sit legibilior t̄q̄ simplicitate hūanō et tollēbiliō. r. 11.

Capitulū. xxiiii. assignantē respōsiones ad obiecta contra religiosos p̄tēda oppinione illoz. qui sentiunt religiosos esse in p̄fectiori statu q̄ decani. archidiaconi et alii inferiores clerici post episcopū. ubi discutit̄ que sit p̄fectior uita actiua uel contēplatiua. et de eorū ad iuicē cōparacōne. r. 11.

Capitulū. xxv. d̄ excellentia et laudib⁹ uite mōastice ac r̄ligiose. ac de plu

ribus cāis ppter q̄s eligēda
sit q̄ alius uiuēdi modus. r. xxv.

Capitulū. xxvi. d̄ diffi
cultatib9 uite religioſe. et
de laborib9 et aculeis reli
gioſoz ingener. r. xxvii.

Capitulū. xxviii. de ſeli
nacōne et diſpoſitione na
turali et diuēſitate cōple
xionum hoīm quātuz ad re
ligionē et d̄ ſilio ī talib9. r. xxviii.

Capitulū. xxix. d̄ cō
paracōne religioſoz inter
ſe ad inuicē. et primo de cō
paratione ſolitaioꝝ ad ſo
tialē uitā agentē. et que
uita ſit p̄fectior altera. r. xxix.

Capitulū. xxx. de cōpa
racōne religioſoz uitā ſo
tialē agentium inter ſe.
et que religio ſotialis alteri
ſotiali ſit p̄fectior. et utru
z religio eo q̄ atior. ſit p̄fectio. r. xxx.

Incipit capitulū primū
primi libri uidelicet de p̄mo
et ſublimiori ſtatu tēpora
li. qui eſt ſtatuſ et gradus
imperial̄ et regal̄. ac alioꝝ

principū ſeculariū. et de ſu
p̄mo huius ſtatuſ et digni
tatiſ culmē et excellentia
ac de illiq̄ gloria et felicitate
necnō prerogatiuiſ. com
moditatib9 laudib9 et p̄
conūſ ſup alias temporaleſ
dignitateſ

Oper cūctas hūa
nal tēpaleſq̄ dig
nitateſ et ſblita
eiſ emīnētiā ſpial̄ et rega
l̄ ſtatuſ culmē et excellētiā
obtinēt. huius itaq̄ ſaſtigii
ſplendor. eiſ lauſ tāta eſt
ut ſatiſ exp̄mi non poſſit
Sed ut pauſiſ agamur. ſi
cut nomē eiſ ita et lauſ ei
uſ. Imperatoris quidē no
men ab imperādo dictum
eſt. Regiſ deniq̄ a regen
do. aut grece baſiſ a ſuſti
nēdo. Quid. n. glorioſiſ
Quid ſelitiſ. q̄ unū ſntueri
mortalem hoīm ceteriſ
hoīmib9 ſperātē. cūctos
regentē et ad libitū ſeren
teſ. Iſti ſunt qui teſte Job
portant orbem. Vniſ cer
te emīnētīſſimi ſtatuſ ho
nor. lauſ. gloria. et excel
lētia ex eo etiāz maxime
patet. q̄niam teſte ſcrip̄ta

illis tāq̄ ſublimiorib9 po
teſtatib9. omīſ anima ſub
dita eſt. Quāe et iuxta ch
riſti p̄ceptū. Eſarib9 atq̄
regib9 a cūctiſ fidelib9
honor exhibend9 eſt. ſub
ſidia preſtanda. et quib9
uectigal uectigal. et q̄bus
tributū tributū. Illiſ deni
q̄ tamq̄ precellētib9 et a
deo miſſiſ teſte ap̄to parē
dum eſt. quia nō ſic cauſa
ſupeminētē terrētemq̄
gladiū portāt ad coherſio
nem maloꝝ laudē uero bo
noꝝ. Illoꝝ quidē ſunt q̄ſ
ſcolim9 urbeſ illoꝝ caſtra
atq̄ poſſeſſioneſ et cūcta
terrena dicēte. Auguſtino
quo iure defendiſ uillaſ. ni
ſi imperatorū regūq̄ iuſſu
Quiſ igit̄ non feliceſ non
cūctiſ p̄latum hunc excel
lentem ſtatuſ dixerit. Qui
omnib9 ſubuenit. omībus
p̄deſt. et oīum ſaluti et cō
moditati p̄uidet. In qua r̄
ges ip̄os deo aſſimilari ap
p̄ximariq̄ plurimū cerniq̄
Quia ſoluſ ip̄a uite neciſq̄
hoīm doming eſt. ſalutem
mortalib9 confert. uel dan
do ſi eguerint. uſ parcēdo
ſi delinquerit. uſ indulgen

do ſi ſupplicauerit. Qui nō
ſibi. ſed reipub. nati ſunt.
dum diſcordiaſ pacificant
oppreſſoſ a potētib9 eri
piunt. puſtiaſ pace gaude
re faciūt. uiolētiaſ cohibēt
iuſtitiā ſeruāt. maloſ diſſi
pant. et quidq̄ agendum
eſt ſiue ad bene beateq̄ ui
uendum ſiue ad reſ ipſaſ
policitaſ feliciter gubernā
dū. ſinemq̄ debitū dirigen
dum. legib9. p̄ceptiſ ac iu
ſtiſ lationib9 diſponunt.
Rex enim ſimilitudo ſiue
magno quedā diuinitaſ eſt
in terris dū ipſum agit ī
limitato circūſcriptoq̄ reg
no. q̄d de9 ī uniuerſo. Vt
Regiſ ī exodio dii uocāt̄.
ſi hiſ ē. puſtiaſ quas r̄gūt
ſumma poteſtaſ. Taceo d̄
imperatore cuiuſ auctori
taſ nulluſ eſt circūſcripta
limitib9. qui princepſ eſt
maximuſ. atq̄ optimuſ. q̄
celeſte habet arbitrium et
iura p̄ceptaq̄ ab eo edita
diuinit9 emanari credunē
cui eſt p̄ lege uolūtaſ. pro
libito ſanctio. p̄ arbitrio ra
tio. Eſt deniq̄. Rex patz
patrie. amant̄ quol regit.
p̄tegent̄ quol gubernat.

Rursus huius sublimissimi
status excellētia . ex illius
necessitate ac utilitate faci
le agnoscit. Nam ueluti cūc
tis hominibus naturale est in
societate uiuere . sic aliquē
esse oportet p quem multi
tudo regat. Nam iuxta phi
losophū . multis existētibus
hominibus . et unusquisq; id
quod sibi congruū est . puidē
te multitudo ipsa facile i di
uersa dispergit . si mō aliq;f
non sit qui curā multitudi
nis obtineat. Nec illud sapi
ēs Salomō ignorabat s qui
ens . ubi nō est gubernator
dissipabitur populus . De
nīq; illa hominibus a natu
ra innata societas rūperē
si nō foret aliquis presidēs
cuius ope pūorum audacia
arcerē . Quia teste . Augu
stino . A diuina disposicōne
regna sunt condita . reges
instituti . ut maloz pueri
tas castigetur . et bonoz ui
ta et innocētia conseruetur
Et alibi . regale fastigium
locus est superior . sine quo po
pulus regi nō potest Inpe
ratoria ergo uox et re
galis auctoritas iniquos fu
gat . Insolētes castigat . ob

rectatores despiciat . bonos
premiat atq; fouet . et cūcti
in fluit uite et honoris alimē
ta . Est . n . rex i regno ueluti
in naturali corpe caput Non
stat q;dem caput ipm mem
bris uigore influere . Quia
teste nro Seneca . qd ualeat
corpis robur . Quid ualidi
tas lacertoz . Quid ueloci
tas pedū nisi capitulū uelud
principis sui imperialis que
dā amuniculē potestas a
quo uel destituūtur uniuersa .
aut omnia sultionē . Sine
capite inquit iacet truncus
ignobilis sine honore . sine
nomine . sed nec i humanis
tantū eius summa consistit
felicitas Nam preter eā ex
teriorē quaz pdixim⁹ sup
eūctos mortales excellētiā
si bene rex optimeq; regit
i mortali deo tanto ppinqu
or . tātoq; acceptior est . qn
to liberior . Sed et castigatiō
fuit . in eo peccandi licētia
qui potuit trāsgredi . et nō
est trāsgressus . in quo pec
care noluit uoluntas . etiam
si i mīerz peccādi ipunitas
Brandis certe gloria . grā
de premiū . Nam quotquot
superat potestate terrena

superat et felicitatē etēnā
Scriptū est enī . quia dom⁹
David erat sicut dom⁹
dei . ueluti . n . fideliter regē
do dei offitiū gessit i popu
lo . sic ad pmiū ppinqu⁹
ei herebat i celum . Quippe
aput antiquos boni rectiq;
principes . in deos trāsfo
rmaū putabant . Et ut grādi
negotio breuē finem in po
nam⁹ Quāta sit huius sub
limis status felicitas . nō mi
nus ex his que tetigimus
q; ex eo cognoscem⁹ . quo
niam si nulla ut aiūt . maior
est felicitas q; multos face
re posse felices . Id certe fe
licitatis genus . nulli mag
regibus cōuenit . Quamob
rem ut ego arbitror illa sa
piēs regina Saba . nō mo
do . Salomonē regē felicis
simuz dixit . sed et eos qui
ei seruibāt ac ministrabāt
seruosq; seruoꝝ suoꝝ pbe
atos asseruit . Que res agit
ut omnis hūanus animus .
si sui ipsius immemor si con
temptor . si deniq; sui pā
upēsor fieri nō uelit . ad eā
dem ipaz sblimitatis digni
tatē decurrat . Atq; si natu
ra suffert si prudētia suffi

10
cit . si fortunā irridet si po
tentia iouat ad illū omniū
felicissimū statū totis respi
ret conatibus . Quotq; si mi
nus tam excelsē cedri cul
men ascēdere nequit ramu
sculis saltem illius insideat
qm . aut uberrimo felicitat
fructu . aut saltē ptectionis
illius umbra suauissima nō
frustrabit . Veterū auget
excellētiā regalis et spe
rialis principat⁹ . agere de
eius ordine et differentia
et quis illoꝝ sit ātior et
iustior picipat⁹ de quibus
latius diximus i libro quē
nuper edidim⁹ de mōarch
ia et origie et differentia
principatus . et itez i libro
defessorū stat⁹ ecclesiastici
quarto tractatu .

Capitulū secundū de i
felicitate stat⁹ ipeialis et re
galis et pluimil cur . oneibus
et miseris calamitatibus
atq; in comodis illius . et q
r ges et picipes cōmitatur
et tādem de innumēis picu
lis picipantium .

Era semp illa sa
pientis sententia
fuit . quia maiore

studio miseriarum causis et
dolorum alimenta quam uitam con-
quirimus Atque audivimus ea
investigamus et perlegimus
quibus more pile huc atque
illuc iactamur. quae ea plenis-
simam securitatem et veram fe-
licitatem tribuit. quod certe
nulli animatum. propter homini
accidit Illa enim non iudicio
rationis. sed nature instinctu
utilia eligunt. Nos vero
ingenio et animi acumine
uigentes. blanda quadam
atque fallaci auro ridete falso
iudicamus. putantes id esse
beatum id perpetuum. quod fa-
cile ruit. Nec mouemur qui-
a assiduo conspicimus quos-
dam quos sicut leuis fortune
risus actollit. sic leuis ilico
fletus deiecit ut recte de eis
dicere possimus cum propheta
deiecisti eos dum eleuabuntur
Nec nos uincit quod cernamus
neminem tam securum tamquam
mane quietum ut non ante
crepusculum a merore a casu
a lapsu superet. Quis cer-
te rei culpa in nobis est. qui
facile ab his que cupimus.
trahimur et superamur. quod
enim animos ad hos uanos
seculi faustum acomodat. ut

per fructu folia. per grano pa-
leas. per uera felicitate uerba
capiat necesse est. Audita
certe atque cum tanta men-
tis actione auscultata est
summa regum ac Cesarum feli-
citas illorumque dignitas. mai-
estas. celsitudo atque utilitas
ad celos usque perducta Sed
nisi fallor fallit. quod illa falsa
non iudicat. quod apto oculo
uera esse non conspiciat. Dicam
ergo non pari eloquentia. sed
ut puto uerore sententia re-
galis huius status calamita-
tes. miserias. atque pericula.
In primis itaque fateor cla-
rissimum Cesaris siue regis
nomen fore. sed durissimum
offitium. clara nomina res ob-
scure. sed et difficilimum omnium
mysterium magis certe seruare
difficile. quam nomen delec-
tabile. Quid enim utilita-
tis affert nudum dignitatis
nomen ubi res ipsa deest.
Quid enim Cesar. Quid rex
aliud suscipit. nisi fulgidas
compedes. clarum miseriam
Que si hominibus nota esset
non homines tantope de
uno solio litigarent Quini-
mirandum est quod non plura sint
regna quam reges. Suscipit

1.
cetera rex collapsa erigere sp-
sa colligere. recuperare perditam
et formam reformare. Sed et
si illa quod rari est exprobaue-
rit. reliquum laudem illius sue-
cessor metet. Putas ne re-
ges his temporibus ad id pro-
uehi. quod nomen rarique Re-
gis expositum. ut sit reipu-
blicae cultor. refugium
pauperum. tutor pupillorum. de-
fensor uiduarum. oculi rectorum
lingua mutorum. baculum senum
ultor scelerum. metum malorum
gloria bonorum. malleum tira-
norum patrum regum. moderator
legum. et erarii publici dispen-
sator. Pallent cetera. mutatque
non. illorum color optimus. atque
per illis opibus alia sibi ineq-
ua uedicat quam illico audies.
Alienat quippe Reges aut
dissipant imperii et regni bo-
na cuius sunt administrato-
res non domini Ecclesiam quam tu-
endam susceperunt. eiusque mi-
nistros persequuntur. a quibus
tributa. praesidia et banna exi-
gunt. Quia tamen eorum orationi-
bus longe plus regnum augeat
quam illorum armis. Populum
demum affligunt talis et ex-
actionibus corpora iniuriantur
quos propheta signat inquit

1.
quae accideritis populum meum
et facies pauperum commoluit
Vt ut alibi scribitur quod gra-
ssum est comedunt quod fractum
est non alligant quod infirmum
est non consolidant quod abiectum
est non reducunt. quod periit
non querunt. Quos itaque ali-
os prophetam non reges. sed in-
fideles principes et socios su-
rum appellat. Taceo quod alie-
na dominia occupant. uicinos
habent nullos uellent limites
confundunt. iustitiam non fati-
unt. quae dei sunt negligunt.
Quid igitur felicitatis est so-
lo nomine rex ceteri. et quae regi
digna sunt respicere. Aut
quod honoris est tutores rei-
publicae appellari. et illius eue-
fore effici. Rogor illud A-
driani hispani familia nati uer-
bum optimo principe dignum
ad memoriam reuocare quod illum
sepius in senatu dixisse fer-
tur. Dicebat enim ita repub-
licam gestum ut stiret popu-
li rem esse. non propriam. Rursus
reges non tantum ad gloriam et ho-
noris fastigium. quam ad curam
solicitudinem. ac indicibiles mi-
serias et pericula assumunt a
deo. ut uix aliquis regnare
optaret si recte accederet

quod grauis regis sarcina sit gra-
uior finis. Assumunt quidem
principes non ad quietem non
ad securitatem quoniam ad ser-
uitutem et quadam carceris spe-
ctat. Que. n. maior est captiui-
tas quam iugitur circuiugi
. populi multitudine. et quod
si circumligari. Nam ut nos-
ter inquit Seneca possunt
squalibet parte urbis solus
sine timore incedere quod
amuis nullus sequatur co-
mes nullus ad latum gladius
Rex. uero armatus. et armi-
tis munitis in publicum prode-
at necesse est. Que multi-
tudo gladiatorum obsidet. et
quocumque descendat. magnus
illum apparatus sequatur. assidue
enim omnium quos regit. et
more constrigit. Unde Se-
neca. regnantibus multo periculum
est. quam his qui iudicant. Hi enim
singulos timet illi uniuersos. Itaque
illud Laetius equitum romanum uerum
est quia necesse est. ut multos
timeat. quem multi timet. Qui
us illa ut putamus ratio erit
quia quem quis metuit prope-
cupit. Et iuxta Ennium. quem
metuunt oderunt et quem
quis oderit prope expedit.

Qui est iste regis fastigii onere.
curasque grauissimas atque
periculosa nonnulli sensa-
ti principes pro optime cogno-
uere. illaque experti sunt.
Nam Augustus et Diocletianus
aliquid dimittendo in peius cogi-
tabat aliquid iam dimisit nec fructus
assensum dedit. De-
inde Marcus Aurelius. et Pti-
nax quorum aliquid ad in peius uocatus.
tristis effectus multa
et miseris imperii amicis dis-
seruit alter semper imperium ex-
horruit. Adde quod regnum non
semper iuste principes accipiunt
sed plerumque ferro quare ferro
etiam seruant. ac ferro ple-
rumque amittunt. Quot legimus
quod audiuius quod uidius. in eculeo
fortune motos quod magno in
petu rotatos. alios et et ex
altiore fastigio prolapsos
quot Cæsares. quot Reges
aut. hostium aut suorum mani-
bus a summo solio pulsos ui-
tam simul et regna amisisse.
quod Reges a regno in capti-
uitatem a sceptro in carceres
transire. alios exules pluri-
mos in atque cesos. et domi-
capite truncatos. et alios
quod durissimum est. laqueo
a se suspensos. Et pauca aga-

mus. ubicumque Reges sunt per-
icula eos comitantur. et semper in
medio existunt hostium. non so-
lum cum in bello. sed cum in ur-
be se recipiunt. Rursum inter
ceteros homines auaritia quam
maxime necessaria atque utilis
et delectabilis est. sed hanc re-
ges minime habent. Nam cum
inter parietes et liberos ac fra-
tres ad inuicem. uirosque et
uxores firmissime omnium
atque artificie sint amicitie.
apud Reges uero et sepe uide-
mus. filium a patre et patrem a filio.
et iunxerunt coniuge et fratrem a
fratre capiunt atque necant. ut quod
ipsa natura ad amandum compellit.
regnandi auaritas cogit.
Ita odio esse. ut plerumque et
sua nece cogitent. Demum prima
facit. Rex que ne dum
amore suorum impediunt. sed
eos reddunt sibi inimicos.
Exigende sunt enim pecunie
a subditis ad necessarios
sumptus puniendi sint facino-
rosi. prohibende in iurie. confi-
scanda bona multorum cogendi
sunt bella agendum agrorumque
discere. Que una res subdi-
tis molestissima est. et om-
nem amorem repellit. Denique
cui fides deest. magno bo-

no eum carere nullis hesitat.
Que enim familiaritas quod uisus
qui congressus iocundius esse
potest absque fide. quis enim fami-
liarere. Quis seruum aspici potest
si ille infidelis existat. Reges
uero de nullo aut raro fide
habent quod ex eo licet cog-
noscere. quod non facile cibis
ad se delatis credunt. nisi a
seruitibus per gustum. ne quod
male edant formidant. Ete-
rum regibus nunquam sit satis optatum
do et minus consequendo. Ete-
teri enim homines aut edes cu-
piunt. aut agros. Reges uero
urbes. prouincias. regiones
arces que adipisci difficili-
us periculosiusque est. quam
ea res que ab aliis cupiuntur.
Et quod omnium infelicissimum
est Reges ipsi tam bonos quam
malos. tam sapientes quam in-
cipientes formidant. Fortes
quoque timet. ne aliquid aude-
ant gratia libertatis. Pruden-
tes ne quid aduersus eos
machinentur. Justos. ne ad dig-
nentur ab eis gubernari. Potentes
et diuites uerentur. ne
subditorum potentia et diuite
eis nociua reddatur. De quo
Job pulchre ait. sonitus
terroris semper in auribus eius

Adde q̄ reges nūq̄ nataliū
reꝝ abundantia exoptant.
Obertate agroꝝ odiūt ne
fertiliate reꝝ subditi diffici-
lius iugū seruiēdi patiantur
Demū nullū regibꝝ gaudi-
um cū securitate est. timēt
celebritates hoīm. timēt fe-
sta. timēt solitudines n̄ custo-
ditas. timēt ip̄o custodes.
nec sermes illos habē uolūt
nec de armatis pluimum
cōfidūt. quo fit ut quid ip̄i
uelit ignorēt. Nonne istā f̄
felicitas signa sunt. Quod
si forte magnū quis putet
in regibꝝ. et p̄pterea bea-
tos eos. quia facile m̄tis p̄-
desse et inimicū obesse pos-
sunt nimium ī ea re fallitur
Qua enī ratione. Rex bñ
facē amicis p̄t cū apte stiat
q̄ q̄nto plura quis ab eo ce-
perit tanto ciciꝝ cupit effu-
gerē. nullusq̄ sit qui eaz re-
rū qual sibi p̄ncipes laꝝiū-
tur. suas esse putat quā si
eo loco sint. aut ip̄i tā potē-
tes fuerit ut etiā si Rex cu-
piat nullomō possit auffē-
re. inimicū uero nec obesse
nec p̄desse audēt Accidit
enī illis ueluti habētibꝝ ex-
tremos equos sed feroces

quibꝝ nec ill' uti possūt p̄p-
ter tiorē nec alienāt p̄ptē
uirtutē. Sed et inter alias
hꝝ regal' status ifelicitates
illa non parua est qm̄ et si
reges nō ignorāt status eo-
rum multil miseril calāita-
tibꝝ et picuꝝ plenū tñ nec-
se ab eo p̄uide eximi nec-
tute liberari stiūt. nec sp̄o-
te cedē possunt. qui semel
regnū affecuti sunt. In q̄
re cūctoꝝ p̄ncipū illa oīm
miserima cōdicō ē ut miseri-
am ip̄am relinquere nō uale-
āt. Quo enī pacto p̄ncipes
tot pecūias restituere. qd̄
ip̄i diripuerunt aut tot uicu-
la pati. quot ip̄i iꝝgerūt
aut tot mōtibꝝ mori. quot
ip̄i necauerūt. Veteꝝ q̄ glo-
ria. laude et honore reges
cūctos mortales superēt B̄
unū est ut mihi satis uideē
quo reges oīm hoīm mise-
riores existant. Quā nec ob-
seruātia n̄c honor' r̄serētia
illoꝝ p̄sertim. qui nos aut
nō iuuāt aut iuiti seruiūt ḡ-
ta nobis esse p̄t Quinimo
quāq̄ B̄ sepe fieri itelligāꝝ
ut q̄ maxime p̄ncipes su-
os timēt. hi eos oderūt. hi
maxie eos obseruēt colant

generētur munera mittant
assurgāt ad ea tamen non
amor. sed timor compellit
Licet hec omnia seruituti
sint signa. uēi enī honores
aliis ex caus' gignūtur Et
ut finē miseris hꝝ statꝝ im-
ponā in eo rapias de p̄da
cōnes reperiri libꝝ ut d̄ eis
p̄phetā dicē uidaē ī m̄dio
populi p̄ncipes eius q̄si lu-
pi r̄piētes predā ī eo ī iu-
rias ī eo uīdictal ī eo spes
āxial ī eo honores uanos
cupiditateꝝ furores ī eo nul-
la est quies nulla animi trā-
quilitas ī eo paucoꝝ est s̄b
Tuēcio multoꝝ opp̄ssio pau-
cis gaudiū mult' obp̄br̄oꝝ
quibusdā p̄m̄ium plurimis
supplitiū omibꝝ labor sibi
p̄ea et crux atq̄ ut cuncta
uno claudā uerbo rex ī reg-
no sentius est ī nauī in quā
unā oīm officinaꝝ sordel
miserie calamitates et spu-
ricie decoquūtur ac ifelicit'
recludūt Demū illoꝝ ife-
licissial miserias agnosces
si d̄ successoribꝝ cogitabis
Nam quidē inquit sapiēs
Quis potētior fuit alexan-
dro ei tamē successisse legi-
tur nō suus sed alius filius

Successores Julio Cesari
nō fecit natura sed adopti-
o Impialis domꝝ totū re-
lege atq̄ resoluē p̄gressuꝝ
repiēs quia periit mēoria
eoz cū sonitu trāsis et ec-
ce nō sunt nec ī uētꝝ est lo-
cus eoz et ad iferos descē-
dentes eiusq̄ herodes aut
ignoti. aut exē nei. ne dice-
riz hostes successerūt Hur-
sul si celesti ac eterna felici-
tate reges dignos putas.
recte intelligis si quā p̄mio
digna agāt. Felix ille. sed
quis est laudabimꝝ euz Ra-
rus ut fenix est Nec ab re
sapiēs Salomō et rex tanti
regū exptus picla dicebat
p̄ter paucos omnes reges
cōmiserunt peccatū et reli-
querūt legē potētis et glo-
riā pdiderūt Vnde Irido-
rus. difficile est p̄ncipē re-
gredi ad melius. si uiciis fu-
erit īplicatꝝ. qui p̄ abrup-
tū licētie in omne facinꝝ ui-
tioꝝ labiē. et quāto excel-
sior tāto peccatuꝝ grauius
qua potētes potenter tor-
mēta patiūtur Omnes nā
q̄ peccatores quos sub se ī
uita habuit ī futuro seculo
supra se plagali pena habe-

bit **D**nus ex sanctis tractatoribus dicebat. minor si que contingat saluari ex his qui principatur in tantis ruinis. et tanta pigritia. **V**ideo tamen eos currere. et sponte se in apta pericula iactantes. **V**ic in euangelio scribitur emi nullam quam multo labore acquiri. id est pretio anime compari. **H**ec sunt igitur premia statum regalium. hec gloria. hec excellentia. **A**scende igitur quicumque es. si placet ascende. sed ea lege ut leges naturam se des patiaris.

Capitulum tertium de curialibus et de exercitio et uita et moribus illorum et aliorum potentum. ducum. comitum et baronum ceterorumque qui principum fauores et officia sequuntur. et de laudibus et commendatione huius statum.

Gloriosa plurimum
cesaris atque regum
amicitia semper fuit

Ubi enim eminentes est atque excellens totius humani honoris et glorie mundane culmen. ibi ingens gloria. ibi semper magna nominis et honoris fama. ut comparet necesse est. **S**i itaque regis amicitia aut

fauor aridet. plerumque breui laboris et temporis compendio imensa premia homines consequuntur. **E**t si cuiusque ea fors est ut principi carum existat. eternum sibi et tamen sue posteritati familie generique nomen. deinde honoris et glorie perpetuum monumentum relinquit. **N**am ut aiunt alibi negotiari fortunam ferre est cum regibus uero amari supra fortunam ascendere est. **P**ro igitur hac consequenda omnis humanum animum impendendum est. ueluti que dignitates sumas. que opes. que honores. que denique famam et perpetui nominis gloriam laudem et preconium suis sectatoribus prestat. quid enim dignitate. gloria et honore prestantur. **Q**uid generoso et animo nobili auidius expectari potest. **V**ic seneca noster **L**ordubeti per inmensam muerem habitum se gratiam et famam apud posteros precebat. **E**t statim presentem honoris et fame gloriam benignum iter operibus suis ad successus statuisse dicebat. **E**t **Q**uidam **N**aso sibi nomen indelibile futurum seque ore populi legem

duz predicandumque letabatur dicebat denique non puas animo dat gratia uires. et secunda facit pectora ad alta honoris amor. **A**d quam utique reynos uehementer natura ipsa iurat. **N**am ut polycraty ait et ante unum ex philosophis dixerat. non caret misterio quod honor cum. h. litera describitur. que non nisi quadam uehementi cordis nostri aspiracione pronuntiari ualet. **Q**uo apte monstratur. naturali quadam impetu atque desiderio hominibus insitum esse ad honorem et gloriam aspirare. **D**enique aristotelis non parum honoris et laudis preconiis affectum legimus. ex eius ad alexandrum amicitia. **E**t seneca non mediocrem aptitudinem et decoris laudem adeptum nouimus. ex **M**audii **V**eronis ad eum affectu. **S**ed et **V**irgilius ex ea apud **C**esarem familiaritate. per omnia secula se uicturum prelagit sed quid hec commemoras. **U**ictos certe quos sublimes. quos excellentes. quos honore laude et fama uiros prestantes aspiciamus. non nisi apud reges tunc secessisse aut reges

tales effecisse liquido comperi mus. **N**ec enim ab re laudata illa in sacris litteris regina **S**aba. beatos et felices dicebat. non modo eos qui **S**alomon regi assistebat. sed et qui ei assequatur ex quibus liquido constat quod honorabilis sit uite formula in regum curiis uersari. **H**ec et similia amici sua debant ut hoc uiuendi genus diligerem.

Capitulum quartum de laboribus omnibus et in comodis. ac periculis potentum curialium ac fauores curialis seu officii a principum sequentium. in quo capitulo et tribus rubricis sequentibus specialiter agit de septem uitiis que officiales regum et curiales committunt. **A**git etiam de caliditatibus percuratorum regum et alia officia exercitium et an in cuius regum acquirat uerum honor.

Remebat stupida
bona mater huius audi
ent clamabat alta
noce late sub herba ague nec
ut dicebat uenena dantur
nisi melle circumlinita. et quod
potentum ac curialium uita a
plocutoribus plurimum lau
data existat. sub eius tam

en fronte prima latef i omo
da atq; picula asserbat. ue
ru i primis id. Suetonii se
pe a sapietib9 audisse dice
bat qm qui car9 est rgib9
uili e sibi ianima. uili quies
uili securitas. otu atq; uir
tus. Innge his comune p
iculū oim qui principib9 ser
uiūt. De quo Crisp9 ait.
Qa regibus tā boni q̄ mali
suspiiores sunt. Semp enī
ut aiūt pncipib9 aliena uir
tus formidolosa est Id aut
qd de aicitis priscoruz pn
cipum ad quosdā comēora
tū est. ppositū aptissime
probare uidetur. Quis
enī carior aput Alexandrū
Aristotele Quis aput cesa
rem Claudiu Veronez Lu
cō Seneca Quis apud tibe
rium Serano. quoz ruina
nouim9 ut enī sapiēs qdaz
dicebat meli9 quisq; rgib9
scognitus foret. quā amat9
Et itez. In regibus par
malū est si quē oderint aut
diligant nisi quot odium lu
gat amor detinet Quod si
laborib9 si sudore si picul9
plurimis regi car9 se q̄s fu
turū putat cogitet lōge tu
tius erit lōgeq; facili9 regis

supni et cōditoris oim aici
tiā tātope quesisse. Rurs9
si p hodierna t̄pis malitiā
qua rara aicitia est. quis tā
sprudens est. atq; in sul9
q̄ sibi reguz duraturas sic
masq; aicitias putet. aut po
tius fingat Cogitet quid i
de ad eos quos diligē simu
lat. quos certe fortune splē
dor tumorq; aīm oim ieq̄
liū facit cōtēptores. Ad d̄
quia ut fortūa instabil. sic
pncipū uoluntas uaria et in
cōstans est q̄q; stāte pleue
rātia. res ipa boni modicuz
mali uero atq; piculi m̄p̄tū
habet. Deniq; bonam sibi
spem pmittūt qui regibus
samsant. Quis tā sprudēs
uideri cupit. qui sibi spem
ponit in tanta tempestate
Sed uerū est quia ut noster
Quintilian9 ait ueluti m̄p̄ta
timētur que optanda sunt
sic m̄p̄ta sperātur q̄ timen
da essēt Qui ḡ pncipū fauo
res desiderat. qd n̄ liberta
te otio. uite securitate aicitia
priuari desiderat fforte in
talez quis pncipē sperat a
quo facile falli aut damnari
p̄t. Mobilis est enī cuiusli
bz principis aīm9. et tanto

mobili9 quāto et plarib9
cōcutiē. Nec enī ppter re
rū uarietates cūcti racōne
ponderat et q̄ cūctos mor
tales a regū aicitis auertē
iuste de berz illud eis comu
ne est quia plerūq; non qui
plus habēt sapie aut uirtu
tis. sed qui pl9 ab ea alieni
sunt gratiores illis existūt
Nec qui pl9 i genio aut āti
bus modulat. sed qui plus
qui adulat. ille gratie fauo
riq; pxim9 habēt sed si in
ter cetera sileam. quis nisi
dem es aut rez expert. re
gū fauores tātope d̄siderēt
i quib9 nō nisi uarios rerū
motus. urbiū mutationes pe
stiferas. nouitates fame bel
la. discordias indies cōspi
cim9 Si igit̄ h̄ tibi placēt
ad regū amicitias aspira.
De piculo et laborib9 offi
cialiū. rgū. spetialiter de eo
eūdem pncipū pcuratōib9
Ortasse dicēs uicā
m9 passim ad ho
norāda r̄gt offitia
aut rez suaz utiliora m̄ste
ria. omnez fere hoīez etiā
podagra et quī articulari
morbo ligatū uelocissime
atq; audissime currē. Exq̄

by honor. utilitas nobilitas
libetas stat9 securitas mō
talib9 i dubie pueniūt Sz
nisi fallor erras grauissime
Quid enī si regis pcuratō
aut rez eius gestor existas
nūquid putas ideo ei cari9
tibi utilior eris Dolo confi
deres. quia illius gerē nego
tia laboriosuz est. cui placu
isse ppetua seruit9 ē displic
uisse discrimē. supcilium
graue et quod grauius est.
paratū est p leui offēsiōne
supplitiū Adde quia q̄ reg
pcuracōne suscipit necesse
est multil displiceat. et tan
dem d̄no Rursus piculos9
deo displiceat necesse est.
Namq; regis iussu aut eius
emolumēti gratia. enormia
regno mala. et igētia m̄p̄to
rū damna. uel ppetrare uel
dissimilare eū opōtet. Sed
nec id puto tacēduz quia q̄
regis gerit negotia. qua di
e id ifelix offitiuz suscepit
ea die sibi uiuē desit. omī
q; libetas. omī q̄el. omī
iocūditas abierūt. p̄ quib9
īnumeros labores afflictio
nes et mordaces liguas. et
ultra uires curas sibi grat
pmutauit. Infelix cete ex

ercitiū . nā qui uin⁹ est pro
curator . multoz hostis est
et dū regi placz . regno in
se sty est . Quippe quem ex
plere optet . quidqd sibi i
iugā a rege etiā si i alioz
pnitiē tendat . Et ut pauc
agā regis p curacō honora
bile exiliū est . honorabilis
certe titulus . sed difficil' ra
cō Et sub iudice uētilanda
corā quo habebis accusato
res mltos . excusatōes nul
los . Et quod pnitios⁹ est
sp'lebis domuz tuā uēto . et
fama falsaz diuitiaz aliēas
autem ueris

De piculo et labor officiali
ū et dilectorū rēū et pncipū
Lia p'tera discute
perquire regnum
offitia administra
tiones . curas omnes Ididē
repiet . q̄ et si nō ignorem⁹
ea omnia picul' plena esse .
Vernim⁹ tū a mltis sepe
ei se optata sepeq; magnis
empta pecuniis . questiaq;
piculis . Sicq; tam ceca est
mens hoīm . ut picul' ema
tur piculum . p'cibus atq; la
borib⁹ cōparet discrimen
Nec enī i ill' d'ct peccunia
sed deest uirtus . non deest

fastus . sed deest cast⁹ non
deest sublimis . sed deest hu
milis nō deest adulatō . sed
deest ueritatis amator . nō
deest seuis fraudator . sed
deest rect⁹ cōsiliatō . Tace
o septem illa funestissima ui
tia que palat'is regumq;
offitiales ifallibiliter cōmi
tant . Primū quidē hono
rum dignitatūq; ambitō ē
Nā teste Licerone . diffici
le est potestātē cupiēti ser
uare equitatē . Et sequitur
facillime impellit ur at res
iniustas . q̄ fauoris et glorie
cupidus est . locus enī aule
lubricus est . Secundū . regi
os fauores sequētes mēdo
sa et seductoria adulatō sa
milonissima est . Habet eniz
ut inquit Polierat⁹ curiali
um adulatō comites doluz
fraudem . pditionē . mēda
tiū . hic ē ille liquor olei sedi
ssim⁹ . quo curiales unguēt
caput regis ut eū decipiāt
Qui ad eos cū sancto rege
dauid dicē debet . Oleum
peccatoris nō spinguet ca
put meum . Ab his iniquis
simis adulatoribus . lauda
tur peccator in desiderijs
suis Tertium uirtium regis

domesticos omittat: uideli
cz sedā atz i pba muerū re
ceptio Que ut scriptura ait
excecāt sapiētē . & s'buētāt
uēba iustoz . Sine his certe
quotidianis distribuōibus
qui pncipi assistūt . q̄ reruz
suā curā gerūt . ulx uiuere
possūt . Nā teste Senū . uelut
canes acimi . n̄ nisi oblato ci
bo māuescūt . nec aliē pala
tini q̄ p̄ audie . m̄ exaudi
re uolūt . Quilmo teste Pl
nio . ueluti qdā sūt hoīs fa
sciūates uoce . alii qui uiden
do iteimūt . maxie . q̄s irati
sp̄tiūt sic palatini fasciūā
tur pestilētig q̄s ituenē . Vi
enī ad se uēientes n̄ mō lo
quēdo . s; uacuol uidēdo in
teimūt . Vñ Polierat⁹ ait . quia
curiales & medici i eo oues
unt q̄a uēdūt uerba sua p
pe alnō p̄tiū recipiūt ut ta
ceāt . Mirū pdigiosūq; hos
nū gen⁹ i ceteris uite modis
qdā opas nūq; uero uerba
ip̄a uēdūt . Hi etiā silētū ali
i uēdūt qd est ē i rez natu
ra hi q̄ nihil est magno di
strabūt p̄tio . Et ut paucis
agā palatī liber illa atz gr
tuita sensuū cōpaliū offitia
aliquādo etiā ut illa n̄ exē
ceāt uēdunt . ut si te lete ui

dēt a gte audiūt uP loquū
tur euestigio uero si te tōuo
gestu sp̄tiūt uel audiūt &
nō loquūtur . cogeris misere
utroq; euetu propinate . ut
uel augeas fauoris affectuz
uP tollas amoris defectum
Adde q̄rtū palatini uitiuz
uidelicz i pbat offitiorū uē
ditionē . & qua polierat⁹ ait
Im pbat curialiu⁹ eo usq;
inotuit ut d' testimonio con
scie . de uenustate mox de
odore oppionis . d' sinceita
te cause d' torrete eloquēti
e nisi p̄tio steruēte quis
frustrē confidat . S; in illud
Quidū ipe licz uerū multū
comitat⁹ . Domere . si nihil
attuleis ibis Domere foras
Quitū aulistarū uitiū nō est
ceteris funestius . simulata
uidelicz amicitie fictio . fin
gūt se palatini multos ama
re q̄ omēs odiunt . cū facto
op⁹ est facile cōperies . Nā
ut ait iuueal . Quantū quis
q̄ sua iunnoz suat inarta
trū habet & fidei . Hic tuli
us . uere amicitie difficillse
repiunt i his q̄ i honorib⁹
uerfant . Et seneca . Erat q̄
i aula querit amicū . Sextū
palatiorū uitiū his pximū
est uidelicz . uersura machi

atio ad extorquendū & pau-
peres expoliandū: Inueniūt
nāq; qui p̄cipib; assistūt
p̄imas extorquendi uias.
Quos hiero. asserit crude-
liores eē leōibus & licibus
qui licz ore rabido deuorāt
tā diu tū mēoriā dep̄dandi
n̄ pdūt. q̄ diu uēter ē uacu-
us ubi uero pasca ē sāguie
seuicitas cū satuitate succe-
dit obliuio. Septimū ē pala-
tū uitiū ē cōmestationū
libidinū & uoluptatū uaca-
tio. Quos signat Isaias q;
surgūt mane ad ebrietatē
sectādā et potētes sūt ad bi-
bēdum uinū & fortes admi-
scēdū ebrietatē d̄ nocte di-
em fatiūt. & nocte uigilant
Nos dicit Sc̄n. uome ut e-
dāt q̄z palatus n̄ nisi ad p̄-
tiosas escas exc. taē & tādē
uē uno estuā suaz libidi-
ni. Agā ḡ finē & dicā cum
Bern. ad eos q; regū amici-
tias sequūtur. Cui cūla p̄n-
cipū sedes cū diuitib; ut in-
terfitias inocētē. De sc̄p in-
sidiariis ut rapias paupem
ibi dextēa tua r̄pleta ē mu-
nerib; Ibi res paupū ui-
olēter rapiūtur: Ibi lauda-
tur petatō i desideris anie-
sue et iiquis b̄ndicitur. Ibi

laudas q; n̄ debes opari q;
n̄ licz loquet q; n̄ decz hec
igilē studia hi mores. he ar-
tes officialiū regū. hec exē-
citiā palatū & eoz q; re-
gū fauores & ascitias sequū-
tur. Hac igilē lege ascēde si-
plac; ad tātā potētiaz. aut
ad tātā demētā

¶ An uerus honor acgratē
i curiis r̄q; & p̄cipū

¶ D̄r̄ḡ auidit alforte
osequēdi honores
trahet ad regum
ascitias appetēdas. Dices
n. hōrez eē d̄ genē honorū
& teste tuo p̄ho. p se ab ho-
nestis uiris expetēdū fore
qui nō nisi ex p̄cipū ami-
citiis p̄ueire solet ueluti in
quib; & ex q; b; cūctarum
dignitatū. & honorū cumu-
lō r̄sidz atz depēdet. s; et
ad ceteros deuaē Ad que
ego pauca respōdebo. Cre-
de itaq; mihi fili mi q̄a teste
tuo Licerōe hō qui sūma ua-
nitate uersatē nullā effigiez
uere uirtutē s; umbrā sectatē
Est eniz honor ipse & glia
solida quedā res et exp̄ssa
n̄ obūbrata. Ille enī uerq; ē
honor: Illa uera laud et sa-
me glia q; ex meritis ac uir-
tute or̄stat. Plerūq; i his q;

a uia fauorē p̄cipū sectari
tur fauorē est glie uanitas.
Quimo n̄ nūq; uirtiorū lau-
datrix ē fama p̄paris. Qu
Soctes ut s̄q; Valeius. eos
honorē uerq; oseq; posse ait
qui id agūt ut q̄les uidelē cu-
piūt. t̄les ipi eent. Prudens
enī uir ut s̄q; Bern. labōis
sui fructū n̄ i honore n̄ in sa-
ma q̄ m̄pti sepe falso acq̄ie
sed in oscia ponit. Hic Au-
gu. osciaz attēdere nos lu-
bet. n̄ quidē honorē famam
Hic enī falli p̄t oscia nūq;
Rurs; nec dignitatū maxi-
marum culmie letari recte
possūt qui regūz amicitias
& fauores q̄ritāt. Dignitas
enī ut s̄quit. Cullig hōesta
cultu ac uirtute & honore di-
gna ē autoitas q; euz laude
p̄ueit. non dignitas. s; dig-
nitati & dignitatib; honō
accedit. sed potius ex uirtu-
te dignitati honō accrescit
nā collata i p̄bis dignitas n̄
mō efficit idignos. s; p̄dit
potiq; et ostendit. Accedit
q; regia umbrā sequentes
plerūq; n̄ uirtute. s; uicio. n̄
merito. se i p̄tio. n̄ electione
sed aduātōe dignitates ac-
sequūt. Quāe ex eis hono-
rē uerq; eos osequi nō posse

plucidū est

¶ Capitulo quātū d̄ nobili-
tate generis & sc̄se. ac mox
et quō ortū habuit. et an re-
gū et p̄cipū sola uolūtate
et cōcessione rēte acgratē
nobilitas

Luimū falluntur q;
generis claritatem
quā nobilitatez uo-
cāg. ex sola p̄cipū ascitia.
fauore ā lāgitate q̄rūt. Pro-
c; rei aptiori cognitione ali-
qua d̄ nobilitate n̄ sāt a mo-
dernis tacta. hui; q̄ rei ma-
gnitudo exposcit differēg
In p̄mis igilē p̄termittēus
d̄ illa nobilitate dicē. quaz
theologica ā sup̄natālē uo-
cāt. q; quis dei ḡtia accept;g
ē illi. s; nec d̄ natālī nobilitē
te tāgēg. q̄ i lib; ā i geio uē
se p̄ctu calēs. nobis appellatē
Agēg itaq; d̄ ea cānis nobi-
litate. q; quis ult; plebol ho-
mies dignis. acceptis atq;
honōabilis r̄putatē q̄ n̄ nul-
li nobilitatē politicā appel-
lāt. Inq̄rēg igilē p̄mo. quid
sit ea carius nobilitate. De-
mū q̄ndo. q̄mō. & p̄ que &
q̄lia m̄dia acgratē Obmissis
itaq; p̄p̄mis q; i ea re addu-
ci possēt. sāt nobis est: Ari-
sto. ā p̄lecti sentētā. Is enī

rethorica nobilitate idē esse
uoluit q̄ uirtū generis. Ex
eo q̄dē appellāz q̄sdaz no
biles: q̄a ex honorabili gene
re ortū tr̄ hūt. Venus uero
ea ratione honorabile dicit̄
q̄a ab antiq̄ m̄pti ex ea p̄ge
nie insignes. & honorati uiri
p̄cesserunt. Et ut agamus
huius ingenuitas ista politica
quā uulgus nobilitate appel
lat nihil aliud fore creditur
quā ex aliq̄ antiquo genē &
honorata p̄apia p̄cessisse
In qua ab antiq̄ p̄imi euale
re insignes & honorati uiri
aut ī p̄cipādo uel p̄sidēdo
aut alios publicos & hone
stos actū. uel p̄cipis iussu
uel p̄p̄i assensu exercēdo.
Nec huic sentētie idē ph̄s
tradit̄ uideēt. cui n̄ sene
ca sat̄ assēt̄. hi enī nobili
tate antiquas dicūt esse di
uitias quod putāz ideo dic
tū esse. q̄a scdm̄ cōmūez ho
minū opionē om̄ia mēsurā
tur numismate. ut uerū sit
q̄d sapiēs ait. quia pecunie
obediūt oīa. Quo fit ut pe
cunia ip̄a p̄tiū esse uideatur
eūq̄ rei. Ex hoc enī q̄ aliq̄
sūt diuites facile reputant̄
digni ad p̄cipādū. seu in

popul̄ p̄sidēdū. Et eo ip̄o
credūtur esse insignes & ho
nore digni. Ex qua re in
oleuit eūdez ph̄m & sapi
ētes dicē nobilitate esse anti
quas diuitias. Non utiq̄
ut sole antiq̄ diuitie simpli
ter nobilitate pariāt. sed ut
idez ph̄s in quō politico
ruz ait. exigit̄ q̄ simul euz
diuitis assistant p̄geitorū
uirtū et merita eo modo q̄
dixim̄. Sūt itaq̄ diuitie ū
formalit̄ inducēt̄ claritudi
nem generis. sed instrumē
taliter tanq̄ signū nobilita
tis: Sed nec alio misterio
uacat. q̄ ipse philosophus
& sapiētes nobilitate antiq̄
tas diuitias dixerunt ut ui
delicet recētes diuitias ad
nobilitatem causandam mi
nime sufficere demonstra
rent. Quis causam idem
philosophus in rhetoricis
pulcre assignat. ait enī qui
a nuper ditatum esse. est
quedam in eruditio diuitia
rum. Ea de re philosoph
us ipse tales nuper ditatos
fortunatos. insensatos rec
te uocat. Recenter enim di
tati nesciunt formare. nec
dirigē bōa fortunē ad opera

uirtuosa. sicut antiquitas di
tati. qui insignes fuerūt at
q̄ diuitis et potētia. et ali
il bonis fortune uirtuose et
tēperate uisunt. nolēt̄ a
suis degenerare p̄ genito
Ex quo illud aptissimum
uideēt. q̄a nup̄ ditati nō rec
te nobiles dici possunt pro
eo q̄ nō ex insigni genere
nec ex antiquis diuitibz uir
tuose opantibz p̄cessere.
Et simili mō aliq̄ recte no
biles esse possunt q̄ ex no
bili antiqua p̄apia sunt ge
niti: licet ex aliquo īfortu
no non sunt diuites sicut il
li qui nuper ditati sunt. Sz
p̄dictis philosophoz sentē
tiis. pulcrū est sacraz scrip
turaz testimōia addē. a q̄
bus om̄is sapiētia deriuata
est. Illud enīz p̄rio roborat
rex p̄pheta Dauid. nā pa
trū merita posteros nobili
tate asserit cū ait. potēs in
terra erit semen ei⁹. Et sta
tī subicit gloria et diuitie ī
domo eius id est posterita
te quasi dixerit. Quia ob
parētuz p̄lara gesta. semē
ei⁹ acquirit potētia et glo
riā nobilitatis. sed et diuici
as que sūt p̄cipua sunt sun

damēta et. p̄tes substantia
les nobilitat̄ generis ut p̄
dixim̄. Rursus scribit̄ iec
clesiastico de⁹ honorat pa
tres in filios. et addit. bene
dictio pat̄r̄ firmat domos
filiorz. id est merita clara
parētuz q̄bus benedicūtur
cōmēdātur ac honorātur.
firmatq̄ filios in uera nobi
litate carnis. Et sequitur ī
expresso. Gloria enī hoīs
ex honore parētū. et de de
cul filii. pater sine honore
Que pulcra sentētia ī sinu
at gloriā nobilitat̄ q̄maxi
me p̄dē ex parētū honore
ueluti strāo ignobilitas et
de decz filios sequit̄. si illo
rum patres insignes et mi
nime honorati fuerint. Et
hoc itez idez sapiens cōfir
mat cū subicit. gloria diui
tū honoratoz apphēdet et
filios. uidelicet in gloria no
bilitatis. Liquido igitur de
mōstrat̄. quia uerā carnis
nobilitate non sole diuitie
generat. q̄a scriptū est non
magnificauit uiz peccatorē
diuitē. Itaq̄ uirtus. merita
et p̄lara parētum gesta q̄
eos insignes et honorabiles
reddiderūt. uerā carnis in

genuitate ad posteros tras
mittunt. sed et positia iura
ea que dicta sunt q̄maxie
cōfirmāt ueluti que si recta
iura sunt a diuino iure mo
raliq; et politica doctrina
discrepare n̄ime conuēit
Habent enī nobilitatē ex
tribus cōfici. natalū ātiqui
tate. honorib; et diuitiis. li
cet diuiso mō ut pdixi⁹. q̄
oīa ut notissima p̄ trāseo
Ex quib; liquido intueri
unusquisq; p̄t. non recte di
ci possit principes sua uo
luntate eos efficē posse no
biles. q̄ ex plebeis orti sunt
parētibus. Requisitus qua
dā dicatq; plurimū laceffi
tus Sigismūduſ Cesar. a
quodaz plebeo sibi ad mo
modū dilecto ut illū nobilē
faceret. nō insulse sed docte
simul et facete respōdit. di
uitē inquit aut exemptū te
facere possum. nobilē uero
minime. ut antiquatas diui
tias lōgeuāq; īgenuitatē nō
recentē principis gratiā ue
ros efficē nobiles d̄mōstra
ret. qui plerūq; nulla obli
stēte uirtute ac p̄bitatis cā
plurimosq; claros fecisse ā
bitrātur. quos poti⁹ exēp

tos q̄ īgenuos dixerit Poli
tica igit̄ atq; ista uulgata
generis claritas nō alieno
priuilegio. sed priscoꝝ pro
bitate et uirtutis ope cōpa
rāt. Que quāto ātiquior. tā
to nobilior. et magis relucet
a parētib; relictis. quā a p̄n
cipe sine uirtute dōata. Sz
test philosopho ideo nobili
tas īantiquitate laudat̄. q̄a
in eis ātiqua fuit uirt⁹. Nec
p̄pterea illud nego. quia
nobilitas carnis tēpore in
cipit. et tēpore desinit. Et
ueluti incipit p̄bitate parē
tū cessat et uitiis successoz
adeo ut plerūq; claritatem
quā lōga tēpora p̄duxerūt
una dies p̄imat. De quib;
recte dici posset quia cū se
nobiles fingūt tūc tales eē
desinūt ffateor et tiam plū
mos fore qui strēuitate. uir
tute. opera in rempub. col
latā meruerunt ut nobiles
sint cū fiūt. nō cū nascūtur
Quib; et si priscoꝝ suorū
clara facinora desint iuuat
p̄pria strenuitas et p̄pria
uirt⁹. q̄a ut aiūt nesciūt cur
ad nobilitatis actus magis
suiet aliena q̄ sua probi
tas aut potius moueant de

functorū q̄ uiuoz p̄sentūz
q̄ exēpla. ut octauo capi
tulo ī fine dicem⁹. Sz certe
tales ueriq; nobiles eē scipe
re. q̄ plene p̄fecte q; claros
esse dixerim. Putarūt ḡ ex
p̄missis pleriq; sapiētes. n̄
fuisse. Lesare; aut regē ple
beum hoīez uezz nobilez fa
cere non posse. cū nobilitas
īpa carnal. a p̄geitorib; na
turaliter ī posteros p̄cedē
uideat̄. Idq; ī ecclesiastico
sapiēs affirmare uideēt aut
enī quasi ī eodē casu dixe
rit. noli q̄rere ab hoīe dig
nitatē. nec a rege honorez
scz nobilitatis & claritatis
Accedit ad hoc. q̄a cōstat
p̄cipē mutare n̄ posse na
ture cursum. nec nostruz af
firmare aut negare. aliquid
mutat ī re īpa. Putam⁹ tū
distīguēduz. Nam si loqui
mur de nobilitate ad p̄gei
tores relata. q̄a nat⁹ aliq;
ē de nobili parētela. planū
fore credim⁹ talē īpossibi
bile fore p̄ p̄cipem nobilē
fieri posse. tāq; ex nobili p̄
sapia. cū illa p̄suponat iam
diu facta esse. nec fieri mō
potest. Sū uero loquimur
de nobilitate ad seipm̄ relā
ta. tūc putam⁹ ḡgē aut p̄i

14
cipez nobiles facere posse
Nāz creabit eū militem. de
mū decorabit eū p̄fectū uel
dignitate. Quo casu poste
ros uero nobilitabit. ipse ue
ro nobilis esse scipiet: q̄ ig
nobilē esse desit. Itaq; ho
nor illius auct⁹ est. sed con
ditio nō mutat̄. Dabebitq;
quādā nobilitatis imagiez
tū quo ad uulgi opinionem
aut plebeo māebit. aut p̄te
rite ignobilitatis uestigia
non usq; quaq; cessabunt
Quaz quidē opinionē prin
ceps mutare aut delere ne
quaq; p̄t. Nec ob stare uide
tur qd̄ dici p̄t. q̄a tal' nobi
litas p̄ p̄cipē ex mera gr̄
tia cōcedētis īdulget̄ n̄ qui
dē ex meritis aut ātiqua p̄
sapia parētū. q̄a diximus
licet ea nobilitas ex uolūta
te depēdeat cōcedētis. ter
miatur tū in illius p̄sonaz
qui debz nobilē effici. Inci
pit ergo a p̄geitoribus. q̄re
talem appellare solem⁹ no
bilez factū nō natū

Capitulū sextū de mul
tiplici nobilitate. & an sola
generis nobilitas ī deferen
dis honorib; et premiis p̄
serat̄ strēuitati aut sese uel

nituti hōis ignobilis generis

Nobilitatis igitur generis dū uim atq; naturā inquirimus pulchrum erit ut id inuestigemus in quo plurimorum oberrarūt ingenia sepe quidē nō ab re etiā sapientes ipsi dubitarūt. Que nā harum nobilitatū alteri in huius seculi assequendis aut promerendis honoribus seu deferendis premiis preferatur. an ea que solum ex genere hominibus puenit an alter ex uirtutibus scilicet et meritis compta. Quid enim si quis in armis strenuus fortis prudens. nō tamen genere nobilitatū alio concurrat. qui genere clarius est. sed obscurus meritis. Aut quid si sapiens ignobilis. cum nobili super dignitate decertat. Quibusdam certe uideēt nobilitati antiqui generis simplicitate deferendum. Porro ob suorum in reipublica merita. Eo profertur quod ius naturale nobili quis optulari uideēt. Coustat enim in genuitate naturalē potior iura obtinere quam accidentali nobilitate. Rursus ut est philosophi in ethicis sententia. nonnulli sunt uirtutibus

perditi tamen nobilitate priuati. Facile enim repiri libet rusticum aut plebeum fortem prudentem animum in his que ei congruunt. precipari tamen aut perdere nesciret. Denique non uideēt nobilitatem perdit posse pueritia filiorum. Quia sapiens ecclesiasticus ait a principe stultum positum in sublimi dignitate. Ex quo inuit nobilitate esse licet stultum. Demum eam partem philosophi tueri uideēt qui in politicis aut ingenuitatem clari generis esse operis laudabile. Constat enim ex optibus laude dignis. debere honoris premium & reuerentiam. Postremo philosophi ipse & alii sapientes nobilitatem ipsam antiquatam diuitias diffinierunt nec aliis uirtutis armis nullo opere esse. E contra quibusdam uideēt ignobilem progenie. tamen actu strenuum fortem et prudentem et longe fortius sapientem nobili generis preferendum. Ut enim ait laureus Petrarca et ab alio sapiente didicit. quanto sit nobilior rusticus uir fortis. quam ignauus nobilis. Illud nobis a parte demonstrat si mente perscrutemur quanto sit melius nobilitate fundare quam euertere. Sed &

qui eam partem tueri uideēt autem quia iuxta philosophum in politicis dignitas & honor ad quas nobilitas ordinatur. precipue distribui debet secundum proportionem et excessum honorum anime non secundum excessum honorum corporis. Quia eam idem Aristoteles in primo politico assignat. uidelicet quia talibus bonis corporis et fortune contingit male et bene uti. Quo sit ut non recte in eis uera possit locari nobilitas licet organice talia bona eam ipsam ingenuitatem decorent. Si eis sexte uirtutibus bonis nobilitas consistat tunc quanto ditius quod foret tanto esset nobilior quam asserere nil aliud est. quam illam falsam faciem eandem mentem amplecti opprobriis quam philosophus in thethico refert. Quia cum interrogaretur an optaret filium sapientem diuitem. Illa respondit optare esse fore sapientem uidebat tamen sapientem ipsos diuitum ianuam frequentare & non e contra. Quia igitur nobilitas inter extensam bonam computat. constat nullum propter eas solam honorandam fore. Et hoc est quod Aristoteles ipse subicit igitur potius homines honorandos esse propter inextensam quam extensam bonam

na Aditēs quia nobilitas sola progestorum non facit formaliter hominum clarem. Adde quia felicitas ad quam omnis homo animo suspirat. neque consistit in his exterioribus bonis. nobilitatem uero nemo negabit aliquid felicitatis quam ipse philosophus testatur in generis nobiles genere fortunatos & felices dici. Rursus eam partem roborare uideēt naturam. Si enim genere nobili tamen uirtuosus pro quam uirtuosus ignobilis honorare absurdum admodum seque videlicet quod uitiis primariis dignaque homine foret. et uirtutes perlerent. quam Aristoteles in politico dicit. dum regem tradit neminem debere honorari nisi secundum excessum uirtutum que sunt bona anime ut diximus. Deique ipsa scilicet homines nobilitat ut iure clamant. Hinc lex civilis habet. quod uulpius iure consultus recte nobili appellatur. non quod de prope genus sed propter scilicet & habundantiam meritorum. Fatiunt primum pro hac parte per clara. Salustii uerba de quibus statim sine octauo capi. Valida certe utriusque iacula emittunt. dubiamque admodum atque accipite otrouersiam agunt pro quam diluenda & uelitate elictenda longa discussione operis

est. Nonnulli enim sibi scioli quod
dixere. quia principia igno-
rare uidentur. dum solus nu-
das theicas iure sequuntur.
Ego uero fateor me ignora-
re cum eis. ipsa tamen ignorantia
explicando putare recte dici
posse nobile atque generis
simplicitate preferendum ignobili-
e quilibet ab obsequio scia. a multis
exhibetur. Primum quia nobilis
quod dicitur adicit ut iura te-
statur. Si uero est sequali-
tas non arbitror habendam esse
rationem nobilitatis. Cetera enim
posset esse huius ignobili-
strenuitas et meritorum pro-
portio. et alius nobilis tantus
uirtutum excessus quod secundum omnem
opinionem ignobilis merito de-
beret auferri. Primum ipsa lex
probat. ait enim quia licet quod meri-
tis et labore uicem premio quod
et honore uicere debet. tamen quia
proximi sacrorum seniorum geni-
ty spiritus facilius auferunt. et ita
consuetudo obtinet. Et in his res
dere uidentur inulle positio-
nes iuristarum. Licet igitur huius
modi positio secundum presentem iu-
stitiam uera edatur. ea tamen
insufficiens nimisque generi-
lez dixerit. Qua de re arbi-
tror intelligendam fore. quemad-
modum. Aristoteles in pollitica
libello explicat. Quid enim

si nobilis et ignobilis uirtutis
scie et illa sint metant in eo
actu a honore ad quod agitur igno-
bilis nobile excedit. Quod est
inquit plus utrumque concurrere
ad officium fistulandi a cithari-
candi. nec sane mentis dice-
re nobilem quia tamen ignobi-
li se a re trito preferendum. Nec
aliter in honoribus principandi a
providendi. si ignobilis ad eum
actum aptior putatur secundum uirtu-
tem: licet a nobili nedum nobili-
tate canis sed in quibusdam aliis
meritis excedat. tamen recte quod
ad illum actum preferendum est igno-
bilis. Cui sententia innulli iure di-
uini et humani scriptes anue-
uidentur. Aut enim quando no-
bilitate canis preferenda scie.
etiam in ecclesiasticis honoribus cum pro-
potentia nobilium rebelles acci-
tur. quod pacem preferant. Nam tamen
nobiles longe facilius ecclesiam
tuam ualent. quia ut ait scriptura.
ecclesiastica non tamen idcirco oculo
doctrinae sunt et manu ut luporum
rabies componant. Vbi tamen scia
ad hereses extirpandas opus est
sed preferat sapiens. Quo sensu
telligenda sunt sacrorum canonum
debra et scriptorum debra doctorum
propheti hiero. dicent. non sang-
uini. Sed uite et doctrine
honores distribuendos. sed
et illud uidelicet cum scia ho-

minez nobilitate atque illustret
merito tamque preciosis et no-
bilis bonum simplicitate preferere
dum credat canis nobilitati
tamque bono corpori. Itaque
utraqque nobilitas excedit et
excedit secundum equalitatem
aut inaequalitatem merito. et
naturam actus in quem concurrunt
Idcirco paucis sed sapientibus
uerbis. Gregorius dicit uide-
tur in pastoralibus cum ait. Quis
nescit in natura gemmarum
carbunculus iaculo preferere. tamen
rubei coloris iaculo prefer-
tur palati carbunculo. Quia
et illi quod ordo nature sub-
strabit. species coloris adiu-
git. et hinc quem natura or-
do protulit. coloris qualitas
defert. Sic itaque in telligen-
da sunt que in oppositum ad-
ducuntur. illa preferunt que in
ecclesiastico habentur. dice-
bam inquit meliorem esse
sapientiam quam uires. Et
rursus. quomodo sapientia pau-
peris est contempta. Ex qui-
bus facile ad utramque ratio-
nes respondere libet. ad eas
preferunt concludere uidentur quod
si natus nobilis tamen uirtuosus
ignobili uirtuoso preferunt
tunc laudat atque honorare

uirtutem. Quia dicimus eos non
honorandos tamque formaliter
bonos et uirtute perditos. sed
tamque bonos instrumentali. et
ut signum bonitatis ueluti com-
medamur urinam sui natura
fetidam representatione. quia
signat bonitatem id est cor-
poris sanitatem

Capitulum septimum de lau-
dibus. proconiis et comedacione
nobilitatis generis. et de
illius uirtutibus et utilitate.

Consuetum igitur ordi-
nem sequentes post
promissa que de no-
bilitate adduximus. afferen-
da sunt breui sermone pau-
cula ex multis laudum proconi-
a prozatiue. et excellentie
nobilitatis humane et illico ei-
usdem uanitates. incomoda
dama et picula. afflictiones
et erune subcinete recen-
da. Et quacumque ex his que pau-
lo ante tetigimus facile libet
actingere. quanta sit huius
ingenuitatis excellentia quon-
ta uis. Ex his maxime que
illico subitimus eiusdem nobi-
litate splendor et gloria ue-
ribus resultabit. Nec certe
est illa preclarissima gema hu-
mane uature diuinitus mis-

sa qua ut cetera taceã ho
non a casu nõ fortuitu non
deniq; ab accidenti . sed
ab ipa rez natura dignior
et excellentior habet . Ce
tere qdẽ huane dignitates
honores . ceteraq; bona ho
mies subsequuntur: Nec ue
ro generosa nobilitas una
cũ hoie et cõcipiẽ quippe
ante ab ipa lustrat. q̃ a pa
retib; nascat. Quod sanet
ul patriarcha iob ppulcre
demonstrat cũ ait g̃ra eorũ
a ptu. ac ab utero et cõcep
tu honor illius . Hinc eccle
siastico sapiens ait . g̃ra ho
minis ex honore patris Et
lic; teste ppheta mortales
homies natalibus eq̃les su
mus . ueluti filii excelsi om
nes . adeo ut unq; fons om
nium sit . ipa tamẽ genero
sa nobilitas alios alios p̃fert
Et iuxta apostolũ Velut
stella differt a stella sic glo
riosa igenuitas hoiez discẽ
nit ab hoie . ne pari laude
aut honoris p̃mio p̃ruantẽ
q̃ inequali uirtutũ et genit
claritate illustratur . Quis
enĩ alti seminis p̃peginẽ ne
gabit suã nobilitatẽ poste
ritatẽ quã potius exaltat.

sicut uilis et abiectus sua uĩ
lescit Unde quidẽ ex sapiẽ
tib; uersu dicebat Nobili
tas hois est mens deitatis
imago . Nobilitas hois uir
tutum clara ppago . Nobili
tas hois . huilem ruelare ia
cẽtem . Nobilitas hois mẽ
tem refrenare surẽtem . No
bilitas hois est turpia nul
la timẽ . Nobilitas hois na
ture iura tenere Deniq; ut
ĩ rhetoricis p̃ho placuit . no
bilitati om̃s pene uirtutes
famulatur . ad quas ipa na
tura parens peculiarig cete
ris nobiles ipsos inclinat .
Primo qdẽ huiles et mãsue
ti nobiles existũt . elationẽ
fugiũt p̃ eo maxie q̃a eorũ
p̃genitores potẽtia et diuĩ
tiis . recte et moderate nisi
fuere . Quo fit ut nõ facile
supbia inflamẽtur . quemad
modũ qui nup atq; recẽter
ditati sunt . Secũdo nobili
tati debuit magnanimitas
que res agit . ut cõtumelio
si minime existat . Vi eniz
cũ ad magna suspirẽt . pua
iniuria nusq; cõmouentẽ . p
cũt . indulgẽt . sufferũt . tan
to facilius imbecillib; . q̃n
to resistũt fortius superbis

1.
Tertio nobilitatẽ conciliat
temporãtia . sunt eniz nobi
les ut plurimũ . i reipub. cu
ra occupati . ea de re assue
ti sunt tẽperate uiuẽ . Quã
to nobilitas est p̃mũz ho
norãtia . nec alioz despec
tiua Nõ eniz reputãt nobi
les alia bona nisi anime q̃
re uirtuti deditos non de
spiciũt . Quis nobilitatẽ ip
saz prudẽtia et idũstria cõ
mittat s̃tiliter enĩ genero
si iuestigãt . quid eos agere
oporteat . Quoniam pluri
mi illoruz opera intuentur
et quidquid agãt . qualiter
ne domi iuuãt . qd̃ teneant
uicini om̃es nouerũt . et ue
lut exploratores eoz sunt
cõstituti . Quo fit ut solliciti
ĩtenti prudẽtes et cũcta p̃
uidẽtes existãt . Sexto no
bilitas affabilis est et pluri
mũ curial cõmunit enĩ uer
sanẽ i regũ domib; et p̃nci
pũ curiis . sicut euestigioru
stici tãq; solitarii rudes et
siluestres in campis imitat
Et ob eã rẽ ut philosopho
placuit . nequaq; sunt bene
cõuersatiui Postremo nobi
litas ipa non solũ intuẽtib;
sed et moriẽtib; laudes et

22
p̃conia parit . nec mõ nascẽ
do querit et uiuẽdo conser
uatur . quĩmo sepe etiã qd̃
mirabile est . moriendo au
getur . Idq; gloriosus ille
machabeoz dux nõ nega
uit de quo scriptura ait q̃a
elegit nobiliter mori . poti;
quã subditũ esse peccãtib;
Capitulũ octauũ de uani
tate nobilitatis huane et d̃
uiciis que eaz committãtur
et de plurimis excessibus .
nobiliũ et d̃ falsa noĩatio
ne nobilitatis . et de illius in
cõmodis . laborib; et pic̃is
Ogit iaz aduersan
tiũ turba huius tã
laudate ac caduce
sed et maius carnis nobilita
tis uanitatẽ . ignauia . incon
stantia ceteraq; incõmoda
afflictiones . erũnas et pi
cula Paucula ex mult; attĩ
gam; In primis itaq; illud
uellem semp cũctis mortali
bus m̃ti defixuz sit . quod
unus ex sapiẽtib; ait . Qui
a si huane nature obscenaz
fabricaz ac turpez materiã
cõspicim; . de terrene car
nis nobilitate disputare nil
aliud uidebat . q̃ d̃ stercore
aut luti claritate cẽtare Un

de apud machabeos scribitur
glia eorum sterco et uermis
Quod et Isaias ignorauit cum
ait Magistratus et honor
lius quasi lutum Quid enim
supbit terra et cinis Unde
Erisostomus Vana est nobili
litas carnis infructuosa et
pudorosa atque nociua nisi
committetur uirtus. Et boetius
quod inquit in me quod uicium
nobilitas nomen. quis non
uideat. Quare splendidum
te. si tuam non habeas ali
ena claritudo non efficit
Et Apuleius in honoribus in
quit assequendis. noli aliena
appetere Aliena uoco que
paretes pepererunt. cum rudi
culosa iactantia sit. de alieno
gloriaris. Et poeta patriarcha
laureatus ait Sicut posterorum
macule parietibus non
obstant sic nec maiorum splendor
descendentes illustrat
Unde ad quendam dicebat
Nalem pro te ipsum alii. quod tu
pro alios nosceret. et subdit
quia mira res est id uideri
cupere quod non sunt. flores
adulteri tenebras querunt
sola hec uana et falsa nobilitas
licet uitiis obtenebrata. lucem
querit agnosci ap

petit. cui sanum esse et conciliu
nesciri. Qui ergo ueri nobi
les esse cupiunt. aliquid agant
ut sint nobiles. quia et ma
iores sui nisi aliquid preclarum
egissent. nunquam nobiles fuis
sent. Demum ut Hieronimus
ait nihil aliud uideo in ge
neris nobilitate appetendum
nisi quod appellati nobiles quod
dam necessitate constriguntur.
ne a progenitorum probitate
degenerent Quis tamen
non uidet plurimos filios a suo
rum claritate degenerasse.
Quippe quod quanto patres
fuere clariores. tanto ipsi euas
ere obscuriores ut tot labo
res filii propter uideantur. in
sectandis uitiis quam patres eorum
in sectandis uirtutibus. Tot de
nique studia solertias filii in
perdenda nobilitate impendunt.
quot illi in acquirenda
habuere. Idcirco ut quidam sa
piens ait in africanis filio li
ber in tueri. quod licet ex patre
clarissimo genitus. plurimis
uitiis sorduit. Et si nobilitas
per manus tradi potuisset
clarissimum illum Africanus
pater efficisset. Verum illum
pater potuit amare. sed non
potuit illustrare. heredita

tem uniuersam locupletem
que sua erat. ei testamento
reliquit. claritudinem dimi
sisse non ualuit. Que res ap
tissime probat. quia ut nobilitas
ipsa nihil omnino erat.
aut propter qui omnia reliquit. eam
si bonis non habebat. Falso
igitur asseuerat nobilitatem
a parentibus suscepisse quia
ipsi libenter dimisissent si ua
lissent aut habuissent. Dis
successio etiam uilissimarum
rerum. in ditione testatoris acci
pitur sola nobilitas sua uolu
tate non transmittitur. O quam
totes si finitaneae lucis eclipsis
in filiis patitur. ut uerax sit
quod scribitur quia dant macu
lam glorie parentum Demum
quantum discrimini quantum
prope proximum sit in constanti
et uolubili res animam dare ne
mo est qui nesciat. Volubilis
enim atque inconstans est hec
nobilitas et omni nobilitate
mobilior. Qui enim heri ara
bat hodie militat. et qui heri
pro urbes medias aureis ha
bens superbus sedere popu
losque regere solebat. hodie
pro squalentem capum pigros
bones pro pugione sollicitat
Seruorum filios in solio sepe

uidimus et filios regum terga
seculis Quid ergo tam instabi
lus: Quid tam uariabilis
Quare nobilitatis assenta
toribus minime assentendum
puto Aiant enim pro eo eas ip
sas sgenitatem magni fore
pretii et quia naturaliter homi
bus inest. Ego uero non satis
uideo quo pacto uerum dixe
rint. quod ex eo primo patet
quia tunc omnes homines nobiles
essent: Adde quia ea uere
naturalia sunt. que semper et
ubique sunt. ut philosopho placuit
nobilitas uero tam uolubilis
ut mulier quod heri clara fuit.
hodie sine eorum culpa imo re
cte et sancte agens. si plebe
non nupserit ignobilis efficitur
Et idem in eo. qui propter de
lictum nobilitatem perdit. Quo
fiet ut aliqua temporis parte in
felix homo sit nobilis. et alia
in ignobilis et euestigio Rur
sus nec omni loco nobilitas
inest Serracenus enim nobilis
a nobis captus. proculdubio
ignobilis erit. quia seruus esse
ctus: et simili modo si catho
licus ab infidelibus rapiatur
Denique idipsum et in milite con
spicimus. non enim militia ubi
quod et uniformiter nobilitatem

efficit. Quia cum de equestris
dignitate leges & ciuilia iu-
ra loquuntur. solum milites ur-
bis rome nobiles appellat
Habent denique nobiles quaedam
pecularia. sibique naturalia
forte dixerit indebita uitia
ad que teste philo in thetho-
ricis quae maxime natura ipsa in-
clinant. ipsi tamen actualiter ope-
ratur. Primo quidem nobiles
plurimum sunt honoris appe-
titui et ambitiosi. Est enim
ut. Aristoteles ait ut natu-
rale homines accumulare uel-
le ad id quod habent: quare dux
ditari sciunt. sed dies uolunt
fieri ditiores. et quod honoratur
cupiunt effici honorabili-
ores. Nobile uero eorum ex
eorum genere honorabile ui-
deatur. idcirco populus ac-
cumulare ad ea que habent
conantur fieri honorabilio-
res. Quo fit ut nimium hono-
ris & potentie sint appeti-
tui ueluti ad id proximiores
Secundo uitupabile ad mo-
dum uitium & mostro simile
nobiles ipsi naturaliter amplec-
tuntur. sunt enim eodem philo-
sopho teste adeo elati. ut
etiam progenitorum sint ut primi
despectores. cuius ea ra-

tio putatur quam se reputant
nobiliores atque maiores quam
eorum patres. Quod ideo con-
tingit. quia ut idem philo scri-
bit semper nobilitas longe fac-
ta maior est quam propria. Te-
stis est huius detestandi fa-
cinoris nobilis ille alexan-
der magnus qui rege philip-
po et patre uictis nescio si
uirtutibus maior extitit. de
quo Polycraty ait Quia si
pater pluris artibus orbis
imperii consequendi fundamen-
ta ierisset tantam gloriam fili-
us fere non ualebat. Quin-
imo tam in continentissimis fuit
uidie paterne glorie. ut cum
patris triumphos uirtutes
proclaras gesta audiret lac-
rimas pro dolore extorqueret
easque despiciebat forte dix-
erim minuebat. ac si patria
uirtus omnium a se gestorum gratiam
eriperet eos uero qui tibi
a referebant propriis plerumque
manibus interficiebat aut ra-
pi ad penas iubebat. Rursus
qua sunt nobilium uitia que te-
tigimus non eis alia familiarissima
addideris. Primum quidem de-
um & ecclesiam quam illos rege-
nerauit. contemnit quos cum
nobilitatis iactura ipse comi-

nat iquies. qui me contem-
nunt non erunt nobiles. Secun-
do nullus est illis plerumque in
delinquendo pudor. nulla
uerecundia. Quippe qui falso
putant licentiam peccandi. cum
carnis ingenuitate inpetra-
se. Non attendentes quae iux-
ta Ambrosium uerecundia ex-
ercendi turpia ingenuos et cla-
ros perdit natales. in uerecun-
dia uero obscuros reddit.
nec aliena uirtus a propriis faci-
noribus excusat. Vnde nobi-
lis senator Boetius nescio
inquit qui pacto ex se obscurum
aliena claritas clare reddat
Recte igitur Apuleius tunc uo-
cat sordida loca sole illumina-
ta. aut umbras deformes. Et
scribit quia hi nobilitatem ipsam
que uirtutis instrumentum con-
stituta est. ut scutum uel castrum
fatiunt. quo cum ea licentius se
flagitiis dedant atque defen-
dat. Tertio ingratitude et in-
fidelitas plerumque eos comi-
tantur. Vt enim inquit cano. non
potest principi esse fidelis. qui
deo est infidelis. Si igitur puta-
tes se nobiles deum cuius ex-
pensis uiuunt. diuersis pecca-
tis offendunt. recte ingrati
quippe et perditores sunt et

merito uilissimi plebei cen-
sentur. Quarto cum uerum nobi-
les fatiat magnanimitas. quae
quod bona corporis ut pauca con-
temnit et magna uidelicet
bona anime appetat. nobi-
les plerumque parua amplectun-
tur et magna negligunt.
Quinto munifica liberalitas
que maxime nobilibus congru-
it perculit ab eis. Quia cum
beatus sit dare quam accipere
nobiles in eo se ingenuos et
claros fore putant si ab aliis
extorquet. si rapiant. Inter-
rogatus quidem sapiens a non
nullis nobilibus quae non foret
uerio maiorque nobilitas. Il-
le indignis inquit munifice-
dae. cui illi acceperunt. Rur-
sus sapiens ipse ad eos dicit
inquit uersanice quam puta-
tis uiliorum ignobilitatem. Et
illi oppositum inquit sententiae
tuae. Cum enim summa sit nobi-
litas munifice dare consequens
erit ut summa sit rusticitas
atque extrema ignobilitas
auferre. Quibus sapiens ue-
rum inquit et rectum in caput
uestrum iudicium pronuntiauit
Sed enim assiduo a pauperi-
bus sua auferatis uiles et
seruiles sed et ignobiles uos

ostēditis. Plurima certe et
detestāda sunt uitia nobili
bꝝ cōiūcta atqꝫ unita . que
facilius ab eis cōmittūt . q̄
scriptis quibuslibet referū
tur Et hec paucꝫ uerbꝫ Vie
ronimꝫ explicabat inqꝫens
plerūqꝫ nobilitas carnis ig
nobilitatē parit mentis Li
quet igit̄ exp̄missis quan
ta sit hoīm uanitas . tanta
uanitate uexari . sed ueruz
est quod scriptura ait Qui
a i uanitate sua cōprehēdit̄
uir . Cōprehēditur inqꝫ hō
i sua uanitate . dū plurimis
se se piculꝫ s̄icit . ut uāo sani
atqꝫ nudo nobilitatꝫ noīe
se putat decorari . Quod i
deuterono scrip̄ta luculen
ter insinuat iquiens . non est
sine piculo qui sup re uana
nomē assumpsit Quid enī
uanig Quid funestius . q̄ d̄
meritis parētū gl̄iari . qui i
se sordet . Quid de patruz
laude p̄dicari . qui a suis ul
tius deturpāt . Hinc pulcre
Salustꝫ i oratione ad ma
rium Quā cum emuli generꝫ
ignobilitatē ei obiecissent
in eos sicut i uehit De iure
me inquit despitiūt . faciāt
idem maioribꝫ suis aqꝫibꝫ

uirtute ac p̄claris gestis no
bilitas cepit si inuident ho
nori . iuideāt et labori . iuide
āt inuocētie atqꝫ piculꝫ meis
Et rurꝫ uidete inqꝫ q̄ inī
que cōtēnant . quod enī si
bi ex aliēa uirtute arrogāt
id mihi ex me nō cōcedunt
mihi noua nobilitas est . quā
ut puto lōge salutius est pe
perisse . q̄ ut illos acceptū
corrupisse Et itez subdit
fateor imagies non habeo
dicere tamen audeo . uita
mea mores . hasti . uexilluz
et alia militaria dona . cica
trices deniqꝫ et uulnera illi
ca corpori meo . Hec sunt
mee imagines . hec ingenui
tas nō hereditate relicta .
sed laboribꝫ . sed piculꝫ me
is acqꝫsita Hec ille Hec pau
cula de nobilitate . que cuz
uia q̄dam ad armatā militi
am existat ne tu fili carissi
me q̄ militie sermi hucusqꝫ
uacasti armatam a re nōdū
expertā tamq̄ uitute carē
tem omīno despicias . Aut
ad illā ueluti summaz gl̄ia
et honore refertā s̄delibera
tus aspirel . Expediēs fore
puto ut huius militaris sta
tus et uite priō dultia et p̄

spera . deinde amara et af
flictiua agnoscas

Capitulum nonuz de ar
mata militia et exēcitio ar
morū & de laudibus & cō
mendatione huiꝫ exercitꝫ
& an uacantes armis sint
ueri ciues et p̄tes ciuitatis

Plurima & lauda
ta p̄claraz exerci
tia: moraliz homi
nū adiuuenit industria . Sed
inter illa oīa nihil armata
militia excellētius . nihil p̄
clarus & gloriosꝫ Quā enī
exercitatio utilitate . hono
re ceterꝫ p̄stat . Per militiā
siquidē & armorꝫ exerciti
uz reipublice quies atqꝫ sa
lus querit̄ ac cōseruatur &
ab omni hostili uastitate li
berat̄ . Quis exercitu lau
des utilitatē . primo ipa hu
mana idigētia demonstrat
et extollit . ut enī ātīqui uo
luerūt militia recte māibꝫ
comparat̄ . que nature ipe
rio parata est ad corpus iu
uandū Sicut enī manꝫ sūt
in corpe naturalē institute
ad impellāda nociua ad p̄
cutiēda s̄stantia ad attra
henda necessaria & ad cō

seruāda alia mēbra corpo
rum . illazqꝫ augēda . sic mili
tes ad ista cōfiteēda in rem
publi . p̄necessarii existunt
Vnde Valerius de necessi
tate ac p̄fectu ac militie ait
Disciplina militaris acritē
retēta principatuz italie ro
mano impio pepit . multa
rū urbiuz . multorum regno
rum ualida . Simarum genti
um regimē largita est Pre
terea sunt alie institutionis
eius cāe ortꝫ atqꝫ necessari
a p̄cipia que illius necessi
tatē p̄clare ostendūt . Est
enī hō ipe s̄becilꝫ atqꝫ nat̄a
infirmꝫ sibi ipi nequaqꝫ suf
ficiēs . Itaqꝫ societate et cō
uentu hoībꝫ opus ē . ut qꝫ
seorsum egētibus singulis
desit . id p̄mutuaz opem de
multitudine sortia nāciscan
tur . Vāc cetū philosophꝫ
in politicis ciuitatem uocat
cuius ut Ipodamꝫ scripsit
tres celsit̄ p̄tes fore neces
sarias . Primaz quidē agri
colaz . Secūdam artificuz
Tertiā ppulsatorū belli &
arma tenētū . Qui ergo tā
p̄claraz militie et armorꝫ ini
tiuz cernit . nulqꝫ tā infigne
exercitiuz damnabit . Hec

enim agricultores sed nec
artifices sciuitate p̄stabunt
absq̄ p̄pulsatoribus belli.
quoz opa salo ciuitatis cūc
ti deniq̄ statq̄ & ip̄a sacra
tuta sunt. Plato etiā in hil
quos d̄ repub. scripsit libit
cū ceteros status inciuitate
stituisset .unum necessari
um gen9 hoim lōge ceteris
an̄posuit. qui arma tenerēt
ciuesq̄ alios ab hostibus de
fenderēt quib9 mirifica pri
uilegia tribuit honoreq̄ &
dignitate cetēos uoluit an
tecellē. Quoque si minime
honorantur paucifortēs re
periētur. Nā iuxta sentētiā
Aristotel. apud illos iuent
unē fortēs milites et tirōes
apud quos fortissimi quiq̄
honorātur. Et cicero tacēt
semp & parum uigēt qui a
pud quosdā nō decorātur.
Ea ergo respu. tirānidē sa
pit. que foret aut sapientēs
minime honorat. Quis enī
clarissimos milites cūctis n̄
anteponet quoz pietas in
patriā studiosa et mors p̄
illius salute sepe ab eis offer
tur. Hinc Brutī publicule
Lamillē. scipiones celebrā
tur. Si enī milites ī repub.

desseut uirgēs passiz rape
renē. matresfamilias ad libi
dinē traherētur: sacra si p̄
& p̄phana poluerētur. Cā
deniq̄ cūcta cedib9 & ī cē
diis misera quadā cōditōe
miserētur. Et tandē quid
quid prauis hominibus libe
ret. id īnoxios atq̄ īnocē
tes pati oportz. Has uite
militari utilitates et bellice
Aristoteles aspiciēt. Septio
politicoz ait. Quod merito
bellicis artibus uacētēs. p̄
prie sunt ptes ciuitatis. &
eos ueros ciues appellat.
Subdit enim quod p̄dicti
bellici hoies. itē cōsiliatiui
iudicatiui ac etiā sacerdotēs
sunt uere partes ciuitatis.
Mercatores uero ī quātuz
tales. & agricole ac arti
fices. Mechanici et merce
narij. quātumcūq̄ sint diui
tes. licet necessarij sint in
ciuitate nō tamē sunt uere
partēs nec ciues illius. Qui
us ratio est secundum eun
dem philosophuz. quia po
tissima causa ratio. q̄re q̄s
est ciuis aut pars ciuitatis.
q̄rēda est ex ratōe toti9 ci
uitatis. Et racō toti9 ciuita
tis querenda est ex fine ad

tedit omīs bene d̄sata pol
litica que est felicitas. uelud
finis totius reipub. Cōstat
enī īpossibile esse felicitā
tem sine uirtute existere. q̄
est principiū eius. Itaq̄ nō
facit ciuitatē neq̄ eaz cōsti
tuit plurios ī ea si uiuēt. s3
debet esse cōmunicacō bo
naz actionū ad finez bene
et uirtuose uiuēdi. Nec etiā
cōstituit ciuitatē ut ad inui
cem uiuant. nec iustū sibi
satiāt. sed nec ciuitas nosci
tur īstituta gratia mercatu
re. aut cōmutacōnum. licet
sint necessarie. sed et īsti
tuta gratia bene uiuēdi per
se et suffitiēter. Quo fit ut
ptes ciuitatis et cuiuslib9
reipub. determinē ex uir
tute. que est opatio homi
nis uirtuosa et p̄fecta. Ma
nifestū est autē mercatores
agricolas et mechāicas ar
tes ducētēs nō p̄prie esse.
Ciues. neq̄ p̄ se suffitiēter
fore ptes ciuitatis. q̄a uita
eoz ad modū uilē et abiectā
est cū non ad uirtutē di
rigit aut ordiat hoies. sed
principalius ad lucrū et
questū p̄priū. imo cōtraria
est uirtuti. que fundata est

in honesto. mechāica uero
et cetera mechāice fundan
t̄ in utili. Prētēa ueris ciui
bus et p̄tib9 ciuitat. neces
saria est uacatio ab opati
onibus uilibus. et optet alī
quādo itendere actib9 itel
lectualibus et talib9 opati
onib9 que generāt uirtutē
q̄d facē nō possunt merca
tores agricole et artifices.
qui omnio sunt dediti arti
bus suis. Sacerdotes uero
secūdū eūdem phum. ac cō
siliatiui bellici et iudicatiui
uere sunt partes ciuitatis.
quia non essent tales nisi
in eis esset prudētia politi
ca. Nā exempligratia ī bel
licis hoibus est prudētia p̄
quaz quis est aggressiuz ter
ribiliū. quādo et quō expe
dit. Nā dicit plus in sc̄do
politicoz q̄ uita militaris
multas habet ptes uirtutis
et sic de cōsiliatiuis et iudi
catiuis ac de sacerdotib9
quia deēminant de uirtute
Ideo sunt uere ptes ciuitat.
Rur9 inuestigādum est d̄
nomie milit. Nomen itaq̄
militie quidā ideo appellāt
q̄ a malo arcere solet quasi
a malo arcēdo dictos q̄ ma

lū arceat a ciuitate. Alii ue-
ro nomē militū grecū dicūt
quod duritiā significat q̄ si
eos nō molles esse cōueniat
Nonnulli tamen a mille nu-
mero militez dictū putāt q̄
si ex mille electus. Ex om-
ni igit̄ militie nomen atq̄
p̄cipiū caus̄ et effectibus
facile cognoscit̄. q̄nte glori-
e et excellētie sit militie ua-
cāe. Taceo de dignitatibz
de honoribz tā excellent̄
exercitiū. qui tā igentes tā
q̄ pinsignes existūt ut eius
uirtute sepe acquisita reg-
na cōparata culminū impe-
ria uideamus. Quos ut
oīs generosq̄ animus meri-
to ad eam aspirare debeat
Demū uero milites gratissi-
mū deo holocaustū offerre
possunt. et i eodem exerci-
tio beati. saluq̄ fieri uale-
bunt. Vnde. Augus. ad Bōi
fatiū noli inq̄ ext̄are nēmi-
nem deo placere posse qui
militaris armis ministrat.
In his erat sanctus Dauid
cui doming tā magnū p̄bu-
it testimoniu. In his pluri-
mis illius tēport̄ iusti fuere
In his erat ille cēturio qui
domino dixit. Nō sum dig-

nus ut intres sub tectū me-
uz. Et itez Gregori⁹ sum-
mā ait esse militie laudē si
quicqd̄ imperat̄ utiliter ei
obtemperat̄. A deo bellā
di offitiū sine culpa est. ut
etiā sub rege sacrilegio et
pagano militare recte pos-
sit quicūq̄ catholicus si ta-
mē nō sit cōtra diuinū man-
datuz id quod p̄cipitur. uel
utrum sit. certuz nō est. ut
diffusius contra māicheos
Augustin⁹ deducit. Hinc
igit̄ amici et cōtribules plu-
ribz ad me uerbis referēbāt
ut militie armisq̄ exercitiō
operā darem. Addebant
quoniā p̄gētores et sang-
uine coniūcti hāc uiuēdi cō-
dicōne secut⁹ nō ignorabā
Capitulū decimū de mi-
litie laboribz onēibz atq̄ i
cōmodis eiusdē uite milita-
ris ac exercitu armoz et d̄
particul̄ huius stat⁹ et de
causis q̄bus hoc exercitiū
dissuadetur

Surgit mater nō
pigra his auditis.
et uite huius milita-
ris et armoruz exercitu dā-
na. incōmoda atq̄ picula
ac si armis ipsis experta.

17
eisq̄ rebus trita fuisset. his
suasionibz recolebat. Mi-
litie sectat̄ des ac arma tenē-
tes qd̄ militie qd̄ armoruz
offitiū sit. ac quid sua p̄fes-
sio postulat. arma gerere et
pensare debent. Siquidez
miles. primo sacramēti atq̄
p̄fessionis. sibi maximum
onus icumbere uidebit. ut
republicā tueat̄ iūrial ar-
ceat. Et cū appostolo cōtē-
tus. stipēdiis suis neminez
concutiat. Nec est ei⁹ p̄fes-
sio. hoc offitiū que si ab eo
recte gerūtur. magna sunt
laude et gloria digna. Si
uero ea nō gesserit miles p̄-
culdubio decorat̄ illa omīa
q̄ sunt uel offitio militis
uel ei⁹ p̄fessionis cōnexa. Qu-
igitur tutādi ut dixi offi-
tiū militis sit nihil tā turpe.
nil tam intolerabile. nil tā
p̄nitiosius q̄ ipse qui defen-
sionis nomen habet uim at-
q̄ iuriā afferat ciuibz ne
uñ sal⁹ expectat̄ ide scel⁹
nascat̄. A ceteris nāq̄ hoībz
illate aduersus ciues iurie
detestabiles admodū sunt
a milite uero si inferantur
scelerata ipia atq̄ funesta
sacrilegia sunt. et ut pau-

27
uideat̄ quantū nefas sit
paupes a militibz spugnari
Hinc intelligi debet quia
si iopes debilesq̄ miles ip-
se despiciat nec aliis spug-
natibz resistat merito p̄di-
tionis nomen icurrit. Quis
enī dubitat. quin p̄ditor
flagitiosus ille sit. qui rem
custodie fideiq̄ sue cōmis-
sam hostibz patefecit. Aut
uerius ipse dirupit. Milites
ergo ciuū iopumq̄ custo-
des nō solū offitio sed fide
sed sacramēto. sed ui atq̄
natura p̄fessionis ad hūnuz
agēdum principalit̄ cōstitu-
ti noscūtur. Si ergo paupe-
z ciuūq̄ tutū p̄mittūt
quos potius ipsi sacrilego
expilat̄ conatu. summa p̄-
culdubio p̄ditio existiman-
da est. sed tāto insignius fa-
cinus erit si p̄ se ciues spug-
nent q̄ omīa an a militibus
armigerisq̄ nostri tempis
obseruētur. facile libz agno-
scere. Equidē uersuz ē ad
contraria modernoz studi-
um militū. Studēt nāq̄ cui
noceāt. cui uim et furiam
afferāt. et que sunt plane
offitio suo aduersa. ea ex-
ercent impune. Nec sunt cō-

tenti militiā dedecorare at
q̄ sedare . sed perimire eius
uidelicet naturāq̄ uidetur
Obluiscūtur siq̄dez sue p
fessionis Adid solū tendūt
ut satis diuitiaz habeant .
studiaz lucrifatiēdi captēt
mécaturā deīq̄ exercēt . q̄
i eis sordida atq̄ deformis
est qui nō solū mēcādo aut
lucricaptādi gratia negoti
ando . quasi quidez aposta
te a sua religione cēsentur
sed quodāmodo d̄sertores
atq̄ trāsugere uidetur q̄a
repudiata religione . turbe
se imiscēt ac peccūie q̄stui
tendūt . Taceo sordidior a
plerumq̄ ab eis expēta cō
pēdia . Taceo locādiq̄ pub
lica uetigalia passim eos
assūmere . cetēaq̄ uilia offi
tia exercere Taceo i nūdi
nis tabellarios atq̄ numu
larios inuerecūde plerūq̄
cōstitutos fore . qui tā p̄da
rū exercitiū infamare et pe
nitus deturpare nō uerētur
adeo ut indigne falsoq̄ in
signia militaria gestent et
nitorez auri q̄a deferre eo
rum dignitas iubet . sordi
do questu conquisari nō pu
det Quis igit̄ ad hoc exer

ciū aspirabit i quo nō nisi
nomē omī nudatū effectū
prochdolor remāsit . Sed
hec pua cuiubet intuēti ui
debūtur si crudeliora que
dam alia cōtemplat̄ Et in
primis illud Scipiois occur
rit quod militari uolētibus
dicere solit̄ erat quia pau
ca unicuiq̄ militiā deside
rāti uisa sūt uite mala . nisi
malitiam addiderit quē in
quietū semp ingloriū . uel
periculo expositū . aut cō
temptui deditū esse optet
Adde q̄d appostol̄ ait q̄a
uita nostra militia est sup
terrā . Vane igit̄ cuz nascē
do p̄fiteamur . quid alia no
ue militie p̄fessione op̄ est
Nam ibi fortissimū corpus
ferro armaē . hic anim̄ cō
tra dolos . linguam uersuti
as et fraudes pmuniri debz
Nescio igit̄ q̄d armari exte
rius iuuat . cū int̄ i aīa bel
lum sit Nec illud diffiteor
quia plurimos militia ad ā
plac opes . sed et ad sūmos
honoris stat̄ p̄uehit . Sed
nisi fallor lōge plures ad f
opiaz . ad carceres . ad ser
uirtutez . ad inuolētā subitā
q̄ mortē eodez tramite p

ueniūt Nā ut laureat̄ inde
poeta Ex quo quis p̄fite
ri militiaz animaz habuit
nisi d̄ honestate arma uolu
erit semp animā i manu p
iturā habeat necesse ē For
pus uero nō dicā in piculo
esse sed id ipm quoq̄ picu
lum in corpe . Semp eniz
aures militis ut Dege rius
ait . uox illa regia intonat .
disce ferire . increpide mori
Et rur̄q̄ preue sed honorē
militi puerbiū est . uel occi
des uel occideris i hoc om
ne p̄clarū gen̄ militio uer
sat̄ Adde rur̄q̄ dissuasio
nem huius uite militaris . q̄
supra tetigimus in octauo
capitulo cum de nobilitate
egimus . Was igit̄ pie ma
tris inuictis racōnes cōtem
plans a secl̄aruz militie ar
morūq̄ exercitio alienū
me reddē cōcepi . Sed illi
co affiniū amicozq̄ turba
carne et sanguie ut ābitrō
reuelantibz . ad relquū mili
tandi gen̄ inermē . acerbe
grauē uigere uisi sunt . Qu
enim ut dicebāt magnā eta
tis partē circa hūani iuris
disciplinā expēderi cōgru
um quinimo debitū uideba

tur . ut que in theorica pro
fecerit ad parrī deducere
et que studio ip̄o actigerā
iam mundi ip̄e conspiciat .
Dicebāt enī q̄d habēs ex
periētiam . seu opationem
ut plus inquit etiā sine ar
te magis laudat̄ . magis eti
am p̄ficiat inoperādo . quā
habēs artes sine experiēti
ā De igit̄ i ea uel alia uiuē
di arte utilius agerē . neces
se erat uxorē ducere que
firmat hosel i unoquoq̄ ui
uendi modo . et discurren
di p̄ orbem occasiones tol
lit . Quare ad eaz cōiugale
uitam infra script̄ psuasio
nibz cōmouebant

Capituluz . xi . de uita et
statu coniugali i sancto et
imaculato matrimonio . et
de necessitate utilitate . lau
dibz et p̄rogatis uite cōiu
gal̄ sup alia uiuēdi genera

Ite cōiugalis sta
tus q̄ sanct̄ q̄ in
maculatus atq̄ ne
cessariq̄ existat nemo est
qui nesciat nisi qui se homi
nem ac ex uiro et femīa na
tum ignorat Hic uite inno
centissime stat̄ p̄cipue iu

uenibus ad modū expedit
ne alie nisi illicitisq; libidini
bz misceatur et bonis castis
q; coniugii fructib; pfruatur.
Hic stat; conuaga; ne
cessarius fuit ad cōseruatio
nez spetiei hūane .nā trib;
euidētissimis et necessariis
causis fuit institutuz. Primo
ppter plis generacōne .ut
habeat esse naturale .item
ut possit nociua obuiāe rur
sq; habeat esse uigoratū
ut possit plis subsistere et
et tandez ualeat sibi simi
lem genēare. Secūdo ppter
concupiscētie refrenationē
Tertio ppter uiri glorifica
tionē . quia ut inquit appo
stolus mulier est gloria niri
q; deo dedit hoī adiutoriū
feminā . nā ad carnalē cōcupi
scētiam sed ut haberet glo
riā de femia . cum enī immi
tatur in sanctitate . et plē
ex ea generet que g; p;ā de
o prestet . et sit ad gloriā
uiri . qui gloriatur et qdam
modo perpetuat i filio . qui
est eius imago . Ex quibus
facile agnoscit . q; hec bea
ta cōiugapuita p aliquo tē
pore mag; expediēs et ne
cessaria . uideēt quā cōtinen

tia siue uirginitas . et idē
o preeligenda . que res agit
ut euentu lōge meli; sit uac
care cōiugali copule q; cōti
nentie uidelic; eo tempe q;
multiplicacō generis hūani
pernecessaria fuit ut cōple
ret nūer; electoz que ad
modū in simili uidere libet
Nā teste philosopho itopi
cis philosophari simplicitē
melior est quā ditari . De;
tū idigēti necessariis meli
us est ditari q; philosophāi
et p tpe illo p eligendum
scdm Tho. Kur. ius ad hāc
coniugales uitaz plurima
et psertim tria inducēt et i
clinare homies uidētur . sci
licet natura . recta ratio et
gratia . Nā qdem . quia
ppter plē et naturalem
auiditatē . cōseruādi spetiez
et ppetuandi seipm per fili
os . Demū recta racō qua i
clinaēt cōiunx ad seruāduz
fidez coniugi . Deniq; gra
tia uidelic; sacramēti . Vt
igitur uiuēdi formā beatā
et gloriosam fore . nullus
sane mētis ignorat . Quis
stat; necessitas . utilitas et
sanctimonia ex mult; colli
gi possunt . sed p;ipue ex

decē eius dez stat; excellis
laudib; et mirificis pconiis
Prima igit; eius excellētia
instituitur est excelsa aucto
ritas . Ne enī istū sacratiss;
mū ordinē aut . Augustin
us aut . Hieronimus . aut mōa
choz pater . Benedict; . sz
deus ipse ore factoz instituit
Secūdu preconiu; ex loci
pogratia pendet . cū in pa
radiso institutum recta fide
credam; . paradiso inq; ter
reno et celesti . quia ut sanc
ti tractatōes aiūt . missio so
pore . Adam rapt; est i spū
et ut aiūt curie celesti inter
fuisse credit . ibiq; uirtutes
tanti sacramēti plene cog
nouit . Deniq; tertia digni
tas erat uidelicet institutio
nis eius ātiq;tas . Quāta ex
cellētia est unitas duoz in
uno corpore . quia scriptuz
est erunt duo in carne una
Quinta tēporis excellētia
quia i statu innocētie . quā
do nec peccati queuis rubi
go inuituz sumplerat . Sex
ta dignitas ex eo colligit;
q; hunc solū ordinē tamq;
immaculatū . deus ipse saluū
fecit idignacōnis atq; dilu
uili tempie . q; fornicatores

omnes utriusq; sex; eterno
aquaz foragie dileuit . Sep
timo g; piosam uirginē deo
delegit hūc ordinē assūme
re . Et quāq; uirginitatem
nouisset . matrimonii ue;
sacramētuz nō respuit . Nec
paz uidetur preconiu; maē
monii . cū dei filius tam diu
distulit car nez suscipe hūa
anaz . quib; uirgo beata sub
matrimonio foret legitime
cōstituta . Octauo dignitas
cōiugalis ex eo constat . q;
xps hoc matrimoni sacra
mētū nō modo sua p;sentia
sed mirac;lo illustrauit . ut
Johānes refert euāgelista
Nona excellētia patet . q;
ex eo uniuersa fuit p;pa
tio humani generis . Quin
imo ut inquit Hieronimus
cōtra . Vigilatiū . si uirgini
tas laudat; . cur matrimoni
um uon uehemēter aman
ex quib; uirgines p;crean
tur . Decimū aliud matrio
nii preconiu; nō i;feriq; aliis
omibus uideēt . quia carnis
copula que sine illa mōtalē
generat culpā . eius uirtute
nedum a peccato smunis .
quinimo plerūq; meritoria
efficit . Adde quia matmo

nū nō solū mūdum sed pa
radisū replet. ut iquit am
brosi⁹ p quod scelera pene
infinita. iēstul. multa deni
q̄ scelera uitant. et īgenita
bona querūtur. ex his igiē
adtinētes. me at iugalē ui
tā cogere q̄amō conabant
Capituluz. xii. de oneri
bus et incōmodis et labori
bus plurimis uite cōiugalī
et de causis pp̄ quas non
expedit uxore ducere

Luctuabit ubiq̄
anim⁹. sed ad me
uersus pie matris
cōsiliū petiturus accessi an
igiē uxorem ducere consu
lebat. Illa uero que ut sepe
postea retulit. diuturnas p̄
me lacrimas et uota sua altis
simo dederat. ut in suā me
sortē ē heret. tamq̄ rabida
quedā lena longe cōfrari
um suadebat. quāmo ne in
caut⁹. tā inminēs naufragi
um subirem pie rogabat at
q̄ seuerē cōmonebat. Dice
bat enī. mariti nomē licet
dulce plurimis. tñ erūnia fo
re refertuz. Quis est inquit
onēa matrimonii facile fer
re potest. Quis quarūdam

uxorū insolētias. Quis pō
pas. Que si paupes sunt fa
cile ab hoībus contemnunt
Si diuite. dotes eas tūdas
genus insolētes. forma ue
ro suspectas reddit. defor
mitas quoq̄ reddit iūsal.
Quaz lingua ut Plutarcus
uoluit nil pernitiosius. q̄z
audacia nil pdigiōsi⁹. qua
rum īprobitate nil inexeq̄
lius cogitari potest q̄ iue
giū et cōtentionib⁹ obtun
dunt uiros. Semp enī con
querūtur. semp exp̄bant.
semp insidiātur. Et ut Ca
tho dicebat. quos coniūx
diligat. illa odit. Et enī cū
cetera desinit. nūq̄ tamen
lacrima. genit⁹ atq̄ suspiri
a. ut faustis suis fiat satis.
ornamētōz uero ābitione
adeo ardēt ut cūctas opes
labefaciūt miserōsq̄ cogūt
maritos inquest⁹. idira p̄
dire scelera. Et qd̄ pericu
losius est oīm. qui uxorez
duxit. cū apostolo q̄ mū
di sunt cogitat. et effemina
tos uiroz animos. et ab oī
speculacōne reddūt penit⁹
alienos. Taceo tādem q̄t
ī maritos fraudes exercēt
q̄t simulacōnes. quot pdi

tionēs. quot plerūq̄ suppo
sitos partus. quot mētias
enutricōnes. quot aliēi semi
nil susceptas messes. et ut
facete. et ppulcre qdam sa
piens dicebat et ridiculuz
magis est. lugēt postea ino
cētes mariti. has sibi extic
tas uxores laudāt. pdicant
in urbibus quasi pudicas.
q̄ruz impudicitia corda eo
ruz uulnerātur. Cognūtuzq̄
honoris non perdēdi gra
tia recte mentiri. Quod si
dotem amplā quis cū uxore
assequitur. tāto sup̄bior
efficiē. Duo certe sup̄bie sti
muli sunt cuiuslibet uxoris
forma et dos. Mulier enī bñ
dotata. mariti domia. uxō
nō est. nil sibi illicitū putat
que suas opes quottidie ma
riti comparat egestati. et q̄
uirū pascit. dominam se pu
tat. nō sotiaz. Vnde recte
dicebat quidā sapiēs quia
unde dos īgreditur. inde li
bertas. inde uerecūdia. in
de obediētia egredit. Li
gurg⁹ enī recte leges fecit
ut mulieres indotate nūbe
rent. ne peccūie potius q̄
uxores eligerentur. At si
pauper ē quis uxore ducit

non unig diei. sed totius ū
te hospite forte hostē cōpa
rat. Et ut pauca m̄ta opre
hendā. qui uxorem ducit.
cum apostolo cogitat que
mundi sunt. et quō uxori
conplaceat. cui dum quis
placet. sibi atq̄ aliis disp̄li
ceat. inutilisq̄ sit oportz
Et cōtra qui sine uxore est
aptior efficitur ad ea q̄ dei
sunt. Vnde augustino euz
in soliloquiis non tā sibi q̄
nobis loquerē. Nihil enīz
inquit sentio qd̄ magis dei
tial animū uirilez. quā blā
dimēta semēte corporūq̄ il
le cōtactus. sine quo. uxor
haberi nō p̄t. Vnde Hugo
de saucto uictore. Non est
uxor ducenda uiro sapiētī
et literis dedito. Primo q̄a
studiū sapiētie īpedit. nec
potest quis libris et uxori
pariter seruire. Demū mul
ta sunt que matronarū ū
bus necessaria sunt. Alteri
us enī amorē suū suspicāē
o diuz Rurs⁹ attēde q̄ nul
la est uxore electio sed q̄lis
aduenerit talis ē ducenda
Si iracūda. si fatua. si de
formis. si sup̄ba. si fetida.
cuiusq̄ uitē est: post nupti

as discimus . equus . asinus
canis . et uilissima masipia
pri9 pbanē . Et itez idēz
Dugo . nō est qeta uita ho
mīs . quā inquitas . uxoris
suspicio . sollicitat acillarum
sumptus . cōturbat filioz
pueritas . Qui igitur pru
dēs est . uitabit ea oīa pm
ta picula . que ex nuptiali
uita . puenire solēt . Et liez
fatendū sit teste Augustio
q̄ act9 cōiugal' bonus sit
cōtinentia tñ melior . Da
bet enī stat9 cōtinentiū sup
statū coniugalem sex coro
nas p̄mientie . Primo qui
a cōtinēs habet maiorem
dignitatē . p̄ eo q̄ p̄cōtinē
tiā homīes āfflātur angeP
Secūdo maiorez puritatē
trahiē enī spiritus p̄ actuz
cōiugalem ad imunditiam
carnis . et efficiē quasi ca
ro . Tertio habz maiorez li
bertatē . quia uir nō habet
potestatem sui corpis . sed
uxoris . et ecōuerso . secūdū
apostolū . Quarto habz ma
orie utilitatē q̄a qui uxore
habet solicit9 erit . quomō
placeat uxori . q̄re diuisus
est . Quinto habz maiorem
sanctitatē quia cōiugati tri

bulacōnem carnis habēt et
spulsionē maiore q̄ non cō
iugati . Sexto habēt maio
rem utilitatē . quia maig p̄
miū et maior fruct9 sibi de
betur . Merito igitē sapiēs
uir cōtinentium sanctissimū
statū p̄legit . Que oīa attē
dentes sapiens ut hūani iu
ris int̄pretes . nō insulse cō
iugio carnali spiritualē con
nubiū p̄tulere . ut uidere li
bet in statu cōtinentiuz . et
eoz qui ī ordine ecclesiasti
co ī hac tērena uita militāt
ut tādē i sup̄nil triūphēt
A iūt enī idipsuz spirituale
cōiugium non solū digni9
esse q̄ carnale . sed honora
bilus atq̄ fecūdus . sed et
securius et fortius . His ita
q̄ auditis quippe a matre
p̄sertim cū fletibus expo
sit . decreui a coniugio pau
lisper subsistere . Verū atti
nētes et amici si ptunc ma
rimonii onera subire non
p̄lacebat . ad publica me
saltez trāsferrē offitia Et
p̄serti ad iudicādū popl'os
p̄sidedū urbib9 his suasio
nib9 cōmonebāt

¶ Capituluz . xiiii . de magi
stratu iudicii et de offitio

et mūere iudicādi populos
et p̄sidedi ciuitatib9 . et de
laudibus huiusmodi offitio
rum et cōmendatione talis
exercitus

Refectur atq̄ iudi
cādi munus . q̄ ue
cessariuz uite hūa
ne . q̄ excellens et p̄claruz
sit exercitiū . et a cūct9 mō
talib9 honori habituz . nēo
est qui nesciat . nisi qui legi
b9 subici r̄cusat . aut alienis
iacturis ditari p̄optat . ut
enī Hieronim9 ait . nisi pri
m9 homo imagiem dei ī se
peccādi uiolasset . nequa q̄
homo hos subiectus esset
nec aliū aliū iudicasset . suis
sz enī sibi unusquisq̄ iudex
Nam a principio nō dixit
deus hoī ut p̄sist hoībus
sed domiamini inquit pisci
bus maris et uolatilib9 ce
li . ac bestiis terre Postq̄ ue
ro peccatū int̄ hoīes iualuit
iurgia . rixe . bella . et semia
ria discordie crescere cepe
rūt . ffuit igitē necessarium
ad cōprimēdū īiquoruz cu
pidies et uolētias et diuīa
p̄uidētia homo hoīes iudi
care possit . ut quos natura
īpa aut amor ad bonū non

puocāt . saltem timor hoīs
coherceat . Et hoc q̄d alibi
ad eundē sensum . Augusti
nus ait . q̄a cū populi multi
tudo ab his q̄ maiōes sunt
opprimerētur . expediens
ad modū fuit ad aliquē con
fugere uirtute et autoritate
prestātez . qui iniurias cohi
beret . et summa īsimil pa
ri equitate coequaret . legū
q̄ trāsgressores puniret
Qui apud quosdā magistr
tus . apud alios p̄sides alibi
p̄tores siue potestates con
munius uero iudices a iu
dicādo appellati sunt . Vt
apud gētiles plurimū hono
rabātur . d̄ quibus . Valerig
ait . q̄ Apollo requisit9 de
iustis magistratib9 respon
dit se nescire . utrū deoruz
numero . an hoīm agregari
deberent . adeo enī hoc ex
ercitiū illustre apud eos fu
it . ut illud oīpotētati p̄fer
rent . Quid enī teste Cice
rone p̄clarus digniusq̄ iu
re int̄ mortales exercitiuz
extogitari potest q̄ unum
hominem in re publica
reperiri . qui cōmuni utili
tati seruiat . qui communia
p̄ suis . sua p̄ cōmunib9 ha

beat qui uelit et sciat pro
nam ciuitatis gerere digni
tate. decus sustinet. lege scq
obseruare. iure stueri atq
exequi et postremo cuncta
que ad rempub. pertinet si
dei sue comissa meminisse
Magistrat9 siquidez atq
ius dicendi potestatez habē
tes. non modo terrenorū
principū at populoz. sed i
mōta9 dei auctoritate et ui
te fungūtur. Est enī latissi
ma eoz potestas et iurisdic
tio. ueluti qui uite simul et
necis hominū dñi penitus
constituti sūt. Hinc aposto
lus dicebat qui me iudicat
dominus est. **U** ergo iudi
ces atq puincia9 potesta
tes atq rectores euz recte
agunt. deo pariter et ho
minibus acceptissimi sunt
Scriptū est enī. **B**eati qui
iudicium faciunt. et iustitiā
in omī tpe **E**t itez p sapi
entem. qui custodit et iudi
cat iustitiā. ipse exaltabitur
Nec mō in eterna uita eo
rum exaltacō erit. sed in h
seculo sublimat **D**e quo p
eundez sapientē dicit. iusti
tia eleuat egentē. **U**nde et
noster **I**sidorus. **M**agna ē

inquit laus recte iudicāt q
sicut nocere ciuibus nescit
ita pdesse oībus nouit. **A**li
is enī prestat censurā iusti
tie. alios bonitate iudicii si
ne psonaz acceptōne susci
pit. non infirmat iustitiā aua
ritie flāma. nec studet auf
ferre alteri qd cupiat. **E**t
subdit hi sunt ueri iudices
qui sicut de iusto iudicio di
tari nō appetūt. sic etno
pmio coronat **D**emū uero
iudices si locupletes fieri p
optāt. id q̄ facile eis sit nō
ābigit. **N**az qui ciuili aucto
ritate et potētatu funguntē
paruo tempis cōpendio lō
gal consueuere congregā
te diuitias.

Capitulū. xiiii. de oneri
bus et laborib9 scommodis
pfecture et iudicature et p
sidentie i popul9 et de picu
lis huiusmōi exerciti9

Ed post huius ex
ercitu laudes. uide
licet iudicādi et p
sidentie honorem tā opere
cōmendatū. ilico mater bo
na illius status pmētia onē
ra. atq apta pericula enar
rabat que tot sunt ut uix
enarrari queant. **I**n pmis

q̄ ueniebat i mētez quod
scriptuz sepe audierat nolī
fieri iudex. nisi uirtute uale
at rūpere iniquitatem. **Q**ui
se igit talē extimat. uanus
est aut temerarius **D**eniq
inter cetera. **Q**uatuor pi
cula iudicātem cōmitantur
que omīa uel alterū uitare
difficulter quisq̄ mortali
um potest. **P**rimum siquī
dem piculū ex eo maxime
sminet. quia plerūq̄ ex cau
sarū multitudine defectus acci
dit. solite discussionis. qd
utiq̄ piculū canēs. **B**eatul
Job dicebat **C**ausam quaz
nesciebā. diligētissime iue
stigabam. **S**up quo **B**rego
rius ad pferendas sententi
as uideam9. ne umq̄ p̄cipi
tes simul. ne temere idiscul
sa iudicem9. et que libet au
dita mala statī moueāt. **S**e
cundū iudicis piculuz sequi
tur. affectus uidelicet atq
sordinata passio. que tāto
certius eos cōmitantē. quā
to diffitilius ab eo sepe ran
tur. **U**nde **A**ugustin9 q̄si
p quodam miraclo narrat
Alipiū collegam suū. nullo
affectu. odio. timore atq p
mio iustitiā subuētisse. **T**er

tiū iudicis piculū parat esse
oblica ite nōne. aut i iusto
animo. **U**nde scriptuz est
qd iustū est. iuste ex equa
ris. quasi dicē uelit nō est
sax iudici iusta decernere
sed necesse est si piculuz ui
tare cupit. ut iusta iuste de
cernat. id est recto animo
agāt ea q̄ leges iubēt. **N**ar
rat siquidez **B**regori9 quē
dam sanctū uirū uidisse iu
dicem. quē cognouerat i lo
cis teterrimis magno pon
dere ferri ligatū a quo euz
querēt. quid nā hoc esset
Respōsum est. quia eo solo
ea patiebat. quia cū iudex
esset. si quid pene atq uidi
cte. etiaz scdm leges alicui
uiuel iferebat. p̄ tū crude
litat9 desiderio q̄ publico
zelo mouebat. **Q**uartum
piculū iudices otinue temp
tat donoz uidelicet et mūe
rū cupiditas. **Q**uis enī ille
est. d̄ quere dicitē possim9
qui discurrit manus suas ab
omī mūere. **D**ic in excel
sis habitabit. **E**a siquidez
picula tāto iudicib9 p̄mti
ora sunt. quāto diffitilius
euitatur. **U**nde **I**sidorus
Multi tribunal ascendunt

sed rari iudices inueniuntur ?
quod populos legumoderamine regant. Et si cetera ad breuitatem piculum persuasioni desinit illud petraeche occurrebat. quia iudex ipse populoz honorato quod dicitur exilio dicitur. dicitur otium domesticuz cum ex terrena sollicitudine permutat. Amara certe et turbida iudicium fors est. habet enim domum non modo muneribus aperta sed et litibus silentio uacua querimonis plena iurgisq; referta. Quidquid languidum quidquid egrotum in puertie seu ciuitatis uisceribus latet. totum sibi tractandum curadumq; reseruat. Unde plautus ille comicus durum ad modum operis dicebat multos corrigere. quod hic patet. quia se se corrigant paucissimi. Adde illud Plutarchi aclaruz exemplum. quod cum iudex eligere. renuit dicens. quare sic iudicabo. quasi statim ab aliis iudicandis nec modo ab hominibus iudex ipse iudicat. Quippe in quem totius populi oculus uertitur sed durus adeo summo omnium iudice iudicari timet dicente scriptura. Judicium

durissimum his qui presunt. Postremo pudor est quod iudicibus et magistratibus pudor nullus sit his posse. quibus subesse dignus fuerat. Cum igitur talia docta manus recoleret. omnem iudicandi habitum manu quadam ab animo erumpere uisa est. sed dum iudicandi tribunalia tanto peius abhorrerem. ad cetera reipublice honesta et publicata. cedere presertim officium consulum ciuitatum. quos appellamus rectores cotribules ipsi his suasionibus hortabatur.

Capitulum xv. de exercitio et officio consulariorum principum et urbium et puertiarum. et de utilitate. laudibus et preconiis huiusmodi uenturum.

Agrina semper reipublice consulendi auctoritas fuit. Consulentes enim siue consularii a consulendo recte dicti sunt. quorum prudentia reipublice regitur eorumque consilio aduersa ciuitatis pelluntur. quies eius atque tranquillitas eorum studio et industria comparatur. Estque eius generis officium ipsum. ut altissimo deo continuum obsequium

um et reipublice presidium affert. Unde Augustinus de uerbis domini. nec utique reipublice gerere criminolus est. Sed nunc demum illicitus est si ut diuitias puertas augere. reipublice administras. ut enim inquit plus. nil tam utile est ciuitatibus et regnis quam studiosorum habere consilia. Quorum officium ut ait Cullius est utilitatez ciuium sic stueri ut quidquid agant ad reipublice referant obliuio comodorum propriorum. Quid enim est dignius. quid reipublice utilius. quod deo acceptius quam reipublice pacata quietaque tenere. et consilio plerumque explere. quod armis et multorum cedibus effici non possit. Nam ut inquit Cullius non uiribus aut felocitatibus. aut celeritate corporis res magne geruntur sed consilio et auctoritate et scientia prudentium. Consularii enim rerum publicarum plus agunt. quam qui corpora iaculis hostium expouunt. Similes enim sunt gubernatoribus in nauibus. qui longe plus agunt nauem dirigendo. quam ceteri aut nauigando. aut pugnando. Unde et in bellis parum pro

39
sunt arma. ubi non est consilium ut ait Cullius. Philosophi enim et consilio uigentes plerumque consilio in bello paceque egerunt. quam armis. Unde sapiens ait. Cum dispositione consilii inicitur bellum. et erit salus ubi multa consilia. Alexandrum quidem eo potissimum tam ingentes uictorias obtinisse legimus. quia consulariis bonis cuncta agebat ut inquit Crogus Popteus. Et propterea consularii principum nec non consules et rectores puertiarum. urbium. magno semper honore suere. et patres patrie recte ab antiquis appellabantur. Ad hoc itaque exercitium et uiuendi formam amici et cotribules his et plurimis persuasionibus me trahere moliebantur. Addebant propterea hunc uiuendi modum genitorum meum ueluti honestum et sine crimine delegisse. Nec erat inconueniens filium laudatam honestaque patris exercitia ac uestigia imitari.

Capitulum xvi. de laboribus. oneribus et incommodis consulum siue consulariorum et rectorum urbium et puertiarum.

et de picu⁹ hui⁹ st at⁹

Ed uix amici uer-
ba finierāt. qui offi-
tū cōsulēdi in ciui-
tatibus tanto pe collauda-
bāt .et ecce mater āxia oc-
currit et plurima nedū one-
ra. sed icommoda et picpa
huius uite et exēcitu prudē-
tissime recolebat . Sed in-
ter cetera id Catonis com-
mēorabat. quoniā difficili-
mū est quēpiāz sic reipub-
consulere . ut psit simul et
placeat. sed lōge difficilias
est . ut sit ei i uerbo ueritas
in cōsilio fidel . in cōmitiis
silentiū. i impando suauitas
et tādē euētum nō uirtus
sed fortūa moderabiē . Ite-
rum illud platonis i reipub
occurrebat. Parua iquit ci-
uitas egre regiē . Magne
uero urbes difficiles regie
existunt Quare qui ad hu-
usmōi ministeriū suspirant
necesse est illud Lactantii
fateantē paz est iquit nob
domesticaz curaz. q̄ publi-
cas adoptam⁹ Deniq̄ q̄s
putat cōsules ipos uel consi-
liarios a pncipibus ul⁹ pop-
lis amari. q̄s poti⁹ grauant
q̄ iuuāt. Quod si extrinse

eq̄ honorari a populo cenā-
mus . labiis credo. cor autē
singulorū ciuiūz lōge est ab
eis . et pauperū psertim. q̄s
durissimis ex actionib⁹ de-
uorāt . Sed et si a populo
p aliquo tēpore amari co-
liq̄ eos uideamus . in men-
te ueniat quis populo scip-
ionibus carior fuit . Quis
Lamilo . Quis Rutilio et
Metello. Quis Salomone
greco. Quis. Vanibale Qu-
is Ligurgo ad quos amor
ingens atq̄ ardens feruor
fuit popularis . Sed ilico i
odium. in contemptum uer-
sus est. Quorū illa fuere pre-
mia . fori uidelicet labor. in-
iuria . accusatio . mors . exi-
liū . carceres. Sed cēte illud
Catonis p̄clare dictum est
quia iter ea que prospera
fortuna largiri uisa est . nil
tā pestilens tamq̄ icōstās
q̄ populi fauor . cui⁹ ad po-
steros funesta hereditas est
Adde quia cū ab huiusmo-
di cōsulendi munus . nō nisi
iurandi sacramento acce-
dāt cōsiliarii et rectores
toties degerare uidētur . q̄
tiens senatū ingrediūtur .
Rursus cū iuxta Liceronē

1.
eos qui d̄ reipub. cōsultāt ab
amore . ab odio . ab ira . a ti-
more . liberos esse oportet
Dix aut raro cōtingit con-
siliarios . cōsules urbium et
rectores . ab his passionib⁹
fieri alieos . Deniq̄ q̄utiles
in cōsulēdo reipublice exi-
stant . tristis ille euētus de-
monstrat . quia respublica
plurimū eorū crudelissimo
aut meritissimo cōsulatu in-
dies paupior . illi uero ditio-
res euadūt . Nec aliis opus
est testimoniū . p̄tē id q̄d
in faustis atq̄ in felicib⁹ no-
stris diebus cernim⁹ q̄a ea
ip̄a cōsulēdi offitia atq̄ gu-
benādi reipub. mūera n̄ ut olī
iunctis delata uideim⁹ sed
potius a sollicitatib⁹ ablata
Et q̄d maiori merore refer-
tur. ea ip̄a offitia q̄bus pau-
peres opprimūtur nō puo-
ptio emūtur Difficile nām
q̄ et prarura intuem⁹ . ut q̄
magno exoptatur effectu
et lōgo querūtur labore. li-
beraliter ipendant . Et ut
paucis agā . longe difficil-
ius erit . ut que multo cōpa-
rantē auro . sine auro reddā-
tur . Hi ergo nō tā cōsulūt q̄
consumāt . nō tam regūt q̄

34
premut . non tam p̄tegūt
q̄ ledūt . defendūt ut ipi in-
quiūt reipub . Sed fateor
ab aliis et nō sem p̄ . sed a se
ip̄is minime . ueluti qui ciui-
b⁹ grauissimas iponūt col-
lectas nō i reipub. exsoluen-
das . s̄ sibi i burlandas . Hi
cōsules dicūtur a cōsulē-
do nō reipub. sed sibi . gau-
dēt cōsiliarii et consulis no-
mine . a cuius re et effectu
plurimū sunt alieci Pauperū
dom⁹ euertūt . ut suas con-
struāt . miserorum casellas
egros atq̄ p̄dia subhastāt
ut ipi uilius emāt culpeq̄
proximus ē . q̄ eos in licita-
tione uicerit . Nec sibi in-
quit mater optia exercitia
studia d̄sideriaq̄ sunt con-
siliarioz . cōsulorū atq̄ recto-
rū pestiferi nostri tēpis ad
que tuipe cōspice . si libet a-
spirare . Materna igit̄ mo-
nita adeo uisceribus meis i
fixa fuere . ut ad h⁹mōi cō-
sulēdi ministeriū nullo pac-
to aspirare . Sed ilico pa-
truel . atq̄ sāguie et amo-
re cōiuncti sese i gerūt . ut a-
liud uite genus assumere .
q̄d ut dicebāt a cūctis mor-
tali b⁹ uirtutis . honoris et

glorie cupidis semper ex
optatus est uidelicet tanquam
aduocatus patrocinandi ex-
ercitio uersari ad quod his sua-
tionibus comonebatur

Capitulum .xvii. de iurispe-
ritis ac de aduocandi et pa-
trocinandi officio in iudicio
et extra et de laudibus iuri-
dice scientie ac necessitate
et utilitate huius scientiffici
et artificiosi exercitii et quod
supplet nature defectus.

Aduocari in causis
ac in iuris humani
subtilibus discepta-
tionibus uersari. semper lauda-
bile in signis exercitium fuit
sed non abigit. Ea enim officia
aut Salustius ait honestiora
apud omnes habita sunt
que ingenio. que intellectu. que
denique eloquentia ac dicendi
suadendiq; artificioso constant
Sic ergo iuris disciplina honesta
sancta et precessaria uite
humane extitit. et ob
eam rem omni tempore plu-
rimum fuerit commodata. Ea-
dem ratione disciplinam ip-
sam sectantes qui iuris periti
seu consulti appellati sunt
utiliter ac laudabiliter et non

cessario utuntur iuribus huma-
nis que non nisi ad lites inter
homines dirimendas. amicitiam
que atque ipsam rem publicam augen-
das instituta sunt. Vnde Ju-
stinianus ait aduocati qui di-
rimunt ambigua facta causa-
rum non minus prouident humano
generi. quam si plures armisq;
pariter patriamq; saluarent
Et alius sapiens magna com-
mendatione dignos eos facit
quod quod iustum. quod bonum. quod
equum est. hominibus persuadent
Est ergo huius exercitii hon-
estitas atque necessitas ad-
modum manifesta. sed et uti-
litas publica manifestior. Quam-
tunc uero in eodem nobili ex-
ercitio priuate sit utilitas
nemo est qui abigit. Dabunt
tamen iudicos omni tempore
scientifficus et honestum ex-
ercitium. nonnullis enim non satis
nec recte intelligentibus uisus
est leges ipsas. atque legum in-
terpretes. et iuris peritos cau-
sas dare litigii. illoque max-
ime nutre. in eis pulcre. Ci-
cero in eis quos de legibus
edidit libris inuenit. ait enim
uerius ignoracionem legum
occasionem litigii parare.
Ignorantes enim leges uolup-

itates et appetitus suos per-
sequantur et optant legibus iuuari
posse. quare inquit Cicero
cunctos consulit. an sit lex.
que suo possit suffragari ap-
petitui aut cupiditati. que sit
ut ipsa legum ignorantia non
iuris periti uia litigii pre-
stent. Adde aduersus iuris-
peritos aliam non minor emula-
tionem. nonnulli enim persuasum
habent id quod ex ipso exer-
cicio laudato comparat imp-
be atque illicite fore questum
Plane non ita sentiebant anti-
qui philosophi. et sapientes
sed nec catholici tractatores
qui in constitutis de iudicibus
disque hominum desideris. iudices
et testes. et aduocatos assiste-
re decreuerunt. solis tamen iuris-
peritis licitum esse uoluerunt
suum consilium iuste uendere po-
tuisse. Cuius in ceteras il-
la a philosopho ratio assigna-
ta. quia iudex ipse et testis
communes sunt persone. et per
utramque partem constitute. Ad-
uocatus uero alteram tantum fo-
uet partem. a qua licite honeste
que salarii exigat. Huius parte
rea nobis ac scientiffici exer-
citiis excellentia. ex pluribus
illustrat effectibus. Est enim

35
mortalium hominum desiderium
ut ad id potissimum ten-
dat eodem philosopho teste. ut ueritatem
agnoscat. Quare ad ip-
sum in rebus agilibus au-
dius humana proferat inquisi-
tio. profertur enim ob eas hominum
cupiditates. que a uero que
a iusto plerumque diuertit co-
gunt. propter rerum humanarum
uarietates difficile quidem
ueritas ipsa et iustitia ag-
nosci potest. Vnde per Isa-
iam prophetam de humana iusti-
tia dicit. tanquam panis men-
struate uniuerse iustitie. ut
humanarum iustitiam difficile
attigi et cognosci possit
quidam demonstraret. Auarus
enim quam iustus homines lites
et iurgia mouet. Quia ut
quit sapiens. deus fecit ho-
minem rectum et ipse immiscuit
se infinitis questionibus. fuit
ergo necesse humano gene-
ri iuris peritos constitutere qui
eum industria et expectata
iuris peritia eas sine bello-
rum fragoribus questiones deci-
deret. qualis humana peruersa
que a uaritia attulit. Laudabile
igitur plurimum atque merito di-
uersis honorum titulis illustratur
iuris periti. qui ueritatem

aperiūt. et in ē hoīm cupidi
nes p̄ suā sciētīe cōiecturas
et reḡas. Quid uerū Quid
rectū. Quid iustū sit expli
cāt. docent atq; e tenebris
ad lucē usq; deducūt. Quo
ruz tāta uix est ut nōnunq̄
eas ueritates. q̄s uel naturā
uel industria. ueriq; astutia
hūana. idam nū simul et pe
nam peccati hūani generis
ocultas fecerit. ip̄i iurisperi
ti sui ingenii subtilitate ad
rei pub. quietē atq; nostrā
cōmoditatē reuelēt. Plūri
me siq; dem ueritates incog
nitas. plurie iustitiae ip̄uite
māreēt. si iurisperitoꝝ ces
saret sapiētia et sua querē
daz rerū. studiosa sagici
tas cōtēptui. aut nūlui ha
berētur. Deniq; nō unq̄
dubitauit uerū et iustū mul
to esse meliora q̄ falsū et
iniustū. Est et enīz rationi
dissōnū. si uerū a falso. iu
stum ab iusto uicereēt. Qd̄
uti. p̄ funestū in repub. sepe
accideret. si iuriscōsulti de
essent. Quorum id p̄cipuū
studiū est. iustū ab iusto fal
sum a uero discernāt. Rur
sus q̄ necessariū hūane rei
pub. hoc exercitium fuerit

ex eo patet. quoniā ut phi
losopho iquit iethicis. sunt
nōnulli hoīes pessime q̄dē
psuasibiles qui nō facile cre
dūt. nisi certissima uideāt
si qna aut fortes habeāt p̄
suasiones. Aduocati igitur
plurimū sunt cōmendandi
qui uirtute scientie iuridice
certissimas uel p̄pinquas
imo fortissimas psuasiones
elidunt et illa iudicib; sua
dent. ad iuuādz inocētā
et reprimēdas puniēdasq;
uolētias et iniustitias. Qnd̄
Cicero hāc iuris disciplinā
extollēs hec iquit ad om̄s
res priuatas atq; publicas
tuēdas iustituta est. Et ite
rū hec ars tuta est. hec ho
nesta. hec illustris. qua se
pe multe respu. salue facte
sunt. Deniq; ut plus uolu
it. om̄s artes iuente noscū
tur ad sup̄lēdos hūane na
ture defectus. ut libet exē
pligratia unū inserē. natura
enī ip̄a lapides ligna atq;
ferrū p̄ducit. sed mīme do
mū efficit. quare recte et
necessario ars demifican
di inuēta est. q̄ idipm sup
plet quod natura defecit.
si mō natura parēs lanā et

lignū. sed nō uestes p̄ducit
Salubriter ego atq; neces
sario artes texēdi. atq; su
endi iuēte sunt. Natura ḡ
q̄ hōi istrumenta loquen
di dedit. nō tamē uirtutem
tribuit psuadēdi. Sed arte
effectū est. ut hoīes studio
ip̄o atq; mirabili artificio
quada; dicēdi cōsequatur
cōceptus uidelicet suos im
primē posse audiētūz ani
mis. sicut natura mīme de
dit hoī uim discernēdi con
gruū ab incōgruo. nisi p̄ gra
maticae sciētīa. nec uerū a fal
so nisi p̄ dialecticā. Licet d̄
ederit istrumentum cogno
scendi uerū a falso. uidelicet
loquelā et intellectū. Opor
tebat ergo p̄ cōseruacōne
hūane uite et tollendis inē
hoīes d̄sidis. ut nature h; defect;
supplereēt p̄ iurisperi
tos. qui ip̄m iustū et rectū
iudicib; psuadēt. secundū
traditas legislacōes. et nō
unq̄ iustū et rectū distig
uant. limitēt et moderētur
secū. dum p̄ticulariū casuz
occurrētias et legislatoris
mentē. que oīa pierent. ni
si iurisperiti essent q̄ ea ho
minib; suaderēt. Et ut pau

96
eis agam; summa et excēl
lencia huius exercitii. quo
ip̄a uniuersalia statuta hūa
na q̄ generalibus atq; idē
minatis uerbis statuunt. lu
cidiq; itelligunt. Nam p̄ iu
risperitoꝝ subtilēz et ingeni
osam applicacōem dictarū
legū. ad causas p̄ticulares
mentē legū itēptant. Et
tandē uero per hoc nobile
aduocacōis officiu. isontes
defendūtur. opp̄ssi releuā
tur. et ut paucis m̄pta com
phendimus. iusta p̄iret. si
deesset qui iustitiaz allega
ret. Ex quib; facile cogno
sciēt. quāta sit. huius exerci
tii honestas. q̄ta necessitas
quāta deniq; utilitas. Sed
uix affiniū et amicoꝝ solli
cita istātia uēba sinierāt cū
ma; clamitās dicebat illud
sapiētis. Fili mi si te lacta
uerint peccatores. ne acq;
escas. Et tādē aduocato
rū uitā ac exercitiū eorūq;
apta discrimīa et picula se
quentib; uerbis disuasit

Capitulū. xviii. de incō
modis et onerib; exercitii
iuristarū et artis aduocati
onis in causis et iuditiis et

psculis huius status et mo-
di uiuendi. et de dānis q̄ ex
illo ueniūt reipu. et an litigi-
a nutriātur ex aduocatorū
copia et an humana iustitia
p̄t impleri i iure naturali

Oris peritorū eoz
psertī qui forenses
causas agunt in iu-
ditio q̄ aduocatos uel cau-
sidicos appellam⁹. quā sit
dānosum piculosumq̄ exē-
citiū. nēo apertius q̄ aduo-
catus ip̄e unq̄ itellexit. Sz
et quātum hoībus sit inuti-
le quippe et p̄nitiosum nēo
rectius agnouit. q̄ qui p̄ e-
ius infortūio aduocato i di-
guit. Huius exercitii dam-
na. discrimia atq̄ picula. n̄
facile enārrari possent. Ex
multis autē paucula quedā
in mediū adducēda decre-
uim⁹. In primis naturā ar-
tis atq̄ exercitii cōsiderāre
oportz. Est enī eius gene-
ris patrociniacō i causis q̄a
difficile ē aduocato et cau-
sidico unuz iuuare. qui alte-
rum ledat. Sui pulcre. Am-
bro. dicē uidēt qui non po-
test alteri subuenire nisi al-
ter ledat. cōmodius est neu-
trum iuuare. q̄ grauarē al-

tezz. Vnde sup illo uerbo
impio p̄bens auxiliuz. Au-
gustin⁹ inquit callidi argu-
mentatores. et iurisperiti
fallaces duz cupiūt ditari.
uix p̄uaricationis piculū su-
giūt cōtrouēsiā actionesq̄
causaz. contra ip̄a iura uē-
tūt. et ut aduersarios cohē-
ceāt iustionib⁹ legū ad iu-
dēdos iudices. exquisitis
exēplis multiplicēs itellec-
tus et cauillosas a legibus
elitiunt coniecturas. Quid
igit̄ i eis laudē nō facile in-
uenio uendūt enim linguā
suā que sp̄s sancti donū ē
Qua de re August. de se
ip̄o in libro cōfessionuz lo-
quens ait. placuit mihi sub-
trahē misteriu linguae mee
a mūdāis loquacitatē mee
ne ceteri mei exemplo. iaz
non legē dominī. sed forē-
sia bella mercarenē. et ex
ore meo āma furori suo acco-
modarē. Rursus nō illis pu-
to affetiēdū qui negāt cau-
sidicos lites nutrire. sed po-
tius p̄scidere contēdūt. ex
Liceronis uerb⁹ argumētū
sumētes. que recte itellecta
eos ledūt. ait enim eos qui
leges ignorāt uoluptates

et appetit⁹ suos putāt legi-
bus iuuari posse. et inde le-
gū peritos consulūt ut eis
dicāt appetit⁹ suos legib⁹
sequi posse. Sed ea uerba
qd̄ aliud sonare uidētur. q̄
aduocatos lites gignē. Vt
uoluptuosis et cupidis hoī-
bus suadēt legib⁹ posse ex-
plere. que leges ip̄e uetant
Quis enī tā amēs est. qui le-
ges iustas asserat iurgia nu-
trire. quas dicit Licerō in
eodem de legib⁹ esse uitio-
ruz emēdatrices. uirtutūq̄
cōmēdatrices. Sed ex mēte
Licerōnis elici posse. nō
leges sed legib⁹ abutentes
qui sunt legiste. lites nutri-
re et educare p̄picuuz est
Qui ut nascātur lites. spes
uictorie uictis p̄mittūt. ad-
ducentes. imūera fallatiarū
repagula. et astutiaruz ob-
stacula secundū pollicratū
Qui enī cec⁹ nō est liquido
uidebit. quia non hoīm ne-
gotia. nō cause. nō controuē-
sie suscitāt aduocatos. qui
imo ut ocul⁹ cernimus aduo-
cati ip̄i causas gignūt. liti-
gia suscitāt. cōtrouēsiā so-
uēt. imo mouēt atq̄ nutriūt
Prebeāt huic ueritati testi-

moniū ea loca que certe be-
ata dixerūt. ubi si desunt ad-
uocati ibi cause ipsa quoq̄
litigia desunt. ubi uero ad-
uocatoz turba strepit. ibi
litium anfractibus tota
ciuitas ardet. nec aliqua
litigio uacat. Vidi ego in
germania urbes quaz plu-
rimas populatissimas qui-
dez atq̄ optia politia gau-
dētes. inq̄bus ciuis unus iu-
et ignar⁹ i decidēdis causis
penit⁹ se expertus. totius ci-
uitatis causas breui momē-
to pacifice et incredibili silē-
tio tēminabat. ubi nec assi-
stētia erat aduocatorū nec
allegationū ingeniosa alte-
racō. Stupētū igitur mihi
at querenti. cur in tanta
urbe taz p̄ue atq̄ p̄pauce
cause agerētur. qd̄ ue cause
erat. q̄ null⁹ ibi aduocatoz
adesset. Responsum tandē
est cū faceto modestoq̄ ri-
su. ultimum esse causam
primi. Addebātq̄ ut ego
mihi ip̄i inquirendo satisfā-
cerem. ac si apte dixissent
pauculas ad modū causas
in tribunalibus esse suis e⁹
rei illa erat racō. quia nullū
qui eas p̄poneret aduoca-

tū facile admitteret. Pro
fecto n̄ s̄sulū eorū dictū pu
to . plurimi quidē nequaquā
plerūq; litigarent . quāmo
aliqd̄ forsan iuste paterē
tur nisi aduocatoꝝ p̄nitaf
ad esset . atq; eorū sollicitu
do qui uincē pollicētur . Ne
mo certe nisi isan̄ sine ar
mis bellū temptat . quippe
p̄lmi salui suere . q̄a illis ar
ma defuere . et lōge plures
periere armorū fidutia . q̄
p̄uria . Colle enī frenetico
arma p̄stab et uitā . tolle cu
pidis litigādo mīstros . si p̄
tolles et lites . Lupit enim
oīs artifex ut p̄hul̄ i ethic̄
uoluit . sua laudare opa si p̄
et dillatare . Si poeta sua
poemata laudat . ac uictis re
cipi optat . Sic faber ut in
qt̄ Jerō sua fabilia trac
tat studeatq; sumope ut to
tus orb̄ ea idigeat . Cithari
sta deniq; omnes exoptat
dies esse faustos atq; solē
nes . armoz et machinarū
artifex . nuptiaz aut pacis
tempa infesta habet . et ge
neralit̄ de pace nō cogitat
qui cū bello lucraē . Nec ali
ter agit aduocatus . alieās
cupit cōtrouersias p̄pinā

rum et cā isas exagitat q̄tū
suas non litigat . diffidēdo
litigādo lucraē q̄ medicat̄
si quietissime oīs uiuerēt
Et paucis dicam . desunt li
tes . si desint qui lites cupi
ant atq; sollicitant . Deniq;
aposto!⁹ ait . seruos dei n̄ d̄
tēt litigāe Quomō igit̄ alie
nas opes litigādo querere
possum⁹ licite . qui nostra
p̄ximis offerre iubem̄ . Et
iusta dōmīcum consiliū pe
tenti clamidē . palliū nō ne
gemus . Demuz uero illud
uerissimū puto . q̄a lōge mi
nus reipi . cristiane nociuū
uidebit̄ si iudiciorū strepi
tus . si causaz deceptiones
nō habeat . si aduocatoꝝ
penuria patiat̄ . q̄ si p̄ cau
saz et litigatoꝝ atq; aduo
catoꝝ copias . caritatis or
do pereat . que ilitigando
seruare mīme p̄t . Et iterū
longe minus p̄nitiosum ar
bitror . quosdā forsan iuste
opprimi ob defensionis ad
uocationisq; defectū . q̄ plu
rimos imo ipaz rem . p̄ eius
q̄ quietē tot tātisq; ut cer
nim⁹ litū p̄turbationibus
cōcuti atq; subuerti . q̄ uelu
ti q̄dam icēdia . cūctas res

pub. adurūt atq; cōfundūt
Postremo quis causaz q̄s
fori autē iudicial̄ strepitus
tā audul̄ est que nō moue
ant imo terreāt plurimum
illa Bernar. uerba . Qui cuz
ad . Eugeniū ageret . ac eū
inducē conareē . ut fidelis
ad diuinā legē discendā
sectādaq; alliceret . et aduo
catoꝝ astutias fugiēdas es
se ostēderet quottidie iquit
perstreput̄ i tuo palatio le
ges . sed Justinian̄ nō domi
ni iuste ne etiā istud . Tu ui
deris Nō certe . Lex domi
ni imaculata cōuertēs aīas
ea autē nō tā leges q̄ lites
sunt . et cauillationes subue
tentes iudiciū . Tu ergo pa
stor et ep̄us animaz . qua
mēte . obsecro sustines corā
te silere illam . istas garrire
Puto q̄ etiā hec pueritas
te cōpellat ad dñm dicere
cū p̄pheta . Narrauerūt mi
hi iniqui fabulacōes . sed nō
ut lex tua . Hec Bernadus
de hūanis legib⁹ et earum
sectatorib⁹ Rurs⁹ nisi fallō
fallit̄ quisquis litigādi offi
tium assumit . et lōge maḡ
fallit̄ . qui artes litigādi et
cōtendendi eligit . in q̄bus

pp̄ter nocēdi facilitatē q̄n
to quis doctior . tāto neq̄or
euadit . ut d̄ aleatorib⁹ Po
licrat⁹ ait . Vnde Augusti
nus . forma iquit i eis est li
tigiosa . hoc ip̄o lau . labiliō
quo fraudulētis . fateō enī
utilis est iuris scientia . si ei⁹
p̄fessores intra eius limites
agerent . et legū t̄minos nō
trāsgrederētur . Sed pluri
mi illis abutuntur et falso le
gum it̄lectu et uouis it̄e
p̄tationib⁹ sacril̄ legib⁹ illu
dunt . Quod si sec⁹ agerēt
pauperes ad modū et iopes
fateor tamē felices uiuerēt
Ea de re sancti uiri piculū
tā p̄mtū iminere hoc exē
citiū tenētib⁹ cernētes me
rito p̄fect⁹ et deo dicat̄ ui
ris . ne dū forēsum causarū
sterdicūt exercitiū . sed hu
marū legum studiū . quaz i
ter ceteras illa est ratio ne
uidelicet iuris periti magnū
extimēt eā iustitiaz quam
ip̄i cōtinēt et uenerātur . et
quā leges hūane docēt . re
spectu eius iustitie . quā lex
dei cōtinēt et uenerat̄ . Ju
stitia enī hūana quā leges
seculi p̄fētur . ipleri idubi
e potest facultate et nature

iuribus. quod ex eo maxime patet ut alia taceam quoniam christus in euangelio ex duobus naturalibus preceptis omnes leges et prophetas pendere dixit. prout pulchre Augustinus adducit in Epistola ad Volusianum diuina uero iustitia non nisi superna gratia impleri potest. Quare ad hunc sensum uerius quam paulo ante Isaias dicebat de humana iustitia. pannis menstruate iustitie uestre sunt. Sed nec alienum ab hoc proposito uidetur quod dominus in euangelio ait nisi abundauerit iustitia uestra plus quam scribarum et phariseorum. non intrabitis in regnum celorum. Quod utique recte dici potest de humana iustitia quam iurisperiti et causidici astruere nituntur ut christus fidelibus suis dicere uideatur. nisi abundauerit iustitia uestra plus quam scribarum et phariseorum. Id est legistarum et iurisperitorum humani iuris non intrabitis in regnum celorum. Nec enim iustitia que ex humanis resultat legibus sola ad salutem sufficit. cum illa ut plus in politicis uoluit. solum reipublice renam quietudine appetat

huius gratia plura que lex diuina uetat et punit. ipsa permittit aut iubet. Unde Augustinus. Nec lex que de regendis urbibus dat. multa pro temporali pace aut permittit aut iubet. que lex diuina grauissime punit. ut in concubinato atque usury. Demum in prescriptionibus et multis aliis repere libet. Denique lex ipsa humana ut promissum est uirtuti humane et naturali immititur. que nequaquam ad eternam felicitatem sufficit sine speciali auxilio diuine gratie. quod aliter est sentiendum quam diuina iustitia. que tota dei et a deo est. Dabo igitur inquit mater pluribus pro suasionibus sine. si id solum dixerim quia humani iuris sectatores solo nomine iuris letantur. cum rem ipsam non habeant. qui imo subiuret atque iustitie obtentu ipsa iura et iustitiam persequuntur. ut recte ad eis dicat uera iustitia. filios enutriui et exaltaui. ipsi uero spreuerunt me. Tandem quis ille legista est et laudabimus eum quod ut inquit Augustinus dicat clientulo suo. recipe quod mihi cum tibi adesset

obtulisti. redde aduersario tuo quod me fuisse patrocinante abstulisti. cuius opera decepto iudice et circuentis legibus uicisti. Longe satis euagatus sum in describendis aduocatorum periculis sed exptus dixi. turpe enim uidebatur patritio ignorare ea in quibus uersatus est. Sua si ergo mihi materis his. imo diuinis comonitionibus edoctus. forensium atque civilium causarum et iudicia penitus deserere. Dicti ergo et superati contribules. ad aliud uite genus innocentissimum ut dicebant uide licet notariorum me transferre uerba atque suasionibus sequentibus nitebantur.

Capitulum. xix. de notariis. tabellariis et scribis et de huius artis laudibus. utilitate et commendatione ac necessitate.

Tabellariorum siue notariorum ars et uiuendi formula quam honesta honorabilis et laudata sit. ex plurimis presertim illius necessitate et utilitate facile cognoscitur. Periret siquidem omnis iudiciorum tela. nisi

essent notarii qui acta conscriberent. periret ipsa ueritas et fides in contractibus et comertis hominum periret omnis ordo in iudicio forensium causarum. nisi esset aliqua fides publica que persona cui iudex crederet ad his que ab utraque litigantium parte. aut offeruntur aut dicuntur. Item sunt instituti notarii ad confirmationem ueritatis. sed cum ipsa ueritas ubicumque sonuerit. ab illo est qui dixit. ego sum uia et ueritas. Recta certe ratione notariorum officium ualde laudabile erit. quia in ueritatis confirmatione et confirmatione radicem fundamentum suscipit. Demum huius artis laudes et utilitas ex eo patet. quia publice utilitati deseruiunt. Unde namque nedum apud pedaneos maioresque magistratibus. creditum et auctoritatem obtinet. sed apud reges et principes et cuncta eminentia tribunalia acceptissimi et familiarissimi existunt. quorum manibus imo admiranda fide instrumenta. prout genera et litere ad perpetuam rei memoriam consistuntur. Et post multa temporum secula. ex

horum sola notariorum subscrip-
tione indubitata probacione
inducunt. Hi tamen tenent euan-
gelistarum christi qui eius gesta
et acta in euangelio tam fideliter
quam utiliter descriperunt. Et
ut ceteras huius artis como-
ditates et laudes obmittam
qui illam exercet magna lu-
cra summos honores asse-
quuntur. ut breui tempore ac
pauco labore opulenta utilita-
tis copia adipiscantur. et
tandem ab omnibus honorantur. quia
omnes illis indigent

Capitulum. xx. de miseris
in calamitatibus ac laboribus
et piculis tabellionum et tabel-
lariorum. et illorum fraudibus
et dolis

Inter ceteras uite
humane artes modis
formulasque uiuendi
scribarum atque notariorum ar-
tem miseriam calamitosam ac
multis erunis plenam nemo
ignorat. nisi quia tam felix fuit
ut nec litem in iudicio. actor
nec reus extiterit. nec con-
trahendi gratia. tristi illorum
misterio eguit. Verum igitur
huius artis calamitates infelici-
tates. labores atque picula ad-
ducunt. pauca ex multis col-

ligentes. In primis igitur fate-
mur. habent tabelliones officium
vix publicum. sed priuatum ex-
ercet negotium. non reipublice. ser-
uiunt. sed rei familiari deser-
uiunt. non illam sed istam augent
communes sunt persone. sed pro-
pria sunt lucra. Demum ta-
bellarii ipsi seruos se esse
publicos nouerunt. quos iure
iurando constant ascriptos. ut
quatenus rogari eos a quocumque in
omni causa cogant. ferre eos
testimonium opteat. Memini
autem dubium existit tamen ascrip-
tos reipublice. seruos non esse
illius dignitatis atque felicitatis.
uti paulo ante depictum
est. Eius uero artis labores
fraudes. doli atque picula ex
eo constat quia natura ipsa in-
pelluntur homines gratis fidei
ipsam seruare. ueritatem atte-
stari. ac de illa libere ubique
ferre testimonium. miseriam tamen
tabelliones soli sunt. qui non
nisi peccunia de fide dixerit
ac ragari uelint. Nec aliter
quam pretio inueniente ueritati
fide accomodent. pauper si quidem
idem fide petit ueritatem ille
mamona exigit siquitatis
Turpis igitur est. qui pretio
turpiter accipit. quod pro-

exhibere tenent. Quo fit ut
hanc uite formulam exercen-
tes. non dum iustitiam. sed ipsam
siquitiam uendant. quare teste
Augustino nihil ordinatius
esse potest. nam iustitiam uendere
siquitatis est. iustitiam uero
rabiosa insania. In ceteris
enim contractibus res uendita
alienatur a uenditore. et transit
in emptorem. sed in hoc infelici con-
tractu nullam iustitiam habet
notarius uenditor. Sic miser
artifex ipsam ueritatem ad
quam corroboradam erudiam
quam creatus est. et que eum ho-
noratum reddit. in honorem atque
utilitatem. dum eum ut promissum
est pretio exponit. Apud an-
tiquos enim tabellarii alebantur
a publico eratque gentilitium
offitium. eo igitur seculo aureo
certe laudabilis erat tabellio-
nica ars laudabile exercitium.
nunc uero quia ad pretium
exponitur merito in sordibus
computat. hinc inuoluerat
Rursus notarius seruus est
iustitie. que uirtutum regina est
et domina qui dominarum suarum ue-
dit. ut proditor iudicandus est
Quot falsa ab eis constitu-
untur instrumenta prope quod de-
betur vel pretio. Quot contractus

21.
60
fabricant. rei geste substantiam
am longe aliter scribentes
quam patentes professe sunt. Quod
falsas clausulas interserunt
Aliasque iustas abolent. uerba
cancelant. dictiones uitiant in
multorum lesionem atque iactura-
ram. Quot neglectus ne
dixerit dolosum in iudiciis et con-
tractibus committunt animum in
dictiones die atque locum pre-
mittunt. Nec testes adhibent
nature rei necessarios. lite-
ras scripturasque diuersificat
Qua de re instrumenta suspec-
ta. aut dubia redduntur. Quot
quot errores. fraudes machi-
namenta ab eis admittuntur
Ob quas res inuetera litigia
immortales contentiones ibi na-
scuntur. ubi sopiri debuerunt
Demum prothocolla non reti-
nent. et diuersa plerumque ab
illis instrumenta eduntur. Ple-
rumque uero literas contractus
instrumenta super usus et con-
tra iuris precepta constitunt. qui
fatiuntur quod ex ea re infames
inabilesque euadunt. Quot
collusiones agunt in iudicio que
deceptiones apud iudicem. que
falsas attestaciones. que superflu-
as dilaciones. que acta inutilia
scribunt. ut crescat registrarum

processusq; in pretio augeat
Caceo quia excessiua sala-
ria exigunt. crimē cōcussio-
nis non uerētes. oīa precō
agūt. nec calamū quidē ma-
nucapiūt. nisi peccūia affit
taxas exedūt. De quibus
Gregori⁹ dicē uidēt. quia
mpto scelerati⁹ ille accipit
q̄ alius offert. Hi certe cru-
deliores sunt illis latrōibus
qui insidias adibent. Quā isti
palā rapacitatē auaritia se-
uū. ceteri enī hostes in suo-
rum tantū hostiū sanguine
armātur. asisini quorundā
hoīm necē peccūias accipi-
unt. isti ut crudelissimi car-
nifices. uū amīcoꝝ cuncto-
rū hoīm oppōsione letantur
et oīm litigatiū uitam extē-
gūt. Quid enī pdest habē
iudicē. sed rapacem noīriū
Vinc Isidor⁹ ad delictūz
ptiet iudicē sprobos habe-
re mistros. Ais forte qd ad-
rez. Locupletes sunt nota-
rii nūq̄ egētes ubiq; hono-
rati. Quod et ego fateor.
Sed et illud Licerōis sem-
per uerū esse putauī. nil so-
re utile. nisi honestūz iustū
q; sit nil honorificū. nisi in
uirtutis radicez que gēuita

est fundēt. Nam ut idē Li-
cero subdit. Nulluz emolu-
mentū est fallē. nullū cōmo-
dum lucris inhiare. splēdo-
risq; nomē admittē. Adde
quia utilitas illa familiaris
non p̄t tātū afferre quātūz
auferre. Quā enīz alia cau-
sa Desabel omī seculo male-
dicta erit. nisi quia eius non
uero testionio Agab Rex
uineam abstulit. Naaboth.
Ea de re eidē Desabel dic-
tū est iustu dñi. canes cōme-
dent Desabel deiq; ut pau-
cis mpta cōcludam. notari-
us cupid⁹ rēpub. offendit
deū cōtempnit. Qui se iure
iurādo astrixit. iudicē men-
tiendo decipit. ptes le dit
De his Augustinus dicē ui-
dēt. qd si pes sunt locuste
animali pestifero. nocet enī
mordēdo. sumit nocendo
Nisi ego abūdauerit nostrū
iustitia plusq; sibi scribāz
spē nō habeam⁹ cōsequen-
di fructū iustitie. que ē reg-
num celoꝝ.

Capitulū. xxi. de exer-
citiō agriculture et de lau-
dib⁹ et cōmendacōe huius
naturalis et inocētissimi ex-
ercitiū. et de utilitatibus ge-

neri hūano ex illa puēiēn-
tibus Et quomodo deo ac-
ceptum est

Agriculturam opti-
mū esse uiuēdi ge-
nus nemo ambigit
nisi qui uiuē nescit. Vix enī
uite modus prim⁹ oīm est
a deo altissio hūano gene-
ri tributus. Dictū est enim
hoī in sudōe uult⁹ tui uesce-
ris pane tuo nec dixit i su-
dore uultus aliēi. ut i ceteris
offitiis et uiuēdi modis liq̄-
do cōtingit. In quibus ali-
eno labore aliēoq; sanguie
et sudore p̄rimos pasci et
nutriri. quimo et lasciuire
uidem⁹. Nequaq̄ enīz dñs
homī s exercitiū p̄cepisset
nisi p̄mum i nocētissimū
de inde ei gratissimū agno-
sceret. Hoc deniq; uite ge-
nus ueras naturalesq; diui-
tias gignit. alia exercitia i
adulterinas diuitias oparāt
Igit̄ inter utraq; diuitias
illa est differētia. qm̄ priē
hūanū genus sustinēt. secū-
de corrupūt. p̄me delectāt
secunde crutiant. p̄me sati-
ant. secūde agūt. Quod enī
tam felix uite gen⁹ esse p̄t

q̄ naturalibus insidē labori-
bus et possessioel agrosq;
ad ubertatē p̄ cōmuni oīm
usu ducē. Quaz rez inocē-
tissima cura. ceteras oīs
noxias curas fugat. Bessē-
runt agriculture usum nō
solū antiq̄ prime etatis. s;
et oīm etatū uiri p̄stantes
atq; cl̄ssimi. nec mō pub-
lica offitia. quimo et impe-
ria magnaq; fastigia huius
cupidie atq; dulcedine di-
miserunt. Vanc Lato Cen-
sorinus exercuit. de quo
scriptū est optim⁹ senator
arator optim⁹. Imperatō
quē igit̄ pudebit cū Lato-
ne terrā colere. Quis tur-
pe cogitabit. qd̄ ille pulcrū
elegit. Qui preter rerū ge-
starū gloriā etiā in nostris
hispan⁹ p̄clarissime trium-
phauit. Deniq; i ceteris h⁹
mortalū uite occupacōibus
uacāt hoīes artib⁹. i hoc na-
ture in ceteris uacāt sagaci-
tati in s̄ facte simplicitati i
aliis supfluitati. in s̄ neces-
sitati ceteris uacāt ornatu
i hoc uictui. i ceteris uacāt
hoīes pauci aut multis. i s̄
omibus. Quā racōe ceteris
uiuēdi modis iuste ante

fertur. Teste enī p̄ho quā
to aliquid est cōmuni. tan
to est preclarius. Est ergo
illud uite genus eligibile
quod plurius confert. et
pauti orib⁹ nocet. Demuz
nō parū hui⁹ uite p̄conium
augēt. quia cessant ī hoc ni
uendi modo ea omīa diuīe
offensionis et peccādi scita
menta ac p̄mte accoēl. q̄ al
iis negotiatioib⁹ sese ultro
offerūt. Et enī quidem ex
sapiētibus ait. inl̄ hominū
uita uiuē et uitia hoīm uita
re. nō taz p̄claz q̄ rarū nec
taz laudabile q̄ difficile est.
Quis enī ī agro laborāl ali
ena usurpat. Quis degerat
Quis blasphemat. Quis su
perbit. Aut quis irasciē aut
inuidet qui optare sibi soli
bona non p̄t qui aliis euei
ant. Quis deniq⁹ agricultu
re intēdens simicāt. Quid
aliud odit n̄ ḡndiēl. Quid
maledicit nisi tēpestatib⁹.
Quid dēiq⁹ auare cupit. nī
si ea q̄ alioz non sunt. Sz
et quis fornicat. quē non
ciboz p̄ciositas. sed famel
ez paup̄cula mēsa spectat.
Et demū ip̄a lacertoꝝ las
situdō. et diurn⁹ tot⁹ labō

dormire potiq⁹ q̄ lasciuire
cozgit. Rursus ī ceteris uite
occupacōib⁹ illud cōmūssi
mū est. ut quāto hoīes plu
ris emolūmēti aut cēsus ha
bant. tāto minus deo retri
bucōis et honorē t̄buit itā
ut uerū sit illud p̄phete q̄
satietas panis causa sit īq̄
tatis in hoīe ī hoc teamē uī
uēdi mō plus oīb⁹ deo red
diē. et ut ite dixerim plerū
q̄ plus q̄ quis habet deo of
fert. Nonnūq̄ enim oblat
deo d̄cimil. ex pensiq⁹ de
ductil nil sup̄ est nisi labor
adeo ut p̄lmi anni. etiā ub̄
imi agricultoribus ip̄is ste
riles sint. Recte igit̄ atiquū
uerūq⁹ in hispania p̄uerbiū
fuit. quia agricolē martires
habentur. neq⁹ enim semel
sanguīez fundūt. ut p̄guio
rem terrā hoīm ulibus red
dant. sed dietim sudore et
eruoze madent ut nos uiuē
postumus. et suis tormen
tis et assiduis crutiatis fo
ueamur. Vis ergo monitio
nib⁹ suadebāt affines agri
culture uacandū. et si nō p̄
sonaliter. p̄ seruos saltē et
colonos ut mos est pluimo
rum uiroz illustz. Sed nō

dum illi uerba finierāt. ecce
mater occurit hūc uinendi
modū sumope disuadēl ra
tionibus sequentibus

Capitulū .xxii. de agri
culture icōmodis onerib⁹
difficultatibus et labori
bus. et de aculeis et miseri
is hui⁹ stat⁹ et narratur
pulcra de hoc uiuēdi genē
circa eius sollicitudines et āxi
etates. et quō repugnat p̄
claris īgeniis. et quales de
bent esse agricultores

Audat⁹ sat⁹ a no
bis est agriculture
usus. quē cēte neces
sariuz atq⁹ delectabilē fore
nemo est qui ābigat. habz
tū aculeos suos ut enī īquit
Plini⁹ ī eo quē edidit d̄ na
turali histōia libro. agricul
tura īnocētissime atq⁹ bea
tissime uite quōdā initium
fuit. Quē uero maioribus
longe laboribus nouisq⁹ ui
tiis obnoxia est. ut enī īge
orgicil Virgi⁹ ait. ex p̄mo
a diuīa scriptura didicim⁹
nō utiq⁹ homo tēre. et agri
sed tēra homī seruire debu
erat. Hoīm ergo culpīs ef

fectū est ut terrā possessori
bz suis sine labōe nō respō
deat. et plerūq⁹ labor ipse
fruct⁹ dulcedie carat. Nō
talis ergo idigētia atq⁹ ne
cessitas terrā ferro sollicita
re. mirisq⁹ blāditiis molire
coegit. In qua colenda. q̄t
labores. quot corpis. quot
animi sollicitudines hoīes p̄
ferūt. nō nouit nisi qui ter
ram colit adeo ut ueruz sit
illud Petrarche. qui triticū
semēat. semiat et sollicitudi
nem. Et iterū qd̄ poeta di
cit quia ḡnum p̄limorū est
sed anxietas semiant. ita
ut p̄prie loquēdo. ager ani
mus sit. culta itencō. semē
cura et messis labor. q̄s res
agricultor uberrime p̄cipi
et. leta uīdemia. dū tū cuz
pruina et grādine pepigēt.
Quot iutiles araturā q̄t
mortaliū hoīm āxial cur̄s
agricultura affert. et qui p̄
anni circulū diligētias egit
plurias. unius hore rabida
tempestat abstulit. q̄ si ce
li trāquilitas adsit. quanto
plura semīasti. tāto plures
necesse ē pascas grues plu
resq⁹ domi mures. uolucres
deniq⁹. hospites habebis ī

uit. Nec enim notiora agricolis sunt. quos nescio quid ad seminandum cogat. nisi quia ita diuina prouidentia uoluit. ut et si labores. picula agricola expiant. laborare tamen non desinet. quae spes plerumque delectat sine fructu. Demum uero illud certissimum est. multis tamen incredibile quia in colendis agris. ornataeque uicibus. uix fertilitas super tibus equatur. Adde quia ut Gregorius dicebat. bonum est agros colere. si nihil melius quam fieri possit inuenitur. Agriculture igitur hac nostrae etate operam dare non est uiri excellentis aut prestantis ingenii. nec pro arte nec pro officio aut negotio. sed pro otio et curarum alternationem uel ipsa cogente necessitate laudabile. Hec enim ars terram facit meliorem. non quidem intellectum meliorem uires intellectuales non proficit. sed exteriores exercet. Quae de re iuste sapientes agriculturam inter mechanicas computarunt. ut inferius tagemus. Et haec putatur causa. quare philosophi in septio politicorum agricolas nec merca-

tores ac artifices et mercenarios. licet sint artes necessariae in ciuitate non tamen sunt proprie partes ciuitatis. quae non ueros ciues. Aristoteles appellat. sicut consiliarios. sacerdotes et bellatores et iudicarios. putari uisum diximus supra in capitulo quinto ut eniz inquit unus ex philosophis natura studiosa pariter. dum multas mortalium artes dedit distinxit etiam in genera. et cui quis aptissimum reperitur illi recte insistet. Indecens namque atque indecorum uideatur debile corpus fragileque lacertos. sed docilem animum habentes colendis agris insistere debere. Pulchrum igitur est atque officiosum aliud melius agere non ualentibus. agros ipsos arare. sed longe salubrius foret non agros sed animos colere. Verum est tamen quod terram aequalia terram amat. Rursus satis innocetia agriculturalium exercitia uerissime fore puto. si tales ipsi agricultores forent. quales antiqui illi innocentissimi et simplicissimi erant quales esse debere esse legimus. non quales experimur. Illi enim cum paci-

entia et longanimitate labores ferebant. cum frugum habundantiam deum laudantes. cum sterilitate minime murmurantes. sed cum Job patriarcha dicentes. dominus dedit domum abstulit. sit nomen eius benedictum. Sed et tales primi illi agricultores erant: quod ut cum propheta loquar. gladios uentebant in uomeres. et lanceas in ligones. Agricole uero nostri temporis aratrum. stibam. rastrumque uertunt in arma non modo defensiva. sed offensiva. deum decimus. reges uectigalibus fraudant. sine fundamento confundunt uel sibi applicant. ecclesia non reueretur contra dominos superbiunt. foros frequentant. pro seruos. pro conductorios agros colunt. sed pro seipos in iudicio litigant. cum pro alienos in agro laborant et suum dum deserunt officium aliena picose usurpant. Hi pro pudor avaritia superbia. pompa ornatum uano. aequalia suppellectili. fraudibus denique dolis litigant. et uersutis cunctos negotiatores uincunt. Martires autem quo pacto tales agricolae appellem. non uideo. causa enim martirem facit

potius quam tormeta. Agricultores igitur nostri temporis martires terrene cupiditatis non christi dixerit. Et ut paucis agamus sicut terra colunt. sic penitus terreni sunt. ut de his recte dicatur. Ipsi uero terram lingunt et terram comedent nec de celestibus cogitant. quod semper de terrenis loquuntur et meditantur. sibi iuicem. inueniunt. alios ab horret statim. Sed plerumque castigat eos deus in eo delicti genere quod peccant. Dignum enim est ut qui in terra que omnium elementorum humilia et uberrima est. pro superbia et avaritia peccant eiusdem terre bonitate prouentum ideo dat deus illis terram fructiferam in caliginem. propter malitiam habitantium in ea. Quos fit. ut terram sui natura fertilem. illorum iniquitas facit sterilem. Sed uix bona mater dissuasiois agriculture uerba expleuerat. et ecce fratres. consanguinei pariter et amici si nullum genus uite placebat. ex illis maxime quod super discussa sunt saltim mechanicae aut liberales artes. seu alium uiuendi modum. etiam si foret aliquod exercitii ge-

nuis. cui plebei hostes sese co-
ferre solent. mihipi delige-
rem. idq; sequenti psualioe
agere no erubuerut.

Capitulū .xxiii. de arti-
bus mechanicis i genere. et
utilitate eaz. et q̄t sunt ar-
tes mechāice. et q̄lit earuz
exercitia. psunt. et quomō
diuerse artes sub eis cōpre-
hendūtur. et demū adducit
q̄ in dictis artibz p̄pes uiri
clari euaserunt. et q̄ medio-
citas uite mechāice nō est
despitienda

Epudiata sūt a te
inquit amici ea ui-
uēdi genera q̄ no-
bilia atq; honoratiora i
hoc seculo uident̄. i quibz
sere cūctos i geniosos et stu-
diosos ac nobiles uiros uer-
sari cōspicim9. Si igit̄ ocul-
tis icognitisq; nobis causis
nullū ex sup̄dictis eligē p-
ponis. nos qui te plurimū
diligimus. et posteritatem
ex te q̄maxie poptamus.
quā utiq; pderes. si ad spū
alē uitā trāsires te p̄pimū
non mō rogamus. sed mōe
m9 atq; hortamur. ut saltē
artifex fias alicuius hōesti

aut plebei exercitii. Sūt enī
p̄ter nominatas artes et uiuē-
di generē alia cōplura exer-
citia et uiuēdi genera non
shonestā. q̄bus et si plebeos
homies cōmunē uideamus
deditos. Alios tamē ingēu-
os nature hōies. quibz ita
sors illoz tulit. aut ita uolu-
erūt. uel natura ip̄a inclināte
sepe cōspicim9 artes exer-
citiāq; ip̄a delegisse. Preeli-
gunt certe nonnulli sub illa
mediocri uita agētes. seculi
huius breuē cursuz inocen-
ter trāsligere. q̄ s̄b magnis
statibus periclitari. Adde
quia p̄pimi i eis ip̄is infimis
artibus clari euaserūt. qui
tandē ad altiora sepe uoca-
ti fuere. Nō enī artes ip̄aq;
exercitia aīmos hominum
uirtutemq; penit9 imutāt
nisi fedissia sint. Elige igit̄
tur aliquā ex mechāicis ar-
tibz. q̄s ip̄a oīm parēs natu-
ra ad usus hōim p̄necessa-
rias instituit. q̄s nequaq; ip̄-
sa puida gubnatrice natu-
re nobis donassz. si nō neces-
sarias. si nō utiles. si nō ho-
nestas iudicassz. et suos sec-
tatōes beatos faceret. Sūt
enī ut nosti artes ip̄e mech-

anice septē numero. ad q̄s
cetera omīa uite genera cō-
pus respitiētia teste phio in
polliticis reducūtur. uideli-
cet lanificiū. armača siue fa-
brilis nauigacō. agricultur̄
uenacō. medicīa. theatra
Sub lanificio uero plurima
genera icludunt̄. puta tex-
endi. torquēdi. suendi. et q̄
sūt māu. acu. fuso. rota. sibu-
la siue aliis istrumēt̄. et ce-
tera oīa que i maeria. lana
lino. pelle. pilo. et uimibus
cōtinētur. Armature uero
adaptaē quidq̄ armoruz
est. et quidq̄ ferro metall̄
q̄ cōtinetur. sub qua aurifi-
ces metallarii. monetarii ac
alchimiste militāt. Docaē
autez ars ista istrumenta
nō solū q̄ istrumētis utatur
sed etiaz quia ex materia il-
la effitiat p̄a istrumenta
ad quā etiā ptinet omīs la-
pidū. lignoz. et arenaz la-
bor. Dec duas sp̄ties ha-
bet. architectonicā. et fabri-
lem. Architectonice partes
sunt cemētaria. carpētaria
ffabrilis uēo sunt ptes mal-
leatoria. fusoria. sculptoria
et multa alia similia uite ge-
nera. Nauigacō uero cōtinet

omnez negotiacionē i emē-
dis uendēdisq; mercibz. et
illis mutādis tā domesticis
q̄ pegrinis. Alii uero mer-
catur. i ponūt sp̄tiē p se. Sz
philosoph9 eā sub nauiga-
tione designat. licz merca-
tura multis modis accidat
absq; nauigacōe. Sub agri-
cultura uero quidq̄ iter-
ra laborat̄ icelligit̄. ad quā
ptinet oīs agricultus. et q̄d
quid ad nemora ac pascua
et ortos ptinz. Ad uenatio-
nem uero feraz occupatio
aucupii. auūq; uolat9 pti-
nz. et generalit̄ ad eā ptinet
omīs piscatura. et uenandi
genus in terra. mare. flumī-
bus. uel aere. Itē eam ptinz
omīs apparatus ciboz. saporū
potuū. Et generalit̄ oīa
officia piscatoz. carnificuz
coquoz. cauponū. taberna-
rioz. Sub medicīa uero ip̄-
sa medendi ars. et cirurgia
contiet̄. Sūt et appoteca-
riorū. p̄igmētariorū turba
quibus iunge herbistas. et
balneoz. magistros. rasores
et similes. Sub thatra uero
ro aptant̄ omēs artes ad lu-
dos publicos. et puatos ad
diuersa spectacula ptinētes

Sul uiuēdi mō histriōes. ba
sones. representatores. tra
gici cōnumerantur. Dicta
est enī theatra scdm. Hi
doz et Dagonē a theatro
ubi populus ad ludos cōue
niebat. Fiebāt autē ludi in
theatro. ubi etiā gesta reci
tabant. In gabelpuō cho
reas ducebant et saltabāt
in ginnasiis luctabāt. i am
phitheatro certabant pedi
bus. equis uel currib9. i are
nis pugiles exēcitabātur. i
uiuili rigmis et musicis in
strumētis psallebāt. et alea
ludēbāt. i phanis tempōe
solēni deoz laudes cāebāt
Antiq̄ nāq̄ ludos iter legi
timas actiōes cōnūerabant
quia tempato motu natura
lis calor nutriebāt i corpe
et letitia mētis reparabatur
Mel qd̄ magis credēdum
est. quia necesse fuit popu
lum aliquādo ad ludū con
uenire. et uoluerūt ut iquit
plius detēmiata esse loca
ludēdi ne i diuersoriis pua
tisq̄ locis cōuenticula fatiē
tes. pbrofa et cōtumeliosa
aliq̄ ppe trēt. Huiusmōi ita
q̄ mechāice artes et uiuēdi
genera hōestissime a quolibz

honesto uiro ualēt exerceri
Nam et facta scripta huius
mōi necessarias artes com
mendat iquens in ecclesia
stico. In māu artificis omī
opa laudabitur. unus ex p
phetis ait. in porta regī ar
tifices negotiantur. Aut
si forte ceteras artes igeni
o p dital poptas. elige tibi
liberales artes. pserti qua
tuor ultias quas mathema
tical uocāt. q̄ plerūq̄ mag
no splēdore hōes eas sectā
tes illustrāt: Legisti Supli
tium Vallū astronimū ppi
mū honoris et utilitatis at
t. ilisse romanis. Qui cū bel
lo pximi essēt contra pā
sal. ea nocte luna eclipsa
ta est quo signo stupefacti
romani deliberabāt bellum
non cōmittēdum At Sup
plitius Vallus astronimus
publice pnūctiauit nō esse
malum omen. adducēs rati
ones astronōical q̄bus sua
sit populū bellare. qd̄ effec
tum est cū ingenti romano
rum uictoria. Sic et apud
atheniēses cū sol pateretur
eclipsim. plurimi ne esset
mūdi finis timebāt Sed pe
rides mathēatic9 p racōes

astronōical patriā falso tfo
re liberauit. d̄ cuius scie lau
dib9 atq̄ abusu latiq̄ infra
agemus in tricesimosexto
capi. Sed de mechāicis et
hūilib9 artib9 q̄ plures cla
ri euasisse cōpertū est. Le
gisti hīspīū pictorez ita Al
lexādeo fuisse dilectū ppē
fatiem et staturā eius miri
fice depictaz. ut eū ad mag
nos pueherz honōes Quid
de histronis arte dicemus
Legisti d̄ Roscio histriōe
qui tā excellens in ea arte
euasit ut romani nūq̄ meli
orem illo testarētur. Nam
tā mira corā populo opera
bāt. et tā preclare ludos i
theatro celebrabat. ut igē
tem romani populi dilectio
nez cōsequerēt. adeo ut sena
tus nobilib9 eū agregaret
Adde Socratē ipm fonte9
sapiētie. qui artē affectauit
citarilandi. i qua tā clarus
euasit ut illaz nobilē artē
sue ciuitati i cognitā supad
deret. Quid de Cito dicā
Qui adeo paupi et uili offi
tio uacabat. ut publican9
esset. et cū gabellas pretio
colligeret. tā fidelis tamen
i eo offitio se gessit. ut pp

ter eius pbitatē et fidē crea
tus a romanis cōsul fuerit i
quo misice se gessit. Quid
de Darrōe. qui carnificis of
fitio fungebāt. ppter suas
tamē uirtutes. cōsul a roma
nis creatus est. Sed quid
ista cōmemoram9 Legisti
apud Strabonē regi egip
ti filium natum esse. que9
nullo studio trahi posse ad
artes militares ferūt uel sci
ētificas. sed scelinabāt natu
ra ad artē fabrilem. uide
batq̄ libentē fabros. et ad
eos cuz poterat declīabat
Idq̄ Rex cōspitiēs. de sa
piētum cōsilio euz suo arbi
trio reliquit. qui tā famos9
in arte fabrilī euasit. et tam
egregia machīarū et ferra
mētoz p̄sidia patri attulit
ut longe plus ei ex illa āte
q̄ ex militia puerit. Non
est ḡ despitiēda uita mech
anicarū artū et m̄lco miul
mathēaticaz. Quā si ex elec
cōe quis mediocrē et hūile9
statū assūmit. hoc certe p
fectiōis signū est. Beat9 enī
pdicāt. qui i magnis potu
it trāsgredi. et non est trās
gressus. t̄p̄s enī sublimari
hic et i supna ciuitate merē

tur. Vnde Gregorius ex
ponit illud David nonne
cū paruulo esses. i. oculis tu
is caput israel factus es. Quia
inquit pauper tibi fuisti. mag
nā corā me fieri meruisti. tā
to enī p̄tiosior q̄s apud de
um existit. quāto sibi abiec
tior sit. Vnde Cassiodorus
laudata est uirorū sentētia
que rebus modū iponit. et
nos humiliter cōsiderāre do
cet q̄ de nobis amici expec
tant. quia plerūq̄ nō satiat
quā bonū putat. Et iterū
optimū est moderata gerē
q̄ nullū audeat accusare. Nō
est deniq̄ diffidēdū de sec
tatoribz hūilium artū. q̄a
suo exercitio hūiliter et fide
liter agentes. facilius q̄ in
maximū ad mīstracōibz con
stituti. uia salutis cōsequi pos
sunt. Adde quoniam deest il
lis materia. d̄sūt artes d̄sūt
studia ceteros decipiēdi et
malignādi. Maiores ut in
quit p̄pheta sapiētes sunt
ut fatiāt mala. bona autē fa
cere nesciūt. Preterea alii ad
alia apti nati sunt. quos for
te sua natura p̄ inclinatō ad
p̄na inuitat. qui si magna
tēptāt. deficiāt necesse est

Debz ergo attendere unus
quisq̄ in se. ad quā meli9 na
tura inclinat. Vnde Ambro
sius unusquisq̄ ingenū suū
nouit. ideo ad id se applicz
quā sibi aptū uideēt. Et Ci
cero ad suā eiu9 naturā
consiliū est omē reuocādū
Et Seneca male respōdent
coacta ingenia. reluctantē
enī natura uirtus labor est
Vil et si p̄ibz amici et con
sanguinei psuadēt. aliquā
ex p̄dictis artibz q̄ritio fo
re eligēdam. Sed pia mē
timida. et ex his que paulo
ante audiuit staphilico in
hec uerba prupit

Capitulū .xxiiii. de dis
suasiōe i genere uite mech
anice. et quomō licet sint
artes necessarie. tamē nō
est necessariū illarū habē
exercitiū. Itē in rubricel
la sequēti agit quare mech
anice artes iuente sunt. et
quis sit illarū finis et q̄re sic
appellēnt. et an sint utiles
i genis hominum. et an ar
tifices sunt ueri ciues. et p̄
tel ciuitatis

Ateor fili mi mag
na est uis q̄busdā
homībus indigen

1.
Nam tuo Licerōe teste tan
ta est copiose dicētis uirtus
ut que quis audit. etiā si ea
ipse sciat noua se audisse ar
bitret. Quid enī prestātū
q̄ posse dicēdo tenē hoīm
mentes. et alicē plerūq̄ uo
luntates ad ea. aut que ig
noram9. aut alie scimus. ni
si certe p̄specta cognitaq̄
res ip̄a esset. sup qua paulo
ante locuti sunt amici et at
tinētes tui. effecissēt p̄fec
to itima uerba sua ut tūc ex
illā acquiescerē. Sed uerū
est fili mi. quia Aristo. teste
quedā falsa p̄babilia sunt
q̄busdā ueris. Adde. quia
ut sapiens ait. ubi p̄ima uē
ba. ibi iopia scz ueritatis et
iustitie. Quippe loquar sal
uo oīm honore. loqr tamē
cū sapiente quia stult9 uer
ba m̄plicat. Et itē qui
m̄tis uerbis utit. ledit ani
mam suā. Vnde. Bre. sup
illo uerbo uir uentosus non
iustificabit. qui m̄pta loqr
iustificari nequaq̄ p̄t. quia
dū quisq̄ p̄ uēba defluit. p̄
dita grauitate s̄stii. mētis
ueritatisq̄ custodiā amittit
Habz enī hec omīs ueritas
quia nō m̄tis nec ornatis

46
uerbis eget. simplex est et
simplicibz cōtenta ē sermo
nibz. Vnde Augu. satis est
ut uerba cōgruētia nō oris
eligātur industria. sed pec
toris sequātur ardor. Vnde
pulcre Tullius ex uerborū
splēdore et dicēdi uestiuita
te. suspitio quedā artificiosē
apparicōis nascit que max
ime oracōi uim adimit. Et
Seneca. nihil tā iquū tā mā
festa uēborū p̄paracō. appa
ret enī subesse nescio quid
mali. Redeo iā fili mi ad uer
ba amicorū. p̄ima cēte ad
ducūt. quibz te ad plebeaz
ad sedā. ad turpēq̄ uitam
ducāt. Malūt enī ut aiunt
uillissimis te artibz deturpa
tū. sed p̄lem habentē itue
ri. q̄ egregiis artibz aut no
bili uiuēdi mō imbutū filiis
carētē. Voca est enī nisi fal
lor mens hoīm. q̄ prolis p̄
iture secūditatez potius q̄
uirtutē et uere felicitatē ami
co peroptat. Audi igit fili
mi ne dimittas legē matris
tue. et iprimis illud Crisosti
mi cordi semp habe. q̄a oī
no iquū est. nobiliora i ge
nia studiis deturpāe m̄ori
bus. Noui ergo uires itellec

tus tui quare ut tu tuo. Se-
neca loquar ad aliud te na-
tura edidit quod ut sis seruus
cum liber existis. Terte enim
pho. Artifex artium mechani-
carum spectat quandam seruitu-
tis partem. dum intellectu uigilans
qui liber est. rebus intellectu
maioribus seruit. Adde quia
suis ipsis artibus dolis fraudes
labores et pericula non desunt
Vnde apud machabeos le-
gitur. Omnes artifices et ope-
rarii iniquitatis contriti sunt
Suius causam scribit sapiens
in pueribus quia opus instabi-
le facit ipsius artifex. Vnde
Isaias multitudo inquit ho-
minum seducta per spectat operis
opus tamen iniquitatis in mani-
bus eorum. Sed de singulis
huiusmodi artibus statim latius
dicemus. Nec diffiteor fili-
mi. quia exercitia ipsa mech-
anica necessaria et utilia
plurimum existant. sed an
ideo eligantur considerandum
Cloacarum enim atque latrinarum
purgandarum usus. quod necessa-
rium quodque utilis sit nemo am-
bigit Sed an ideo a nobili-
i uene ac bone indolis ado-
lescere. a docto uiro eligen-
di sint. cuiuspe airmaduerte

et iudicent amici tuique cen-
sores. Siue uideat illud apo-
stoli. quia quidam in nobis
membra necessaria. sunt mi-
nus tamen honorabilia. Ne-
cessariae igitur sunt artes mech-
anice ad politicam societatem quod
uitam sed non ab omnibus neces-
sario exercetur Vnde philosophus
in septimo politico ait quod ex-
ercentes mechanicas artes
non proprie sunt partes ciuitatis
nec ciues. licet sint artes ne-
cessariae. principaliter enim non
dirigunt ad uirtutem que est
finis totius politie bene or-
dinate. Et hoc est quod pul-
chre ait sapiens in ecclesiasti-
co. qui cum mechanicas artes
nominaisset ait. omnes hi ma-
nibus suis sperauerunt. et
unusquisque in arte sua sapiens
est et sine his non edificabi-
tur ciuitas. sed non sedebunt
super cellam iudicis et testame-
tum iudicii non intelligunt. nec
palam fatientur disciplinam et
iudicium. sed solum operacioni
artis uaccabunt. Nec ille.
Que uerba aptissime probant
mechanicas artes licet neces-
sarias ciuitatibus. suos tamen
sectatores ineptos efficere ne-
dum ad iudicandum et presiden-

dam. sed et ad alios actus
politicos. et cetera omnia que
ingenii. consilii aut discipline
sunt. Sed de hoc latius super
tetigimus in quinto capitulo
huius libri. Artes igitur mech-
anice exercende sunt tantum
ab his qui aliud melius non
ualent. uerum quia de mechani-
cis artibus primo sermo ad-
ductus est. de inde de libe-
ralibus artibus et mathema-
ticis dicemus. primo de mech-
anicis. sub quibus omnes ar-
tes ad corpus pertinentes con-
tinentur.

Quare inueniuntur artes
mechanice et quis sit illarum
finis.

Quantum attinet igitur
ad mechanicas
dignum est ut a qua-
dam radice cognoscatur. qua-
re ars mechanica inuenta est
et quis sit eius finis. et que
sic appellatur. et que numero
sunt. igitur secundum sententiam
Aristo. et. Vag. in suo disco-
licon causa inueniuntur earum fu-
it. ut natura subueniret et
occurreret humanis necessitati-
bus et defectibus corporali-
bus. Ex quo elicitur finis illa-
rum omnium ergo mechanicarum

artium finis est supplementum
necessitatum et defectuum cor-
poralium. nam naturaliter nemo
carnem suam odio habuit. ui-
dens igitur humana ratio multi-
plices defectus carnis et cor-
porum humanarum ad occur-
rendum predictis defectibus
cepit ut sollicita cogitare in
singulis conuenientia subsidia
ut igitur facilius melius et decen-
tius ualeret natura ipsa pre-
dictis hominum necessitatibus
subuenire. excogitauit multi-
plices artes operatiuas in re-
bus exterioribus ad presidium
corporis. ut arte lanificii opera-
tiua uestium. et operatiua amo-
rum de corio. ferro. et sic de
aliis. Et sic patet causa in-
uentionis istarum artium mechani-
carum. qui sunt ex desiderio
occurrendi necessitatibus et
defectibus corporalibus. Et fi-
nis illarum est supplementum
ipsorum defectuum humanorum. Vo-
cantur autem mechanice secundum
philosophum et secundum Alfarabium. et
Vag. in discolicon quasi ad
ulterine. quia mechani faci-
unt intellectum circa ea que non
sunt proprie sua. Item quia
opus artificis est congregata
coniugata. et coniuncta segre-

Quare sub mechanice
dicuntur.

gare. Sū igit̃ hōc op⁹ arti
ficis nō sit naturale. imita
t̃ naturā ut p̃t. ideo mech
anicū id est adulterinū uel
nō pprie naturale uocatur
Vil igitur uilis tu fili mi te
ne semp̃ āmo tuo. illā anti
quoz sapientū sentētiam
quoniaz nullo īgenio uiro
aut de gloria et honore si
ue uirtute certāti cōuēit uti
artibus mechāicis. aut ser
uilibus delectari exercitiis
Adde. q̃a licet necessārie
et utiles sint et loco et tē
pore cōmendāde. habēt
tamē aculeos suos habēt pi
cula et icōmoda. que tāto
nobilia hōim īgenia ad ter
ram usq̃ pducūt. quāto ui
res soliq̃ corpis exigūt. q̃n
imo plerūq̃ aptiores īgenio
septi ad illa iueniūtur. Rur
sus non carēt dolis. fraudi
bus et decepcōib⁹ p̃missis
ut sing̃ pariter et de singul̃
uidere libet. ubi de uniuscu
iusq̃ utilitate et laudib⁹ ac
incōmoditate et miseria p̃
tic̃ pariter agem⁹.

Capitulū. xxv. ubi parti
cularit̃ agit̃ de prima arte
mechāica. uidelicet d̃ lanij
silio et ceteris artib⁹ que ei

subalternānt̃. et de illi⁹ uti
litate et icōmoditate dul
cibus et amaris

Anistij uero ars
ut sapientes uolue
runt. prima inter

mechanicas esse noscitur.
Sub q̃ textoria. filatoria
et quiddā lana. lino. pilis.
sericoq̃ conficiēt et reliq̃ si
miles cōprehendunt̃. Va
rum artiu⁹ necessitas atq̃
utilitas tā euidens est ut ni
si nud⁹ icedē uellet. idipm
n̄ diffitebit̃. Ad tegumētū
igit̃ hūani corpis pudēda
q̃ opieda: s̃z et frigori est⁹
q̃ iurias sp̃ellēdas. neces
sariāz eā artē iuenit parēs
natura putilez certe inocē
tissimā ac hōestis uiris nec
minus feminis cōsentaneā
ī qua nec mēbra deturpan
tur. nec art⁹ p̃missū fatigānt̃
Hec ars uitā p̃tegit ac ui
tam īstruit. Docet enī āti
sex suos cūctosq̃ mortales
q̃ breuis fallaxq̃ sit huius
uite cursus. q̃a teste pphe
ta. trāsit uelut a texente ui
ta nostra. Verum si uersa
uite huius artis īfelicitates
miserias atq̃ pic̃pā cōtem
plamur. longe aliter sentie

ing⁹ Sūt enī n̄ fallor textō
rū filantiū. lanificū. sutorū
et aliorū q̃ lanificio subal
ternānt̃. tot machiacōnuz et
fraudū sicmēta. et decepcō
num genera. q̃t filioz nue
rosa m̃p̃tudo ī eoz operi
bus reperitur. In p̃missis igit̃
huius mīsterii artifices deo
altissimo ingrati sunt. qui
dat eis niuē sicut lanā idest
tātā habūdantiā ut mi
nistret eis lanāz ut niuē īpi
tamē deū fraudāt decima
et primitia. nedū lane sed
et hedoz Rurs⁹ postq̃ de
um cōtēpserūt facile putāt
p̃ximos ledere. idq̃ multi
pliciter agunt. Quis enī ex
primē possit. q̃t sophistica
tas telas cōstitiūt. q̃t filorū
falsas cōmixtionē aditiūt
quot furta. quot rapias cō
mittūt. Texunt plerūq̃ le
ues p̃anos bonā furātes in
utiles lanā apponentes. fal
so pondē liberant. Taceo
fallatias īfilando maleque
intorquēdo dolos itexēdo
fallos adulterosq̃ colores ī
tingēdo. Taceo deniq̃ su
torum fraudes ac furta. qui
uix nisi ex furto uesciunt̃
Vax itaq̃ artiu⁹ fraudes at

q̃ miserias. sacra scripturā
cōmēorat īquiens p̃ pphe
tam. De ue filii deserti qui
ordimini talē. sed nō p̃ spi
ritum meuz. Et alibi telas
araneae texerūt. Quare ali
us pp̃heta ī eos uehementē
exarsit. ait enī qui ītelligit
te. precipitabit te. et telā quā
orditus est fraudulēter. Et
Isaias cōfundent̃ ingt̃ qui
opant̃ lanam et linuz. plec
tentel. et recte nō texētēl
Vī enī ātīfices auaritie ser
uientes. uestes cōstitiant lino
lanāq̃ cōtextas. dū idipm
nō modo ad literaz agunt
sed suis artibus nō contēti
ad alienas pariter trāseūt
Sunt igit̃ artes ipse et eis
similes. recte mechāice. q̃a
mechāicū et n̄ p̃ficiūt intel
lectū. nec uiam uirtutibus
parant.

Capitulū. xxvi. de secū
da arte mechāica uidelicet
fabrili armatura. aut āchi
tectonica. et de p̃tib⁹ eius
et de utilitate et p̃rogat̃is
illaz et de icōmodis mis
eris et onerib⁹ earum

Abri p̃siue armāta
secūda ē ars mech

anica. sub qua carpēna
ria. lignaria. marmoraria
aurificū. et quiddā lignis
lapidib9 aut metallica fabrica
t. Vāru quidē artū sūma
est necessitas atq; utilitas
Per eas enī necessitatib9
hoīm subueniēt. nisi enī edi
ficia forent. nec hoīes subsi
stere possent. omīsq; politi
ca cōseruatio et diuinis cul
tus pderētur. Quid enim
pulcrū. qđ iocūdum ī orbe
foret. nisi urbes. nec dom9
nec templa essent. Quā ho
mīes uelut fera aīalia ī spe
luncā latitarēt. Aurificū uēo
et metalloz et sequētū stu
dia et artes nō modo hone
sta. sed iocūda et utilia sūt
qui uasa ad dei cultū hoīm
q; ornatū atq; obsequium
parant. Taceo de fabrili si
ue armatura. qua fidelia ar
ma ad expellēdos hostes
fabricātur. et alia plurima
que explicari sermōe non
ualent. Si igitē fideliter dic
tas artes exercēt. hōestissi
mam uitā agūt. p̄sertī si nō
ad lucrū sed ad reipub. cō
mune bonū intēdāt. et uic
tum nō questū idem q̄rant
Tunc enī beat9 est tā ar

tifex. et bene erit ei. qui la
bore manuū suarū mandu
cat. Verutamē nō desunt
eas artes exercētib9 mise
rie. calamitates. labores. at
q; picpa. Plene enī sūt do
lis et fraudibus. Fabri uero
plerūq; sophistica nō uera
fabricāt. blandos uomeres
cudunt. blāda arma atq; i
fidelia. molles gladios. et
plerūq; toxicatos cōstitiunt
carius fabrilia sua uendē co
nant q̄ ualeant. Rursus ar
ma uendūt in fidelibus nec
sua arte contenti aliēas in
quirūt. De quibus ait. Ita.
nunqđ sculptile cōflabit fa
ber. Qđ falsas ferri fabri
cacōes et p calibe cōmuta
tiones. qđ sophisticata fera
menta. qđ falsas cōmētacō
nes. quot lapides lignorū
q; sculpture. et picture fal
sas operacōes machinanē
Aurifices uero qđ metallo
rum falsas cōnexiōes. quot
sophisticacōes. quot deal
bacōes. quot deceptorias
alchimicasq; opacōes. nec
reptas trāsmutacōes quot
metalloz ac mōetarū falsas
cōmutacōes. quot iutiles et
caducas de auracōes. pic

turas et coloracōes aurical
ci p auro. stanni p argēto
pestiferas uēditōnes. qđ mi
neraliū falsas pscrutacōes
agant et conftiant non fa
cile dicere possem9. Sed
uerū est illud Hierē. ad eos
artifices. confusus est iquit
omīs artifex in sculptilib9
opibus suis. Fatemur igitē
artes ipse utiles sunt. hūana
corpa nutriūt. sed aīos ad
uirtutes non inducūt. Im
plent marsubia. sed a mēte
non expellunt uitia.

Capitulum. xxvii. de
tertia arte mechanica. uī
delicet de nauigatōia et ar
tibus ei subalēnatis. et de
utilitate et laudibus earum
Demū de laboribus miseri
is et periculis que eas com
mittantur

Nauigatōia siquidē
tertio loco mechāi
cis artib9 subalter
natur q̄ eadem cū mercatu
ra uidēt. quedā tamē singu
laria tam utilia q̄ inutilia.
taz dultia q̄ amara habere
dinoscitur. Illius autem
necessitas et utilitas ex eo
patēt. quoniam sine illa to

ta pene hoīm societas. tota
cōuersacō perirēt. et cū nul
la pūncia aut ciuitas sola
sibi sufficiat. ueluti ad quā
omīa uite necessaria et uti
lia p nauigatōium suffragia
facilius et aptiq; res omnes
deferūtur. Dabetq; certe
altera ab altera. quid ei de
est. ministratq; qđ supfluit
Demū omēs fere isule pirēt
aut de populate essent nisi
p nauigationes aditus ad
eas haberēt. Adde quia se
cundum Aristo. in politica
necessariū est regno aut ci
uitati bene ordiate pmtaz
habere nauigacōem. si uo
lunt esse liberi. Naz p nau
gacōem sunt abiles et para
ti ad laceffēdas et ppulsan
das in iurias pirataz et la
trum culoz. Nauigātes de
niq; m̄ta generi hūano uti
lia afferūt industrie et saga
citatil. sciūt enī uentos ag
nosce. port9 eligere securio
res. futuraf tempestates p
uidēt. earūq; ortus et occa
sus psciunt. specularē suo
studio aduent9 aduersanti
nauū. Demū nauigantiuz
uita inocens atq; honesta
est. nam et xp̄pus nauiculā

ascēdit et trāsfretauit Apo
stoli idipm sepe fecerunt
Rursus ab illis omnibus cu
piditatibus . libidib9 et uo
luptatibus . qui iterra ac ci
uitatibus hoibus se offerūt
segregati sunt . et tāto deo
sunt dnotiores . quāto pxi
miores picul9 . Verūtñ ha
bz ars ipa nō pu. as miselas
calāitates . labores atq; pi
cula . put unicuiq; recte cō
spitienti facile intueri libet
Ca eniz ars plena est mise
riis dolis ac fraudibus . Ca
ceo eius picla . Si enī dees
sent qui naues fabricarent
nullus tāto piclo se expo
neret . Quorū demētiā sapi
ens mirat̄ inquit . ponētē
ratem in mari . cōmittūt se
et uitā suam puo ligno . cū
mare piscibus . terrā autez
deus dedit filiis hoīm . Pri
mus oīm rōanis psuasit na
uem cōscendē . Claudig cau
dex ob hoc sic appellatus
quia plimū tabulaz cōtex
tus . caudex apud ātīquos
uocat̄ . de quo dicit Sene .
non utilē artē iuenisse . In
primis atq; nouicularii seu
hanc exercētē artem . na
uel de septis putridisq; lig

nis fabricāt puo tempē dū
raturas . et dū homines se
illis cōmittūt . subito dū lu
dunt absorbent̄ . qd̄ pericu
lum ex fraude nauiculario
rum puēire dinoscit̄ . Tace
o q̄t Latricinia nauigātes et
pirate idies agunt . q̄t fur
ta . quot rapias . iter quos
nulla fides . nulla uēitas nul
lus ad deuz timor . nec ad
pximū amor repit̄ . sed q̄
potētior est paruas scasas
suadit . In aliis uiuendi mo
dis . robatores sunt pes
sime cōditionis . in hac mi
sera arte qui plura de pda
tur . eo āpliq; pmiat̄ et archi
pirata . ac magnaz classiu
pripes cōstituit̄ . Nec re
fero q̄c hoies ī mari submer
guntur aut certe inficiunt̄
nec ditātur nauigātes . nisi
cum alioz spoliis piratas
enim et hostes fidei dimit
tūt . fideles pegrinātes et
mercatores iermes insequū
tur . Tandē nauigātes q̄s
apphendē nō ualent . picla
tari cogūt . Miserum certe
genus hoīm in quibus nul
lum est hūanitatē uestigiū
Cum eui natura ipa impel
lente . naufragantib9 hoies

copatiūtur . hi tamē naues
piditātes qual tueri debe
rent . rapiūt dātes afflictio
nē afflictis . Adde quia uti
lis et secura est nauigato
ria ars . si aer . si uenti si ma
ris fluct9 . si scopuli rapidi
nauigātib9 obedirēt . Sz
lōge certior est tēpestas . q̄
trāquilas nauigātib9 . De
niq; puas sunt terrē picula . n̄
maris discrimia experiātur
Non enī soluz nauigātibus
picula iminent ab hostib9
sed amari . sed a piscibus q̄
bus tutius foret int̄ hoies
q̄ int̄ delphines cōuersari
qui carnes hūanas sitiunt .
Et ut paucis agaz . nauigā
tes id habent . ut picul9 suis
gaudeāt . Scriptū est p sa
pientem qui nauigant ma
re . enarrāt picla . Hinc et
pphta dicebat . ululate na
uel ī die pauor maris . Sūt
igit̄ he artes eateng utiles
et cōmendēde quaten9 ea
rum artifices eis ita utunt̄
ut īstitute noscuntur

Capitulū . xxviii . de q̄r
ta arte mechāica uidelicet
de uēatoria et artib9 ei sub
laternatis . et de laudibus

et utilitate eaz̄ et de labo
rib9 miseris et piculis que
eas cōmittātur

Enatoria q̄rta est
ars mechāica . sub
qua omīsseraz̄ auī
simq; occupacō et piscat̄a
earūq; rerū paratura conti
nēt ut sup̄ tetigim9 . quaz̄
artiū utilitatē null9 igno
rat . Est enī ī primis delec
tabilis . atq; ad exercitatio
nem deductōemq; tempis
accōmodata . et ad mode
stā hoīm recreacōem īstitu
ta . Quippe et ad salutē cor
poris utilis . si debitis lo
co tpe et sine bono eis fruā
tur . Adde quia tollerāda ē
si ob necessitatē p pelibus
et carnib9 . nō ob uolupta
tem sine strepitu et clamo
re exercetur . Sed iam h9
artis et uite icomoda . labo
res atq; miserias si pet picu
la cōmemorem9 . In p̄mis
itaq; quis prudēs gaudiuz
suū ī fugacissimis reb9 col
locat . Deinde uēatui uacās
melioris negotii diem pdit
Quid de piculis corporis di
cam Quot foueas uenatōes
pripites icurrūt . Aquas q̄
stagna siluas nō sine discerj

in se percurrunt. Reges uero
et magnates. et si quietes ar-
mas non uacant. uacationes se
dedant. In cetera tamen incom-
moda. illud paruū non est
quia lassitudines senectutē
pluresque ex ea infirmitates
nascuntur. et ut dici solet
pro solatio. plures mestitie
operantur. Quid dicam de tem-
poris amissione. inutili occu-
patione. fructus modicitate
et tandem pumbili uanitate
que enim maior uanitas. quam
post paruā bestiolarum leporum
natura ipsa timida. tot cur-
runt reges. tot milites. tot
cursores. tot bucciarum et co-
mitum clangores. tot ululan-
tium uociferationes. Et ut pau-
cis multa comprehendam. in scrip-
turis sanctis neminem sanctum
uenatorem legimus. Et lau-
datus enim uenator erat. quoniam
peccator fuerat. Rursus
in uenatore scriptura sacra
Membrum commemorat. qui
robustus uenator et opprobri-
um hominum appellatur. Denique ue-
natores siluas querunt ubi
uenationis colore. peregrinan-
tes spoliant atque trucidant
habet est eorum uenatio. hec aucupatio.
Caceo de alia uenatione

specie opposita arcaria cum
bestiis decedendo. Et ut pau-
cis agamus. uenatores densa
natura et solitudines inquirunt
non ut uitam solitaria agant
cui se septos sciunt. sed ut fe-
ris et uolucris conuiuent quia
hominum uite sabiles sunt. Hinc
arti subalternam macellariorum
ars. ceterorumque coquo-
rum atque cauponum officina ar-
tes. quorum usus potius uolun-
tas quam necessitas induxit.
Eius enim carnium ante dilu-
um incongnitus erat. Istorum
artes uilissime sunt et frau-
dibus plene ac dolus et unum
quisque experit. Vendunt
enim carnes putridas ouem pro
castrone. hircum pro ariete. ca-
pram pro capriolo. Decipiunt
in pondere. fraudant in pretio et
et in re ipsa seducunt. Quo fit
ut dum carnes uendunt ementium
corpa ledunt. De ceteris ue-
ro huius artis partibus. multa
dici possunt. puta de pesca-
tura. et uinorum ciborumque ap-
patione quibus tot committuntur
fraudes. ut pudor sit ea com-
memorare. Hanc igitur artium
studia. uentri non menti ser-
uiunt. Tolerantur itaque qua-
tenus sufficiunt ad uitam huma-

ne alimentum et bonam corporis
ualitudinem

Capitulum .xxix. de qua-
ta arte mechanica uidelicet
de agricultura. et de partibus
eius. de cuius utilitate dul-
core et amaritudine. supra
diximus in uicesimo primo et
uicesimo secundo capitulis

Capitulum .xxx. de arte
pastorali. et de eius utilita-
te ac incommodis miseriis
et laboribus

Altorum quidem arte
nonnulli agricultura
re. alii uenatorie at-
tribunt. ut cum sit specia-
lis. de ea agendus est ser-
mo. Est igitur utilis pastorum
seu bubulcorum ars. atque ad
uite humane indigentiam sup-
plenda ad modum necessari-
a. Hic igitur uiuendi modus in-
nocuus est. nemini officit
nature operi incedit que reipub-
licae. seruit. a multis est segrega-
ta facioribus et a peccandi
occasionibus aliam contemplati-
oni proxima. inutilibus actio-
nibus obuia. eamque uite for-
mulae sancti prophete secta-
ti sunt. et sub pastoris nomine
reges et platos appellauerunt

Quippe cuius nomine glorioso
christus nuncupari uoluit in-
quiens. ego sum pastor bo-
nus. Verumtamen huius artis
prima sunt incommoda labo-
res atque pericula. Primum quidem
ut putamus. utilius hominibus
foret homines potius ama-
re colere et alere. quam pecora
Amant enim quod nec se amari
sciunt. nec amantibus uicem
reddere possunt. Rursus si
alia parte pauis. occupa-
tissimus bubulcus erit. si pro
alios pecora boues pascit.
tu non pastor morsus pastorum
seruus erit. Sed et illorum sue-
tis fraudibus et dolis neces-
se est credas. nunc pecora
morta afferent. nunc a fe-
ris comesta. nunc in precipitum
dedita. sed et quotidie no-
ua ruoresque adducent ex quibus
doloris mestitiamque con-
cipies. Neque eorum fraudes ui-
tare ualebis. ut recte de eis
dicat propheta. omnes pasto-
res peruariati sunt. Et iterum
pastores suos pascit uentis
scilicet auaritie. Contra quos
alibi scribitur uenatoribus qui
dilacerant gregem suum. Adde
hinc ipsa que tanto pe alio
atque custodis. multis pericul-

funt exposita que tam crebra sunt . ut plerūq; totum gregē exhauriāt . Ut paucis igit̄ agamus . utilitas incerta est . certa sollicitudo dubiū lucrū . manifesta picula

Capitulū . xxxxi . de sexta arte mechāica uidelicet theatra et ludis . et de partibus balneatis . et de diuersitate oīm ludoz . et de illorum utilitate damnis et periculis .

Theatrica uero ars ludos respicit . dicitur a teatro ubi populus conueniebat . Nec uero uite formula toleranda est si ludis hoīes ad euz finem utunt̄ quibus instituti sunt teste enīz pho ppter publicam letitiā homīes a pūis cupiditatibus et a nociuis uoluptatib9 trahūtur ut supra tetigimus . Lōserūt de niq; ludi ad fcreacōez hūani corpis ut uigoriosius laboriosius et utilib9 artibus uacare possit . Ludus enīz moderat9 teste pho ribus est animi . Naz̄ iquit . Seneca . Socrates ludē cū pueris nō erubescēbat . Et Lato

laxābat aīm curis paucis fatigatū . Idcirco legū conditores festos instituerūt dies . ut ad hilaritatē publice hoīes cogerētur . tamq̄ necessariū laborib9 inēponētes tempamētum . Verūta men p̄ime sunt hui9 artificomodatates . uāitates miserie atq; picula . In p̄missis igit̄ cōsiderādū est . quia ut mihi satis uidetur . apud catholicos theatra ars minime ponēda nec nomīanda p̄cipiē . Naz̄ ut iquit Iulidorus spectacula crudelitatis inspectiōes sūt uāitatis . q̄ nō solū hoīm uiciis . sed demōnū iussionib9 instituta sunt . Proinde nihil debere esse christiāo cum circēsi isania que dicit̄ theatra . nec cū amphitheatra crudelitate cum atrocitate arene . cum luxuria ludi . Deū enī negāt qui t̄pia p̄sumit . Quūmo si dei christiāe puaricatō efficiēt . qui id dēuo appetit . q̄ in baptisimo iā pridē renūciāuit id est dyabolo et opibus eius . Tutiū Sila uē iquit Seneca . p̄mus ī circo leones solutos dedit . Pompeius prim9 elephāt9 po

suit ad spectacula . nec tamē cōmendant̄ bonā rē egisse nisi bonuz fuit more nouo perdere hoīes . Vnde subdit Seneca sauci9 foret ista obliuionē ire . Preterea cōsiderēt frequētatores ludorū . q̄ teste . Crisostomo sup̄ illo uerbo . se dit popul9 cōmedē et bibere et surrexit ludē . Deus nō dat ludē . sed lugere . sed diabolus dat ludere ne lugeam9 . et dum ludimus illudimur . Adde q̄a lud9 nō caret illusiōe a qua nomen accepit . Vnde Sarr̄ uidit Imaelē ludētē cū Isaac . in quo ludo ut inquit Augustius uidit illusiōne que significabat decepcoem . Preterea dēones delectātur ī ludis uanis . q̄a uident hoīes eis libent̄ itendē . et a uia uirtut9 deuiare . Vnde ī sompno fuit a dēo nib9 dictū cuidā romāo . ut ludi ī urbe istaurētur secūdū Augusti . ī q̄rto de ciuitate dei . Deniq; ī ludis rara est grauitas p̄mta est scurrilitas . uāitas . stultiloquiū uerba otiosa . mēdatia . uane inspectiōes . libidiose tractaciōes in p̄mta est leuitas .

abest modestia . nil aliud in his locis accidit . n̄ breuis letitia . pūū gaudiū . magna tempis iactura . puerilis occupacō . Et ut q̄daz sapiēs ait . ludoz expectator . uanus lusor . isanus . q̄ nec honeste gerit̄ . nec hoīeste cernit̄ . adeo ut ignoremus . an sit lusor isaniō aut spectator . Barlus m̄pti fure q̄s natura mites fecerat . sed spectacula uitia docuē . crudelē p̄p̄ efficit̄ . Qui enī potētius ī memoriā descendit . q̄ q̄d uisuz cōspicit̄ audita facile uolant . cōspecte res herent etiā res iutilis . fugiēda ergo sunt ludoz spectacula . ubi ad horā gaudem9 ut diuti9 doleamus . et semper uideam9 . quod uidisse semper displiceat . Porro ludorū uaria esse genera constat . que docuit antiqua illusio . Alii enī aliis delectānt̄ ludis . q̄dā spectaculū ferarū . q̄dā histrionib9 q̄dā palestris . q̄dā aleis . sed ubiq; uanitas . Quid enī thauros Quid feras publice iterfici delectaciōis habz . Quali n̄ suffitiat belloz cruor in castris . urbib9q; dieti effusus

De palestris uero atq; toē
neamētis qđ dici p̄t. Vbi i
spector uaniloquus miles
infanior. ffit enī seruus to
tius urb. i quo ludo sepe ui
lor oīm uictor euadit. De
histrionū buffonūq; uita.
quid dici p̄t. Nescio quis in
sipiētior euadat. an histrio
uel qui de histriōe ridet for
te qui peccūial effundit. ua
nior est. Quoties enī histri
ones de se dños ridentes
uident. toties ipi miranē
demētiaz se miratiū. Sepe
certe histrio aliqđ fingit. qđ
falso audientes delectat se
uere. Aleatorū uero et taxil
lorū; lusores adeo spurcissi
mam artē exercēt. ut in ea
arte quāto doctiores tāto
nequiores habeatur. De qđ
bus p̄hul i politicis ait. qđ
aleatores mortuoz spolia
tores et latrones. turpes lu
cratores sūt. lucri enī ḡtia
opprobria sustient. Vnde
et themistodes grauissios
uiros et reipu. curā gerētē
a lulis leuorib; solatiis ar
cēdos decreuit. ne respub.
ludere uiderēt. Ipe deniq;
discebat lautius esse otuari
qđ turpit solatiari. Ludos

uero innoxios ad recreatio
nem. et tempis deductioez
christianis n̄ nego. ut musiq;
istrumētis. ut uideb; statim
cum de musica agemus qđ
p̄mittūtur p̄ loco et tempe

Capitulū. xxxii. de sep
tēma artemechāica. uidelē
cet medicā. et de e9 neces
sitate et utilitate et laudib;
Demū de illig ab usu labori
bus & periculis.

Medicē uero ars fa
teor iter mechani
cas nobilior est tā

qđ a natura ipa hoib; dona
ta. qđ n̄mo uite huāne p̄mū
necessaria atq; a dō imorta
li laudata et honorari iussa
quā corporū morbi curāē.
& uite iterstitia cōseruanē
deiq; ipa hui; artis naturē
lis inq; sitio cōmēdatissima
est. Et ut paucis agā utilit
admodum & accōmodata
medicā est. qđ nedū corpoř
ipā curat s; liberiorē ad ua
cādū animū reddit. nā p̄ho
teste ex bona corpis ualitu
dine crescūt uires animi et
bona corpis dispositio. aiaz
qđ iuuat & ad optia queq;
dispost. Sed fateor lauden

da p̄mū ars medicē ess;.
si bonū subiectū si uirtuti
dedituz repit. si deniq; id
ipm sciendi gen9 optimuz
ac naturalibus scientiis in
fallibilibusq; fundamentis
communituz. prius medici
addiscerēt qđ exequerētur.
Sicut enī ut aiūt unūq; s; qđ
id agit feliciter quod optie
nouit. ita qui p̄cipia medi
cine ignorat. cuius finis sa
nitas existit. ut sanū egrū
reddat necesse est. Vidi
ego pluriōs hel arōtarios.
hodie medicos. heri barba
rū rasores. hodie morborū
grauū cēsores. heri hēpas
ceteraq; materialia i appo
thecis cōmiscētē. hodie in
principū aulis morbos iudi
cantes si enī etiam sanādo
uix nomē boni medici qđ qđ
assuit qđ nā pacto necandī
medicādi titulū uēdicabit.
Quibusdā itaq; his si p̄ibus
me aliqñ febricitatē uisitā
tib; atq; i media pollicē ti
b; s; et causas morbi iudi
cāe conātib;. illud ad Phi
lippū ut i actib; app̄oz le
gū dicebā. putal ne stelli
g; qđ dicit. qđ dicitib;. etiā
ego itez cū eodez eunucho

ad. Iebam. quō scire poteris
cū aliq; te nō docuerit. mi
ra certe res est. ut ei iquit
Hieroni. fallones. metallarii
fabri. lignoz cēsores. ipa qđ
uilia officia exercentē abs
qđ doctore esse nō possūt
nec expiri audent qđ nō no
uerūt. sola est medicā. li ars
quā sibi passī unūq; s; uen
dicat. alii enī a crebro infir
mātib; me licinā addiscūt
alii a feminis ut uiros cu
rēt. alii ab infidelib; audiūt
ut fideles necēt. alii nescio
qđ libel; legūt ut i miseris
cōp̄sib; uniformit exequā
tur. et ut aiunt uno collirio
ab eis icognito. oīm oculos
uolūt curare. quo fit. ut cecq;
arte natura. uideēt cecū fa
ciāt. V; medicinā nescien
tes. medicā abutunt. & ar
tē egregiā quā nō nouerūt
p̄tēnt. medicē excellētē
& illustri nomē glorianē.
quippe quest; grā. pecuniā
ut sinē querūt. Premiū ēte
uero medico nō modo exi
guū. s; sordidū. et tanto la
bori impar nec ingenio di
gnū. Et qđ hui; artis dif
ficultates & icommoda in
p̄mpto sūt. dū uiris excellē

2 ueniū dū dū
in. q. q. i. p. p.
Indicem Alphabe
ticum — uel
Indicem cap. x.
pag. 84. scripti
Hugon. Steff.

tib9 non crediē. & hac lau-
datissima arte abutētibus
pmia danē. Adde quia mul-
ta milia hoīm taliū medico-
rū insipientia. aut sexpiētia
forte moriunt. & dū unum
morbū curare satagūt. p̄f
inducūt. Assuefatiantq; mi-
seros egros. ut sine medicis
uiuē n̄ ualeāt. q̄s n̄ aliis parā
dismīme ipi tāgūt nec de-
gustāt. Cetera hoīm generē
felicē aurā bonāq; tempis
disposicōem optant. medi-
ci uero aut isanā aut pesti-
ferā. om̄s infirmos esse pre-
ter se et suos cōsiderāt. q̄s
quidā sapiēs. si pes dicit eis
qui funera ad corpora hoīm
sepeliēda deserūt. q̄s Deo
scenes athenis dānauit ex-
ilio. eo solo q̄a optabāt p̄i-
mos mori. ut inde lucrū ca-
perēt. q̄d cōtingē nō p̄t si-
ne m̄ptorū morte. Caceo
q̄t morboz p̄ longationes
quot pestiferas pocōes. q̄t i-
firmitatū cōminationes mi-
seris infirmis nō igerūt et
quos abstīentia aut simpli-
ci uictu. quippe uel herba si-
scirēt curare poterant. sūp
tuosul ultramaris quippe
et adulterinis materialib9

quē ipsi aut uēdūt aut illoz
lucrū p̄cipāt. curare poti9
ificere hūana corpora molitū-
tur. Rursus medici causas
et naturas egritudinum
dicūt subtilit. dantq; sanita-
tē uerbōten9. adeo ut sicut
quidā sapiēs dicebat. cum
eos audim9 mortuos pos-
se suscitare credem9. paulo
tamē post cernim9 sanem
esse eadē spem quaz ilico i-
speratā mors inceptit. Sz
quid plura. absit ut de me-
dicis quicq; sinistre dicā. i-
manib9 enī illoz sepe meis
peccat̄ icido. itaq; in cete-
risq; mortalib9 sanū foret
siliū eos non exaspere uē-
bis sed demulcē obsequiis
Quāe nec ego sentiri aude-
o q̄d om̄s clamāt. latrōes
enī sicarii. uenefici. hoīes
shūaniter occidūt. medici
tamē hūanissime atq; officio-
sissime et solemnē iteremūt
Et si qui aut diuino mūere
aut nature uigōe ualescūt
ipam diuinā gratiam t̄p̄s
q̄ beneficiū peccūia uēdūt
duz eis sanitatez attribuūt
Nec idignenē medici q̄ eo-
rum artē mechāicam dixē-
rim. nam dicere possunt in

congrue medicinam esse
mechāicā. q̄a est de corpe
hūano. ex ea p̄te q̄ s̄firma-
tur et sanat. Quod quidez
cōp9 est intellectiū. quia di-
cendū est s̄m. Alfora. q̄ s̄
nō p̄bat medicinā nō esse
mechāicam. P̄rio quia licz
sit de corpe hūano non tū
opatur i eo medicīa p̄prie
scdm q̄ est intellectiū. sed
scdm q̄ est sensitiuuz et ue-
getatiū. Medicīe autē ad
hoc ualent. p̄rio ut iuuetur
uegetatiua potentia et sen-
situa in opibus suis. Etate
or tū q̄ aliqñ accidit. ut in-
de iuuet̄ intellectia q̄a se-
dat̄ dolorib9. liberius ua-
cat opibus intellectiuis. Se-
cūdo hoc patet qm̄ Aristot.
in li. de aīalibus tradit doc-
trinaz de hūano corpe s̄p̄
cū doctrina brutali. tamen
naturalis scientia speculati-
ua est. medicīa uēo est opa-
tiua et mechanica

Capitulū. xxxiii. de ar-
te mercādi et uendēdi que
ip̄a mechāica est et sub na-
uigatoriā cōtinet̄. et de e-
ius necessitate et utilitate.
et demū de illius iselicitate

fraudibus dol̄ atq; piculis

Creatura uēo que
ad nauigatoriā p̄-
tinz uti9 admodū
est ad supplendas iopias
p̄uitiaz et sine illa cōmer-
ciuz inter hoīes haberi uix
posset. huius autē mercato-
rie artis tres sunt p̄tes ut
ait phūl in tercio politicoz
scz marelāia id est p̄ mare
ferens merces. q̄ nauigato-
ria dici p̄t. secūda est onera-
ria. tertia est assistētia qua
quis assistit mercatorib9 in
pecūie et aliaz reruz com-
moditacōib9. que om̄s mer-
cature sp̄tes a Plutarcho
crurib9 corporis hūani recte
cōparant̄. ueluti enī crura
hoīs huc atq; illuc discue-
rūt p̄ necessariis hūani cō-
poris. sic mercatores p̄ ne-
cessitate corporis reipublice
Rursus sicut coxe et tibie
sustentāt corpus. sic merca-
tores rempu. suis mercib9
sustinent. Ex quib9 apte
cōspiciē necessitas et utili-
tas hui9 artis. quare mēto
ut agit Dugo cōmendabil̄
est ueluti que diuersas igno-
tasq; gentes conciliat bella

sedat. pacē firmat. et tādēz
priuata bonā ad cōmunez
oīm usum imutat. Est igit̃
mercatura nō modo neces
saria. sed accōmoda utilis
q̃ reipob. et ut squit plus
et nō infimū uiuendi genus
si ipoz mercatorū finis ad
releuādas idigētias cōmu
nis reipub. tendit. sed si cu
piditatis g̃tia quis merca
turā exercet. uix erit inno
cens. Sunt enī eius artis ī
cōmoda et pericla p̃ima.
idq̃ ex eo maxie constat.
quoniā scdm̃ sententiā san
ctoruz. uix mercatura sine
peccato p̃t exerceri. Quis
enī huius artis dolos. frau
des. iniquitates et scelera
narrare p̃t. Profecto non
est dictū facile. Et si ceter̃
taceā. quot false rez uena
liū laudacōes. q̃t mentite
rerum emptibiliū uitopera
tiones. quot d̃fectuū oēcul
tacōes. q̃t false aut dimisite
mensuracōes et pōderatio
nes. q̃t false mercatiū com
mixtiones. q̃t mēdatia. q̃t
p̃iuria. contra quos inquit
Ambro. Mercator seculi
cōparator inferni. cur ī frau
dem et decepcōem conuer

tis naturē industriā. Cur af
fectas rez defect9. Cur op
tas paupib9 sterilitatē. ut
domini tue cōpares dolosā
secūditatez. Exploras q̃n
erit sterilior puent9. quan
do rez iopia. Hanc uocas
sdustrā. que potiq̃ est cali
ditat̃ et cupiditat̃ astutia
et q̃d tu remediū dicis. cō
mertiū nequitie potiq̃ et la
trociniū est. Et sequitur lu
crum tuū damnū multoz
est. Et ut pauca agam9 om
ne huius artis offitiū eo tē
dit ut ea utentes lucet̃ intē
dant. uilius emāt. carius uē
dant. p̃xiōs decipiāt. Vos
signat Valerius cū ait inū
diolissimā fore artem que
inopū sanguie pascit̃ et mē
datiis ut ueritat̃ istrumē
to iuuat̃. ac fallatia quasi p̃
claris artib9 gaudz. quoz
fraudib9 nō tam alios q̃ se
ipos fraudat̃. q̃a teste. Cri
sostomo qui simpliciter ne
gotiant̃ i omnib9 p̃speran
tur qui uersant̃ in dolū eis
omīa aduersant̃ cum scrip
tum sit in Ezechiele. totaz
conuersacōem uite uertunt
ad lucz. ideo non p̃seuera
bunt substantia sua. Et ite

rum fraudabit eū pecūia su
a. Taceo d̃ usura. que uix
a mercatura sepat̃. Metez
de campforia sileo et pecu
nie cōmutatā. q̃ huic mer
cādi arti subalēnatur. ī qua
tot doli. tot fraudes. tot ra
pine sunt. quot nūmos cāp
sor habet ip̃e. Waruz itaq̃
mechicaruz atq̃ s̃pium ar
tium sectatores. ultra alia
incōmoda. teste pho inep
ti sunt ad politisandū. Quis
imo apud ātiquos huiusmo
di artib9 u. cates phibe bā
tur p̃cipare nedū p̃scipa
tum. sed magistratū et con
solatū ut supra de duxim9

Capitulū tricesimūquar
tum de artib9 liberalib9 in
genere. et de illaz cōmodi
tate. et abusu laudibus et
damnis dulcib9 et amaris

liberales uero artes
p̃pimūz fore utiles
ad istruēdos iuue
nes. et necessāia ad modū
sciētiaz genera. nullus sa
ne mentis dubitat. Nec tū
ignoras. qui ī puerili agē
illis ībutus es. que ut nosti
septē numero sunt. et ī duo

genera diuidūtur. quia pri
me tres p̃mordiales artes
uocant̃. uel primasciēdi ele
menta uidelicet gramatica
dyaletica rextorica. Quā
tuor uero sequētes scilicet
astronomia. musica. arilme
trica. et geometria. mathe
maticae appellātur. id est do
ctrinales. quia p̃ certas de
monstracōes docēt ut sta
tim subitiem9. Quare autē
liberales appellant̃. et cica
mathematicas que fuerit
cause iuencōnū eaz. et que
sit eaz natura utilitas seu
ecommoditas subitiā. que
et si tibi nota sint uolo illa
tibi ad mentem reducē ne
illaz oblectamētis allect9
dū illis te totum exhibes.
digniora atq̃ excellētiora
ad q̃ illa ordiant̃ p̃termi
tas. Appellantur itaq̃ ut
nosti septē ip̃e artes libera
les triplici de causa. P̃rio
ut distigant̃ ab aliis illibe
libus. ut mechāicis et cete
ris seruilib9 ātib9. que ideo
sunt illiberales. q̃a ordiari
tur ad corp9. Animā autē
et itellectū. male disponūt
ad usul et actiones uirtutū
moralū et itellectualū. uel

Septem sunt artes liberales.

Quare artes liberales
dicuntur.

in quo differunt artes
mechanice a liberalib9.

quod mechanicę
q̃ artes inuoluntate male
disponūt animā et itellectū
ad actiones p̃tu
tū moralium et itellectua
lium.

ad usuz perfectissime uirtu-
tis . que est felicitas. Ex q̄
pt elici alia ppriissima causa
quare uocatur artes libera-
les . uidelicet quia scdm eas
homo p se disponit scdm i-
tellectu ad optimu sine . ue-
luti usum uirtutu moralium
et intellectualiu . uel ad usuz
pfecte felicitat que est spe-
culatia: qui autem talia con-
siderat naturalit sunt libe-
ri . quia non sunt seruales
cum intellectu uiget ideo
recte artes ipse liberales di-
cunt . ffateor tn scdm phi-
losophu in octauo politico-
rum . quia utile et comeda-
bile est pticipare aliquado
liberales artes et mathema-
ticas . quaz usus ordiatur
ad exercitiu excellentioz
doctrinaz usq ad certu ter-
minum . sed cotinue et assi-
due exercere se in eis usq
ad quacuq pfectioez nonu
q̄ nociu est . quia cotinua
consideraco in illis retrahit
aut simplicitate aut p parte
ab usu uirtutis moralis . Ter-
tia uero causa est qre libe-
les dicunt . qa liberos id e
expeditos et exercitatos
animos reqrunt . eo q̄ sub

tiliter de reaz causis dispu-
tant . et de illis pleazq que
a se su remota sut . Alia cau-
sa est quia antiquitus tatum
mo liberi id est nobiles et i-
geniui in eis studere osueue-
runt . Plebei uero et igno-
biles studebat i mechanicis
ppter peritiam opandi co-
poralis eni operatio plus
congruit plebeis . otiu autē
et studiū nobilibz secundū
Dugonem

Capitulū . xxxv . de pri-
mis duabus liberalibus ar-
tibus . uidelicet gramatica
et dyaletica . et de ortu ea-
rum et causis . quare inuen-
te sunt . et de illaz laudibz
et utilitate ac demū de eaz
ab usu et incommoditate

Quoq̄ egimus de li-
beralibus artibus i
genere . superest ut
inspetie eas breui sermone
tangam . Prius igit de g-
matica et dyaletica agemus
De rethorica uero i sequen-
ti capitulo dicemus . Vocā-
tur itaq̄ tres ipse artes pri-
mordiales qa circa prima
literaz elementa uersantur
Per eas eni aut de congrui

tate . aut ornatu sermonis .
aut deniq de orationis ue-
tate et falsitate principalius
agit . Prius itaq̄ g-
matica scdm Alforabiū a literis no-
men accepit . que mater est
aliaz artiu . fuit autē cau-
sa et modus iuentionis ei
qm cū homines inordiate
atq ad libituz et sine arte
loquerēt . ueniebat ut mi-
nus bene cōceptus suos ex-
primē . sed et mino apte au-
dientes intelligē ualere .
quo fiebat ut tardio intelli-
gere et itelligi . ac difficilio
sciētia tradē possēt . Qua
de re curarūt sapiētes has
incommoditates tollere . tra-
diderūtq̄ artificiosuz loque-
di modū . uniformē quidez
ac congruū . ut oēs concep-
tus hūani . demū cūcte doc-
trine p eandē artem aptig-
etlibz significarēt et adif-
cerent . De re et si uti et ne-
cessaria ars g-
matica sit . q̄
tū pacto iter scias annume-
ret p̄mi dubitarūt . p eo
qua gramatica ipa solū cir-
ca pitiam recti sermois ue-
lat . sermo uero trāsit . scia
autem est de permāentibz
Adde quia hec ars pullire

linguam non animū nouit
nec intellectu dirigē sed la-
bia . Accedit qa nō ppter
se . sed ppter alias iuenta est
quare istrumētū sciēdi po-
tius q̄ scia scdm quosdam
dici pt . Logica secūda
est libera ars . q̄ et racōna-
lis dicit . ipa eni diffinire .
querere . respōdere . uera a
falsis diiudicare . ac subtilit
disputare docet . Necessa-
ria certe et utilis ars quia
scdm . Dugo . i didascalico
p eam subtilibz obiectio-
bus latens ueritas re pitur
Causa siquidē inuentionis
eius puti ad modū fuit cū
enim iphistic plures subori-
rent oppiniones et cōtrari-
etates . de creuerūt sapiētes
de modo altercandi artem
tradere . Videbat eni quia
nō possēt facile pueniri ad
alicuius scie certitudiez si-
ne pitia disputadi . Hāc . Sa-
lomon oim sapientissimus
in puerbiis addiscēdaz ad-
monet . dū nos hortat ut i-
telligam sermōes prudē-
tie . uersutiasq̄ uerboz nec
non pabolat et obscurum
sermonem . et dicta sapien-
tum si et enigmata . que

omnia ut Dico. ad magnū
oratorē ait dyalecticorū et
oratorū sunt. Sed & Aug.
p eo in cetera logicā com
mendat. q̄a exercitiora
politiorē que reddit ingenia
Sed certe si dyalēctice fruc
tus. si finis attēditur. utiq̄
repiem⁹. quia potiq̄ ingeni
um inaniē fatigat q̄ utilitē
phicit. Nam & si cōdisputā
tem uiceris. non fructū. sed
uerborum folia cōsequeris
Vinc. Grego. si logistica in
quit disputacō qd̄ aliud est
q̄ uerb̄ cōtendere & audiō
tes subuertere. Abutuntur
enī ea arte p̄imi. dū cōfidē
tia clamoris uerborū uerita
tem impugnat. Rurs⁹ quis
quis ea doctrina uersaris. ne
cesse est contētiosus loq̄ris
quicq̄d pbare nō potes q̄a
ut iquit. Augu. cōfirmacōez
sumit ab hoīe. quidq̄d non
habet ex ueritate. Sed et
illud uerū est quia sepe ni
mium altercādo pditur. dū
sq̄uirit ueritas. qd̄ satis do
lendū est. Idip̄m qd̄ ad ue
ritatē iuādā istitutū est
ad eā obsuscādā occultā
damq̄ euz hoīm labore stu
diosissimē querit. Qnd̄ Au

gu. in de doctrinā christiā
na exercrabilez dicit artē
sophisticā disputādi et libi
dinem rixandi. quā admo
net cauēdam. Si enī docē
na foret pierat. nequa q̄ sa
cre litere tātope eā detesta
renē cum aiūt. qui sophisti
ce loquiē odibilis est. In ea
certe ut ip̄e Augu. ait. uicto
ria uerborū. et obstentatio
ābitiosa querit nec mō tar
dos. sed plerumq̄ ingenio
sos decipit

Capitulū. xxxvi. de re
thorica que tertia est liber
lis ars & de eius ortu & uti
litate ac laudibus. Rursus
de eius abusu. & qualis de
bet esse orator & ad quid
ualet eloquētia sine sapien
tia et quomō aliquando est
mortifera

Rethorica tertia est
liberaliū artiū. sic
dicta quasi ornat⁹
sit locutionis scdm̄ Alfarā
rabiū. Meluti enī p̄ grama
ticā cōgrue loquēdi artem
addiscim⁹. ita p̄ rethoricā
ea ornate p̄ferre que didi
scimus. ex qua re potissimā
causa illius iuentōis sumitur
secūdam Dudo. Est igitur

huius artē summa uix igēs
laus. Nam ut iquit Seneca
magna res est eloquentia:
nec adhuc ulli idulsi. ut to
tam cōtigeret: satis felix
est qui i aliqua eius pte re
ceptus est. Hec certe orna
mentū est aliaz sciarū. q̄a
ut iquit Lactiodorus quid
qd̄ in aliā doctrina cōcipit
ab ista sub decore p̄fertur
Vnde i ecclesiastico scribi
tur. tuba et psalteriū faciūt
melodiam et sup̄ utrūq̄ lig
ua suauis. Et iterum fauus
melis uerba composita Et
rurs⁹ scriptū est. quia sapi
ens i uerb̄ suis mōstra pla
cauit De laudib⁹ uero elo
quentie repete ea que sup̄
diximus. i xxxiii. capitu
lo i principio. Sed certe h̄
ars p̄imos fallit. dū suos
sectatores dicere nō sciēre
docet. instruit dulcē uerba
carpe nō utilitē sape Et dū
uerborū suauitas queritur
uera rez sapiētia amittitur
atq̄ utinā tant⁹ hodie ess⁹
hoīm labor ad recte beate
q̄ uiuēdū. q̄tus ad ornate
politeq̄ dicendū. Hinc sic
mianus Lactācius. utināz
tā mlti benefacerent. q̄ be

ne loqui uident. Adde q̄a
pleriq̄ ea utūtur non ad sa
lutem. sed ad p̄nitē. Acer
bissimē quidez illud referen
dum quippe et dolendum
arbitror. ut uidelicz ea que
teste Licerone a natura da
ta est ad bonoz hoīm con
seruacōez in pestem et no
cumentū uertat. Simplex
enī est ueitas et recta sp̄le
doz aut uerborū lenocinio
nō eget. quāmo ut noster
Quintilianus ait: suspecta
est cū ornatur fingē nescit
Vaz quomō inquit fabrica
bit figmentū que uix elima
tū depromit sermonē. Ipa
uero pornata locutio plus
p̄ferre q̄ conferre solz. De
uerum sit qd̄ quidē sapiēs
ait. q̄a garrulosa dicendi se
stuitas plus sonat q̄ ualet
multūq̄ habet sanitatis et
uacui Idq̄ nōst. Seneca ū
negauit dū i de clamacōi
b⁹ ait q̄a raro h̄ inē se uie
niūt. ut eadē uox sit dulcis
et solida: Vnc didum⁹ ad
ollexandrū artē inquit bñ
loquēdi nō discimus nec fa
cundie rethoricoz oratorū
q̄ operam damus. Quis
offitium est fabulantes ser

monibus sic mentare mēda
tia .et innocentie fidē cōfer
re criminib9 . qui dū putant
se aliene laudis fructū p ini
quam uictoriā rapuisse ne
sciunt se sue cōscientie pdi
disse nitorē . ut recte expi
ant illud Lactāti qm mul
tis sua etiā faciētia mortife
ra est . Rursus ueluti ipa ar
tificōsa dicēdi ars suos alūp
nos decipit . sic & ab eis fal
lit . parēq; ei uitupii uicem
reddūt . dum eloquētie aut
rektoris falso noīe glīantur
eāq; tanto sedius deturpāt
quāto nullā eloquentie atti
gerunt . Quippe noīari elo
quentes delectātur . qui nō
dū loqui icēperūt ne dixe
rim didicerūt . Et enī mo
dernoꝝ hoīm īgenis nume
rus . qui ī eo se ueros recto
res pfectos atq; faciēdos or
tores euasisse putāt . si p
pauculas quibus insudarūt
grammaticē literas postergant
ceteris pclaris sentētiis . que
īpam eloquentiā nedū illu
strant . sed constitunt . ilico
faciēdie studiis se dedāt li
brosq; Cicerois et si ius no
stri Quintiliani perlegant
Longe certe alii idem Li

tero moderna deplorās tē
porē ī eo libro scēiebat . que
de oratore ad Quintuz fra
trem edidit . Longe secus &
īpe Quintilianus cū de istitu
tione oratoris ageret . rarū
enim aut nullū fatentē opti
mum esse ea etate oratorē
cui9 rei illi asserunt non in
sulas causam nam oratorē
inquit ī omī sapientie gene
re psuadere oportere ut q̄
alibi didicit . cū splendore
dicendi pferat . adeo ut q̄
uerum oratorē audit sciere
et itelligē plus q̄ ceteri ar
bitret . Quod utiq; nisi di
uerbū sapie titū plustre est effi
cere nō ualebit . quo ei pac
to in sacris literis ille plua
debit q̄ eas nusq; legit . que
in natālib9 qui Aristotelē
nō uidit . Quo mō ī morib9
aut iure civili porabat . qui
eaz sciaruz ne dixerim ex
pers est . s; nec picipia no
uit . Ea de re Cicero mira
ri desinit paucos ad modū
fuisse oratores . cū eos aut
omīa aut mpta sciere optet
Que omīa hoīes complecti
perq; difficile est . Vnde Au
gu . in de doctrina xpiana
ait quēdā sapientē dixisse

quia oratorē optet nō mo
do delectare . sed docē . nec
modo psuadere ut slectat
sed ut uincat . Constat itaq;
ea omīa nō nudis uerborū
solis . sed mptiplici sapiētia
comparari . Talis ergo elo
quētia a sapiēte plata omī
dulcore meli9 dultior ē de
qua ī ecclesiastico scribitur
sapiens ī uerbis amabilem se
reddit . Vnde igitē ptes lauda
te eloquētie quis assequatē
necesse est uaria scīaz sup
pellectili cōstipato existat
Idē in puerbiis Salomon
pmonuit inquit . stude sa
pientissīe ut possis digne
pferre sermonē . Qua sentē
tia cōtemptibilez asserit fa
cundia : nisi scītia et sapiē
tia fuerit cōdita . Fateor er
go hoīm mē hodie depra
uata . quāto et penitus ob
cecata est . adeo ut frōdes
p fructu capiāt & fumo pa
scātur . dū se igni appinēre
putāt . Hoc est certe illud
temp9 quod apostolus ad
Thimotheū psignabat . cū
poetarū fabulas ac figmēta
pueritate ac sana doctrina
fideles acceptores in spiri
tu deplorabat . euz ait ueni

et enī temp9 cū sanā docē
nam non sustinebant . sed a
ueritate quidē auditū auer
tent . ad fabulas autē cōue
tent . Adde qm teste Aug .
Cicero ipse et ceteri qui re
thoricā docuere lassī sunt
eloquētia sine sapientia ob
esse plurimū & plesse nū
q; . sapiētiā uero sine elo
quētia pīmū puisse . Vnde
apostolus ipse uas electionis
ad corinthios de se loquens
palam fateē se ipse ritum fo
re sermonē sed non scīa & sa
piētia . tātum tamen pferit
quātū mūd9 capere potuit
& hūana īgenia sufferre ua
luerūt . adeo ut plus ceteris
doctrīa et pdicacōe phtiel
unus ipse doctor gentiū me
ruit appellari . Ipse deniq;
et si rethoricis coloribus nō
usquequaq; utebatur adeo
utilitē disputabat ut omnes
sua sapiētia suparet . Vnde uti
q; ut ipse alibi ait uincebat ī
persuasibilib9 hūane sapiē
tie uerbis . que ad eloquētiā
referūtur . quare si de les sū
ope admonet . ne decipian
tur ī sublimitate sermonis
Mouerāt enim q; ad eundē
sensum Job dixerat . frustra

Iquit homo aperit os suum
et absq; sapia uerba multi-
plicat. Nec idipm gentiles
ueteres qui eloquentie studi-
a miro euderut ingenio ne-
gare uidentur. Quippe arbi-
trati sunt eloquentia no de-
bere iudicari atq; laudari
uerborz solo splendore. sed
secundum grauissimas senten-
tias a uera sapia sapienter eli-
citas. ut explicare libet &
pca exepi dixerit. In co-
futiendo diademate siue an-
nulo absq; pportione. lon-
ge plus conferre uidetur qui
carbuculu. qui gemas. qui
auru offert. q; aurifex qui
mo ea auro ligat formamq;
simplicem adicit. Omis ita-
q; referta oratio gemis sa-
pientie et sententiaru pde-
re pficit. no sop uerborum
flosculoz ergo substancie
uel uirtutis aut solide pulcri-
tudinis oracoi a ferre uide-
tur. qui solu rethorice & elo-
quentie uacat. ueluti qui nu-
da ex aliena ptiosaq; mate-
ria uerba ligat. Qui uero u-
mendicado sed sua diffun-
dendo ptiosiora ministrat.
Longe plus conferre uisq;
erit. Namulatur itaq; teste

August. eloquentia sapientie
nec miru ut Hiero. ait ad
magnu oratorē. si ppter elo-
qui uenustate & dicendi
ornatu sapia ut dña ea uta
ē & aliquando de ancilla
atq; captiua ppter eius ue-
nustate fatiat libera israhel-
lite q & ta diu honora ice-
dat q diu dñaz sequit sitq;
stēptibi? cū sola absq; dñe
splendore pdire & placē
gestit. Postremo audi qd
Aug. dicat ait. eniz quia
eloquentie solu uacantes mi-
me ingeniosi habetur. Quid
enī inquit pdest claus au-
rea si a pite no potest. aut
qd obest lignea si potest.
Agā igit sinez si illud unū
dixerit. q a qui sine sapientia
eloquentia pntent uanitati
inuti fatetur: Quā nudo uer-
borz ornatui uacantes. hūa-
nitate studia se iactant as-
secutos. cū enī teste sapien-
te uana sunt studia hōinuz
recte oratoz exercitia stu-
dia hūanitate sunt quippe
& uanitate. dū uanitati ser-
monis incumbūt. quos pul-
cre idem sapiēs alibi digito
tāgit uerba iquit pferunt
pima multaq; in dicēdo et

disputando uanitate habē-
tia. Sed & Hiero. ad eūdē
sensum. doctrina inquit uai-
tatis eoz lignū est argēto
inuolutū. Lignū inq; siccu
est atq; arēdu. idq; ut splē-
deat argēto iuoluitur. Nec
aliter rethorū uerba arida
sunt ueluti nullo sapientie
humore aut sententiaz splē-
dore humectata. quare ut
fulgeant argento nude elo-
quentie super iuoluntur quo-
fit ut uerissimuz sit eol stu-
dia sequi hūanitate. qui po-
tius uanitate. Adde que dix-
imus in pfacōe huius libri.
que incipit uerū. ubi aliquid
diximus usq; ad mediū ca-
pituli

Capitulu. xxxvii. de
mathematicis sciētis in ge-
nere. et de eaz ortu et fine

Mathēatice uero doc-
trinales uocatur. qā
p certis demōstra-
tiones qntitate continue do-
cent ut statim subitimus.
Was philophus methaphi-
sice cōnumerat & cū illa cō-
ueniūt q a utraq; cōsiderat
de quātitate continua. sed
dispariter. Methaphisicus

enī considerat de omnibus
quātitatib9 put sunt entia
ut ait phus libro quāto me-
thaphisice. Sed mathema-
tic9 considerat de quātita-
te ut de subiecto. & de illa
pripaliter agit illamq; de-
monstrat. Et quia quātital
multiplex est aut saltē qua-
druplex. ideo quatuor sūt
mathematice: Prima enī
et nobilis quātital est circa
dimēsiōne oim celestiu cor-
porū in se. et in se perdistā-
tias et dimēsiōnes adiuicē
etiā respectu motus et sit9
illoz. et circa istā quātita-
te uersat astronomia. Alia
est quātital respectu audi-
tus circa sonos & uoces.
Quā hūana curiositas uidēs
in sompnis esse delectamē-
tum que sūt causaz ei9. ut
sibi posset p artez tles de-
lectacōes facere & cōtinua-
re ut dicit Boetius in prio mu-
sice unde docuit quanta-
tem uocū sub una cōcordia
et consonātia sonoz cōiun-
gere & in una pportione
numerali deducē. et hāc p-
porcōez & quātitate sono-
rum uocem9 musicā. Ter-
tia quātital respectu hume-

ri uersaē. que dicta est arithmetica. id est uirtu numeru. quia cōsiderat quātitatē numeralē & ppritatē eius ut ait **Plido**. Hec certe ars magne uirtutē est quia nulla aliaz triū idigz. alie uero hac p̄imum idigent ut ait **Boetius**: Quarta uero quātitatē uersaē circa mensurā que dicta est geometria id est mēsurā terre q̄ ortū habuit scdm alpharāi egipto. Quz enī post nili fundationem possessiones omnes obducerentur limo ad h̄ ut deinceps possessiones certitudinalit̄ distinguerētur. ceperūt terrā lineis et mensuris metiri et partiri. ut sic certilimites ponerēt ī possessionib9. A tali igit̄ primaria mēsurā terre sc̄sa mensurandi nomen accepit. que geometria dicitur. Postea uero creuit īquisitio eius et deuentū est ad lineas et circulos et triāgulos et ceteras figurā ad eiusde3 artē p̄fectionem.

Capitulū tricesimū octa uum p̄ticulariter de prima sc̄sa mathēatica. uidelicet de astronomia ac de ei9 laudē

bus et utilitate. demū de illius scommoditate sc̄certitudine laborib9 et damnis

Astronomia itaq; p̄ma est mathematice et quam ātiqui mathesiz penultia breui appellabāt. eāq; utilem p̄babilem q; habuerūt. q̄a ut ait **Policrat9** natura illā inducit. ratio p̄bat. & utilitatē experientia app̄bat. qui hāc sequūtur. curiosiores sunt celestiu ut iuestigēt d̄ signa que sub lunari globo cōtinētur. uti certe ad naturales effect9 p̄noscedos. Illa enī desideriu motib9 magnitudie & distantia pertractat. Vocat enī homies ab his te nebris & grosso aere & superiorē illam lucidissimā q; celi domū tot lumiarib9 distinctam. oculos & animū iuducit. Est enī iocūdū fixas stellaz imagies discernē et erraticas suis locis nominib9 designare. earūq; cōiunctiones. Demū sol & lune defectus longe ante predicere & p̄uidere ex quibus p̄ima cōmoda cōsequūtur. et nō p̄ua percu

la & scommoda uitamus. Rursus non est dubitac̄. um ex motu celestiu corporū plurimos futuros re3 euentus dependere. p̄sertim in illis qui ex nostro libero arbitrio non p̄cedūt. Vnde scdm doctrinā sanctorū nō sunt culpādi. qui naturales effectus stellaz & planetarū no uerūt & p̄dicūt. Quz & ī genesi legit̄ luminaria celi ad hoc p̄ducta esse. ut sint in signa & tēpora dies & annos. Patet ex p̄dictis excellētia et utilitas h9 artē. Verū scdm **Alfora**. hec ars p̄ parte mēdax est. & hoībus ignota. Quis enī hominū hodie nouit oīm & tam diuersaz stellaz diuersas naturas et effect9. et p̄gea uirtutes ex oībus mixtas. ut cū certitudie determinēt euentus. etiā naturales ī elementis et elemētatis cōtingēt. ut absq; dubio dicē possit. taliū stellaz cōiunctio facit necessario siccitatem & taliū cōiunctio facit aq; habūdantiā. et taliū pestilentiam. & taliū mortem diuīnam. & taliū mortem scelerem. in dubie nemo nouit

circum archana ista certū dicere. sed p̄ cōiecturas fallaces asserunt aliqua ex his que cōtingerunt aliq̄do & nō accidit uniformitē sicut dicunt. Et ideo astronomia iudicialia fatua dicit̄. & in fatuatiua eorū qui sibi uacant scdm eundem **Alfora** biū. Irridēda certe est taliū hominū dementia. ut sciere uelint. que ī celo aguntur quasi consilio celestiu interfuerint atq; recentē inde uenerint. cū tūquid in terra quid ī domo. uxor aut soror eius egerit. ignorent. Noui ego quosdam astronomos uxores habere non satis pudicas. ipi tamē de aliaz ipudicitia cōiectabāt. p̄p̄ma itaq; incōmoda hūano generi. ex his futuroz p̄scruatōib9 mathēatici asserūt. Sed ultra p̄dicta iminent alia scommoda & picpa. Quā raro et difficulē sectatores huius artē intra moderatōnis metas coh. bent. sed cupiditate quadā futura p̄noscedi. ad diuersa uanitatū genera ei9 uelamēto hoīes trahūtur. ut teste **Policrato** non tā philosophie speti

es. quæ quedam impietatis disciplina sit. & eadem in mathematica penultima conuertatur. Dilatant enim plurimi fatalarias huius artis. ut constellationibus et planetis nimium uirtutum attribuunt. et eis nescio quam auctoritatem prestant in contumeliam creatoris. Et iuxta apostolum ad sobrietatem non sapientes stulti facti sunt. Celestibus enim constellationibus attribuunt uitam et motum ceterosque euentus hominum predicere conantur. et cetera que pater posuit in sua potestate. non attendentes que per prophetas deus ad illos irridens ait. dicite mihi que uentura sunt. et dicite quia dii estis. Sic igitur mentes hominum futura prenoscere cupientium illud dicitur. ut tandem liberi arbitrii perimant libertatem. qui pariter et eis credentes utinam illud considerarent quia altissimus sideribus ac stellis tantum dedit uigoris quantum tuus uoluit. sibi tamen retinuit totius operis principatum. Que omnia ipsi auctori deo exhibent famulatus. Juxta illud. celi enarrant gloriam dei. A deo enim hi homines diuine

prouidentie illiusque bonitati et potestati detrahunt. ut afferant aliquam faustam aut fortunatam esse posse ex constellatione natiuitatis sue. A quibus ut quidam sapiens ait querendum esset. an credant ira dei quibusdam plerumque regna et diuina ablata fuisse simplicitate et eius gratia et beneplacito aliter esse colata. Rursus non credunt quod eadem diuina ira uel gratia dei. aut aliquorum precibus potest placari. ut bona data non auferat. & mala merita non inferat. que omnia in sacris literis sepe facta esse legimus. Quod si ea uera fore credunt. necesse est illos etiam credere. quia contra uoluntatem creatoris huiusmodi bona hominibus non perueniant. nec eis auferantur. sed in fallibili uerum sit cuncta bona et mala mortalibus ex dei beneplacito peruenire. Unde doctissimus Guillelmus cancellarius parisiensis pulchre in eo quem de uniuerso libro edidit. refert facere quia cum unus ex astronomis quidam ex illius natiuitatis constellationem magnam digni

17.
tatem polliceretur. Ille ab astronomo que siuit. Num si deus nollet. ille dignitatem assecutus esset. Cui respondit nullo pacto id effici posse. Rursus que siuit. an si deus uellet. astra et eius natiuitas possent impedire. ne dignitatem assequeretur. Si primum respondit negasse. Tunc ille. Ergo utrumque sit in dei arbitrio. totum ei committo. Quod uero obitunt lumen celum producta esse. ut sint in signa & tempora. sciendum est in naturalibus. Erraret enim medicus. si sebotomaret in certa lunatione uel signo siderum. Signant ergo sidera futura tempora. an naturaliter erunt sicca uel humida. Secundo in euentibus hominum. qui ex arbitrio procedunt et per rationem dirigi possunt. Tales enim astra non subiciuntur. Pendet enim ex intellectu que secundum philosophum constat esse ab extrinsecis. sciendum est tamen quia inclinatio astra disponunt certos homines ad certos actus preteriti eos qui non resistunt passionibus. nec sequuntur rationem. Quo sensu dixit Ptolemaeus. quia solus fa

18.
piens dominatur astris. Stultorum autem infinitus est numerus. Significat ergo astra que dant naturalia in terra. nec ad illa homines cogunt. quoniam ea facile uitare possumus. ueluti exempli gratia. eleuatio manus cum gladio. signum est emientis percussoris. non nunquam tamen in iocum resoluitur. Rursus aliud exemplum succedit si in capite alicuius uici aut strate urbis. uidemus ignem accessum. & uentum ualidum ex ea parte. certe coniectamus domum ligneam. quam ignis & uentus petit comburendam. tamen aquarum copia aut alius remedium uitari potest. Quod est felices principes quot uiros clarissimos sefellit atque infelices reddit hec tam falsa & uida futurorum euentuum inquisitione. Ceterosque sunt in ceteros tres omni seculo per celebres & memorandi uiri. Pompeius Crassus & Cesar. quibus teste Licerone caldei omnes mathematici. ceterique aurispiaces preclaro sine in patria morituros promiserunt. quod an uerum sit. mestum est commemorari. ferro enim omnes celi dum longissime ab italia in hu

mati ferarūq; moribus ex
positi fuere. Ea igitur atq;
maiora quippe & deterior
his puenire assiduo cōspici
mus. q̄s felices astronomi
p̄lagūt. Nec tamē hūmana
mens futuroz auida aduer
ti uult ne illorūz nugis cre
dat. Mira hoīm leuitas. mi
ra credendi facilitas. uerig
dixerim fatuitas. Quaz nō
pax Cicero mirat̄. qui lon
gemagis mendacib; quaz
uera dicentib; credūt. Le
teris siquidē etiā p̄bis hoī
bus non facile fides datur
si uno tātum notabili sunt
deprehēsi mēdatio. Astro
nomos uero & coniectores
melioris conductionis dixe
rim. q̄ ecōtra accidit. Nil
enī illoz ī grauissimis re
bus mēdatiis. una fortuita
& alia futura ueritas fidē
p̄stat. Quo sit ut aliud mir
bilius accidat. quia ut Pe
trarcha ait sine ulla suspicō
ne mendatii libere mentiri
possint p̄ eo quia semel po
tuerūt non mentiri. Adde
aliā stupendi & admirandi
causam. Sum enī diuina uer
tas scripta sacra teste nos
moneat. ne p̄dictis coniec

torib; etiā p̄phetis & uera
p̄dicentibus credam; uerū
ait ī deuter. si surrexerit ī
medio tui p̄phetes. & pre
dixerit signū atq; portētū
& euenerit qd locutus est nō
audias uerba p̄phete. Cēp
tat enī uos deus an diliga
tis eum nihilomin; eis ipsi
mathēaticis quos nō p̄phe
tas. nō sanctos scim; ī cūc
tis credim;. qui pauca de
monū forte p̄stigijs p̄dixe
runt. Vnius deniq; exerci
tū picula & icōmoda ultra
p̄dicta ex eo cōspicies quo
niā illā arte p̄ fundamento
& scuto quodā sue siquitat;
multi uenerant̄ & colūt. Sci
licet diuītores. nigromāti
ci. incātatores. arioli. auru
spices. cōiectores. ciroman
tici. Vtrūq; igit̄ sit. oro te
sili carissime hanc artem ue
lut pestē iuge. ne qd astra
de te iquiras. sed qd astro
rum creator sancit boīs
operibus expecta. atq; ut
ad salutē tuā cedant. iugis
exora. nec ab his cōiectori
bus ueritatē spectes agno
scere. quib; ueritas ipa ig
notior est q̄ tibi. fateor eī
aliqua astronomie spetie

laudata est atq; putil. De
rumtū teste Augu. potius ē
scia curiositat; q̄ doctrina
pietat;. Nec illā inculpam;
sed utilius sectādaz dixi;
sapiētia naturalē. que astro
rum arti heret. Illa enī na
turali intellectui cōsona est
atq; conformis. p̄ quā natu
raliū rerū animataz & in
āiatarum principia. passio
nes et eoz que celo et mun
do stinent. rationes & ef
fectus cognoscimus. ac mul
taz rez possumus causas
reddere. que mūdo mirāda
uident̄. Nec minus iocūda
est īquisitio p̄spectiue &
de pōderib; tradita ratio
statemur tū quia in his na
turalib; methaphisic sciē
tiis non christ; nō p̄phete
sonant sed phis & cōmen
tator. De q̄bz ad Dama
sum dixit Hieroīm;. quia
phisici p̄ scrutatores oculos
in celum leuātes & ultra p̄
fundum terraz ī abisso de
mergunē. ī uanitate sens;
ī obscuritate menti īgredi
entes diebz ac noctib; per
scrutantur multa ut sciant
pauca ut sapiāt

Capitulū .xxxix. de se

cūda mathēatica uidelicet
de musica & de eius laudi
bus et utilitate. ac illius in
commoditate miseris & la
borib;

Musica uero altera
mathēatica est. q̄
ut dixi consonam
multitudinem p̄portionū su
arum ī quadā eq̄litate uocū
ociliat. Nec certe ars apud
grecos magno semp hono
re fuit nec putabāt quis lib
raliter erudit;. nisi musica
lib; cantib; istruct; foret
Quāta; autē uirtutē Plato
armonie ēbuit ex his patet
que ī thimeo ēdit. Ait enī
quia potētissima artūz ē mu
sica. cuius armonia; uirtus
est ad mitigandos dolores
anīarū humanaz. ipas q̄
letificādū. si p̄r & ad sgerē
das eis omnes passiones.
Cātusq; est musicoz in cō
mouēdis animab; uigor ut
eas cogat mouere corpora
sua etiā ad gest; insolitos.
quib; motus īteriores alte
rant. Deniq; p̄ armonias
gratia cōtēplationis & di
uinaz sciarum studia. non
mediocri iuuant̄ scdm Al
farabiū. Adde mirabile die

uirtus et utilitas
musicę.

tum. quia & i bellis equos
ipi musicales coceptus inci-
tant: delphios quoque & ce-
tera animalia letificat. hac
Socra. enex didicit. & a-
dolescentes erudiri i ea ius-
sit non quia ad lasciuie icita-
metum. sed ad motus anime
sub regpa rationeque mode-
randos. sicut enim non omnis
uox. sed tantum que bene co-
sonat ad soni melodia facit
ita & motus anime non omnis
sed qui rationi congruit ad
rectam uite armoniam pertinere
Auger eius laudes quia non
modo delectabilis et utilis est
quod nedum spiritus hominum uiuificat
sed instrumenta sunt ad retur-
tos bonosque hominum mores
cuius uirtute maligni spiri-
tus cohibentur. Sed quod plu-
ra. Animum a curis liberat.
& quadam interna letitia ad
exultationem i deum mentes
humanas prouocat. Unde pro-
pheta exultabunt inquit labia
mea dum cantauero tibi
Sed iam audi illi? incommo-
da. Primum enim eas quas dix-
imus utilitates qui musica
audiunt consequuntur. non qui-
dem ipsi artifices. Quia ut ait
Aristo. audibilia fortis mo-

*damna uel incommoda
musiq.*

uent quam sensibilia aut per se
operabilia. Quinimo teste eo-
dem philosopho. propter ue-
hementiam multitudinemque uo-
cum. ledunt cerebrum. ledunt
spiritus uitales cantantium
quo fit ut ad modum male di-
spositi reddantur. quos. Ari-
sto. bonausol id est indisposi-
tos ad res intellectus uocat.
Rursus musica et usus eius
per certas melodias ad moliti-
am disponunt. aliquando ad
iram. aliquando ad diuersa
alia que distribuntur ab opibus
uirtutis & intellectus quare se-
nibus ac magnis & studiosis
uiris audire et iudicare. non
exercere musicam preceptum
est. Decet enim ut sapientes
aiunt grauem uirum non modo
manus. sed uoces cohibere
ad aliorum applausum. quod
proprium histrionum est. Adde
his que tagemus infra libro
secundo capitulo decimoqui-
nto ubi de cantoribus agit

Capitulum. xli. de tertia et
quarta mathematica. uidelicet
arithmetica & geometria.
et de earum laudibus & utili-
tate ac de illarum incommodita-
te inutilitate & laboribus

Arithmetica & geo-
metria ultime sunt
mathematice & uti-
les ad modum. quarum altera
de numeris. altera de mag-
nitudinibus. In quibus secundum
uarias relationes parium uel
sparium. Item linearum superfi-
cerum. aut corporum uarie spe-
cies numerorum magnitudi-
numque constituentur. que cog-
nitio iocunda est. De quibus
artes utiles certe & necessa-
rie sunt. et in sacra scriptura
primus commendate quia scrip-
tum est. omnia fecisti i nume-
ro pondere & mensura. Sine
enim numero nihil agere pos-
sumus. ut enim inquit Irido-
rus tolle numerum a rebus. et
omnia pereunt. nec differret
homines. a bestis ceterisque
animalibus. que calculi ratio-
nem ignorant. Et idem de
geometria. sine potestate de-
nec et mensura. nec potestatio-
nes nec politie foret. Sed
teorhetice artes et si utiles
et necessarie sint. non tam
homines conducunt nec diri-
gunt ad mores. nec ad felici-
tatem eternam. Quid enim pro-
dest rerum magnitudines ac
extrinsecas quantitates ag-

noscere. sui uero ipsius intrin-
secas qualitates ignorare.
Quid rursus quantum sit orbem
intelligere. sed quantum sit ei-
us creatio nescire. Aut quid
prodest omnium numerorum pro-
portiones attingere. Quid
numerant multitudinem stel-
larum et omnibus eis. nomina uo-
care. si uitia. si scelera sui ipsi
ul non computat. Vera igitur
geometria est quantitates et
magnitudines peccatorum at-
tendere illarum penitentiae cal-
culo diluere. Vera illa est
arithmetica dies nostros di-
numerare: et i quo defectus
computare dicentes cum propheta-
ta. fac mihi domine notum nume-
rum dierum meorum. ut sciam
quid dicit mihi. Adde quia
eas artes hodie calcularii
& carpentarii sibi uendicant
in quantum usque picula fraudes
& doli non desunt. Taceo
de falsis computis. de falsis
mensuris & potestibus. Wi-
des fili mi huiusmodi mathe-
maticas artes fore alienas
ab artibus et scientiis pietatis
que ad uitam eternam conducunt
ad quam te dirigere omnia mea
studia tendunt

Capitulum. xli. i quo sub

breui ep̄logo recolligit au
et d̄ cūctas alias artes & ge
nera uiuēdi i hoc seculo. In
quo ostendit miserias labo
res et picla omniū statuum
& docet eas omnes plures
habere aculeos & miserias
q̄ gaudium q̄etēm & securi
tatē discurreſ p̄ omēs mo
dos uiuēdi i hoc seculo

Ernis iāz fili mi ca
rissime si ea q̄ audi
sti .tecū ip̄e recolis
ac discutis .explicata esse
oīa uite generē . cūcta deni
q̄ hūana tēporaliaq̄ exer
citia . i quibz diuersa morta
liuz studia . tā seculo & uehe
mentē occupant . Nec enim
puto me falli . quoniā huma
nus animus in illis nō tā sa
tiaē q̄ cruatē Si enī recte
iudicat . plus in eis laboris
q̄ quietis . pl̄ meror̄ q̄ gau
dii plus luct̄ q̄ solatii . pl̄
difficultatē q̄ facilitatē . pl̄
piculi q̄ securitatē reperies
que omīa opto tecū ip̄e cō
sideres . Scio enī quoniam
si minimā labor̄ difficulta
tum & afflictionū ptem p̄
smortali deo ptuleris . eoz̄
que mortales subeunt ut se

culo diuersis modis seruiāt
recte quidē beatus eris . Ve
rum sub breui ap̄logo plu
rima tibi ad mētē adducā
Quis enī omniū uiuēdi ge
nerum . ac humanoꝝ exer
citorum et offitioruz labo
res icommoda picula . frau
des q̄ et dolos facile cōme
morare possēt . Sed ut bre
uioribz apud te utar uerb̄
a summo culmīe usq̄ ad in
simum . a cesare usq̄ ad bu
bulcū . a rege usq̄ ad pasto
rem . nulla quies . nulla secu
ritas : sed omibz casibz pi
culis . aculeis laboribz inu
met̄ subitūtur . cūcta frau
dibus & iniquitatibus subia
cēt . Regis enī aut cesaris
clarissimū esse nomen non
ambigim̄ . sed durissimuz
offitiū . & magis suare dif
ficle . In exelsum enī & uē
tosum montē ascendit rex
quē faciliq̄ culmīa ferūt . Nā
et si clar̄ regis titulus sit .
res tamen obscure . nec ali
ud est q̄ uitreū & pituz io
cale . curis & piculis plenū
Demū reges delirant adu
lationibz . & qd̄ piculosius
est retēto regis nomīe ple
riq̄ tirāni sūnt . quoz̄ non

nulli m̄p̄to iustius sub rege
iusto agerēt . & trāquillius
quā reges ipi essent . Loc̄
certe reḡ nedū ignauus
& petulās est . sed & piclo
sus laboriosq̄ uirtutiq̄ diffi
cilis . Quippe bon̄ rex ser
uus public̄ . & mal̄q̄ hostis
illius . Adde quia rex ea die
qua regnare ceperit . mori
cepit . Aliis enī uiuit moriēſ
qd̄ difficile crediē a regis
hostibz . Si q̄ erat olī qui
es . regi perit . Sed de pri
cipum miseriis hacten̄q̄ i se
cundo huius libri capi . dixi
mus . Si p̄ omnino de p̄nci
pibus . de ducibz et marchi
onibz . comitibz . baronibz
et ceter̄ potētibz cogitab̄
quibz illam idebil̄ atq̄ irre
pabil̄ mestitia addēda est
quia et si potētes sint . pos
se tamē ne regi subitiantur
nequaq̄ possunt . Vetera ho
minū offitia status . artes
et exercitia breuioribz at
tingam uerb̄ . Milites non
defendūt sed dep̄dant . of
ficiales excoriāt . thesaura
rii sibi non reipub̄ . thesaura
risant . Regia dom̄ plena
superbis referta mendatiis
impietas i p̄ncipum castris

quia iuxta poetam nulla si
des pietasq̄ uiris qui castr̄
sequunt̄ . Sed transire ad
alios libet . Quos faustuo
sus . armiger paup̄ dep̄da
tur . pedites luctuosi infer
ni ministri . uenator fessus
cursitat ianiter . fraudatur
aucept̄ . piscator madidus
aqua non terram colit . cu
stodes latrones in siluis . iu
stitiar̄ in foris sicarii . ex
coriat barbetonsor . ledit ci
rugicus . occidit medic̄ . a
potecāq̄ sufficitat aroma
ta . iudices tribūalia uēdūt
notarii registra falsificant
litigiis se imiscet canonista
fraudibz ditāt̄ legiste frau
dat orator . artiste sup̄flue
curiose rimāt̄ . theologi bo
na pre dicāt . praua agunt
mercator decipit atq̄ deie
rat uenditor . laudat utupe
rat institor . scriptores i cō
recte dep̄gūt . pictores fal
sa sculpunt . carnifices puē
da uendunt . tabnarii ebri
os pariūt . gulam gignunt
Sed tā ceca est hoīm mēs
ut ad hec omīa & si miseris
picul̄ erumnis plena . tamē
ut ad qdam solatia ingenti
a p̄perāt festinant . Currūt

enī & discurrunt mortales
non quidē purētia prata
sed p scabrosas sepel ac se
mital diuersas . Quidā enī
ascēdūt montes . trāscēdūt
colles trāsuolat rupes trāsgē
diūtur foueas īgrediuntē ca
uernas . alii rimantē uiscera
terre . alii pfunda maris pe
netrant . alii opaca nemoꝝ
transfodiunt . alii exponunt
se uentꝝ & imbrībꝝ ac toni
truis . et maris ac fluminꝝ
fluctībꝝ et pcellꝝ : Alii me
talla cudūt & cōflant . Alii
lapides sculpunt & poliunt
Alii ligna succidūt & dolāt
Alii telas ordiuntē et texūt
Alii uestes īscidūt et cōsuūt
Alii edificāt domos Alii plā
tāt ortoꝝ & uineas : Alii suc
cēdunt fornaces . alii extru
unt et cudūt molēdiā . alii
piscantē . alii uenātē . aucupā
tur et tādē alii mercantē
fenerantē . In q̄bꝝ omnībꝝ
nōdeficit fraus dolus & ne
quicia ac etiā picula pluriā
Rursꝝ alii meditantē . cogi
tant : consiliantur & tandē
decipiūtur . Alii cōtendūt
alī pliantē . alii plurima ani
mo uoluunt ut diuersis arti
bus opes oꝝgregēt . & q̄stꝝ

multiplicēt luera saēlecten
ē et hī labor corpi afflictio
mentꝝ . & p̄ditatio anime .
Que omīa hoīm studia at
q̄ exercitiā tā uana sunt q̄
diuersa . plena certe piculꝝ
aculeis & laboribus . Quod
pulcre nō negat sapiēs . Sa
lomon īquiens . cūq̄ me cō
uertissem ad uniuersa que
sub celo sunt . et que fecerūt
manus mee . ad labores qui
bus frustra sudauerā uidi ī
omnībꝝ . uanitatē & afflic
tionē & q̄ non sit nisi labō
& afflictio spiritus . Et con
cludit : Vūcte res difficile
nec potest eas homo expli
care sermone . p ut statī p̄ti
cularius ī sequētībꝝ capitu
lis dīseremꝝ

Capituli . xlii . ī quo īqui
ritur cā . q̄re a p̄ma cā origi
ne boni & mali . ī q̄uis statu
existēs . diuersas miserias pe
nas crutiātꝝ p̄p̄maꝝ mala
& ī cōmoda corp̄aliē passi
sūt Et breuē enarrātur ca
lāitates ī sp̄tie oīm fere ma
gis excellentiū p̄sonarum
utriusq̄ testamēti

Quam ceca sit mor
taliū curiosa īquisi
tio erga uite formā

eligendā . satis exp̄dictis
conspicere libet . Audita si
quidem sunt nō mō in genē
sed ī sp̄tie eoz qui tēpora
liter et ī hoc seculo uitā du
cunt . cūcta hūane uite stu
dia exercitiā artes et offiti
a . in quibꝝ ostensum est pa
rum fore dulcoris plurimū
uero merorꝝ et afflictionis .
Superest igitē p̄ huius partꝝ
complemēto . ut eius rei pri
mo causas p̄quiramꝝ . de
de a nascentꝝ mūdi origie
p̄urimū et fere oīm magis
excellētū et egregiaz p̄so
narū miserias penas afflictio
nes . īcōmoda mala mō
tesq̄ deterrimas particula
us et noīatim breui sed cō
pendioso sermone narrēus
nec mōsceleratoꝝ hominū
sed et īnocentiꝝ . Et dum
unusquisq̄ bonos si p̄ et ma
los ea p̄tulisse cognouerit
nequaq̄ se magis aut exēp
tuz aut p̄uilegiatū reputet
Quid igitur sibi uult q̄ nul
la uiuēdi formula . nulla uite
ars . nulla fors iustoꝝ aut ī
iquorū hoīm miseris labōi
bus & anxietatībꝝ crutiati
bus ac penis careat : Ver
te quisquis īterrogat mecū

ignoret . Si tū inquirendo
aliquid dicē libet illa fortal
sis iter ceteras causa sūma
q̄ ratio assignari ualebit .
Cum enī teste Jeremia oꝝ
li hoīm ad auaritiā . ad sag
uinem īnocentū fundendū
ad calumniā . ad cursum ma
li opetꝝ itenti sūt Quod q̄
& genēs libri p̄clamant .
quia uidit deus quod m̄sta
malitia hoīm esset ī terra .
& cūcta cogitatio cordis ī
tenta esset ad malum . Et
in p̄uerbiis scribitē . pedes
hoīm ad maluz currūt . Et
iterum in Jeremia . de malo
ad maluz egressi sunt . q̄re
recte eos mala sequuntē : q̄
mala cogitāt & operātur .
Quod sensit Dauid cū ait .
oprehēderūt me mala quo
rū nō ē nūerꝝ . Vnde Grego
riꝝ . nulla domābit aduersi
tas . si nulla domāē iniqtas
Nec aliud clamabat sapiēs
Morda īquit filioꝝ hominū
replentē malitia & cōtemp
tuz iuita sua . Et subdit Et
post hec ad inferos deducē
tur Natura enī hūana tam
naturalit̄ de prauata est ut
ex se mutari nō ualeat . q̄re
necesse est eam cōmitēter

mala. sequantur aduersa. Sic
idem sapiens Nequa est na
tio illorum & naturalis malitia
iporum quonia non poterit
mutari siquitas eorum imper
petuum. semen enim illorum
erat maledictum ab initio
Sed dices iuste quidem ma
los mala sequuntur. bonis ue
ro prima non supplitia debentur.
Sed audi quid sanctus
Job dicat. Si impius fuero
ue mihi. et si iustus non. le
uabo caput saturatus afflic
tione et miseria. Primis enim
afflictio pena est. secundis
medicina. illis supplitium
istis exercitium. omnino tamen ut ait
sapiens multa est afflictio.
Quod apostolus non negauit
inquies ad Theotheum. Om
nes qui pie uiuere uolunt in christo
christi persecutiones patiuntur
Nec aliquem idem sanctus patri
archa excepit cum ait. ho
mo natus de muliere breuis
uiuere tempore impletis multa
miseriis. Id enim hominibus sum
ma ratione congruit. Nam
cum mens humana ad eam quam
creatus est quiete suspiret:
agit diuina prouidentia nos ad
illas dirigens. ut in hac ual
le miserie nullis gaudiis nul

lis prosperitatibus merito qui
ete est. ut tanto uehementius
nos eterna illa nondum ha
bita delectent. quanto iam
ista adepti cruciant. nec ali
ud impator noster uerbo et
exemplo docuit in quiescentem in
mundo prosperam semper habe
bitis. In quo uerbo Vergo.
nemo inquit sibi promit
tat quod euangelium non permittit
Quis tam demens ille est ut
sibi in quouis huiusmodi statu
quiete et gaudia permittat.
Quippe tribulationes & an
gustias euangelica imo christi
uox committatur. Superest ex
emplis factisque comprobemus
que uerbo attulimus. In pri
mis igitur quod uera sint facile
stuebitur. si cunctas huius
seculi etates discurrimus. si
denique nostrorum praeceptorum ui
tas ac studia artes et exer
citia perscrutemur. Neiores
itaque sumus diebus antiquorum
cogitemus generationes sin
gulas. Interrogemus patres
nostros & annuntiabunt no
bis. maiorem nostrorum & dicent
nobis. Nam a tempore quando di
uidebat altissimus gentes. &
quando sepebat filios Adae
omnis creatura. omnis etas

Incipere autem libet a primo
miseris. erumnis plena sunt
nostro perthoplausto. Ita de
mone seductus. quod male per
mutauit locum: nos ipsi sentimus
Dux uero Eua quod male ue
lutus demonum credit nos ipsi
patimur. quod huiusmodi pluralis afflic
tionum miseris infeliciter in smi
sit quod sibi nobisque uitasset
si uoci ceratoris obedisset
Per quod transgressiones ab
ipius mundi origine omni mo
ti dediti. non modo mali. sed
boni. non pueri. sed & iu
sti recti & innocentes. non nisi
sudoribus miseris & labori
bus uitam duxerunt. Abel
enim eorum filius innocens a nocente
occiditur. Enoch iustus
ab hac uita transferretur. Cain
sagitta perfoditur. Lamech
primus bigamus execatur.
Cubalcain laboribus impli
catur. & sabinus maleatur at
que in cuncta opera eris & fer
ri multipliciter fatigatur. Ma
tusalem sicut plurimis annis
uixit. sic multa frigora mul
tasque sensit discrimina. Noe
ab ea quod plantauit uinea irri
detur. atque ceterum annis in ar
ce fabrice desudauit. uidit
que tremulus cataractas celi

aptas: ruptosque abissi fon
tes. Membroth tyrannus ma
ledicent. & presumptio turre
edificatum cum eorum supplitio
reprimi. Abraam temptatus &
circumcidit. capite lot in bello
Sarre uero sterili desitunt
muliebria. Agar expellitur
bellis insudat Ismael. Isa
ac in moladus per multas miseri
as senuit. decipit Esau su
us primogenitus. primogenitus
ipse a fratre frustra. Sodo
morum tabernacula uorax ig
nil consumpsit uxor. Eoth curi
osa sciendi prohibita sapientia
uertit in statuam Rebecca ad sidri
o filiorum premiit. Jacob lac
tatur a fratre insidias patitur
Lia licet secunda hipposa
dolebat: Rachel pulchra do
lorosa partu spirat. Dina in
digne uiolat. Sichem mech
atur. Joseph a fratribus ue
nudaatur. Ruben maledicatur
Simon & leui a patre uasa
iniquitatis appellantur. Dan ue
ro coluber. isachar asinus
Beniamin lupus rapax. Et
ut breuiter agamus filii iacob
de scelere pessimo accusan
tur. pincerna pharaonis
spice scarceratur. pistior suspen
ditur. dicitur carnalibus stimulis

oseph augit .populus israhel i luto palea laterib9 ac ferulib9 onerib9 premitur masculi iubent̄ i terfici .obstetrix timore salsum dicit Moises ciste aq9q9 mittit̄ . Egip9 in sabulo sepeliē Heteos itēpestiua mors affligit . musca pcutit gūissi ma . ranax multitudo culicel . brucus lapides . grādines uexāt . Cadez rote currum subuertūtur . atq9 in pfundū ferūtur & tenebros9 uorax pont9 absorbet . Popul9 sitit . esurit sip & murmurat in deserto . de porta ad portā querūtur idolatre iugulādi crematur . Nadab murmurās popul9 succendit flāmis . Dathan & Abirō tra absorbit . Lore ad centrum terre ruit igniti in populū seuiūt serpētes occidūtur cananei . moriē Aaron i mōte impugnātur Balaā Moises dilect9 deo extra patriā moriē . iheicho corruit . lapidat̄ . Achor . succēdit̄ Ai . et eius rex sub aēuo lapidū submittit̄ . pugnat . Josue senserūt de celo lapides amorreei . Aioth i uētrē pinguisimo gladiū dereli

quit . sexcentos occidit uo mere sangor . perimūtur sebee et salmana . Abimalech septu gita fratres sup lapidem regnādi cupidie occidit eiul9 crebruz nō multū post mulier cōfregit . Jhete filiā immolat dicētes thebo leth iugulē . philistini a sinimandibula sternūtur alicū samsonē tēpli ruina cōsumunt̄ . silu bēiamin occidūtur . moriē abimelech . flet anna : cesus est israhel . Fineel & ofini moriūtur cecidit heli . goliath pimitur a dauid peunt philistei . cadūt sacerdotes pcutit̄ nabal perimit̄ ionathas . Saulis armiger se fidelit̄ ne dixit̄ iprudē necat . Transfoditur asael . abner occidit̄ misoboseth claud9 . decollatur iosobeth pcutit̄ os . uincūtur siri . perdit̄ urias benehuiēs . luget thamar . Amon penas luit . pendet athitophel . lancea fodiē absolon David pater dum hostem cernit . occisum filium plangit clāssimū . currit achias ad malū decollat̄ siba . enumerati a dauid peunt . sine culpa i terficiē adonias oc

cidit̄ ioab . idolat̄ salomō qui cunctos sapiētia uicit a muliercula deuincit̄ . spernitur roboaz . Jeroboaz maledicit̄ . dolet asā . uritur sabri . t̄iet helias . occidunt̄ pphete . Micheas sagittat̄ cecidit ochosias . urunt̄ qui quagēnarii . irrideē caluitio helseus . pueri uris lacerātur . lepsi9 naamā āxius melam querit . puniē giesi . corruit ioram . ferit̄ senacherib . egrotauit esechias . dies ei moriē pdicit̄ . eruunt̄ oculi sadechie . dol9 esdras luget neemias . abicit̄ ut bestia nabugodonosor . occiditur baltasar . innocēs accusatur susanna . ionas i pelago recludit̄ . thobias dol9 recitate . prestolatur anna Sarra lacrimatur . i piculo iudith constituit̄ . Olophernes quem uix terra sustinebat . a femia capite trūcat̄ . Masti repellitur . pallet hester . suspendit̄ aman . decidit potens allexander . oppimitur eleasar . occidit̄ anthiochus . perit̄ listas . corruit nichāor . iudas occubuit . pditur ionatas . simeon pimitur . Eiodorg flagella

tur . necat̄ onias . occiditur ismach9 . machabei tōquētur Job diuersis plag9 pcutitur . & i sterquilinio tam cō dulci lecto meditat̄ . Pauca ex mult9 sufficiāt eoz qui i ueteri lege afflicti & t̄bulati sunt . Taceo eos ānumera9 qui sub euangelio & lege gratie diuersis penis . crutiab9 miseris & malis afflicti repiunt̄ . Quis enī apostolor9 plagas . quis mātium ignes . gladios . quis innocētum enes & prematuras mortes enūerare posset . Quoz alii celi . alii septi . alii lapidati sunt . alii plūbati . alii sagittis . eculisq9 rubricātur . rotis lacerātur lignisq9 affitiunt̄ . alii besti arum dētib9 tradūtur : Liberet illud conuiniū hic misere . qd̄ cupriāo nonnulli atēbuit . i quo ex scripturis sacris plurimos itroduxit q̄ nō elcas . sed corpa membra sanguie pericla & labores ad conuiuiū offerūt . Ex pmissis igit̄ attigere libet series & causas malorū & dolo9 . quib9 mortales corporalit̄ affitiūtur . Ideo ut aptis ocul9 cōspiciam9 . nul

lum hominum genus eruntis & miseris caruisse nullumque tempus a doloribus & laboribus uacasse. ut recte rex & sapiens salomō dicere ausus sit. Vidi calūnas que sub sole generantur & lacrimas innocētum. & consolatorē nēminē. & laudari magis mortuos quā uiuos. & felitiorem utroque iudicari. quā nōdum natus est. nec uidit mala quę sub sole sunt. quoniam uniuersa uanitas & afflictio. Et rursum in ecclesiastico. Quid de uniuerso labore hominis nisi cruiatū & afflictō Et subdit. Vincti dies eius doloribus & eruntis pleni sunt nec per noctē mēte requiescit

Capitulum. xliii. In quo ostendit homines in quouis statu uiuētes non solum penas exilii cruiatū & mortes & cetera corporalia in commoda assidue pati. sed & alias diuersas intrinsecas mentis afflictōes. ut nuscūq; uita aut sorte sua cōtēti sunt Et breuiter tangit particularitē omnis uere huiusmodi animi querelas et modestias ad utramque partem.

Optimo parū est mortalibus quos pau-loante enarrauimus miserias ne dixerit supplitia calamitates & penas corporales propter. nisi pluris alius mentis intrinsecas eruntis & assiduis cruiatibus permanēt Vehmētius enī inuisibiles animorum morbos quā corporeos aut uisibiles affligere constat. quare eos difficiliter curari posse perspicuum est. Quā itaque diuersis & aduersis affectibus secū pugnet mortalium animus. nō aliud quā se interroget. sibi quē ipse respondeat: quāuis quāuis recipere mentis impulsus: mō huc rapit mō illuc. ut nuscūq; unus nuscūq; integer existat. Quippe secū ipse dissentiens seipsum discerpat. quatenus sine ulla requie ab ortu hominis usque ad exitū fluctuet mortalis uita. quācumque uiuētū formulā eligat. ut recte de eo Job dixerit. quia homo repletus multis miseris fugit uelut ūbra. & nuscūq; in eodē statu permanet. Sed ut cetera taceā. nō parua mortalium miseria putanda est. nulla ratiōe effici posse. ut cui

quę sue uite formula placeat cuius plurimos habet iuidos nulli sua ars applaudit. nullū fors letū teneat. sed querulus alia poppet. qui sua non sat meruit. age ut ea ipsa que maxime cupierat assequatur. Verte cū fauorabilis incipit esse fortuna. illico mens emollita timidior & sue sortis obliuiosa fieri incipit. ut nō acalu flacus dixerit bene ferre. disce fortunā Inexplicabilē certe miseria est se miserum semper putare nec a miseria eripi posse atque illa calamitas ut ita dixerim omnino calamitiosior est: quando a calamitate respirare non licet. qui prope cui quit quid accidat etiam si letū iocundūque existat. continuo cruiat. In primis itaque uellem illud hūanū cōsideret animus. quod ante oculos conspicit. Ego uero plures uidi disse sum memor qui dāna qui pauperiem. qui supplitium. qui mortē carorum. qui peiores morte uidelicet quibus simos morbos equo animo tulerūt. qui tamen diuitias qui honores. qui potētias qui faustū. qui laudes. qui

1207.
famā. qui aliorum sine iuidiā preconia atque triūphos quiete mente ferrent. nullum Quas. siquidē animi passiones & si apostolus opera carnis appellet. quia tū fonte cordis profluunt recte morbi animi censendi sunt. Quid enī aliud ambitio est: quid cupiditas nisi supbia. Et enī Augustinus inquit nō est ambitio sine elatione. nō est cupiditas sine supbia. quia omnis superbus cupidus est. & omnis ambitiosus elatus que omnia recte animi uitia sunt. ueluti ex affectu & desiderio procedentes. Nam Iudoro teste cupiditas desiderio augetur. cū scriptū sit. in satia bilis est animus cupidi. Digne igitur ipatō noster apud matheū ait. quia ex corde exeunt cogitationes male

Die tanguntur omnes fere afflictiones labores & quę rele hominum tā mētales quā corporales. & adduntur cause & consolationes magis speciales ad illas

Angel si uis sis & discute omnes mortalium querelas ac ua

rias animi afflictiones. Verū aut illico causas atq; rationes. ut liquido agnoscas tāto maiores p̄ctorib; humanis fesse miserias. quāto magis obsecati sint. ut cur eas patiātur aut ignorent. aut non sat intelligē uelit. Quidā enī non parū anio torquētur sup̄ amplioris felicitatis. p̄speritatis ac fortune carētia. sed certe ignorant quot picul; ac isinitis & iexemplabilib; curis plene sint. Alii tristāē etiā post adeptas quas optarūt p̄speras fortunas. sed forte aut eas qd̄ difficile est ferre non nouerūt. aut recte conspitiunt. eas bonis morib; aduersas. Alii murmurant de aduersitate ifortunio & calmitate. sed certe nisi fallor non cogitāt q; icogniti hoīs nota esse calamitas n̄ potest. Alii de eius fortune ne dixerit iconstantia. sed fallacia uehemētius queruntur que adeo cum eis ludit ut illos in patria sua non p̄pe tempore domios effecerit si p̄ & exules. sed certe hi integrā fortunē amicitia non amplectūtur cū eius le-

ges aspnanē. que i altū nihil diu manere statuit: Ad de idignū fore ut mores ludosq; illius respuat cui se totū deuouit. Alii deniq; penas sentiūt i huius mortali uite icolatu ac plongacōe sed certe hi p̄maturā mortem iexpti id optāt qd̄ uenisse dolerēt. Alii querūtur se p̄secutiones impugnationes atq; iurias diuersas. tormenta deniq; & exilia p̄peti sed qd̄ si aut aliis ipsi castrulerūt aut meruerūt. Alii lamētant̄ quia tēptationes flagella patiūtur. sed certe eis exercitari minime nouerunt. Alii turbātur p̄imū q; a uano honore ianq; gloria nō fruūtur. sed hi aut ueram gliaz non nouerūt. aut forte eos latē meliq; tutiusq; foret. Alii q; d̄ respecti huiusq; ab hoībus reputētur. sed forte longe plus eicerētur si plus eleuarentur. Alii detractiones ifamias & opprobria molestissime ferunt sed hi falsis laudib; tumēt. Alii augunē sup̄ temporal̄ potestatis: aut dignitatis siue mundani domini carētia. sed his uirtus fortassis

non supest ut ea assequantur & ferant. uel hi corruptum habent gustū talia falsoputantē diuturna. Alii de natura cōquerūtur. obparētele & magni generis seu nobilitatē defectū. sed hi uerā nobilitatē non satis nouerūt: Alii paupertatē & diuitiaz iopiā implacabilē ferunt. sed certe hi fallūtur putātes diuitias ipsas possessores suos felicitate non erutiare. Alii de p̄dicōe rerū: de naufragio ruina aut tēporaliū bonoz damno & defectu p̄imuz auguntur sed forte his expediēs fuit illis carere. que causaz maioris ruine p̄itabāt. Alii amicorū uel caroz amissionem uel sepationē deplorāt sed certe putādum est amicos nō satis se amasse. qui a uite te picul; tuaserunt nec pierūt. Alii de iūqua sotietate torquētur. sed forte eos bona non oblectauit: Alii de carētia hūani fauor querūtur. sed quid si odiū eis lōge plus p̄uisset. Alii q; ab amicis derelicti existāt. sed quid si homo ipi eos reliquerunt. Vel forte dignū fuit

ut q; iof uirtus nō fecit. fortuna dimitteret. Alii rurūq; similiē lamētant̄. q; tā cari pauloante homib; uisi sunt ut certatim in eoz amicitiaz uenire niterētur. Idē tam ipi de nulla alia re cōcordes in suum excidiū quasi comunicato cōsilio cōspirarūt. Sed hi d̄ amicitia equocāt aut forte cessāt utilitas & gratia amici assumpti sunt. Alii q; amici tediosi aut onerosi existant. Sed quid si grati atq; beniuoli fieri noluerūt aut reuerūt. Alii q; simicitias sine causa patiuntur. Sed quid si uirtutem non habēt recōciliatē. Alii summa tristitia affitiūtur. q; non satis uoluptatib; delitescūt. Sed hi falluntur qui contumeliosos hostes amicos reputāt. uel forte otiositatē illas asserētes p̄scindē nolūt. Alii q; refectionē tēpata creāt. S; hignorat eā male digerētibus p̄desse. Alii q; ieiunio & abstinētia uti non possunt. Sed certe quia ne possint. uolūt. Alii sup̄ famis & sitis inedia q; ruli sunt. S; quid si illis saturitas iimica est. Alii sup

ample & delicatē habitatio
nis carētia tristatur. Sed
his angustis forte locus uir
tutes donat. Alii sup̄ aspis
ac duris lectisterniis lamen
tant. Sed certe quia mollia
ad luxū fertiāq; puocarēt
Alii de uilibus uestib⁹ querū
tur. Sed hi i domibus regū
esse cuperent qui mollibus
uestiunt. Alii q; ceteris hu
manis solatiis careāt. Sed
hi sat̄ ignorāt plus tristiti
a q̄ leta q̄busdā offerre. Alii
q; cum hoībus non uersen
tur aut famulent̄. sed indu
bie tales ignorāt sollicitudis
dona. uirtutesq; silētū. Alii
de omī tristabili euentu que
runt. sed certe q; a cuncta il
lis ad uotūz succedere. qui
bus sese expiri n̄ licuit. Alii
non mō turbātur. sed i con
solabiliē torquent̄. q; a mali
i hoc seculo melius habent
q̄ boni. sed hi nō facile cre
dunt malos nihil habere in
cessiticut bonos paz̄ i terra
Alii q; i seruitutē redigant̄
seu captiuētur & i carcerē
tur. sed hi ignorāt q; potio
p̄ hoī id est uolūtas libe
ra est. cui p̄nceps nō domi
nant̄. Alii tristant̄ qd̄ opte

at eos diu iugū subiectio
nis portare. s; hi posse nō
subesse optāt nec obediētie
fructū sat̄ gustarunt. Alii
querūtur de obseruātia di
uersoz p̄ceptorum. sed hi
certe apte demōstrāt q; eis
trāsgressio d̄lectat. Alii de
fuerētia superiorib⁹ exhibēda
querūtur. sed hi illā recipere
nō exhibere cupent. Alii de
carētia pprie uoluntat̄. sed
ēte hi t̄p̄es ignorant q̄ ḡue
maluz existat ppria uolun
tas. Alii deuoti emissionē
sed certe hi n̄ sat̄ nouerūt
q; felix necessitas que ad
meliora compellit. Alii q; se
culum dereliquere n̄ ualeāt
sed certe his ideo ualitudo
deest. q; a ualitudo nō adest
Alii q; religionē i gressi p̄se
uerare nequeāt. sed hi ēte
scēpisse dolent. Alii q; ex
cōmūicati existāt s; . hi ēte
ecclesie cēsura non medici
nam sed penā falso putant
Alii q; irregulares sint aut
inabiles. sed hi certe n̄ sat̄
hūliari nouerūt. Alii q; di
uinis offitiis & sacramētis
careāt. sed his forte utilius
foret deuotione & fide susci
pere. Alii q; lectio aut usus

17.
sacre scripture eis auferatur. sed certe q; eis aut ad
q̄stū aut ecclesie discrimen
utebātur. Alii de exauditi
onis tarditati anxii sūt. s; forte
non sat̄ sciūt. q; a qui
differt cibū. auget esuriam
Alii de reruz tempaliū peti
tionis frustratōe auguntur
sed certe q; aliēa sunt a ue
ra interioris sui hoīs salute.
Alii de impedimēto cōtem
plationis queruli sūt. s; qd̄
si ad pietat̄ actia opa sunt
inefficacies. Alii de augmē
to negotiationis. sed forte
contēplatiōi sepi sunt. aut
illa eis p̄molesta est. Alii q;
uirtutibus careant. uitiis se
dedāt. sed uerū est nō nisi
a seipso quis ledit̄. Alii q; fa
ciliē uitia sequantur. sed hi
uitiis resistē nolūt. Alii dif
ficulter uirtutes amplectun
tur. sed certe q; a cōfragosa
& p̄ difficilē ad uirtutes uia
est. dulcis ad uitia. Alii me
stissime ferūt stimulos carnis
sed hi forte eos p̄uēiūt. Alii
de errōea seu nimis arta cō
sciētia angūtur. sed certe hi
superiorū exemplis aut p̄cep
tis iuuari sp̄nunt. aut quia
suo sensu reguntur. Alii q;

18.
semp leti & iocūdi & nūq̄
tristes. nec i aliq̄ consciētia
strigat. sed certe hi timorē
dei abitiūt. & latā s̄p̄ & le
tam uitā sequūtur uitioruz
que duxit ad mortē. Alii
q; p̄imum audaces existāt
Alii q; pusillanimes et timidi
sed certe hi & illi extrema
p̄ mediis capiunt. nec cogi
tāt quia multa ex timidita
te sunt dimissa. que p̄ auda
tia sunt cōmissa. Alii q; mō
tez. alii q; fulmīa & tēpesta
tes timeant. sed certe hi ti
mere desinerēt. si uere spe
rare icēpissent. aut eos cri
minis consciā non accusaruz
q; a ut sapiēs ait. magna se
cūtal est nihil i que egisse
Alii de sua p̄destinatione &
salute hesitāt. sed paruz hi
laborāt. ut sua sit certa elec
tio. Alii p̄ly q̄ optet de dei
bonitate sperāt. sed hi futu
ram dei iustitiā nō sat̄ cre
dūt. Alii q; boī uia ab eis cō
missa desperare formident
sed certe nemīem ḡuissia
peccata odempnāt. si non
placeāt si nō uis desperare
desine peccare. Adde quia
utrisq; uidelicet n̄m̄iū sperā
tib⁹ & desperātibus mtior

deficit & spes . q̄re utriusq̄
utrūq̄ est necessariū . scilicet
ut deū timeat . & i eum spe
rent . Timor enī sine spe i
ducit desperationē . spes ue
ro sine timore in dissolutio
nem sc̄dm hugonē . Alii de
timore iualionis hostiū uisi
biliū & iuisibiliū angūtur
sz hi cōgrua remedia sciēt
aspnant . Alii ob bōōz cor
poris defectus aut d̄formi
tates querūtur . sed hi nō sa
tis considerāt fatuū esse q̄
seruuz lasciuire popat aut
ornare cupit . Alii senectutē
ḡuiter ferūt eius q̄ calaita
tes detestātur . sed hi par
fore putāt cupiditates reli
quisse . atq̄ id nō posse q̄d
nolle deberēt . Alii de cor
poris debilitate & diuersis
morib̄ p̄serti de oculorū au
ditus odoratus aut loquele
carētia siue defectu . sz ēte
hi cūcta ad corp̄ referunt
ignorātes defect̄ ipos pl̄
p̄fecisse anime . q̄ officisse
copori . Alii sup uite breuita
te & temestua morte cōso
labiliter torquetur . sed hi
bonos act̄ q̄ multos dies
congregare consultiq̄ esset
cū non multū sz bene uiuē

sit laudabile . Alii de eadem
imminēte de p̄pinquo mor
te & de istāti agone spiritu
angūtur . sed hoc ideo quia
non sat̄ considerant rudem
esse tirannū qui a pena libe
rat . quem punire se putat
Hec pauca forte & multa
de huius uite diuersis arti
bus formulisq̄ uiuēdi & ea
rum erūnis & afflictionib̄
a me diserta sunt . Que qui
dem lōgiōr aut breuiōr di
ci posse scio . Vex nec bre
uitati ad moduz studui nec
copie . sed p̄ ut ex cōmuni
oim mortaliū uita se obtule
runt scriptis differui . ne le
gentes ūp inopia uel fastidi
o fatigarem . ut enat unus
quisq̄ mortaliū ī quis forte
aut arte cōstitut̄ sit . quid
ad utramq̄ p̄tem dici uale
at . nec illos blāda resoluāt
nec afflictia cōturbēt . atq̄
ut dulcia p̄iter & amara de
spitiat . sed parat̄ sit semp
ad omnia p̄mitul & ad sin
gula .

¶ Sic adducūtur cause maḡ
spetiales q̄re mali bona &
boni mala sustinēt in hoc se
culo & consolationes ad ea
omnia

¶ Solnā iam fili mi
hunc p̄mum ad te
ad policitulibrū de
eunēt̄ uite huius tēpalib̄
artibus & exercitiis . eorū
q̄ miseris & erumnis . Vē
rum ex his que ultio dixi .
fensi plane tuuz aīm nō pa
rum titillare . Voluis enim
in mēte . q̄nīmo ut ita dixe
rim . int̄ dentes multas . ne
dixerim murmurat . Cum
enī audiuius satis ruēt̄
secl̄ huius calamitates . ad
uēsitates & supplitia t̄bula
tionesq̄ multas & malas .
qual̄ passim ut sup̄ tetiḡ
bonis & re . p̄bis . frcinorob̄
& inocētib̄ cōmunes esse
Et q̄ p̄hdolor non taz le
gim̄ q̄ expimur . Quaru
rez causa quasda ī genere
deduxisti . Vex tantē tam
q̄re q̄re sp̄etialiores ur
gentioresq̄ cause congrue
rent . Demū quid remedii .
quid solam̄ mortalib̄ in
tant̄ erūnis & uite labori
bus esse possit . nonduz ad
duxisti . Vtinā enī tā p̄mp
ta congruaq̄ ad eas omēs
calaitates leuādas remedi
a attulisset . q̄ certa h̄ uite
mesta supplitia deplorasti

¶ Vex adeo ut bonos uirtuti
q̄ p̄ditos uiros absq̄ culpa
affligi . torqueri quippe ab
imortali deo relictos putēg
sicut & malos p̄sperari in
altūq̄ p̄uehi idigne cōspi
tiam̄ . Quo sit ut diuinam
p̄uidētā incusem̄ . q̄ q̄sdā
īculpatos uariis supplitiis i
fortuniis & penis crutiari .
alios culpe noxios felicitāe
p̄mittat . Si enī calaitates
huiusmodi ueluti supra diser
uisti non nisi ex culpa mor
talib̄ p̄ueire contēdas in
decēs plurimū diuine iusti
tie uideēt . ut inocens a b̄
dem fonte affligatur . quo
re . p̄bus & iiquis pena rele
uatur . Vex aliquid deplora
bat hieremias īquies . iust̄
quidez tu es d̄ne si disputo
cecū . uerūtamen iusta loq̄r
quare uia īpioz p̄speratur
Et subdit . p̄pe es tu ori eo
rum & lōge a renib̄ illoz
p̄rope īquam teste . augu
dando eis quidq̄ uolūt &
petūt . Et longe a renibus
eorū . ī nullo uidelicet eis di
splicēdo . aut illoz animos
cōturbādo . Sic & abacuch
p̄pheta eā ipam de . p̄mit q̄
relam . Quare inquit deus

non respicis cōtempores?
& curtares deuorāte ipio
iustiore se. Que omia tan
to animos hoīm ī maiorez
duxit ad mirationē quāto
p eūdē hieremiā de diuina
iustitia scriptū legim⁹. Scie
dñe deus quoniā malū ī iu
stumq; non lebenē respicis
nec p̄t q̄s d̄ tua iustitia du
bitare. Dic est fili mi effec
tus murmuris tui & cūcto
rum fere mortaliū. Et uelut
ti uet⁹ querela sit & multo
rum animos exagitat. sic
mult⁹ egeret uerb⁹. breui tū
sermone fatia satis ueritati
qui nullis uerb⁹ hūane oppi
nioni respōdere possē. Mi
rari igit̄ & conqueri tu ce
teri⁹ mortales desinet. si
rem ipaz alci⁹ repetit. In
primis itaq; illud anio fixū
teneam⁹. nemiez absq; cul
pa aut causa affligi aut tor
queri oportere. cū scriptuz
sit oculi domini sup iustos
Et itez uult⁹ autē domini
sup fatient⁹ mala. ut p̄dat
de terra mēoriā eoz. Sup
q̄ uerbo cassiodor⁹ Errat
inquit mal⁹ dicens secure
fatio mala. sed discat quia
uult⁹ domini sup fatientē

1. satis fatiam.

6. omnia uisibilia sic
affligunt. ut
in 8. texnum p̄
mentur.

mala. quāsi dixerit iustos
& ^{multos} iustos deus respicit. sed
disparit. Iustos enī respicit
ut pie eos exaudiat. s; ma
los ut puniat. p̄datq; de ter
ra memoriā eoz. Quā siq;
de⁹ punitionē siue iacturā
memorie uite. & quorūuis
temporaliz minime absq;
culpa mortalib⁹ contigere
credendū est. nisi culpam
non putet illis abutis. aut
ea ad luxū. ad auaritiā. ad
supbiam. ad pompā cōuer
tere. que iustissim⁹ de⁹ tā
q̄ uirtutū istrumēta hoīb⁹
concessit. De q̄b⁹ grego.
pulcre dicē uisus est. quia
summa & decor iustitia est
ut concessa p̄dat. q̄ in con
cessa captat. Rursus ut. est
sanctoꝝ doctoꝝ sententia
mali non utiq; ipune trāse
unt. tum q̄ ī sine puniē
tum quia ea temporalia bona
quib⁹ iniqui ī hac uita gau
dent. deus illis concedit ob
pauca q̄ gesserunt bona
Sed spūalia bona q̄ respec
tu temporaliz magna bona
existūt. iustis uirtutiq; de
ditis reseruat tamq̄ equis
simus iudex cui maxie cō
gruit. ut bonis det spūalia

1.
lia tamq̄ potiora bona De
reliquis uero caducis & tē
poralib⁹ bonis seu penis &
supplicis tantū uiris bonis
mīstret. q̄tum sufficere cō
spicit ad uirtutē. Quod p̄
alia uerba pulcre. august⁹
deducit ī primo & quinto
de ciuitate dei. q̄a habent
politicā & hūanā uir
tutes iuste reb⁹ huius mōdi
p̄miatur. Qui uero diuinis
pollet uirtutib⁹ p̄miat ī re
bus dei. Et subdit august⁹.
respondēs querētibus. qui
bus p̄miis roma īsalorum
deoz cultores orb⁹ impiuz
meruerūt. Ait enī q̄a boīs
morib⁹ hec tēporalia meru
erūt quia ueluti nullū malū
impunitū. sic nullū bonum
irremuneratū licz idē aug.
aliā causam assignet ī prin
cipio huius libri. De igitur
ad conceptū sermonē rede
am⁹. Aspa plerūq; & ama
ra deus iustis immittit. ne
in illis tīmeat aduersitas.
sed & mal⁹ fortune bona cō
cedit. ne in istis queraē feli
citas. qual ipi ī p̄bi obtinent
Ceter⁹ in hac rez uicissitu
dine agit deus ut prudētis
sim⁹ medicus. qui cūcta or

1.
dinat ad ifirmi obedientis
bonam ualitudinē. It enī se
pe secat & urit ifirmū. nec
illum exaudit de p̄cantem.
ut auertat ab eo dolorez ne
cantē. Adde q̄a scdm gre:
oculta sunt dei iudicia. sed
ocultiora sunt cū boni mala
recipiūt & mali bona. Sed
si curiose causā uestigare li
bēt. ideo malos bona recipere
putā. dū est. q̄a cū boni hic
delinquūt. iuste hic mala re
cipiūt. ut ab eterna dānati
one eripiātur. Sed & mali
bonis hic fruūtur. ut ī depo
sterū ad tormēta trahātur
Et subdit grego. exempla
p̄clara scz de uitul⁹ & ifir
mis. De uitul⁹ iquaz. Quā
ueluti qui mactandi sunt ui
tuli liberi ī pascuis reliquūt.
sic ipi⁹ ad mortē. effrena
tis uoluptatibus relinquū
tur. Contra uero iust⁹ ad
trāsitorie delectacōis iocū
ditatē restringit. sicut & ui
tulus ad laboris usum d̄pu
tatur. sub doloroso iugo re
tinetur. Deniq; exemplo in
firmoz idipm p̄batur. Ne
ganē enim iustis ī hac uita
tempalia. quia egris quib⁹
spes uiuendi est. nequaq; a

medico cuncta que appetunt
conceduntur. Danē autem
re p̄bis bona que i hac uita
appetunt. q̄a despatif egēt
omne q̄d desiderāt non ne
gatur. Et concludit. Per
pendāt ergo iusti mala que
si quis p̄manēt. & nequaquā
eorū ifelicitati iuideāt que
p̄currit. Que uerba omnē
mortalibz admirationē &
querendī causāz submouēt
Hecēz sc̄dm̄ august. super
cantiq̄ quinqz modis & to
tidē causis. calamitates &
flagella mortalibz contigē
p̄spiciū est. Vel ut iusti me
rita p̄ patiētiaz augeantur
ut. Job. uel ad custodiā uir
tutū. ut apostolo paulo. uel
ad corrigenda facinora. ut
marie lepra. uel ad initium
pene. ut herodi. quatenus
hic incipiat. q̄d i inferno sequi
tur. Vel ad gloriā magnifi
cādā. ut de ceco nato. Ex
quibus liquido cōstat nemi
nem i hoc seculo sine culpa
premi. uel absqz eius utilita
te affligi. Que omīa agunt
ut i his que diuīa p̄uidētia
mortalibus mittit p̄speris
aut aduersis. non murmur
nobis sit. nō querimōia. sed

mens bene conscia potiqz il
lis consuleēt q̄ turbet. Mul
tis enī uariisqz argumentis
facile agnoscemz. q̄a pluri
mū expediētia utilia q̄ppe
& necessaria nobis sunt la
boz calāitatū. & p̄alitatū
oīm flagella & queqz huius
mundi supplitia. Primo enī
dilatāt cor hoīs ad magna
dei dona recipiēda. Quā ue
luti martellus fabri dilatāt
metallū ad id qz artifex de
siderat. sic deus aurifaber
huāne creature p̄ maleu p̄
secutionū & tribulationum
cō iustoz dilatāt. ut fructū
ex eis p̄cipiat. & ducat ad
ueriora bona. de quo dictū
est. i tribulatione dilatasti
supple ad utilitatem meā.
Secundo ueluti aqua uinum
tempat. sic aduersa & que
cumqz huius uite penalia ui
num tēp̄at letitie modera
tur. ne homī noceāt. Quod
pulcre. Aristoteles n̄ tacuit
i ethicis. At enīz q̄a uirtuti
deditz moderate se habet
erga hec bona fortune aut
adipiscēda ul' admittēda
nec gaudiolus erit bene p̄
speratus. nec ifortuatqz tri
stis qz si aqua tribulationuz

nō tēperat uinū. p̄speritatē
extiguit potiqz quā iuuat. In
cuius figurā scriptū est i exo
do. aperuit aqua fbulantes
eos. unus ex eis nō r̄māsit
Tercō ueluti medicīa neces
saria ē mortalibz sic ad uer
sitas & afflictio. Vnde au
gustinz. itelligit homo me
dicū esse deū. & aduersita
tem medicamētum esse ad
salutem. nō penam. nec ad
dānationē. Et subdit. Sub
medico uret. secar. clamor
non audit medicz ad uolū
tatē. sed audit ad sanitatē
Quare fideles cōqueri d̄si
nant de aspitate infortunii
p̄secutionis aut p̄alitatē
q̄a ea omnia signa sunt po
tissima diuīe electiōis. ut p̄
aduersa asperuz sit iter no
strū. ne ut ait augusti. magz
delectet diu p̄gere q̄ citius
p̄uenire. de quibz scriptuz
est i pauca uexati. i multis
bū disponētur. Quartō uti
lis est fidelibz quippe & ne
cessaria aduersitas t̄bula
tio & p̄secutio in hac uita.
q̄a ad meliora cōpellit. Vn̄
grego. mala que hic p̄munt
ad deum ire cōpellūt. Qd̄
non ignorās rex & p̄phe

ta dicebat. multiplicare sūt
ifirmitates eoruz. & postea
accelerauerūt. Vn̄ augusti.
nullz seruz xpi sine aduer
sitate tutz uiuit. Et subdit
Si putas sine p̄secutione ui
uere nōdū cepisti esse chri
stianus. Itaqz taz utilia ex
huius seclī p̄secutionibz &
calāitatibz colligētēz. gau
deamz affligi qui speramz
frui. Et ut iquit bernardz
non timeamz esse derelic
tos. quūmo semp̄ memores
sumus uerbi christi ad nos
dicentis. cū ip̄o sum i tribu
latione. Et itēz iuxta est
dom̄us his q̄ tribulati sunt
corde

Actū est fili mi de
cunctis uiuēdi arti
bus. quibus in hac
mortalī uita secularit̄ uiuē
tam nobilibz q̄ ignobilibz
magnificis & plebeis. pub
licis & priuat̄ maximis &
ifimil. Audisti deniqz d̄ eo
rūdē uite genēz dulcia pai
ter & amara. Sed & actū
est de omībz uere malis. in
cōmodis penis & calāitati
bus. supplitiis & afflictiōi
bus. corpali bus ac mentali
bus. oīm fere magis nomīa

taz psonarum. i. ciplendo a nascētis mūdi origie. Rur sus actū est de causis & ra tionib9 cur nocētēs parit et inoētēs: bōi sūp et mali tot affiuctionū et penalita tum genera patiūtur. Sed et audisti consolationes et congruētia remedia ad eas omēs leuādas mestitias. q̄ bus mortales in hoc seculo affiūtur. Que omnia sili mi opto. solerē consideres ex quibus tu ceteriq̄ mor tales liq̄do agnoscerit. quid boni aut sinistri omīs uita tempalis obtinet. De2 q̄a opposita iuxta se posita te ste phō clarius cōspitiūtur supest iuxta pollicituz ordi nem. ut cū i hoc p̄mo libro de secularib9 offitiis & hu mane uite artibus me audi sti loquētēm. te ascutē i se quenti libro de spūali statu differentem. Ad te enī ex

pectat de spūali uite agere que i duos diuidit status. uidelicet i statū ecclesiasticū epōz & clericōz. de ide i statū religiosoz. Age igit̄ si placet de his duob9 uite hūane generibus. et de ex cellētia et cōparacōe utrius q̄. a dulcib9 et amaris uni uscuīsq̄. ut tādem legētēs aptis oclis ueluti in lucidissimo speculo conspitiāt. q̄d lateat sub omni uite hūane genere. quo fiet ut securiq̄ unusquisq̄ eliget: q̄ frequē tiy legit ac maturiq̄ diges sit. ad laudē dei omīpoten tis qui est benedictus in se culo.

¶ Explicit prim9 liber de omī statu et uita tempali Sequit̄ secūd9 liber de sta tu et uita spūali ecclesiasti ca et regulari

7
¶ Iramē forsan sanctitas tua be atissime pater ac clemētissime dñe q̄ i hoc opusculo recti ordi nis rationes puerterit. Et cū iuxta gregō. stat9 spūal tātō tempali sit dignior at q̄ excellētiore. quātō solis splēdissim9 fulgor tenebro sis densitatib9. & aur̄ plū bi metallo prestat. pri9 de tempali statu egerit. q̄ de spūali. Sed certe nature or do ad id cōpulit. Pri9 enī tempales nascimur. Sed s̄ prius i tempali statu uersa tur. priusq̄ illū experimur Deinde tempal status imp fectione cōspecta. trāsim9 ad spiritualet statū. Adde q̄ non sat̄ excellētiā. p̄fec tionem & iternā mentis t̄n quillitatē stat9 spūal agno scerim9. nisi pri9 tempalē uitā. atq̄ eius icōmoda ex perti esseim9. Postq̄ igitur in superiori libro de cūctis tē poralib9 & terrenis siue se cularib9 statib9. & uiuendi modis. artib9. ac diuersis hoīm exercitiis actum est in quo putraq̄ sui pte tam ad cōmendationē. q̄ ad re

pbationē satis disputatuz est. Et q̄l boni. q̄d sinistri quid utilitatis. quid icōmo ditatis. quid quietis. quid la boris. quid securitatis. quid piculi. quid honesti. quid i hōesti. quid uirtutis. quid uitii omīs tēpal stat9 & se cularis uiuēdi modus habe at. plene discussum est. In hoc igit̄ secūdo libro dimis sa matris itroductiōe. & cō sanguineoruz alfcatione. q̄ by & re icognita differere non licet. Deceui ogo spi ritualē ordinem p̄fess9. de eodē spūali uite statu bre uia aliq̄ differē. Fatiaz ego satis nōtate rei debito. nec tue. S. desiderio. sed cona tui meo. Atq̄ utinā tā dig ne. utiliē & diserte. de eo eminentissimo statu a me agat̄. q̄ illiq̄ maiestas atq̄ immensitas exigit. Subalt natur itaq̄ uite spiritali duplex status. q̄a ip̄a uita spiritalis in duos. distīguēt stat9. Alter ē episcopoz & sacerdotū. ac ecclesiastici ordinis ministroz. Alt̄ est monachoz siue religiosoz De his ergo duob9 statib9 et uiuēdi modis. hoc libro

agendū est. Et quia ad di-
cendū campū latus est &
materie ipse nō tam diffuse
& p̄fusa. q̄ a mult̄ tracta-
torib⁹ cōfusa repianē. Quī
imo p̄pter uarias scribētū
oppōnes. uix legētes p̄fi-
cere possūt. Multa deniq̄
ī his materiis ī tacta aut n̄
sūt diffēta iuēiātur. Dece-
uisub q̄dā breui cōpendio ī
secūdo libro s̄culos quos-
dam circa hos duos status
inserē. ubi utriusq̄ status
et uite normā. naturaz seu
efficaciā. necnō excellētjā
laudes. cōmēdationē. &
demū eoz labēs. difficul-
tetes. aculeos & picula ad-
ducā. Demū uēo iter se et
alterius ad altez. differēti-
as & compatiōnes breuē
p̄strigam. Incipiēs a statu
ecclesiastico & p̄mo a sum-
mo pōtifice. q̄ culmē & uer-
tex est totius spūal̄ status
Deīde a sacrosancte roma-
ne ecclesie cardialib⁹. Rur-
s⁹ ascēdā ad statū archiep̄-
oz. ep̄oz. ceteroz q̄ pla-
toz. curatoz. & clericorū
sub ecclesiastico ordine de-
gentiū. In quo libro matei
al̄ itabula ī p̄scipio primi

libri descriptas discutiam.
Diligēs igit̄ lector ex mo-
tuis auctoritatib⁹ & ratōi-
b⁹ que inserētur. non statiz
uincant̄ ad cōmēdationē
uel imp̄bationē alterius sta-
tus. sed motiua. rationes &
auctoritates que p̄ alio sta-
tu & uiuēdi genē adducun-
tur. accurate cōsideret. ui-
debitq̄ q̄ hi duo p̄fectissi-
mi & excellētissimi status
oīm alioz statuū & uite hu-
māe genēz superāt dignitē-
tem. Quoniā & si intra gre-
miū fidei catholice existen-
tes ī quocumq̄ degant ho-
nesto statu. si pie uixerint
saluari possunt. Vt tū duo
spūales uiuēdi modi. singu-
lariū suos sectatores deo
p̄ximiores reddūt. Et si ut-
q̄ status sanctus & deo ac-
ceptus est. alius tamē alio
p̄fectōe & dignitate p̄stat
sed & alē alteri placet & cō-
uenit scdm naturā. qualita-
tem. ac uires p̄sonaz. In-
se tā circa eoz p̄fectionez
habent se sicut excedēs &
excessa. ut latius p̄ discus-
sum eoz que tradent̄ ī hoc
libro uidebit̄. Ea ḡ de qui-
b⁹ ī hoc seculo li: agendus

est sermo. in infra scripta ca-
pitula distiguant̄
Capitulū primū de subli-
mitate et excellētia digni-
tatis summi pontificat⁹ et
de incomphensibili eius auc-
toritate & potestate & de
illius necessitate & utilita-
te. & d̄ altissimis misteris

Summi pontificā-
tus excellētia. dig-
nitatē & auctoritatē
hūiusq̄ sacratissimi status
laudes. p̄cōia attollere. illi-
usq̄ necessitatē & utilitatē
ostēdere. hodie munus su-
scepi. grande quidē negoti-
um. sed puum īgeniū. Qui-
us tāta est sblimitas & emi-
nētia. tāta imēnsitas. ut nul-
lus mortaliū nedū cōphē-
dere aut satis expr̄mere. s⁹
nec cogitare possit. Obtū-
dit enī omēz humanū intel-
lectū illius sacratissimi. &
oīm eminētissimi stat⁹ ma-
iestas & excellentia. quia
scriptū ē. scrutator maiesta-
tis opprimeē a glia. Si enī
teste ambrosio. nihil ī hoc
seculo excellētius atq̄ ex-
celsius iueniri potest statu
et dignitate simpliciū sacer-

dotū. et p̄ticulariū p̄sulūz
qui p̄ diuersa orbis loca in
p̄tem solitudis assummū-
tur. quid cogitādū est de
eo summo pontifice. q̄ uicē
ueri dei gerit ī terris. Qui
ad pleuitudinē status. qui
ad apostolicū thronum. qui
ad culmen oīm dignitatu-
z assummi ē. Ex qua cōte ut
riuli a fonte. rami ab arbo-
re p̄cedūt. qui non ad. hūa-
num tātū principatū. sed
ad diuinū. nō ad principan-
dum solum mortalibus. sed
immortalib⁹. nec mō homi-
nib⁹. sed angel⁹ non ad iu-
dicādum uiuos. sed mortu-
os. nō ī terra solū. sed ī celo
non ad p̄sidentū solis fide-
lib⁹. sed in fidelibus. Et ut
paucis agā qui ad eā ipam
dignitatē. ad eādē iuris di-
ctionē & coactionē ac unū
salem. toto orbe sup̄mum
principatū a summo deo &
eius loco sup̄ cunctos mor-
tales īstitūz et euect⁹ est
De quo p̄ iob scriptū est q̄
coram eo curuātur qui por-
tant orbem et reges seculi
atq̄ tirāni ridiculū sunt. q̄
soly omēz potestatē ambit
Et sicut scriptura cōmēo

rat unus est .et secundum ū
habet .Et itez de eo scribi
tur .tu solus et nullus tecuz
Et rurſq .potēs sup omēs
potētes .Huius teste pphe
ta ſue ſunt iuſtitie .potēſtal
et imperiū .Quē itez dauid
ſignat inquit . dedit ei po
teſtatē et regnū et omēs po
puli & ligue ſeruiēt ei . Qui
ut canon ait terrē ſip & cē
leſtis imperii iura ſuſcepit .
Huius ſumme dignitatē ſa
ſtigiū atq; maiēſtal . nō mō
apud ātiquos ueteris legis
effuſit ac digniū apud ca
tholicos diuina iſtitutōe re
ſulgat atq; p̄minet . ſed &
apud gētilē ſummū omniū
bonoz & p̄cipatium cul
men tenebat . Quā ut ait uar
ro ex ordiatiffio atq; emi
nētiffio gradu pontificū &
ſacerdotū gētiliū . reſultat
quidā excellētiffimū & ſb
limiffimū ſtatū ſ uno ſum
mo pontifice . Sic iſidorū
diſticto ſque graduū & or
dinū int̄ pontificē & ſacer
dotē : a gētilibus maxime
uenta eſt . quādo ſuos ſac
dotēſ alioſ ſimplicē ſlami
neſ . alioſ p̄thoſlamieſ ap
pellabant . & aliū qui cūct

ſlaminibz p̄ſiderz ſ ſummo
gradu locabāt . Quē ut idē
uarro uoluit . iouiſ aſſūpta
ueſte ſignū curuli & regia
ad ornatū diuinitatē : plu
rimū ſ eo putāteſ permaxi
me colebant . Licero quoq;
ſublimitatē excellētā ſum
mi pontificatū gētiliū ex
illuſ miſteriſ oſtendit . dū
in cultu & religione ſuſcipi
enda primū oīm erat atq;
unus ad iſterptādū que uo
luntas eſſet deoz mortali
um . ut ſtatī in ſequētī capi
tulo tangem . Huius deni
q; ſummi pontificatū ſubli
mitatē . utilitatē atq; neceſſi
tatē . non facile explicari ua
leret . Sed ut cetera taceaz
non ſatis plene recteq; uni
uerſitati orb̄ a xp̄o p̄uiſaz
foret . nec eccleſie quā chri
ſtuſ ſanguie ſdemit morē
geſſiſſet . niſi talem tamq;
eminētē ſi terris uicariuz
reliquiſſet : qui ſ ea potēſta
te et auctorita t̄tegritate
toti orb̄ p̄ſideret . qua ip̄e
xp̄uſ ſi terris manēſ . quip
pe qui p̄ pp̄hetā dixerat .
qd̄ potui ſacē uinee mee &
non feci . Accedit qm̄ ſoluſ
ip̄e dirigit omēm hūanam

creaturā in ſinē p̄fectiffimū
Quāobrem ſibi uni chriſtū
clauē cōtulit regni celoꝝ
ac potēſtatē ligādi atq; ſol
uendi ſi celo & ſi terra . Rur
ſul ſūmi pōtificatū ſublimi
tatē et excellentia atq; utili
tatē & neceſſitas ſi eo cōſpici
eū . quoniā teſte pho non
poſſet hic mūdus regi . niſi
unus eſſet ſummū p̄cipa
tus . ad quē unū p̄ueniēdū
eſt . ex quo ſingula dirigū
tur & gubernātur . cū nutu
& diſpoſitōe omēs gerāchi
ci actū ordinātur . Et tādē
tota huius orbis diſpoſitio
dirigat̄ . ad inſtar celeſtis
monarchie . Nam teſte dio
niſio neceſſariū eſt ſummū
gerarcha . qui quos regit il
luminet . Periret enī omīſ
ordo rez : niſi unus ſummū
pontifex foret . qui eū ipſuz
ordinem ut ita dixerim
tur . Teſte enī philoſopho
ordinē . dirigat . et ~~ex quo~~
ubi eſt ordo & ḡduū aſcen
ſio . ibi neceſſe eſt cōſtitui
uniuſ excellētiam . Periret
rurſul mortaliuz oīm hoīm
cōmertū . niſi foret unū ſū
muſ pōtifex uice dei ſi terrē
monarcha . ſi quo omēs ut ſi

glatino quodā p̄tiū ad cor
pul miſticū copulē . & ſi
quo ſinguli ut membra ſb
uno capite gubnētur . Peri
ret ſi diuinitatē & eccle una
nimitatē . & cōcordia ſip &
pax . qua nihil dultiq; exco
gitari aut iueniri poteſt . ni
ſi foret unus ſūmuſ ponti
fex . q̄ cūctos mortales ad
uniuſ fidei & unitatē uicūlū
reduceret . dicēte hieronīo
ob eā rē ſi r̄mediū ſciſmatif
actū eſſe . ut unū omībz p̄
ſit . Periret deniq; illa cūc
tiſ mōtaliū neceſſaria ad
deū meditatio . Teſte enī
ſcriptura romanū pōtifex
longe p̄fectior . longe dig
nior & efficacior . ſter deū
& populū mediator exiſtit
antiquo illo balbutiēte . ſz
iuſto moiſe ac fr̄e eiū aarō
qui ſolū ſi uno populo . ſi una
gēte . ſed & ſup terrēſ me
ditationis offitio ſungebāt
Summū uero noſter ponti
fex teſte apoſtolo ex homi
nibz aſſumptuſ . tamē p̄ ho
minibz cōſtituē ſi hiſ que
ſunt ad deū . ut offerat ſac
ſitia & dona pro peccatiſ
Dic igit̄ dignū ſalubriſq;
mediatō exiſtit p̄p̄i ad de

um **D**ic sacrificia . hic holo
causta nō hircoꝝ aut uitulo
rū sꝫ uerī sacratissimiqꝫ eō
poris xꝑi deo pꝛi offert.
eosqꝫ i eodē ministerio isti
tuit . qui itidē satiāt in orbe
uniuerso . p delictis populo
rum . **D**ic igiē peccata dilu
it . hic aīabus fideliū penas
condonat . supplitia flaxat
Hic ueniā lapsis spartitur
Dic errātes corrigit . dlin
quētes cū expedit reducit
Dic i corrigibiles punit et
tandē peccatores summo
deo conciliat . illumqꝫ iratū
placat . **D**e quo sapiens ait
Ecce sacerdos magnꝫ qui
i tēpore iracūdie factus est
recōciliacō . Periret rursū
iustitie uirtus quia eodem
pho teste . nisi unus i orbe
foret qui eam causaz cūctis
ministraret . et negligētiū
uicem suppleret . quid qd iu
stuz est periditareē . **W**nde
august . sine iustitia non po
test regi hec respub . hūa
na . **N**eqꝫ enī uēa aut recta
potest esse respu . nisi unus
omībus p̄sit qui gubernet
et regat . qui summꝫ ponti
fex est imortalis dei uicari
us . Periret tādē illa poti

lima iustitie pars . quaz ari
stoteles epikeiaz uocat . cō
muni bono uniuersi orb p
necessaria . p quā summus
mōarcha dirigit iustū lega
le . et plerūqꝫ scriptam rigi
damqꝫ iustitiā moderetur
dispensat . detrahit put re
rum cōtīgiētiū suppetit di
uersitas et boni communis
necessitudo expostulat Pei
ret demū alia iustitie nō iū
ma ps quā distributiaz uo
cant . que unig pprie ē sum
mi pꝛicipatus qua unicuiqꝫ
scdm eius dignitatē et me
rita certa pportione p̄mia
elargitur . **D**ignitates prin
cipatus . regna et imperia
p meritis donat atqꝫ insti
tuit . p demeritis uero trās
fert de gente i gentē . **Q**ua
re et si cetera taceā . huius
sac̄tissimi et eminentissimi
status sūmitas . maiestas at
qꝫ felicitas si p et necessitas
ac utilitas i eo facile cōpre
henditur . **N**am si ut aiunt
nulla maior est felicitas . q̄
multos fecisse felices . **H**ūc
statum beatissimū tāto feli
tiorē dixerī . quāto plures
sup omnes mortales faciliqꝫ
et ut ita dixerī felicitus . fe

liore s̄ agere p̄t . **P**atz igiē
huius sacratissimi statꝫ ex
cellētia . dignitas et utilitas
atqꝫ necessitas . **P**atet eius
laudes & p̄conia nō modo
exauctoitate istituētis ex
dignissima institutione ex
caulis dignissis . sꝫ ex fine
optatissimo . ex beatꝫ misteri
is . ex pp̄iuitate ad deuz
ex fructu desideratissimo
ex cūctoꝝ mortaliū utilitā
et felicitate redūdentia .

Capitulū secundū d̄ spi
ritualibꝫ scōmodis . amari
tudineby miseris . aculeis .
nec nō mētis afflictionibꝫ
piculis et laboribus summi
pōtificatus . ubi plurime sū
morum pontificū calamita
tes et sp̄s pturbatōel nar
rantur

Cupore non puo
audita est illa oīm
dignitatz sup̄ma
dignitas . & cūctaruz pote
statū eminentissimus pꝛici
patus summi uidelicet pōti
ficatus . uisqꝫ est tāti numi
nis celsitudo . et auscultata
tāte lucis splēdidissima cla
ritas . cuius radioꝝ iurare
totus iustraē orbis atqꝫ uē

getaē **S**ed et tāte nostrē
mētis oculos cōtēplata est
tāti culminis pꝛogatia dig
nitas atqꝫ excellētia & tāti
tribunal sup̄ma auctoritas
ognita ē illius sac̄tissimi at
qꝫ dinissimi statꝫ summa
utilitas atqꝫ necessitas **D**e
mū audita sunt breui e dē
status laudū p̄conia . discul
se sunt eiusdeꝫ culmīs utilia
& cōmoda . dulcia & pspe
ra . **W**ez quia alterne sunt
reꝫ oīm uices . nec aliquid
ita pspez est . qd̄ grauiſſis
aculeis nō tangaē . **I**dcirco
iuxta policitū & cōsuetum
ordinez eiusdē altissimi sta
tus adducēda sunt i cōmo
da . amaritudies . labores
& pericula atqꝫ p̄men
tia ut cernat quisqꝫ in ea
sedet . qꝫppe in se expiatur
Mernāt rursꝫ & ceteri mō
tales qui i illo statul culmi
ne sumina oīm felicitatem
collocāt . uerissimū esse qd̄
sapiēs ait . q̄a extrema gau
dii luctus occupat & risul
dolori miscebiē . **E**t p̄pte
rea uerū esse illud eiusdem
sapiētis . gaudii & felicitatē
dici errorē . & felicitati i pro
perebat dicens . **M**ur frustra

deciperis: In ea igitur differenda re bipartita erit oratio. In prima quidem huius summi pontificis status incommoda & infelicitates amaritudines & pericula. labores & miseriae spirituales videlicet et mentales breui sed amaro calamo describemus. Secundo in loco temporales siue corporales miseriae eius status labores et incommoda ac interna latetia & apta pericula differemus. In primis enim illud antiquum. sed uerissimum sapiendum uerbum nostris mentibus repetendum arbitror quia quod quid in orbe preminet atque precellit. multis eternis doloribus suos afficit ac premit possessores. sed & infinitis pene mentis aculeis ac amaritudinibus excruciat quos demulcet. Heterum differenda est ut puto dignitas a persona. accidens a subiecto. qualitas ab obiecto. dignitas certe eius est excellentie. eius culminis uti audiimus. quippe de qua sanctorum patrum habet traditiones. quia non sane mentis dubitat sanctus esse. quem apex tante dignitatis attolit. in quo si desunt

bona acquisita per meritum. sufficienter que a petro loci uide licet processore testatur. Adde quia ea ipsa dignitas teste simacho papa. aut claros ad hec festigia erigit. aut quod eriguntur illustrat. Persona uero cui tanta dignitas heret utinam sic sanctitatem uite ex ea dignitate contingeret sicut ex loci prerogativa nomine sanctimonie recepit. Sed per dolor altitudinem igitur uirtutis. persone innocentiam non inducit. Quod si illud eiusdem simachi quod obiecerit quia petrus apostolus phenem merito dote cum hereditate innocentie transmittit ad posteros. Id nisi fallor de eius summis pontificibus plane intelligit quos par sanctimonie splendor illuminat. Transmissit igitur petrus sanctitatem status non uite. transmittit sanctimoniam cathedre non persone ut heredes essent futuri pontifices siue bonitatis. atque causarum occasionem. per bene recteque uiuendi. sancte presidere recipere. & sanctitas loci meritoque processoris alius hominem faceret. quod naturam genuisset. Quorumque enim te

ste isidoro dum mutat status mutat mentis affectum. Accedit. quia sicut excellentiam & dignitatem. ita dignitatem sequeas uidelicet erunas & labores petrus transmittit ad posteros. Quas dum imperturbata mente considero. nescio romanos pontifices tanta miseria. laborum. dolorumque immensitate respicios felices. num potius infelices aut miseros dixerim. Insepabilis enim & affixus atque annexus est huic culmini cunctarum mentis afflictionum & perturbatum aceruum gravissimum. Id quod ipse hieronimus non negauit inquit quia non est facile in loco petri & pauli tenere cathedram. Et augusti. Sicut nihil in hoc seculo excellentius ita nihil in hac uita laboriosius. nihil diffiditius ac periculosius pontificatus officio. si eo modo non militet. quo christus impator iubet Quod an uerum sit unusquisque in ea sede locatus non modo experitur. sed patitur. qui plus miseriae mentisque amaritudinum in se conspicit. quam legat in codicibus. quod si tam graues huius dignitatis aculeos non sentit

omnem eum miserimum dixerim Quia ut aiunt proprium non nosse miseriam. summa miseria est Quis enim oro letus. Quis felix in tantis miseriis esse potest Quia securus in mille pericula non semel sed iugiter iactatus. Quis rursus felix appellari audebit. in quem unum omnium mortalium etiam uilissimum hominum ora laxant. lingue modaces cumulatissime et impune armantur. que utrumque suum hominem uehementissime conturbant. Quis oro greg. magni unum in summos pontifices post petrum clariorum. sanctiorum. aut felitiorum negabit. Is tamen grauissimis mentis tempestatibus & diuersis aduersitatibus siue infelicitatibus urgebatur. Nam curarum sarcina demum emulorum distractionibus perturbatus. in se quod pene distractus ut canones eius habent. in se ipsum indignatus dicebat. In felix ego in ecclesia ista quod fatio. ubi me episcopi despicunt & detrahunt. omnipotenti deo gratias ago. Quid igitur est quod felitior post petrum pontifex se infelice appellat. Aut quod in pontificatu felix

erit. qui grego. non habet
if. licitate confortē. Aut cū
quo rursū aliq̄ felix sit. q̄
cū grego. noscīt esse ifelix
Quidē tāta miseriaz et p
turbationū mole hic beato
summo pontifex refertū su
it. tot mētis pturbatōibus
et cruatibz constrictū ut
quādamodū de seipō ī regi
stro ait tedio rezz uictū nul
lum maius supplitiū. q̄ illā
summam felicitatē puēbat
Dicebat rursū sp̄iosaz fo
re cathedrā romāi pōtificis
fastigiūq̄ illud summū acu
tissimū usq̄quaq̄ cōsertū
aculeis adeo ut corona et
purpuratū frigiū nō taz au
rea q̄ ignea censeat. Idq̄
& adriano papa non nega
bat. Referebat enī sepe te
ste polierato. quia nō iocun
dis letisq̄ gradibz ascēdis
set. sed ī incude & maleo di
lata set eū dñs. quē p̄caba
bat ut dexterā apponerz
q̄ insupportabile onus. tā
q̄ infelicem ut ita dixerī se
licitatez ferre possit. Rur
sus iuxta quē dā sapiētē.
qua duplex se offert morta
libus uia qua gradiendū
est. altera ad laborem. alia

ad miseriā ducit. Eligat igit
tur quā sibi uult summū pō
tífex. auz enī sese miserum.
aut ex libiero seruum agno
scat necesse est Quo sit ut
apud semetipm̄ q̄etē ani
miz tranquillitatez optāz
& r̄quē non iueniēs descē
disse et ascēdisse recte ar
bitr̄bit. Quā curis multiplici
bz īplicat. ascēdisse suas af
flictōes potius & spūs mole
stias extimabit. quia teste
grego. quāto q̄ altior eri
gitur tanto curis ḡuoribz
oneratur. eisq̄ populū men
te & cogitatione supponit
quibz p̄ponitur dignitate
Quo sit. ut quāto cumq̄ in
genio polleat. ī tanto cura
rum tumultu & aduersanti
uz sibi rezz assiduo cōflictu
quo se ferat ignoret. Quip
pe ad sp̄itualia reddatur
imbecillior. qui sibi ī terrēis
uideēt diligentior. quia ut
aiūt facile celestia amittun
tur. cum terrēa diliguntur
Rursū qui in eo fastigio se
det dum securitatē uite ef
ne captat. ad iteritū. ad pi
culū currit. Quid ergo fel
licitatē habet. cui nihil est se
curitatis. Quis enī securūz

summū pontificē arbitrabi
tur. qui d̄ portu sciēs fugit
ad naufragiūz. Si enī in p
tia aqua cū tēpestate peri
culose nauigat. q̄nto piclo
sior erit nauigatio in mari
magno & sp̄tioso. ubi rep
tilia quoz non est numerū
quoz quedā blādiēdo sere
naz mōe miserol decipiūt.
quol dū eleuāt. dentunt in
p̄fundū maris. Quedā rep
tiliū genera ut glutiant. ap
propinquāt. que sua sūt que
runt. non q̄ salutis nauigā
tionē. Quedā deniq̄ minū
ledūt. dūz apte īsidiuntur.
Quedāz more beluaz sub
amicitiē colere nauē appin
quāt. ut illaz dorso subuer
tāt. quā rectis membris eua
dere non ualuisse. Et ut
pauca agā. quid esse potest
in tāta tempestate securūz
Nam teste greg. q̄d est ali
ud potestas culminis. nisi
tempestatē mentis. Distra
hit certe tāte dignitatis cu
ra. tanta rezz sollicitudo q̄
menti pōtificis etiā si ferre
a m̄ amoreaq̄ sit. cōfusione
sgerit & sui ip̄ius ignoratio
nem. Nam iuxta. gre. sepe
suscepta cura regim̄s p̄di

uersa & aduersa ī seip̄a col
lidit. & imp̄fectus q̄sq̄ iue
nitur ad sinḡla. dū confusa
mēte diuidit ad multa De
mum ī his que diximus si
illud infelicitatis & pericu
li genū addideris. nihil est
cur summi pōtificis felicitā
tem. infeliciorem & misero
rem cūctis mortaliū miseri
is non cōtēdas. Obstat enī
sue supreme excellētie. sue
momētaneē felicitati. stei
oris sui hoīs igitur īextigui
bilis conscie remorsus. assī
duus uermis qui nō cōsumit
nec consumit. sed cruiat.
que omnia tāto p̄munt ḡui
us. quāto que suo cōgruūt
offitio. aut non egisse. aut
neglexisse dānabiliter nō
ignorat. Deniq̄ si illū pel
culo p̄ximūz dicimus. qui
paucaz animaz curā susce
pit q̄ pacto letū. q̄ securus
erit qui oīm curas ī. se unū
trāstulit. fortes certe illos
hūeros dixerī. n̄ leuē pute
sarcinaz. Quos pulcre ber
nardo tangit īquies. ḡuio
ri et piclosiori debito tenē
tur astricti qui p̄ multā afa
bus rationē sunt reddituri
quia iuxta p̄phetā. de ma

nu pastor peccata populi
requirunt. Id ipm piculū
summi pontificatū magnū
grego. plangebat. atq; in
ipā sua assumptione gūssi
me doplorabat. ut ex eius
registro colligit. At enim
cor meū dereliquit me. no
lite uocare me noemi. filios
enī pdidi id est opa p ter
renas curas. Prius erā sup
altitudines terre. sed p9 cu
raz fluctib9 & tēpestatib9
sum depressus. Et subicit
Quis ad hoc sufficit onus
Simia uocai leo pt: s; nūq;
fieri. quasi dixerit. Vocai
ī ecclesia possū summus pō
tifex. sed opere fieri nō ua
leo talis. nisi que tali digni
tati congruūt digne pagā
Hec paucula iter nimia de
summi pōtifis spiritualibus
miseriis. laboribus curis &
mentū amatiudinib9 a me
breui disserta sunt. Adde
que isra tāgenē. cū de epo
rū & alioz ecclesie mistro
rum aculeis laborib9 & pi
culis sermo erit

Capitulū terciuz de plū
mis tēporalib9 et cōpalib9
īcommodis. amaritudinib9
& miseris & calamitatib9

romanoz pontificū. et de
illoz pmtis et ei cōiunctis
laboribus & piculis. anxie
tatib9 et īsepabilib9 erūnis

Si aures audiēdi
habet n̄ sine mag
no merore audiuit
eas spūales miserias & mē
tis afflictiones. pauculas q̄
dem ex mult9. sed ueras at
q; p graues. easq; spiritus
amaritudines. īcommoditates
ac labores. sed et picula q̄
summū pōtifcē cōmittant
Superst iuxē pollicitū ordi
nez. ut cetera scōmoda ad
uersa & picula tēporalia. q̄
eosdem summos pōtifces
dum ī hoc laborioso uite p
sentū cētamie militāt tēpo
ralit̄ siue cōporalit̄ premūt
breuissime audiam9. In q̄
re magna nob se offert ad
dicendū copia. si esset q̄ tā
grādi negotio parē dicēdi
uim accommodaret. Demul
igit atq; p constanti fatea
mur. qā p q̄ difficile. contī
git. et fingam9 alicuius sū
mi pontificis tantā aliquādo
fuisse aut esse posse gloriā
tantā uirtutē moderatōnez
atq; industriā. ut ei cūcta suc

cedāt p̄spera. Demuz ho
norat9 plurimum. sit. & in
omī orb̄ plaga laudatus et
adorat9. cui omne genu ut
debitū est flectat̄. Obstant
tamē his exteriorib9 felici
tatib9 p̄sima. q̄ potius cru
tiant q̄ satiāt. nec tātuz de
lectāt q̄ p̄mant. Primo q̄
dez obstāt domestice cure
obstat rursus quedā siquis
sima auuiditas. et ut ita dix
erim rabidissima rabies pro
p̄quos exaltandi. atq; car
ne et sanguine reuelātibus
familiā. genus. stirpē ppe
tuādi. Volūt enim nōnulli
sūmi pōtifces ut a se iaz nō
una s; pluriē īsignes fami
lie & noīatissime dom9 īci
pian illustres p̄ncipat9 na
scantur. quoz desiderio n̄
deerunt p̄scoz exempla
pontificum et longe minus
qui huiusmodi p̄posito faue
ant. Quā docti parit̄ et īdoc
ti idipm suadebūt. alii fabu
las. alii scriptur̄s allegabūt
autoritates r̄torq̄būt pruri
entes pontificis auribus ecce
inquiet. nemo carnē suaz
odio habuit. Christ9 quoq;
cuius actiones summus pō
tifex illius uicarius imital

debet. cui dilexisset suos
usq; ī finez dilexit eos. qui
sibi conūctos exaltauit. s; ad
crucez dixerim. Multi
multa dicēt ut placeāt. q̄
idipz placere pōtifci nō ig
norāt. Plurima suadebūt ut
decipiāt. fateor tñ. facile ē
decipe uolētē. Sed plerū
q; decipiūtur ī adinūctiōni
bus suis. et inde punire eos
diuina puidētia ordiat. un̄
peccatū insurgit. Nonnūq;
enī īgrati sunt nepotes &
cōtubiles. īgrati p̄p̄inqui
ut a rege libie summere ex
empluz libet. cui nepos ad
uersus fuit. & p̄p̄inqui uite
īfidiatores ac fratrū inter
sectores. Demū si ḡti erūt
herodes qdē pecuie erūt
sed herodes uirtut. Adde
quia si uirtuti dediti. si stu
diosi fuerit atq; merito dili
gendi. hi p̄ eoz uirtute ple
rumq; emulos habent tota
q; contra eos armaē indig
norū turba. Id tñ raro cō
spicim9. quūmo sep̄9 quali
ficatū sanguie p̄ferūt. quali
ficato sapia et uirtute. putā
tes ex caritatē ordie execu
satos. quā a se & suis īcipē
aiunt. Quo sit ut dum sum

mus pontifex eū ipm calta
tis ordinez seruare se sipat
seum cōmittat. Qu itaq; or
dinata caritas id primū ex
igat .ut cōiunctos sāguine
sapie & uirtuti p̄ditos dili
gam9 . eosq; spūalib9 hono
ribus ceteris p̄feram9. Quib9
non sibi . non benefi
tia non p̄motiones . sed pa
trimoniū si egēt reliq̄mus
natureq; non carni subuēia
mus. Contra plerumq; fit
Exaltāt eniz i dignos p̄te
reūt dignos. Sed non diu
trāsit multa tam impba p
sonaz acceptio. Aut eni ta
liter exaltati ditatiq; illa
omīa breui cōsummūt tem
pore que alibi longo c̄rutia
tu p̄tifices luituri sūt. Aut
repentina morte eripiūtur
eosq; i momēto pdūt quos
longo studio maximisq; i
pendiis . & aīe pic̄is i altū
p̄uexerūt . & quos exalta
runt i uita . seruāe a morte
non ualent. Quippe q̄s hei
et nudius tertius ad magna
leti duxerūt fastigia . hodie
mesti ad pua durūt sepulcr̄
Et ut pauca agam9 . cōspiti
unt assiduas fratru . nepo
eum & caroz p̄maās mō

tes . nē dixerit cedet. Tace
o q; summis pontificib9 he
res icertus est. Successor in
gratus atq; non placitus .
ne dixerit emulus. Quod si
ais . quid ne id p̄tifici offi
cit . qui dū uiuit sup cūctos
mortales gloriā & impiuz
obtinēt . & omēs uiuētē iu
dicās a nemie iudicāt . q; p
pe qui i eum solū ob loquū
ē . sacrilegi reputātur. Qui
bus facile respōdem9 . Pri
mo eni sublimitatē & potē
tatū non negamus . Sed il
lud attendere libet . q; a quo
sublimius q̄s sedet . eo gra
uius descendet. Dix enim
ex alto sine piculo . aut la
bore descēditur. Sed ut q̄
dam sapiens sapiēter ait
inē prudētes et ignauos in
terest . quia illoz descēsus ē
istoz uero p̄cipitiū atq; rui
na . Nam teste . augu . q̄nto
gradus altior : tato casus ḡ
uior . Et rursus . Quo plus
ceteris quisq; p̄t eo magis
scit sibi esse metuēduz. Quā
rursus dicit̄ romanū p̄tifi
cez sup mortales ḡp̄iam ho
noris & laudis nomē obti
nere : nemiemq; i eum nec
uerbo p̄rūpe i quē sinistri

47
aliquid cōgitat̄ nēphal pu
nibile iudicāt . Fatēdum est
quia non deerūt qui laudēt
& i celum usq; eius nomē &
gestoz suoz facta extollāt
colāt uenēē & adorēt . et
ut qdā ex modernis dice
bat . nec deerūt qui obside
ant & cicūstent summo p̄
tifici . qui demū assistāt . ne
dixerim resistāt . Sed nec
deerūt qui serico terrā ster
nant . celos apponāt mobi
les . ut sub umbra gloriosus
p̄transeat . Sed uersa uice
non deerūt qui in ea omīa
obsequioz genera . in eum
unū oculos figant . de eo iu
dicent obloquātur . act9 ar
guant quos corā extollūt
uerba distorqueāt que pau
loante in p̄sentiaz plena sa
piētia ac sensum consuma
tum dixerunt . Nec deerūt
qui famā in teatro lacerēt
quā i palatio laudāt uitā se
orsum carpāt . quā corā illo
cōmendāt . Et qdquid ma
li . qudquid aduersi accidat
sibi uniuulgy attribuet . Si
pacem . si concordia . sum
mi pontificis opa populi su
scipiūt . non deerūt qui id
negēt . alias enim ut iquiūt

1224
futuruz erat : Si qui i uero
belli . si qui i discordiarum
etiā sine pontifici culpa ac
ciderit . ipse unus causa &
fomētum erit . Rurs9 si uis
eisdem romanis p̄tificibus
cuncta eis uotiva & p̄spe
sucedāt . aliq; t̄n imo pluri
ma eis ipis omīa habētib9
deerūt . Deest primo natu
ralis uidelicet libertas . qua
se ex libero seruu constituit
q; merito liber esse neq;
q; seruus esse maluit . Quo
eni pacto duz cathenis q̄
uinct9 est liber esse potest
Aut quomō pisc̄ liber inter
hamos erit . Aliud deniq;
romano pontifici deest eti
am cūcta possidēti forte in
epte dixi : Quid eni omnia
habēti deesse p̄t . Verē qui
dicat ei uerū . a minimo ita
q; usq; ad magnū omēs ita
q; adulationi student . arti
fiosse ei loquūtur ut decipi
ant . i dolo suadēt : ut uicāt
fraudulēt supplicāt ut op
tata p̄tingāt . Et quia adu
lationes sine dolo esse ne
mo dubitat . dolose sese blā
ditiores cōfederāt . ne ali
teri cōtradicat et ueluti or
toris finis est p̄suadere uer

bo. medici farmacia curare
sic adulatoris finis est psua
dere uerbo dolofo. Nam si
stula dulce canit du aucept
decipit auē. Et iuxta hie
ronimū nec ueneā datur ni
si mellē circūlita. hi pes
fatiūt deo pōtiffes diuinof
pfitentē. Sz nisi fallor i eo
se pōtiffes pāmū diuinita
tis habē cō pbarētur. si ta
les rapi facēt ad tormēta
& i eo se dei cultores agno
scerēt. si tēf deceptōes gra
uissime punirēt

Capitulū qrtū de alia in
felicitate & calāitate roma
noꝝ pōtifficū. uidelicet quia
dū nō uiuāt in pōtifficatu et
de causis & ratōibꝯ huius
buitatē uite i eisdē sūmis pō
tifficibꝯ pociꝯ q̄ i aliis mōar
his & p̄cipatibꝯ:

Elices & p̄ beatos
sele summi pontifi
ces arbitrarētur si
his tātum calāitatibꝯ. mise
riis. & amāitudibꝯ q̄spau
loante nārauimꝯ p̄merentē
Sed ultra ceteras. ea una
oīm ḡtiffima nūq̄ a mēte
decidit quāmo cōtīue affli
git urget & cruiat. cꝯ opa
tione reliq̄ omnia i cōmoda

laborēs & pic̄a leuia q̄ deꝯ
et tollerabilia. sed & dulcia
ab eo reputātur. Quā enim
scriptū sit q̄ a pelle p̄ pelle
dabit homo. & cūctē dabit
p̄ uita sua. Ho sit ut breuius
uita & p̄matura mors sicut
ultimū est oīm t̄ribilū. sic
cūctis picul et laboribꝯ ḡ
uior atq̄ molestior existit.
Cūctas enī calamitates &
captiuitatē misial et popu
lus israeliticus pati uoluit
ut solū uiueret. Dicebat enī
melio est ut captiuū uiuētē
seruiamꝯ nabuchodofor re
gi. Et erge summoꝝ pōti
ficū ut aiūt illa summa ifeli
citas. & tāto statui cōiūcta
ifeliciffima calāitas. quoni
am & si cūctis affluāt boif
num q̄ ut aiūt diutio i pōti
ficatu uiuāt ut de eozꝯ quoli
bet scriptura dicē uidatur
q̄ a āte ruinā exaltabit cor
Et itez exaltatꝯ cito cōsu
matus. et i breui expleuit
tpa multa. supple q̄ bus ali
as uiuere debuerat. Et ite
rū i eo ip̄o qui p̄matū super
omēs mortales tenet. illud
recte i pleat q̄a omīs potē
tatꝯ uita breuis. Rapiuntē
q̄dē sūmip̄sules & citiffime

post assumptionē moriūt
adeo ut post eozꝯ p̄cessorē
petꝯ apostolū. q̄ p̄ quicq̄ cir
citē ānoꝝ lustra eccise p̄fait:
nullus pꝯ eū successor hoc
spatium pontificatꝯ equit.
Quāmo si mōdrna libet tē
pora cōtēplari. uix ad rōa
num sedis culmie euebitur
q̄ paucoꝝ metas trāscēdat
annoꝝ. Que siq̄dē breuis
uite necessitas cū dignitati
ānexa uideatē meito apud
hoīes natura ip̄a uiuere cu
pidos p̄cipue sedētē i ea ca
thedra oīm mortaliū ifeliti
ores. & calāitiosiores i putā
di sunt. Verū q̄a hec nō re
cent est q̄rela. sed atiq̄ con
certatio et apud maiōes no
stros taz mōstruosa et p̄di
gia calāitas. nō solū i stu
porē adducta est. sed eius
ratio et causa sepe quesita.
Nec tū arbitrato meo sat
fuestigata repit. decreui suc
cincto s̄mone differē. Quā
ea res ita sit. demū an suffi
tiel ratio siue cause breuita
tis uite romanoꝝ pōtifficuz
potio q̄ aliorum p̄sidētioꝝ
assignari ualeat. Inter scri
bētē siq̄dē repimꝯ petꝯ dāi
ani i scripturis diuis erudi

47.
LXXXII.
tū ac uerū eloquētiffimū ut
eius quedā habet ep̄la: iter
rogatū fore ab honoio sum
mo p̄sule q̄d cāe tāte esset
ifelicitatē. Is igitē causas &
rationes fuestigāe conatus
Ideirco arbitratē diuīam p̄
uidētiaz ita disponē ut hūa
no generi metū mortē i cu
tiat. & q̄ despitienda sit tē
poratē uite ḡp̄ia. i ip̄o gloie
p̄cipatu euidenter ostēdat
quateng dū p̄cipuy et sup
mus oīm hoīm tā āgusti tē
poris cōpenbio moriatē tre
mefactꝯ q̄sq̄ ad p̄stolandū
sui obitꝯ custodiaz puocēt
Et arbor hūani generū dū
cacumē et uerticē suū tam
facile corruisse considerat
flatu cōcussu formidil i su
is undiq̄ rāuscūl contreme
scat. Sed subicit q̄ sp̄ia for
tassis obitiet. Sur & regi
bus cesaribꝯq̄ h eadē uiuē
di breuitas nō occurrat. Quā
et octauianꝯ augustul quo
impāte saluator m̄di de ui
gine nasci. et dauid rex de
cꝯ stirpe dignatꝯ est p̄pa
gari. aliē quiquaginta sex.
alter quadragita ānoꝝ ci
cul regali fastigio floruerūt
Et pꝯ xpi aduētū iustianꝯ

quiqua zita fere anis spera
uit. Post quos et alii uicic
utriusq; regni principes et si
minuscule no tn ad istar ro
manoꝝ potificu breuissio
rgnauerut tempe: Ad qd
facile petry damiani rson
det. quia cu unus omi mdo
papa psideat. reges autez
pimos i orbe terraruz sua
cuiusq; rgni meta cocludat
& q libz iperator ad pape
uestigia corrui. q rex est
regu & pnceps impantiuz
ac cuctos i carne uiuentel.
honore & dignitate pcellit
Quo sit. ut q uolibz rege de
functo solu regnu eius dsti
tuae ad mstratoe. Cu uero
sedis aplice potifex morie
uniuersy ueluti comuni pa
tre mud9 orbat: Quid eni
africa de regibz asie. aut
qd de ethiopia de hispae
pncibz sentit. Na siue moi
ant siue uiuat qa pcul a se
remota sunt. utruq; idiffe
reter ignorat. Est et aliud
Sur mors cuiuslibz rgis no
magno pe sit terrori. qm se
culares principes qui turbis
popularibus p sunt sepe gla
diis pmutur. Na ut de mul
tis pauca adhibea. Baius.

claudius. nero. galba. orto
uellig. omnes isti impato
res p cotinua sunt serie unq
post altez principati et ex
cepto claudio. cucti sut p su
is p hostibz gladiis itemp
ti. Postmodu quoq; sicut
romana tedit historia. An
thonius alexander maxig
gordian9. detius. gallus uo
lusiang. omes hi seriatim sibi
met p cotinuū ordiez succe
dentes. gladio trucidate p
strati sunt. Secpares ergo
principes qa diuerse mort
casibz exponunt. cor audie
tiu eoz exitu non terratur
Pape uero uita qa sola na
tura p obit9 lege cocluditur
eius ex hac uita trāsitus si
negraui formidie n audie
Porro qa terreni principes
regni sui qsq; ut dictuz est
limitibz icludatur. causa u
est. cur p abeas mud9 pun
tial eoz obit9 diffundatur
Papa uero qa sol9 est om
niu ecclesiaz uniuersa p epi
scop9. cu luce puatur. mors
eius p ampla terarz regna
diffundit. Et sicut sol qa
solus lucet: si eclipsim forte
sustineat. psto necesse est
ut tenebras tot9 ubiq; mu

7.
dus scurrat. Sic papa cu ex
hac uita recedit. illico quia
unus i mundo est. logiquo
regnoꝝ spatia mort ei9 fa
ma pcurrit. Et coseqns est
ut quos ta sublimis singula
risq; psona casus obturbat
ppe quoq; uocatiois exitu
tremefact uisceribz expa
uescat. Vbi notadu. q uelit
omipotes deus ro. potificis
uita hoibus in edificatoe p
desse. c9 etiā mortē decre
uit saluel getiuz ministrare
qto studio de bz lucris aia
rum du aduait intendē. c9
etiā mors puidē ad crea
torē suū animas hoim reuo
care ut du se patre orbis es
se considerat. ab ipetranda
tot filis hereditate desi
dia non torpescat. Nec est
illius sapiētis sentētia. que
& aliis psualiu causal &
rationibz iuuare pt. Primo
quidē quia cu diuina puidē
tia nihil i orbe agat cuius le
gitia causa no pcedat. Pie
arbitradū est. q no nisi ex
iustis causis in diuina mēte
recodit. uita summoꝝ pon
tificuz abreuiat. Et iter ce
teras ut xpm imitetur i ui
te piodo. que imitari debet

lxxxij.
i uiuedi modo. Et uicarius
patronu sequat. qui i tepe
stue et idimidio anoru suo
rum ab hac luce subtract9
est. Ipe eni dixit qui mihi
ministrat me sequat. Hurs9
imortal deus iudex rect9
uitaz donat & adimit scdm
sua nobis in cognita iustissi
mam distributione. sed cu
equissim9 arbiter existat
ita suis mstris et fidelibus
uita distribuit. ut nec alter
ex rcepto bnficio supbiat
nec alii ei9 felicitati iuideat
Obliquareē siq dem eadez
diuina & equissima distribu
tio. si cūcta huius uite feliti
a et pspera que si p singulis
denegat. uni pcederet. Ca
igit ipa diuina et equissima
puidētia omia i mētura &
pōdere equas. pape uicario
suo summu oim felicitatu
culmie donauit sed ne tan
ta felicitate itumescat. logā
adimit uita Ceter uero mō
talibus qd illi uni negauit
recte idulget. ut ille habe
at. quo istos excedat. et il
li obtineat. d quo ille iuide
at. Accedit qm cu oim mō
talū studia ad uiueduz ten
dāt ordiat iustissim9 deus

ut tã uehémẽs uiuẽdi studiũ
mors i pueiat i eo p̄fertĩ q̄
ceteris poti⁹ q̄ sibi uiuẽ op
tandũ esset. Quare i eo tã
to celerius uitaz eripit q̄to
studios⁹ illaz cupit atq; cu
stodit. q̄a iuxta gregoriũ
q̄to m̄el hũana se p̄ d̄side
ria dilatat. tãto ad recepti
onẽ affectũ agustat. Et ite
rũ hec hũana uita p̄ momẽ
ta deficit et euz plus uiuẽdi
desideriũ crescit. ip̄a uiuen
di anxietas d̄sideo termi
nãt. Quo fiet ut ipi romani
p̄tifices om̄ia habẽtes faci
le agnoscãt. q̄ decipiunt̄ i
cogitatõib⁹ s. suis. duz sibi
longam uitã p̄mittũt: Et
qui nõ ignorãt q̄a ñ est ho
minis uia eius. discãt ea de
siderare que p̄sint. Et duz
p̄ potẽtiã stare se putãt. q̄
facile cadãt aduertãt. De
mũ negat rectissimũ de⁹
uicario suo. que optat ad
eius solius utilitatem: cui
donat que ad eius ueriores
salutem. Quã iuxta grego.
m̄ta scommoda icurrũt se
pe hoĩes diu uiuẽdo. Ex
his itaq; causis putarũt nõ
nulli sapiẽtes & curiosi uiri
romanos p̄tifices non diu

p̄tificatu uiuẽ. An autẽ rã
tiões ipe urgãt. statim sub
itiemus

¶ Capitulũ quĩtũ de ueris
simis causis breuitatis uite
summorũ p̄tificũ. & an sit
uerum uniformiter. q̄ parũ
i papatu uiuãt. & an i hoc
romani p̄tifices differãt a
ceteris mortalib⁹.

Signate sunt cau
se & ratões breuit

tis uite summorũ
pontificũ put q̄busdam la
p̄tib⁹ placuit. que & si ue
re & exẽplares ac rationi
satis consone uideãtur pro
eo maxie q̄ timorẽ mortis
ad cõtẽptũ culm̄is dignita
tum psuadẽ uideãtur et ob
eam rem aures demulceãt
q̄a tamẽ i m̄ete diuina r̄con
dite sunt. e⁹ iudicia ut abis
sus multa nob̄ scognita sũt
Rur⁹ non autoritatib⁹ sa
crãz scripturãz sed pot⁹
psuasõib⁹ utunt̄. Credi
mus rationes ip̄as nõ usq;
a deo militare. aut satis sus
ficere. ut fateri oporteat sta
tui & culmini summi ponti
ficat⁹ generalit̄ tributũ es
se. aut uniformit̄ esse. ut tã
tum apicẽ ascẽdẽtes digni

aut. non digni sancti aut re
pbri p̄ eo solũ q̄ i pontifi
catul culm̄ie sedẽt. uita lon
ga aut alias eis a diuina
prouidentia destinata fru
strari debẽt. Ne autẽz eos
imitemur q̄ i dũ aliãa resel
lunt sua non cõpbant. altig
rem ip̄am r̄petẽtes. pluri
mis et nostro iuditiõ uel dict
fundamẽtis educemur. ali e
muz esse a facti ueritate cõc
tis uidelicet summis p̄tifi
cib⁹. uniformit̄ istum & p̄
priũ esse. ut pax in pontifi
catu uiuãt. Idq; nedũ alie
nũ a rei ueritate. s̄z nec r̄cta
fide fore credẽduz arbitra
mur. quĩmo i ea ip̄a uiuẽdi
õditione. aut brui au longe
ua ip̄os summos p̄tifices a
ceteris hoĩb⁹ ñ differre.
Et si forte ut p̄imũ diuiti⁹
eos i p̄tificatu uiuere non
cernam⁹. id non ex naturã
aut ifelicitate stat⁹ siue dig
nitati ap̄ice: s̄z aliũde ue
luti i ceteris mortalib⁹ con
t̄gere. Deducem⁹ igitur
prio luce clari⁹ aliũde r̄õa
nos p̄tifices. & ex aliis po
teriorib⁹ & notiorib⁹ causis
diuiti⁹ non uiuẽ. In sequen
ti uero capitulo breui cõpẽ

dio rationes asserem⁹. q̄re
summo pontificatu nõ insit
ũiformit̄ ut illũ assequẽtes
pax uiuãt. Primo igit̄ pu
tam⁹ facti p̄suppositũ ueri
tate carere. quĩmo si sum
morũ p̄tificũ aualia si illo
rum assumptionũ tempa.
si etates anio recẽsem⁹. uti
q̄ repiem⁹ eosdẽ p̄tifices
non m̄o breuiore. sed longi
ori tẽpore ceteris fidelibus
uixisse. Quippe eũt pluri
mũ nõ nisi senes ac nature
et atq; uiriles et ualitudinari
ad summũ elĩgãt p̄tificiũ
Quidm̄z si pax in papa
tu sedeãt. qui diu atẽ illum
uixerũt. Nihilom̄iq; pluri
ol i s̄ectate assumptos legi
mus diu sedisse. Linus enĩ
duodeci anis uixit in papa
tu. Elet⁹ totidẽ. Leo q̄rt⁹
licet senex quĩdecĩ annis
fabianus decẽtocto. Pa
scãl & damasus. Vigilius
Innocẽti⁹ atq; Liber⁹ to
tidẽ: Leo quart⁹ licet lon
geuul etate & ualitudinari
ul foret. cũ cathedrã ascen
dit uigĩti tã anis p̄sue: Al
lexãder uigĩtino. Beat⁹
uero siluẽster uigĩtires an
nis sedit. Rufus adrianus

primus uiginti quatuor annis
uno mense p̄sedit Leo
uero primus uiginti quatuor
citer p̄sedit annis. sub quo
duo icommeētia apud calce
doniā fuerūt cōgregata cō
cilia. Quid igit̄ sibi uult il
lorū insula positio. qui cūct̄
ī cathedra petri sedētibus
nitā adimūt. cū tñ ūni⁹ ho
minis ad omēs p̄porcione
habiti pl⁹ ceteris uiuē com
p̄beēt nisi uelim⁹ eos soluz
qui petri cathedrā tenent
longiore uita p̄ceteris uiuē
Aut forte uelimus illos tūc
naturalit̄ nasci tūc uiuere ī
cipe. cū assumunt̄. Aut for
te conq̄ramur exēpligrati
a. Calixtū secūdū p̄ octo
gesimū assumptū anū p̄mā
ture raptū. q̄a q̄driēnio se
re tātum p̄sedit. q̄bus illud
nichodemi ī euāgelio facē
si p̄ & uere dici p̄t. Quomō
enī homo p̄t renasci cū sit
senex. Aut quomō uiuere ī
cipiet. si cui naturalit̄ uiuē
desinēdū esset. Sicut igitur
ut putamus uiuūt summi pō
tifices si recte uiuunt. lōge
ue p̄sident. si diu se uiuē & p̄
esse arbitrat̄. S̄ fallimur
ideo nonnulli summi ponti

fices mori p̄mature arbitra
mur q̄a citius q̄ uellet. sed
forte tardius q̄ debēt moriū
tur. Mira certe res est. Do
lūt summi pōtifices p̄ceptū a
deo esse ut uiuāt. s̄ nolunt
q̄dem uiuere ut p̄ceptū est
Recte igit̄ cū eis agit diuina
p̄uidētia. qui ī eorū uite cu
piditat̄ penā tāto celerius
rapiunt̄. quāto ut p̄dixi⁹
uitā cupiūt atq̄ custodiunt̄
q̄a ut inquit grego: male ui
uūt. qui diu se uiuuros de
siderant. Et socrates dice
bat. uiuere non mereēt. cui
nihil est ī mēte nisi ut uiuat
de quotāgem⁹ infra ī septio
capitulo. Si igit̄ recte. si ue
re atq̄ catholice ī ea re lo
quēdum est. īdubie fatēdū
erit b̄uitatē aut lōgitudinē
uite pōtificis. sicut et cuiusuis
alterius ex illi⁹ p̄sona aut
p̄pria natura p̄dere non q̄
dem ex statu: sed ex reatu
non ex pontificatu sed ex
actu. nec ex dignitate sed
uite q̄litate. nec ex culmī
excellētia. sed q̄ct̄ animi
īdigētia. Et pauca agamus
tres arbit̄mur potissimas
atq̄ urgentissimas breuita
tis uite quorū d̄t pontificū

causas. rationesq̄ cōmūes
omīb⁹ non plus summorū
pontificū q̄ īsimorū hoīm
Quarū p̄ma est natura dis
conueniēs. Secūda culpā
puniēs. Tētia curarū turba
uitā minuēs. Prima siq̄ d̄
causa naturalis ē disconuēi
entia. Cum enī summo pō
tifice uelut ceteri hoses ex
quatuor sit elementis com
pact⁹. natura ī eis uim suā
equo exercet uibrantē. ni
si forte summi pōtifices con
tēdat a natura ip̄a exēptos
īd̄q̄ ipi summo p̄ optarēt
ut corpis dolores & crutia
tus uitarēt. Nonstat autē
longior & breuior uite cau
sam naturalē fore. Quāz au
gustio teste & si ī manu dei
sit omī uita & mors: ip̄e
tamen nature plasmatō
sic cūcta gubernat & regit
ut naturā mot⁹ suos natu
rales exercere sinat. Causa
igit̄ naturalis lōgioris aut
breuioris uite homīs sc̄m
quorū d̄a p̄horū sentētia
spūs siue aer est eo q̄ illum
uideam⁹ īstrumētum esse
uirtutū opatiuum. & uite ī
ductiuū quā sc̄m spirit⁹
p̄portionē. sic p̄portionat̄

& uita. quādo q̄ d̄z p̄uē
existi. tūc debilitate uitam
abreuiat. sicut ī melācolicis
quādo uero multus eo calu
ex sufflādo calore exting
uit. ueluti uētū uidem⁹ ex
tinguere lampadē. Sū autē
grossus erit utiq̄ uirtutum
uitaliū operationes īpedit
sicut & quādo nimis exilis
tūc ei ā facili spirat. quo sit
ut mortē abreuiet īducat
Aristo. uero & aliorū philo
sophātū scola īdubitata cō
clūsiō est. calidū & hūidū
p̄ncipia & causas fore lōgio
ris & breuioris uite hoīmū.
quāto enī tēpore calidū ī
hūido non cōsumpto aut n̄
deprauato ualet subsistere
& quāto tēpore hūidum re
duci p̄t atq̄ a calido cōuer
ti tāto tempe īdubitātē ui
ta cuiusuis mortalis durat
Que siq̄ dem mēsurā circa
tria potissimē attēdiēt uideli
cet circa quātitatē. itē qua
litate ip̄ius calidi et hūidi
tertio sc̄m qualitātē mem
broz atq̄ uasoz in quibus
opatur. put latig ī libro de
morte & uita phul tradit.
Quādo igit̄ ī huāno corpe
adest illa discōueniētia. aut

cōtingit caliditatē & sicel-
tis excessu ipso hūido radi-
cali: aut consumpto aut de-
pūato nēesse est ut uita ho-
minis abreuiet. Contingit
autē uariis ex causis excelsus
suis ipse. siue hūor depūato
scdm naturalium et medicorum
traditiones. Id tñ facilius
in pncipibus cōspicim⁹. qui
putāt se ita esse dños stōa-
corū & uentū suorum. sicut
& oīm subditorū. quotidie
siqdem pncipiosos atq; splendi-
dis lapidibus cibis uariisq;
mōis pparat passiuēscūt
uinoꝝ uarietate potantē
Et q̄a maiōe q̄ntitate suū
quod auidius & lapidius
duorat. nēesse est ex mul-
torū diuersorūq; ciborū uari-
etate ḡueē stomach⁹. Quo-
fit ut edēdo. edēdi appeti-
tus amittat. generent uen-
tuositates inflatōes i uentre
tremores imēbr̄ ac se bres
& tādeꝝ p̄matura mors ac-
cidat. Vñ aristoteles libro
d̄ secretis secretorū ad alex-
andrum. Nihil est iquit q̄
magis uitā plonget. q̄ ca-
uere a supfluitate ciborum.
Nec q̄ magis abreuiet. q̄
cōmestione cōmestioni sup

addere. Procras enī adeo
dieta seruabat ut debilita-
tem corporis ex industria su-
stineret. malēs debīl uiuere
q̄ robust⁹ et pinguis mori.
Dicebat enī quia malebat
cōmedere ut uiueret. q̄ uiuē
ut cōmederet. Addeñ quia
alimēta hoīb⁹ naturā dedit
p̄p̄ durabilitatē n̄ durabili-
tatē p̄p̄ cibū. Vñ sapiens
salemō ait eq̄ uita hoīb⁹ in
sobrietate. & qui abstinēs ē
aditiet et uitaz. Falso igit̄
culpa p̄sone dignitati atē
hui⁹ idigne sumi p̄tificat⁹
nitas p̄p̄ uēt̄ s̄gluuiē dig-
niffa mat̄. Sed rectus est
deus et rectū iuditiū suū
pena certe tenz autoreꝝ su-
os. scriptū est. anima idest
uita que peccauit. ipa mo-
riet̄. Et consonū rationi ē
ut qui peccat iuitā p̄p̄riā. i
ea puniat̄. Ridiculū ergo
uideē asserere mortales et
naturales homines. de emi-
natū auedā statū. aut dig-
nitatē culmē assequētes. a
legib⁹ nature exēptos fo-
re. Et p̄sertī summi dei ui-
cariū hoīez purū et nature
subditū. q̄ quanto deo p̄xi-
mior existit. tanto legib⁹

9
nature. ut legibus p̄tironi
sui astrigē. Natura enī lex
dei est. qua e⁹ uicari⁹ ligat̄
Secūdam et p̄cipalē cau-
sam breuitatē uite summo-
rum p̄tificū. sicut et cetero-
rum hoīm culpā puniēte m-
dixim⁹. Nihil enī magis ui-
tā hoīm abreuiat q̄ peccā-
tum. idq; p̄missis diuinis tē-
stimoniis comprobatur. q̄d
i eisdem romanis pontifici-
bus facile repiri libet. Nam
quedā ex summis et ueteri-
bus sacerdotib⁹ qui tipum
p̄ eo tempe summorū p̄tifi-
cum gerebat. deū p̄ p̄phē-
tam dixisse legim⁹. p̄cep-
ta i ea cor tuū custodiāt. lō-
gitudiez enī diez & ānos
uite & pacem apponēt tibi
Demū i exp̄sso alibi sumo
p̄tifici longo a deo uita p̄-
missa ē. Siq̄dē ali⁹ p̄phē-
summū sacerdotē designans
sup aspidē iquit & basilicū
ambulab. & conculcab leo-
nē et drachonē. Et statim
subicit. Eripiā eū & glori-
fabo eū. ac longitudie die-
rum adimplebo eū. Nec ab-
re quidē. cū enī scriptū sit
q̄a op⁹ iustitie uita est mei
to sancti iustiq; p̄tifices. lō

hexxvi.
ga p̄frūtū uita. De ali-
biscribit̄. si i lege mea am-
bulaueris. lōgos fatiā dies
tuos. Et itez. queite deū
et uuet̄. Inuisti uero & re-
pbi euestigio uia priuanē
quia ad omēs illas uox dic-
ta est. uiri iniqui nō dimidia-
bunt dies suos. Et rursum
iusti mox sicut honorifica-
ti fuerit & exaltati desitiet̄
Et alibi uidi impiū exalta-
tum & eleuatū. sicut cedrū
& trāsiui et ecce non erat.
Que siqdem autoitas pro-
prie summū p̄tificē signat
cū dicit exaltatū sic cedrū
p̄cūctas plātas emēntia &
altitudine uincit: Talibus
certe comit̄ p̄pheta dicēs
siant dies eius pauci. & epi-
scopatū eius accipiat alter
Vnde august. pulcre iquit
uita hoīm media est iter uitā
peccatiū hoīm & inocētū
et agelorum. si ui ut homo
scdm carnē. peccatoribus
cōparat̄. qui nō dimidia bunt
dies suos. qui uiuit secūduz
spiritū p̄ duiturnā uitā age-
lis comparat̄. S̄z dicit q̄
p̄iam. plerūq; re pbi et iu-
sti diutiq; boni uero partiq;
uuiūt. Quod et fateor & āti

qua q̄rela est a p̄phetis & sanctis uiris deo soli reserua ta . q̄ntuz tñ ipsa diuina p̄ uidentia sanctis suis intellige nosse q̄ p̄misit . illud uel q̄ conueit . illis ne a p̄liis pec cēt . istis q̄a id sibi expedit . Non enī eis mors ip̄a pena ē . s̄z remediū . ut molestie et mūdi miserie que eos p̄mūt et alios uinci nō poterant uite sue b̄uitate uincant̄ se cundū ambrosi . Vnde sene ca que uideēt in tempestiua mors . iustis est cōpleta uie q̄a miseriaz finis est . Qua re subdit . rudis fact̄ uideēt tirānus . cū potius a pena li berat . que punire se credit . Rapiūtur igit̄ boni pontifi ces . ut req̄escāt a laboribz suis et ne malitia mutet̄ itel lectū illoz . Adde q̄a scdm̄ grego . papam de se loque tem . quosdā maḡ delectat p̄gere q̄ manere . magis cō tinē p̄uēire q̄ morari . nedū oblectat̄ in uia obliuisc̄ aē qd̄ desiderat̄ ī patria . Et itez idem grego . aliquādo secreto iudicio agit̄ . ut elec toz uita abreuiet̄ . ne uiam p̄ patria diligam̄ . Et igit̄ tor p̄nd̄ agamus . tūc sūm

p̄tifices sūmi erūt . tūc fell ces tūc uēe beati . tūc gloriā cūc famā dilatāt . tūc nomē p̄petuāt . tūc longos & īco lomes uidebūt dies . si eccle sie cui p̄sunt p̄mouēt hono rem . si fidem quā exaltare p̄fessi sunt . augere conātur si religionis dilatāt cultum si mores emēdant . si super bos huiliāt . si exaltāt huiles . si sunt misericordis ī egenos scopiosos frugaliores . si sa pientia . si uirtutes . p̄mio . si uita equa penaz lance cō pensant . si iustitia usq̄ qua q̄ ambulat ante eos . et spo nūt ī uia prudētie cunctos gressus suos . si tirānidē uiriliter reprimāt . si ad pacē orbis iuigilāt . si ab omibz extremis equo sp̄atie disce dunt . si cessat̄ ī eis p̄diga litas . abest omis auaritia q̄a illa ecclesiā uastat̄ . h̄ gloriā mētiri ueritas nō p̄t . scrip tum est . qui adit auaritiam longi fient dies eius . Ter etiā causaz b̄uitat̄ summoz pontificū . non quidē ipsuz pontificatū dixeriz . sed ue gentiū atq̄ p̄mentū turbā curarū . ac dissiduā mentis agitationē . q̄a scriptū est

7.
tristis spiritus exsiccat ossa
Et itez de primit̄ terrena in habitatio . sensuz multa cogitatem . Vnde august . su per illo uerbo Jacobi quae to . uita nostra uapor est ad modū pat̄ris ait . cure & as sidue cogitatioes corp̄ ex tenuāt . & mētis fatigatioes rez īextricabilesq̄ q̄stioes hūores hoīm exsiccat̄ . fre quētia hoīm morbidat̄ . tri stitiae consumūt . negotioz sollicitudo coartat . Vnde & cassiodory nihil est qd̄ uite hoīs magis offitiat . & dies eius abreuiet . q̄ tristitia mē tis . lāguor animi . & rerum sollicitudo multaz . Quā sicut teste sapiēte let̄q̄ anim̄ flo ridā reddit fatiē . & iocun ditas cordis uita est cōsuma ta homis . ita āxius & cur̄ fatigat̄ anim̄ corp̄ ma cerat & uires minuit . humi dū consumit . caliditate au get cū siccitate . Ex qua re appetit̄ p̄ditur . & tādē mors acceleraē ut pauloan te ī prima naturali causa dē duxim̄ . Vnde igit̄ putam̄ causas uerissimas . has rati ones . hec fundamēta breui tat̄ uite sūmoz pontificū .

lxxxvii.
quidē ipsius culm̄ statū & emientia que sancta est & ī nullo peccauit . sed q̄a ea abutitur .

¶ Capitulum sextū ī quo as signatur cause et rationes . quare illorū oppinio nō sit tenēda . qui putarūt summis pontificibz bonis et re p̄bis uniformiter īsitum & p̄pri um esse . ut ī pontificatu pa rum uiuant

Et itez ut huic arti culo finē dem̄ ne de illorum sim̄ nu mero . qui ab aliis natore t̄ dita leuē refellunt . nec cau sas reddūt . breui rationes & motia adducem̄ : q̄ bus aptissime p̄bat̄ opinioez illā nō esse ferēdā . nec rec ta fide tenēdā uidelicz sum mis pontificibz uniformiter īsitū esse : ut paz ī pontifi catu uiuāt . Primo igit̄ id ipsuz p̄bat̄ ea que sup̄ teti gim̄ . Secūdo quidē quia facti ueritas longe aliter rē demonstrat . Tertio ea uite breuitas . quatenḡ nostraz tēet notitiā ī nulla alia toti us orbis mōarchia . īperio aut̄ p̄cipatu ecclesiastico aut mūdano reperitur . Qui

Imo si uéteit legis summos
pótifices . rges siue móarch
al recolé libet : nó eos tali
lege . taliq; censura cóstric
tos repiem9 . ueluti de mel
chisedech . moise & aaron .
heli & eliaforo . et plurimis
qui longo ad modú tempe
i summo sacerdotio uixerunt
ut in pcedéti capi . tactum
est . Quarto quia nisi fallim
qui uite breuis necessitaté
summis pótificib9 sponunt
deú arguút acceptoré pfo
nanz : Nam cú omniú hoím
ut scriptú est . uita est in uo
luntate dei . i quo omnes ui
uimus : mouemur et sumus
et ita iudicat magnú sicut
paruum . quia scriptum est
pusillú et magnú ipse fecit
& equaliter cura est do de
omib9 quí . mo de homí u
ta loqués ppheta ait . non
accipit psoná príncipis . Et
itez non subtrahit psonaz
cuiusq; doming : qui é omí
um domíator . Subtraherz
itaq; psonaz . si p mature ui
te eius p sídém citiq; q; ali
os uita priuaret . atq; a ter
ra subtrahét . Quíto non
est uerisimile . sed a ueritate
alienú deú cuius cura est de

ecclesia sua . de qua p pphé
tam dixerat . qd potui facé
uinee mee & non feci . uelle
quouil modo parare occa
sioné scismatibus et picul
atq; eam dissidiis et diuisi
onib9 patené exponé . qd
esset . si lege etna et unifor
miter ordinassz uicarios ei
us i teris p ceteris homíbus
parú uiuituros . Ex cre br
ení h9 sedis uacatóib9 scis
mata . pleraq; picula eccle
sie iminere . et sepe accidé
p picuú est . Absit ení a di
uina bonitate : ut h fastigiú
apostolice sedis ab eo . p có
muni ecclesie utilitate . eius
q; unitate ístitutuz . i e9 dis
sidium . piculú et detrimen
tum conuerteret . et ex eo
statu necessario scismata p
ueniút . i quo sedétes neces
sario breui uiuédú est . Naz
ut ait híeroím9 i remediuz
scismatis actuz est . ut unus
omíbus p sit . Et ob eá rez
sanctoꝝ uiroꝝ traditiones
et sacri canones . uacationes
h9 sedis et obit9 summorú
pontificú plurimú formida
runt : Dexto absit q; eccle
sia dei i traditionib9 . et có
suetudinib9 suis quouismo

do erret . que spú sancto ré
gié . Ipa tñ p totú mundú
diffusa . sine intermissione
p uita et ícolumitate roma
ni pontificis ad deú assidue
orat . Nam ut pulcre canó
sancti bonifatii martiris p
romani pontificis uita atq;
ppetuo statu . uniuersitas
fidelíu táto ístantius orat .
quáto suá saluté post deum
ex illis ícolumitate a íadué
tit p pensio pendere . Nec
sunt uerba canonis . Ecce
formalia uerba . que omém
dubitationé tollút . Errarz
utiq; ecclesia & improuide
ageret . atq; deo contradi
ceret orádo . p illius longa
uita & incolumitate qui ex
diuina dispositione que euz
uoluit & pscruit paz uiuere
& sic necessario breui moi
turg est . Septio ex ea bre
ui & certa necessitate moi
endi auferé summo pontifi
ci magna utilitas . sed et gñ
de meritú . qd ex incertitu
die tempis mortis cúcti fide
lib9 puenit . Nam ut íquit
grego . sup illo uerbo . qua
hora non putat & cetera
temp9 mortis ideo domíus
nobis uoluit esse ignotum

ut semp possit esse suspéc
tum . et duz illud tépus pui
dere non possum9 ad mor
tem sine ítermissione ppa
remur . Si g papa parú se
uiuere scieret . p consequé
morté puidere possz . quo
fieret ut frustrareé tanto bo
no . uidelicet timore mortis
qa scdm grego . tanto plus
mors timeé . quáto mí9 pui
ári pt . preterea cú papa sit
i statu omí pfectu ío ídig
nú est . ut ppter eandé per
fectioné alio pxio bono p
ueé . uidelicz grádi merito
quod ex lóga uita iustis p
uenit . Quáto eniz iustis ui
ris magis plongat uita có
poral . táto felitior red dié
i effectú pmi salutari . Ná
augusti . teste hec uallis mi
serie . sit eis uallis ubertatis
bonoꝝ spiritaliú . sicut etiá
campus certamís & pugne
uictoriose : Est ení uita no
stra scdm bernardú lóga lu
cratiu9 . Ea de re paulul ló
gam uitá optauit sumi &
pcurauit cum submissus i
sporta p murum psecutor
insidias declinauit . Deniq;
xpus dulcissimi matri sue
post eius passioné longaz

uita pmisit pariter et dona
uit. Sed et iohāni euangeli
ste: quē xp̄s plurimū dilige
bat. et ad apostolatū uoca
uit. n̄ tamē sine suo et plū
morum p̄fectu. ad centesi
mum usq; ānum uno minus
uitā p̄longauit. Quod er
go xp̄s dilectis suis p̄mi
sit. donauit atq; laudauit
idip̄m uicario suo negare n̄
debet. p̄ illius āpliori meri
to et ecclē sue utilitati. Oc
tauo hec pontifici mors quā
prematuraz dicunt aut est
in illius penam. aut in pre
miū. aut est p̄p̄ iumcathē
dre. Non quippe i penam
quia nullus sine culpa p̄u
tur. Scriptū est enī. absit a
te domie ut p̄das iustū cū
impio. Iustq; ergo et rectq;
pontifex. si parū i pontifi
catu uiueret. puniret sine
culpa. qd̄ est iconueniens
Sed & alia ratione hec but
tas uite. nec i penam. nec i
premiū esse p̄t. Quia ex
eo qd̄ necessario futurū est
qa quod quis uitare nō ua
let non sequitur nec penaz
nec p̄miū scdm̄ august. Si
uero sedi ānexū est tūc seq̄
tur absurdū neccesse est. u

uidelicet aliūde q̄ ex uolū
tate p̄pria q̄l mereat aut
demereat. cōsequat̄ penaz
aut p̄miū. Adde qa xp̄s
romanā ecclesiā instituit du
raturā usq; i finē seculi. In
dignū itaq; uidet̄. ut i sede
p̄petua sedens breui uiue
ret. q̄ i ceteris p̄ph̄is &
tempalib; cathedris seden
tes. imo congruū esset. ut
longiorib; esset uite. et qd̄
eis a natura p̄uenit. deus
cuius est uicariq; nō auferat
In cōueniēs enī uidet̄. ut p̄
fidēs i sanctissima cathedrā
diminutionē uite suscipiat
a cathedra quā bene uiuen
do honorat et i ea uiuēs fi
delib; p̄ficiat. Sed neq; est
largitati diuine cōsentaneū
ut abreuiata sit manq; eius
i uicario et m̄stro suo. De
quo ut sup̄ tetigim; p̄ pro
phetam p̄missū est. quia si
in p̄ceptis suis ambularet.
eriperet eū et glorificaret
eum. et longitudie dieruz
spleret illum. Confirmatur
p̄dicta. quia si pontificatq;
esset p̄priū paz uiuere. pa
pa dei uicarius et minister
esset peioris et durioris
cōditionis q̄ ceteri homines

et hoc in duobus. Primo
cum ceteris imo omnibus
hominibus a deo dictuz sit
ecce dedi ate fatie tua uitaz
et mortē. bonū & malū. si
uniformit̄ breuis esset mors
pape. auferet̄ ei illud bene
ficiū & istud bonū. ut sit aū
fatie ei; uita & mors. Se
cūdū cū deus i dicta aū: tol
tate appellet uitā bonū &
mortē malū. tūc ea sola rati
one qa eius est uicariq; & mi
nister recipet ab eo odia &
mala. cū potiq; bona sumē
deberet. qa scriptū est. qui
ei m̄strat. uita uiuet. Et ite
rum m̄stros eius non dere
linquet. Absit enī ut deus
reddat p̄ bono malū

Capitulū septimū. i quo
respondeēt motiuis illorum
qui dixerūt papā paz uiuē
i papatu. & quo sensu sit in
telligēda p̄dicta opinio &
quomō cum ueritate possit
saluari.

Ostremo ut de sta
tu romani p̄tifi
nos absoluam; q̄
q̄ ex q̄s dictis luculēter re
sponsum sit rationibus &
motiuis i p̄cipio adductis

q̄bus aliqui sapientes & con
templatiui p̄suadere potiq;
q̄ p̄bare uisi sunt romanis
pontificib; uniformiter da
tum esse. ut parū i papatu
uiuāt: nihilomīq; p̄ticulari
us satisfatiem; predicti ra
tionib; . Deinde ut morez
p̄dictis sapientib; geramus
q̄ positionē huiusmōi affir
marūt: deducem; breuissī
me quo itellectu. quo sen
su. eadem positio itelligen
da sit. uidelicet romāos p̄
tiffices non diu in papatu ui
uere. Primo igit̄ dicimus
rationes. p̄suasiones &
motiua p̄dictoz scribētuz
ad unū tantū fundamētum
referri. Aiūt enī utile esse fi
delib; romanoz p̄tificuz
breuē uitā. p̄ eo maxie qa
illius breuis p̄iod; ceteris
fidelid; terror ē. ut sese ad
mortem parēt agantq; de
cōmissis penitentia. Hurs;
ut dignitatū culmā faciliq;
contēpnāt. que omīa unico
uēbo soluunt̄. Dicim; enī
qa hac utilitate ex tali uei
simili timore p̄ueniētī non
eget ecclesia. p̄sertī cū illiq;
expresso dispēdio & unita
tia icōmodo. ac capitis no

stri crebr̄ piculosaq̄ subē
cioēcē . longe siqdē magis
terroris atq̄ timoris morē
libus ex multoz̄ : q̄ unius
iteritu scutiē . Plusq̄ mero
ris & plurimoz̄ florētū iu
uenū prematura morte cō
cipim⁹ : q̄ ex senil unig na
turali morte . maximil cur
et solitudinib⁹ . constipati
Ad contēptū uero dignita
tum . alia nobil sunt tradita
efficaciora documēta . Ad
de qua illaz̄ natura . potiq̄
q̄ possidentiū morē ad eo
rum cōtēptū iducē uideē
Cuius illa teste boetio con
tēpnendi summa ratio est
q̄a recte spnēda est digni
tas . quā maligni plerūq̄ as
sequunt̄ : & q̄ pluria picula
cōmittātur . Cetera uero ra
tiones . psuasiones uerius
sunt que contrariis & poti
orib⁹ psuasionib⁹ tollunt̄
Accedim⁹ ad scdm qd̄ po
litici sūnus . uidelicet discu
tere et d̄clarare quo sensu
itelligēda sit p̄dicta cōclu
sio . eoz̄ qui dixerūt roma
nos pontifices uniformiter
parum uiuē & papatu . Di
cim⁹ igit̄ q̄ mltipliue p̄dic
ta positio ad uer⁹ sensuz̄ re

duci possit . p̄ quoz̄ itelli
gentia inferim⁹ breuissial
duas cōclusiones . Prima ē
q̄ roman⁹ & pi⁹ pontifex
recte et pie p̄sident̄ . licz̄ pau
cis annis post papatū i mū
do fuerit . longo tamē tēpe
uiuit . cuius ratio est . q̄ a to
tum temp⁹ sui pontificat⁹
sibi lucrato ē . sicutq̄ sibi idē
temp⁹ uiuum . Secūda con
clusio est . q̄ si roman⁹ pō
tifex non recte nec pie i pa
patu uiixerit . licz̄ cētū anis
in eodē pontificatu fuerit .
tamē non diu imo breuissi
mo tempē cenēnd⁹ est p̄si
dere . Cuius ratio est q̄a re
siduum imo totū temp⁹ sui
pōtificat⁹ mortuū est . Dix
it ergo mundo longo tēpe
sed deo . sed fidelib⁹ . sed si
b . breuissimo respectu fruc
tuose p̄sidentie . Est ergo
itelligēda positio p̄dictoz̄
scribentiū scdm hāc ultiaz̄
conclusionē . uidelicz̄ quia
uerissimuz̄ est . q̄ romanus
pontifex non pie nec recte
sed inutiliter p̄sident̄ . q̄nto
cumq̄ tempē i papatu fue
rit . paz̄ tamē i effectui uiuit
Nam primo sibi modicum
uixit . cū totā pene uitā i uti

libus occupationib⁹ pdidit
parū etiā deo uixit . quo ad
spūalem fructum . Proban
dus igit̄ ac roborādus est
huiusmodi articulo . Primo
igit̄ dicim⁹ q̄ romanus pō
tifex licet longissimo tēpe
i papatu p̄suerit . si tñ pluri
mis occupationib⁹ i utilib⁹
& curis & sollicitudinib⁹ ter
renis tētus sit . paz̄ uiuē dī
cend⁹ sit . Pro cu⁹ declara
tione p̄supponim⁹ . q̄a sc̄t⁹
nostrum Senecā nō accepi
mus breuē uitā . sed fecim⁹
nec iopes eius sumus . s̄z̄ pro
digi . Nam ueluti āple et re
gie opes si ad maluz̄ domi
num uenerūt . i momēto dis
sipant̄ . Si uero licet pauca
bono custodi tradite sunt .
usu crescūt : Ita etas nost̄a
bene dispōnētī lōga est imo
si ea uti sumus . longissima
est . si uero nescim⁹ . breuē
uitam fecim⁹ . Papa igit̄
si inutiliter et rephensibilē
in papatu uiuit . paruz̄ uiuit
Nuz̄ ut aut iuriste . nihil &
futile equipant̄ . et p̄sidere
non dicūt . qui inutilē p̄sident̄
Aut enī scriptura . q̄a coq̄re
batur sanctus iob . q̄re ipii
diu uiuūt : Sed statī subicit

Verūtm̄ nō sūt i manu el
us boni illius . et numerus
dierum illius dimidiaē . q̄si
dixerit . non repugnat q̄
diu uiuāt & modicū uiuant
Nam non diu uiuūt qui diu i
sua i pietate uiuūt . q̄a scrip
tum est . abhominatio est de
o uita ipii . Isa . p̄ quo ad de
um et effectualit̄ paruz̄ tē
pore uiuit . Et h̄ est q̄ sub
paucis . sed elegātib⁹ uerb̄
refert sapiēs salam . ait enī
si quid ipioz̄ longe uite fu
erit i nihilū computabitur
Et quo patet q̄ uita eius li
cet longa . breuissia reputa
tur . Quod idem sapiēs ite
rum confirmat . Ait enī etas
senectutē uita imaculata .
quia uita longa que per se
nectutē d̄signat̄ pprie est
uita imaculata . Et quo seq̄
tur . q̄ non uiuere aut paz̄
uiuere cenēē . qui inutiliter
aut maculati uiuit . Veterū
paruz̄ uiuit papa . qui terre
nil occupationib⁹ trāsigit
Si enī papa ad memoriaz̄
reducit . quātū uite sibi au
serūt lites futiles . cau aruz̄
strepit⁹ . q̄tuz̄ illa officiosa
oim̄ rez̄ que i orbe sunt no
titia . quantum morbi quos

manu sibi facit. uidebit q
paucissios annos sibi habu
it. et pax ac breuie usus se
ipso fuit: Quomodo eni lon
go tempe uiuit. qui non sa
pientie: no laudatit studis
non paci. no quieti xpiani
populi uacat. Cu scriptu sit
eruditio et sapietia ueram
uita tribuit. Non ergo diu
uiuit cui districtus asmo est
qui nihil speculatum. ni
hil intellectuale recipit. sed
qdquid admittit. actim &
terrenum est. omina uelut i
aculeat conspicit. quimo ut
cuidā sapiens ait. uiro occu
patissimo nihil ming est q
uiuere. Si uero papa nihil
ex suo tempe inutiliter la
bi pmittit. sibi q uacat. ei
uita longissima est. licz pauc
sit annis computata. Itaq
ut putam. hic est sensus illi
us elegantissime salomonis
sentetie. senectus iquit uene
rabilis est. non diuturna nec
numero annoz computata
Ecce iquit senectus uene
bilis est. non diuturna diu
uiuendo. sed sibi uacando
non diuturna primis annis
sz actioibz sanis nec numero
annoz computata. sed uic

tute & otio adonata. Itaq
logissimo tpe uiuit. q bre
ui tempe tamē sibi uacana
uiuit q a qstucū q uiuit. id si
bi totū tribuit. Romano ue
ro potitici qui populoz cu
ris angit. necesse est tepus
deficer q a illig uitā popul
tulit & eripit. quo fit ut pa
rum ille uiuere cēsendus sit
qui nullū aut modicū tēp
i suos usus conuertit: Et s
est q idem seneca dicit q a
decipiē qui ppter canos &
rugas i frōte putat diu uix
isse. Quē eni nauigasse pu
tandū est. quez seua tempe
stas a portu huc atq illuc
tulit. totūq orbē egit. de
q dicē uerū ē. q a ille nō fu
it multū pegrinat. sz plu
mum iactat. Itaq cū ro
mano potitici nō desunt ut
dictū est ifelices & miserie
solicitudis cause. adeo ut p
tot occupationes nō solum
uita nō gereē. sed optatur
ad negociandū. merito taz
futilibz occupatioibz plius
breuissio tempe uiuit. quia
qui omne tēp pdidit. bre
uissimo tempe uiuit. Adde
q a omē tēp aut fuit aut
est aut futax est. papa eni

7
si pte nō regit. si terreis oc
cupatioibz dedit. nec spi
ritualibz intentis sit. n uacat
respicē pterita. et si uacat
molesta est recordatio quō
enī iocūde recordabit. si ā
bitiose cōcupiuit. si superbe
puit. si arroganter ceteros
contēplis. si auare congre
gat. pdige effudit necesse
est hax rez memoriā tene
at. Quz omis etas. aut pte
ritoz obliuiscit: aut illoruz
cum molestia recordat. Cō
stat tñ quia pteritū certior
est pars nostri tempis. pre
sens uero tempus pbreue ē
ante desinit q scipiat. solū
tñ hoc tempus papa habet
qā tam breue est. ut teneri
non possit. futax uero du
bium est. Quo fit ut roma
pontifici omē tempus pbre
ue sit. Nam psens tempus
ppter sui breuitatē. aut n
sentit aut negligit. futura ti
met. pterita crutiāt. sic om
ne tempus breue est. Rurs
alio sensu papa nō diu uiuit
q a pax uiuit. q assiduo tō
re mortis astringit. ffacit
enī ipe timor romanū pon
tificem uitā pdere qā est n
uiuere. q a iuxta catonē. q

21
metuit mortē qā uiuit pdit
idipm. Non sic apostolus
paulus timebat mortē. sz ple
rūq optabat. Ille enī quia
pie & iuste psuit: q a nihil si
bi conscio erat. itrepide di
cebat. cupio dissolui. & es
se cū xpo. mori nō timebat
mundo. q optabat christo
uiuere. sed alibi uitā penā
putabat. & mori lucz. Ad
hunc sensuz dicebat sapiēs
quia iustus cito perit. ipius
autē multo uiuit tempe in
malitia sua. Justus iquā cito
moriē. q a q pauc diebz
i seculo māserit. multo pmi
orum cumulo floruit. Itaq
quo ad numez diez. bnis
fuit eius uita sz quo ad fruc
tum & merituz longissima
Nam ut iquit ciprianus iu
stus magis letat q breuem
sed bonā uitaz egerit. q q
longā non uiderit. Impius
uero longo tpe uiuit in ma
litia sua. q a licet multz an
nis i seculo uitā egerit. puū
tamē fructū pegit. quā de
re i effectu breuissio tēpe
uiuē iudicandus est. Vel alio
modo. Impius longo tpe
uiuit. q a cū cogitationes su
as i longum ordiat. diesq

sibi multos permittit medita-
tione & desiderio suo longo
tempore uiuit. Del alio modo
Impi9 longo uiuit tpe. id
est toto uite sue tpe uiuit
in malitia sua. Totū enī tem-
pas uite alicuius licet breue
sit. multū dicitur sibi ueluti
alias dicit qd multū dat qui
totum dat. Nec enī intelli-
genda uerba sunt ut sonāt
qd ipi9 longo ānoꝝ tempe-
uiuat. ne contradicat pphete
sentētie qui ait. uiri impii
non dimidiabūt dies suos.
Deniq; alio sensu papa nō
diu uiuit. qd qui diu uiuere
cupit. diu uiuere non uidetur.
Nā crisostom9. maximuz
uite ipedimētū est uiuendi
cupiditas. Et cipriang. al-
ius est in mundo remanere
uelle: quē mūdus oblectat.
Et ut sup̄ dixi9 cū grego.
male uiuūt qui diu se uiuitu-
ros desiderāt. Desiderāti
enim diu uiuere: omīs etas
breuis uideēt qd ppe qui nul-
laz mortē diē uidere uellet.
Non sic uitā cōcupiuit rex
& ppheta dauid. qd enim
pie et iuste p̄sūt. nō deside-
rabat diu uiuere: qnimo do-
lebat qd scolat9 suus p lon-

gat9 esset. Cū ḡ rōang pō-
tifex pie regit. semp in eius
meditatione mortē p̄stola-
tur illam p̄ exoptat quare
rect: pax uiuit. qd parum
uitā extimat. Non sic de in-
pio d̄ q̄ ait sapiēs. o mors q̄
amara est. memoria tua hoī
iusto habēti pax cū substā-
tia sua. Et ut pau9 agam9
sancti pphete & qd pie po-
pulis p̄suerūt. clamabāt de-
siderātes liberari de carcē
mortis huius. & tamq̄ iuic-
ti d̄tinerētur. uolūtate mori
bant. Quo fiebat ut iux-
ta eoz desider. u pax uiue-
rent in seculo. Romani uero
pontifices cōtrario mori ti-
mentes clamāt desideran-
tes uiuere q̄ p̄ plurimīs ānis
uiuāt. cū tū p̄ter eoz men-
tem moriūtur. nō tanq̄ ex-
eant de uita. sed tanq̄ ex-
trahant. clamāt pax uixi-
se qd nunq̄ mori uellent.
Facemur tū qd si papa ad
fructū spiritualem. & ad lu-
crum animaz ac fidei incre-
menta occupationes recipit
longissime uiuit. licet breuis-
simis dieb9 p̄suerit. Idē
quet si iuxta quēdā sapien-
tem totiq; orb̄ rationes ad

ministrat. tā parce q̄ allēas
tam diligēt q̄ suas. tā re-
ligiose q̄ publicas. Longe
difficilius q̄ putauim9 egig-
de romani pontificis statu il-
liusq; sūlimitate & excellen-
tia. nec nō de e9 infelicitate
p̄peris & aduersis. dulci-
bus et amaris. Superst ut
transeam9 ad statū sequen-
tem p̄fectū & excellentem
uidelicet d̄noruz cardinaliuz
deinde ad omēs alios ḡdos
& ordies ecclesiastici et spiri-
tualis status.

Capitulum octauum de ex-
cellencia & prerogatiua stat9
et dignitate cardinalatus &
de laudib9 et p̄coniis eius.

Arđinalat9 siquē
dignitas & excellē-
tia. post summum
pontificatū ultra omnes ec-
clesie dignitates superse-
ac culmē gloriā & potētiaz
obtinat. qd ppe qd eodē sum-
mi pontificis splendore coru-
scat. Quis enī radios splen-
didissimi solis. ab eius luc-
claritate a glorie & laudis
imēnsitate diuellere cōabi-
tur. Aut qd mēbra a corpe
ramos ab arbore separabis

· 27 ·
Nisi forte qd dicat qd plu-
rimū inter hos & illos iter
est. Crunca ta siquēdem altis-
sima cedro. rami ardeunt
eclipsato sole. radii densan-
tur. mortificato corpore.
mēbr̄ motu frustrant. S; i
cā d̄ salib9 mistici cōp̄is eccl̄
e eclipsato mōte pōtifice. il-
loꝝ offitū nō decreuit sed
dignitas uirescit. nō cōfun-
dit. sed magis diffunditur:
quāmo in seipis tota pene ec-
clesie autoritas r̄f̄ unditur.
Cum tū agit in humanis illi-
us & illoꝝ tanq̄ capitis. et
mēbrorū una est laus quo-
rum una est uirtus. una ex-
cellentie glōia. eadē in epa-
bi p̄ unitas. Tanta est enī
inter romanū pontifices et
cardinales cōmunio. tanta
unio. ut omīs summi pontifi-
cat9 excellētia. & culminis
emēntia illoꝝ esse uideat̄
ut unam corpe reputētur.
Nec modo unio in eos uni-
tissima consistit. quāmo ut
ita dixerit eadē idēptitas
adeo ut quod uel fauore
uel odio illam sedem cōcer-
nit. et cetū cardinaliū ueluti
partes corperis sui tange-
re censendū sit. Nō sapien-

tes uoluerūt ex ea idempti-
tate. cardiales summo psu-
li fidelitatē aut obedientiā
iurare uel prestare non oportere. ueluti nec a seipso quis
fidelitatē requirit. euz inē-
petentē & dantē dbeat esse
distinctio. Ea igit de re-
rom in 7 pōt. sex in numero
cardinaliū se connumerat
sicut ipatorē legimy i sena-
toruz numero cōputari: Hi
sūt p̄clara ecclesie luminai-
a. & candelabra splēdore
lucis et decore excellentie
radiātia. de quibz scriptuz
est: q̄a lumīaria cardinum
dederūt lucem. Hi sunt de
quibz zacharias p̄pheta ait
q̄a tanq̄ filii splēdoris assis-
tunt dominatori uniuersę
terre. Hi sunt bases & colū-
ne ecclesie sacrosacte utpo-
te qui suorū uirtutibz meri-
toz. uicarij ihesu xp̄i late-
tenent. & illius amplissimi
hostii sunt firmissimi cardi-
nes. q̄bus totū uoluit orbē
Hi sunt sacerdotes leuitici
generis. qui excellentiore iu-
re q̄ leuitico. id ē diuina auc-
toritate i executōe pontifi-
calis officij romani psup &
apostolici throni coadiutores
existunt. Hi sunt qui ut nu-

bes uolant p̄ altitudinē sta-
tus & eminentiā dignitatis
& q̄ i columbe p̄ puritatez
ad fenestras suas. id est ad
sensum corporaliū coheritōe
Hi sunt magni cōsiliarii sū-
mi pontificis. quoz sapiētia
mundū regitur. qui ex ob-
scuris apta fatiūt. ex puis
magna. ex ptibz tota. qui
in priuato publicū agūt ne-
gotiū. et pl̄ uacādo utilita-
tis offerūt. q̄ alii actiones
exercēdo ueluti nauē gubē-
nantes. licet q̄eti sedeāt in
pupi. tamē multo maiora et
meliora agunt ceteris nauig-
antibz. et cūcta corporis
membra mouētibz: Hi ex
toto orbe terraz. pauci ex
multis. sinḡlares ex omibz
assūmunt. at a uulgaribus
offitiis educti. ad ipsius or-
bis regimen euehunt. et i
maritimo corpore exercēt
mentis uires. eo sapiētie et
prudētie magis apti nego-
tiis. quo i exercitiis corporis
min⁹ possit. Nos gentili-
tas p̄signabat. quos p̄tho-
flamies appellabat. Nā isto-
rum tipū gerentes magno
honorū cumulo sungebant
Et nedū actu s̄z habitu et
ornatu a ceteris reipub. du-

47
cibz differebant. q̄ppe qui
eorū nomia aureis merito
litteris scripta erāt. apud q̄s
erat autoritas uim gerēdo-
rum. Hi sunt principes noīa-
ti i orbe. principes leuitarū
offerētis sacētia. Hi sunt
principes q̄ congregati sūt
cū deo abe ad dei uicario pa-
tre multaz gētium. Hi sub
nostro xp̄o optio impatōe
principes sunt cōstituti sup
omnē terrā. non utiq̄ i hac
uel illa ciuitate siue puin-
cia. sed sup omnem terram
Que res agit. ut non d̄ epi-
scopis p̄cipat⁹ ipse itelligi
debeat. qui deēmiatas ha-
bent puincias. Si igit uni-
us urb̄ rectores i sūma gl̄ia
habent. q̄to erit glorios⁹
tot⁹ orb̄ principes fieri. Hi
ad statū p̄fectuz assumpti
christi uicario assistūt. i quo
assistētie genere. apostolo-
rum tipū representāt. atq̄ as-
sistēdo sanctitatē p̄cipāt
q̄a scriptū est. quos elegit
appinquabūt ei & sanctiū
caut i his qui sibi assistunt
Et ueluti i celesti gerarchi-
a cherubi atq̄ seraphi. cete-
raq̄ celestiuū spiritū agmīa
sinḡlari quadā assistētie p̄-

48
rogatā ceteris agep̄ missis
excellētiora sunt. Nec aliē
i ecclesiastica gerarchia cā-
dinales statū assistētuz te-
nentes ceteris episcopis &
ecclesie p̄latis. qui missoz
statum gerūt. dignitate &
gl̄ia merito p̄cedunt. Con-
gruū enī atq̄ dignū uideēt
ut ueluti romana ecclesia p̄-
or digniorq̄ oīm existit tā-
q̄ d̄na & magistra. sic illiq̄
ministri singulari quadā
honoris p̄rogatā. & digni-
tate excellētia ceteris p̄surgē-
ant: Hi recte a cardine no-
men ducūt. q̄a ueluti i ma-
teriali hostio tēp̄i duplex
esse cardinū gen⁹. supius
uidelicz et inferiq̄. sic i uiuis
cardinibz duplex cōsistit
mysteriū supius & inferius
spūalium uidelicz & tempa-
lium sedula administratio
Utrumq̄ igit i his cardini-
bus uoluit. q̄a utrumq̄ ec-
clesie expedire agnoscitur
diuerso tñ calle. Alterz q̄dē
ut istrumētū admittit. alte-
rum ut fruct⁹ querit. Des-
uit ancilla domie. & illā seq̄-
tur & obseq̄tur. Per eosdē
certe hostii cardines: d̄na i-
trat & serua. sed finito acil-

le misterio aut forte ut alte
ra agar supbiēte eicē ancil
la foras . & recumbit domi
na cū sponso . serua non ex
pellit dū ministrat . sed sub
stinet q̄a seruit . ideo serua ē
q̄a decorat statū doīnie . de
qua scriptū est . cum ancil
lis gloriosior apparebo Ab
sit tñ ut filius ancille sit he
res cū filio libere dñe . Diuē
sus ē utriusq̄ finis . modesta
tēporaliū occupatio . dū ex
teriora sine culpa sollicitat
dūbilia ornatioraq̄ spi
ritualia facit . Sacra enī cū
auro splendēt . sordescunt
sine gēmis : Nec tñ ea tem
poraliū cura . excellētiam
aut statū p̄fectionē i cardi
nalibz minuit . dūz nō sit af
fectanda . p̄ libro sed utilis
sed officiosa p̄ misterio q̄n
imo plerumq̄ p̄fectionē au
get . dū p̄ eadē tēpalia p̄xi
mōz saluti p̄uideēt . Paulz
siq̄ de z aliquādo ad tempz
cōtēplatione caruit . ut p̄ ex
trīsecas actiones p̄mōrū
p̄desset utilitatibz . Vñ sūt
alii seraphin qui ardētēs i
terptant siue sustinētēs q̄a
eoz assiduo obtuitu & fas
nari cōseruatione frequētibz

obsequiis sponse ecclēsie ar
dentissime intēdūt . & sup
eoz humeros non mō rōa
ne urb̄ . sed orb̄ uniuersitas
& totū eius machie p̄ōdy
fidet de q̄bus scriptū est .
q̄a dñi sunt cādines et po
sunt sup eos orbēz . Vñ sunt
uigiles : hi custodes p̄ oīm
salute . q̄a dormiētibz nob̄
īpi puigilat . q̄si ratioēz pro
nob̄ reddituri . Dū enī dor
mitare eos putamz . uigilat
animo . hostiū insidias fide
liū machiamēta . & p̄leqn
tiū ecclēsiā fraudes explo
rāt sagaciter . Vñ anticipāt
consilia malignātiū . dep̄hē
dunt laqueos . elidūt tendi
culas . restacula dissipāt . ini
qua impioz cōsilia frustra
tur . Vñ tādē omīa tollerāt
orātes p̄ populo & sancta
ciuitate . Verū q̄a ecclēsia
ciuitas est p̄p̄e collectionē
spōsa p̄p̄e dilectionez . grex
p̄pter pasqua . Cardines ec
clēsie recte custodie et con
cordie iugilat quia ciuitas
est . iugilat pastui q̄a grex
ē . iugilat ornatui quia spō
sa est . De quibz p̄phet̄ ait
sup mures tuos cōstitui cu
stodes . Et itēz cardines

hostioz domz domi steri
oris sancti sanctorz . & hosti
orū domus templi ex auro
erāt purissimo . Ex his igi
tur aptissime nosciēt huius
spūal̄ statūz emēiucia . subli
mitas & excellētia . illiusq̄
necessitas & summa utilitas
Colligiēt dēiq̄ q̄nta sit hz
statūz felicitas & cōmoditas
Sup̄est tādēz ut illius cala
mitates et miserias . ifelici
tates atq̄ pic̄a breuissie
audiamus

Capitulū nonū . de plu
mis anxietatibz & aculeis la
boribus & pic̄is status &
dignitat̄ cardinaliaz . & de
oneribz que icumbūt huic
dignitati

Elise certe & totū
ul atq̄ beator es
set cardinea dignitas nisi
plures longe miserie atq̄ ca
lāitates illā p̄merēt . quam
felicitat̄ & dulcedis cumu
lus demulceret . Quo sit . ut
qui rētz . q̄ iustz . qui equus
huius rei censor extiterit .
utq̄ rep̄irz statū illū m̄ptis
calamitatibus & amaritudi
nibz respersum esse : ut de
eis ip̄is i hoc statūz culmine

sedētibz augustiū dicere ui
deat . q̄a summis felicitati
bus deus amaritudines imi
scet . ut alia querat felicitas
cū dulcedo nō est fallax Fal
lax ēte istiq̄ status sublimi
tas est et fallax gloia . sise
falli p̄m̄it . nisi illiq̄ dultia
ut amara cōsiderz . Illa enī
si mēte reuoluerit : exp̄ieēt
utiq̄ q̄a potiq̄ ḡuat q̄ suble
uet . plz p̄mat q̄ p̄m̄iet . Cui
ul est p̄priū teste crisosto .
ut sic suis applaudat . ut no
ceat . sic i uia fortūatos de
mulceat . ut i fine p̄nitie ope
ret . ab initio siq̄ dē p̄pinat
dultia . ut cū i ebrietati sue
rint : letale uirg cōmiscat .
In p̄mis itaq̄ fatemur hūc
statū cardieū sublimē fore
atq̄ glōiosū . si bñ in eo uol
uit orb̄ Si ita ecce status
uoluit . ut nō potiq̄ i uolua
tur . Si i eo iustitie rectitudo
imobilē uoluit . et cōstantē
uertiē . ut cū expedit uolubi
liē p̄m̄eat . Vñ hieroīmuf
q̄ eodē decore fulgebat de
se et il̄ dicere uideēt . Gran
de ē iquit dignitas . ḡnde
officiū si q̄ illo digna sūt p̄
ficiūz . Et rursus . letamur
de ascēsu . s̄z nō timemz lap

sum. Et subdit n̄ enī tanti
est gaudii excelsa tenuisse
q̄t̄imērou dignitat onera
non īpleuisse. Itaq; ut pu
tamq; qui ī hoc statu letabū
di sedent: letari desinēt. si
illiul sarcinas. si onera. si
miserias recta mēte p̄saeue
rint. idq; si q̄dā supina aut
affectata ignorātia ignora
re uoluerit ī ea tempestate
eos peiditari neccē ē. ut enī
squit augustinus. Eger eo
morti p̄pinq; est: quo ad
p̄p̄rii morbi cognitione est
remotior. Agnoscat ergo q
hoc culmē tenēt dignitatis
naturā. que plerūq; posses
soꝝ anioꝝ p̄ abrupta elatio
nis rapit. Et q̄a eo quisq;
extollit quo se sup̄ alios ui
det. ī sup̄biam et abusionē
erigit. nō curat p̄desse. s;̄
gloriaē p̄desse. p̄sumit se me
lioreꝝ. q̄a se cernit sup̄iore
p̄ores dedignatur amicos
notos ignorat. cōtēpnit an
tiquos. uultū auertit. ceruicē
erigit. grādia loquit. cum
exigua op̄eretur. sublimia
meditat. subesse nō patiē
qui p̄desse molit. Utinā ex
cōsideratōe ueri dñi decre
scret timor sue dñationis.

ut dicē possit: nec āmbula
ui ī magnis. nec ī mirabili
bus sup̄ me. Rursus gloia
ri desinēt. si pondꝝ seruitu
tis. si molē solitudinum. si
turba curaz & āxietatum
ad mētē adduxerit. De qui
bus ait iob: ecce gigantes ge
mūt sub aquis. Vbi grego
rius. q̄nto quis altior erigit
tāto curis ḡuoribꝝ onerat.
Et sequit: homo ī sublime
positꝝ. tātes sup̄ se sustinet
quātos dignitate precellit.
Ideo gigantes ī ecclesia po
tētes. uidelicet cardies rec
te gemūt sub aquis. id est
sub popul. Et q̄a scriptū ē
aque m̄te populi mlti. sub
quibꝝ contremiscūt. quia il
loꝝ assidua cura ḡuanē. et
illorum peccatꝝ damnatur.
Deniq; n̄ glorienē cardies
īp̄i quia sponso ecclesie assi
stūt. eiusq; adiutores atq;
cōsultores īstituti sunt. Si
enī ad mētis anxie redux
erit. quātis laboribꝝ plena
sit ac erūnis ea romani pō
tēti assistētia ea consulēdi
et iuuādi n̄cessitudo quātis
q; picul̄ referta sit. illa de
sistrata ad papā p̄ximitas
cithara gaudii uertēt ī luc

7
tum. Quāto enī lucifer fuit
deo p̄pinq;ior. tāto grau
uius peccavit atq; ruit. Mi
mia plerūq; p̄p̄rietas
nocet. nec ignis ledit nisi
app̄ximātē Cognoscāt igi
tur q̄a assistentes sunt nō
institēs. ne dixerim obli
stentes. coadiutores n̄ im
peditores. assistētēs bono
resistētēs malo: applaudan
tes bonis sp̄ugnantēs puer
sol: ut sint de quibꝝ scrip
tura ait. q̄ assistit. assistat
quasi gion in die uindemie
Gion conflictus uel lucta di
citur. In uindemia uero ma
li fructus rapiūt: Qui igiē
summo pontifici assistit cō
flictus agreditur. cōtra eos
qui fidem & ecclesiaz īpug
nant. Assistere ergo q̄ppe
& resistere. uuaresq; omī tē
pore sint cardies parati. n̄
mo. lo ī p̄paris. sed adue
sis. ne de illis romany pon
tifex recte conq̄rat. q̄a ei
assistūt. nō autē ī oportu
tatibꝝ. nō in tribulatione.
Cuz autē tribulatō p̄xima
est. non est q̄ adiuuet. De
mū p̄pinq; sint ut cōsolāt
non ut cōsumēt. sicut scrip
tum est. quos elegit app̄i

126
quabūt ei. nec deliquēt eū
Utinā qui tā p̄ximi sunt ī
dignitate p̄pinq; sunt in
sanctitate. ut d̄ eis romany
īpe pontifex recte dicē pos
sit qd̄ in leuitico ad leuitas
dicebat summo sacerdos.
sanctificabor inq; ī his qui
app̄pinq;āt mihi. Sed p̄ch
dolor uertēdū est potiq;. ne
nimia p̄p̄rietas ip̄i traco
nes sint iuxta arcem dñi
ne d̄ illis dicat ecclesie sp̄o
sus. aduersꝝ me app̄pinq;ue
runt. Videāt rursꝝ. q̄a diffi
cillima res est tāto tribuna
li assistere difficilij sic cō
sulere. ut sit p̄sint & place
ant & lōge oīm difficilimū
ut ī assistēdo sit animꝝ ī cō
sulēdo liber. non odio affec
tui. non passioni obnoxioꝝ
Nam iuxta quēdā sapiētez
apud magnū tribunal diffi
le est sic consiliari. ut sit in
uerbo ueritas. ī consilio fi
des. ī cōmissio silētiꝝ. Ille
siq; dē teste ābrolio recte
consulit qui utilit̄ assistit q̄
scipꝝ formaz & xēplū ex
hibet in doctrīa. ī grāuita
te. ut sit eius sermo salubr̄
consiliū utile. uita honesta
sentētia decorata. Deniq; q̄n

tum cure . quātuz solitudi
nis quant ū miserie . laboris
atq; periculis in ea assisten
tia uertit̄ . illud apte iudicat
q̄a quidq; d eḡ . quidquid
marcidū q̄cqd turbalētuz
aut i quietū i orbe erit . totū
eis curādū tribuit̄ . quicqd
deformatōis . aut morā cor
ruptionis i mūdo erit : sum
mo pontifici si p̄ & cardiali
b; imputat̄ : Si pestis si fa
mes . si i deum & p̄ximos
fideles peccauerint . si uitia
exercuerit̄ . eis i putabit̄ . q̄
ut scriptura ait comedunt
peccata populoz . Nā iux̄
ābroliū cū popul; i discipli
nat; repitur . signū est q̄a
sacerdotiū ōn est sanū . Quā
gregori; in quādā omelia
ubi subiectus ex sua culpa
morit̄ ibi il q̄ p̄ est mortis
causa iuenit̄ . Et ut paucis
agam; . tot sunt cardialū
miserie & calamitates . tot
mentis & conscie remor
siones . quot sunt p̄ceptoz
et rez eis icumbētium trāf
gressiones : Que omia enu
merare p̄ quā difficile foret
Vetoz congruit gradui . cō
gruit ordini cardialū . ex
pedit honori . cōuenit one

ri & p̄clo . ut cōsiderēt se
cardies fore atq; custodes
hostioz domus dei . p̄ que
nemo facile itrat . nisi p̄ car
dinū misteria . Ad eos igiē
circumspicere ptinz quil i
gredit̄ & egredit̄ . Non enī
ita p̄ ut itret habētēs uestes
nuptiales . & qui digni re
putent̄ . claudatq; i dignis
Claua erat ihericho ubi po
siti erāt principes ut uide
rent itratēs & egredietēs
Et i libris iudicū custodēs
uigilabāt clausis diligētiss
me hostiis dom; dei Sed
caueant ne claudant hostiā
his q̄ itrare de berent per
cutietēs eos qui foris sunt .
quos scriptura cōmemorat
q̄a claudūt hostiū cum itri
sec; fuerit̄ . Rurs; inuigilet
custodie cardines ipsi duo
enī simones eis occurrāt al
sidue iuicē contendentes
quos ū equa lance āplectā
tur . altez sequāt̄ : altez p̄
sequātur . Simonē maguz
corumpere nitentem ex
pellant . Simonez petrum
et maledicentē admittant
Simonē magun & filiā e;̄
etiāt . q̄a ad eosde; cardī
nes scriptura ait . claudite

hostia . ne sinat̄ euz itrare
Et itez i libris regū . eice
eam & claudē hostiū . Vcer
q; simon negotiaē . ut itret
sed longe disparit̄ . Simon
petrus iiqua domus dei cō
mertia damnat . alē simon
admittit̄ . Ille terrēa uēdit
ut celestia alsequatur . Ille
spritu alia emit . ut tēpalia
adipiscatur . Ille dū grati
accipit . gratis dat . Ille id
ptio uēdit . quod ptio emit
Simō mag; ait . accipe nū
mos ut habeā gratie di lāgi
tionem . Simon petri ait
peccunia tua in pditionē .
Ille nihil habēt̄ . t̄reni mul
tū diuini muneris elargit̄ cū
ait . quicqd habeo tibi do
iste plume habēt̄ nihil dat
uirtut; . q̄a extiauit domū
dei posse peccūia compara
ri : Intret deiq; simō petro
cūcta uisit; et operet̄ . pel
latur : simon mag; qui ual
nerat nec medēt̄ . Ille clau
dos sanat & egrotātes iste
sanos efficit claudicantes .
Ille curat aliorum oculos .
Ille implet suorum loculos
Ille intret qui ait surge et
ambula . alter expellatur
dicens . qui uenit̄ ad me

non etiā foras . Ille i nomi
ne ihu nazarei suscitāt mor
tuos . hic i noīe sabuli mor
tificat uiuos : Demum expe
dit cardibus iacturā et or
natū exteriorē fugere . Quō
sunt de illoz numero i qui
b; cernit̄ uestiū cultus plu
mus . uirtutū autē null; aut
exiguus . Poma peni uesti
um tollerāda p̄ tēpore . nō
affectāda p̄ libito . pmittē
da p̄ stat; decētia . dimitē
da p̄ scandalo . Auaritiam
ut scorpiones cardines fugi
ant . q̄a de illis scribit̄ . pec
te cardinez et cōmoueātur
sup lumīari . quia auaritia i
capite et plateis eoz . p̄p
terea nouissima eoz consu
mam . Post auz non eant
christū non questū sequant̄
affluētiaz rerū non querūt
nisi uirtutū et donoz spūali
um . Qitēt mēsaruz luxuriē
congeriē uasoz . q̄a hoc nō
est ornare ecclesiā . sed spo
liare . non est decorēz maie
statēq; custodire . sed p̄de
re nō est defendere . sed ex
ponere . Rurs; exponant
se murū p̄ domo dñi . Ex
eant ex aduerso potētibus
seculi . Regib; se exhibeant

Impertitos ut iohānē inu-
stis . ut moisen egyptiis for-
nicantibus . ut sines . Ido-
latris ut heliā . auarū heliseū
ut petre blasphemātib9 . ut
paulū psequētib9 . uulgum
non spnāt . sed istruāt diui-
tem non palpēt . sed terrē-
ant . paupem nō grauēt . s3
soueāt dignos pmoueāt . i
dignos expellāt . Et ut in-
quit canō querāt eos i eccle-
sia colūnas erigē . quos pl9
cognoscūt pdesse . nō quos
uel ipi amāt . uel quoz sunt
p cib9 & seruitio deliniti ul
p quib9 ut plati frant mune-
rib9 impetrarūt . Et cū apo-
stolorū tipuz teneāt . distri-
buatur dignitas p meritis
non puolitt . distribuāt uni-
cuiq; p ut op9 est . non sibi
sed populo . Iuuenes doce-
ant non exaltēt . minas pn-
cipū non pauēāt . sed cōtēp-
nāt . ecclesias non spolient
sed ornēt . marsupia nō ex-
hauriāt . sed corda refitiāt
et crimina corrigāt . studio-
sos diligāt ignorātes igno-
rent . qā scriptū est ignorās
ignorabiē . De dote uidue
& patrimonio crucifici pau-
peres pascāt . nō i conspec-

tu hoīm sed dei . Nec repre-
hendim9 quosdā qui pauca
lis elcas egenis erogant : q
de sua et suorū supēst mēsa
sed eos sculpam9 qui p̄tio-
siora recōdunt . more illoz
de quib9 mathe9 ait . qā de-
cimāt mentā & anetū ac ci-
minū . & relinquūt que gra-
uora sunt . quoniā hec opt9
facere . & illa nō omittē : Ju-
benē deniq; cardies uirilē
stare p afflictis . et iudicāe
eqtate p māsuetē terre Ju-
benē deniq; uacare moruz
correctioni . s̄sistere cōcor-
die iulzilare paci . i fideliz
expugnationi & fidei aug-
mēto intēdere eāq; usq; ad
saguētem tueri . i cuius tipo-
rubei pilei isignii decoran-
tur : Sint deniq; i loquēdo
modesti . i aduersitate secu-
ri . i p̄pitate deuoti . i hospi-
tio non dissoluti . i conuiuio
non effusi . Demū sint pen-
tifici fideles i feriorib9 cōpō-
tabiles . Sint ad petēdum
uerecūdi . ad negādū iusta
difficiles . Sint grati postq̄
acceperūt . Sint largissimi
exhibituos : & p̄ssimi p̄-
missores . Et ut finē uerbis
sed nō mentē dolori spona

47
mus . tales sterius exterior
q; cardies ecclesie existāt
q̄les se uelle esse p̄felli sūt
Tales sibi appareant . q̄les
ab hoīb9 reputari cupiunt
hoc sit ilp pudor alios esse
& alios apparere . Fuere q̄
dem multi . quibus expedi-
ens minime fuit appare &
conspici . Sed p̄hdolor in
omī statu expimur alios ef-
se . alios apparere . ut illud
anti-claudiani aput omnes
uez sit . quia aliquādo non
sūt homies qd uident . Se-
pe uero pluris sunt q̄ appa-
reāt : ut glorie eis sit ascen-
disse . Postremo id uellez
cardinaliū cordib9 semper
defixum sit qā si tāde3 di-
uersis illecebris delitescunt
nec eis onera incūbētia p̄ti-
mesunt . uereor ne illud a-
mos p̄phete audiant . scri-
būt iquit cardies dom9
dei i illa die . Et itez illud
isaie . sup muros tuos cōsti-
tui custodes . ipi uero locu-
ste uineā de pasti sunt
Capitulū decimū de sub-
limitate & excellētia et dig-
nitate stat9 patriarchaz
archiepiscopoz . episcopo-
rum . platorū . p̄sbiteroz et

48
mistrorū ecclesie . et de p-
fectione stat9 eorum

Ordo pollici-
tus ut attigam9 ce-
teros stat9 gerar-
chicos uite spūalis . uidelicet
patriarchaz archiepiscoporum
episcopoz . archidiaconoz
curatoz . et alioz clericorū
sō ecclesiastico ordie degē-
tium . Quis stat9 dignitas
et excellētia nō satil a mor-
talib9 laudari extolli et cō-
mendari potest . Sol . cerē9
quidē magna uolūtia si ea
omīa adducerem9 que illo-
ruz excellētiā et sublimā-
tem demonstrāt . Paucula-
tū sō quodā breui epilogo
p̄strigem9 . quaz p̄fertī ad-
ppositi rationē p̄tinē . quo-
niā latius excellētiā h9 sta-
tus deduximus in libro de
seniorū stat9 ecclesiastici .
tibi predicta comprobam9
non solū ex fundamētis iu-
ris natura . sed testimoniis
& exempl' ueteris legis ac
etiam . ex idsa gentiliz ob-
seruātia . necnō testimoniis
noue et euāgelice legis . et
demū autoitatib9 & funda-
mentis iuris humani . Nam

ut cetera taceā . q̄s dubitat
p̄tificez ac sacerdotalē dig
nitatē p̄cipū sumpisse ex
ip̄o naturali iure . quo ut
inq̄t ph̄ i politiq̄ hominē
naturalit̄ inclinātur ad sac̄
ficia . que non nisi p̄ pontifi
ces et sacerdotes . etiā ip̄a ā
tictal̄ istituēda celebrāda
q̄ duxit . Sed et illa genti
litas naturali iuri innitens
hanc pontificuz & sacerdo
tum summā sup̄ omēs mor
tales dignitatē & excellen
tiā nedū istituēda . sed hūli
ac deuota obseruatione p̄fē
sa est . Quā ut plutarcho pla
cuit & poliēt̄ refert apud
gentiles eos qui religiosi
cultui p̄erāt . quos p̄tifices
appellabāt . quasi t̄pū ani
me in corpe hūano tenen
tes super omnes mortales
uenerēbātur . eisq̄ subitiebā
tur . Sicut itaq̄ anima totiq̄
corpis habz p̄ncipatū . cūc
taq̄ membra uegetat . eiq̄
obsequūtur . & uiloz gerit
p̄ncipatū . ita pontifices q̄s
ip̄e plutarcho etiā p̄fectos
diuino cultui uocat . toti cō
poris conmutati p̄sint op̄
tet . Subdēs q̄a & augusto
cesar sacrorū pontificibus

eousq̄ subiecto fuit . donec
& ip̄e nec cui mortaliū sub
esset . uestal̄ creat̄ est pon
tifex . Demū in ip̄a ueteri le
ge hic excellētissim̄ ordo
incoatus est . et in noua ple
nius confirmat̄ ut inquit isi
doro . Quā sancti doctores
sacrificiū et p̄ consequēs sa
cerdotiū ab abel et chaim
scēpisse aiūt qui p̄mo sacri
ficarūt deo . Vnde creditur
adam i spiritu et iussu dñi
docuisse filios sacrificare de
o . quare dicūt ordinē sacer
dotū tūc p̄mo scēpisse . Sz
putam̄ utrūq̄ recte stare
posse . quoniā ante legē sa
cerdotii et sacrificiū scēpit
ab adam et filiis eius . uideli
cet ip̄licite et sub quadā fi
gura . Sub lege uero expli
cite et exp̄sse iussu dñi in
cepit ab aarō . Alii amelchi
sedech iuxta illud . tu es sa
cerdos i eternū scdm̄ ordi
nem melchisedech . Sed ut
dixim̄ sub lege aaron pri
mus iubente domino uicti
mas obtulit . ut inquit isido
rus . Quocumq̄ modo sit
ex ip̄a tempis p̄mitate et
diuinitate ac istituēte ex
cellētia . huius stat̄ sancti

47
tal atq̄ sublimitas aptissi
me conpbat̄ . Demū uero
ip̄a pontifical̄ & sacerdota
lis excellētia & sanctimoia
ex hoc agnosciē . quoniam
sublimior nomie q̄ cogita i
p̄t i sacra scriptura ep̄i sac̄
dotes & ecclesie m̄stri no
minātur . Appellanē enim
du . uā in exodo scribit̄ . di
is non strahes . p̄ deos ep̄i
scopos & sacerdotes . itelli
gens ut ait q̄dē canō . Rur
sus ordo ac stat̄ ip̄e in eo
eminētissim̄ atq̄ sanctissi
mus est . q̄a t̄pū tenet cele
stis gerarchie . Quā ip̄e ec
clesie ministri ecclesiasticā
constituūt iherarchiam . Ipi
quoq̄ i sortē dei electi sūt
& ip̄e fors illoz est . Ipi de
niq̄ tante excellētie et dig
nitatis existunt . ut merito
a cūctis seculi p̄ncipibz . &
xp̄iane fidei cultoribus pa
tres appellanē . Quā grego
rius . Quis dubitet ecclesia
stici ordinis ueros ueran
dos fore . quos regū & prin
cipum oīm p̄ h̄deliū patres
et magistros c̄sei cōpertū
est . Et sequit̄ . Nonne mi
serabil̄ insane esse uidetur
si filius patrem . discipulus

102
magistrum non honorent .
Et si quis obligationibz illū
potestati sue subicere a quo
credit . non solū i terrā . sed
in celis ligari posse & solui .
Et itez idē . gregorius circa
p̄ncipiū pastoral̄ inquit . ho
nor et sublimitas nullis po
terit cōparatōibz adequari
si regū fulgori cōparet̄ . &
p̄ncipuz diademati longe
inferius erit . q̄ si plumbi me
tallum & auri fulgorem cō
paret̄ . Quippe cū uideam̄
regum colla et p̄ncipū sub
mitti genibus sacerdotum &
osculata eoz dextra . ora
tionibz eoz credant se con
tineri . Et ambrosius pastor̄
li . magna est excellētia &
sublimitas ep̄iscopoz . que
sicut maxima est . ita maxi
mā debz habere cautelam
qua honor gradis . gradū
ori debz sollicitū h̄e circum
uallari . Et rur̄ idē . amb.
nihil in seculo excellētius
nihil ep̄iscopis sublimiq̄ re
periri potest . ut cum digni
tatē eorum oculis demōstrē
mus . digne noscam̄ quod
sumus . et q̄d sum̄ p̄fessio
ne . actione etiā demonstre
mus ne sit gradus excelsus

et deformis excessus. Deiq[ue]
iohānes chrisostom[us] huius
stat[us] gradū et excellēt[ia]z
signā[us] ait. sacerdotib[us] ec
clesie deus cūctos uoluit es
se subiectos. ad quos uniuē
sa que i[n] ecclesia occurrunt
uoluerit p[er]tinere. Et aug[ustinus]
clericorū stat[us] & ecclesia
stici ord[is] sublimitatem &
sanctimoniā designans. ait
ad mauritiū. sacerdotib[us] &
leuitis ecclesie nō ex terre
na potestate dom[us] noster
sed excellēt[is] potentia p[ro]p[ter]
eum cuius serui sunt. Ita eis
dominator. ut debitā eis cūc
te reuertiaz inpendāt. Et
subdit naz i[n] diuinis eloquiis
ecclesiastici ordinis clerici
& sacerdotes aliquādo dil
eliquādo āgeli uocant[ur]. Nā
& ad moisen qui de eo qui
ad iura deducend[us] erat di
ciē. applica eum ad deos ui
delic[us] ad sacerdotes. Et rur
sus scriptū est. diis non de
trahas & seculi sacerdoti
bus. Et iterum. Ego dixi
diu estis. Et p[ro]pheta ait: la
bia sacerdotū custodiūt scien
tiam. et legem ā ore eius re
quirant. q[ui]a āgel[us] domini
exercitiū est. Quid g[er] mix

si reges. si p[ri]ncipes. si eūc
ti fideles eos honorēt. qui
b[us] i[n] suo eloquio honorē tri
buēt. aut āgelos aut xp[istu]m
aut d[omi]n[us] de[us] ip[s]e appellat.
Grādus est g[er] excellēt[ia] sta
t[us] et ord[is] clericorū et p[ap]sti
ficum. ueluti qui eius loc[us]
tenēt sup[er] terram. qui celū
et terrā condidit. et omnia
que i[n] eis sunt. quib[us] tāta
tribuit potestatem. ut quos
ip[s]i absoluūt uel ligāt sup[er]
terrā. ip[s]e ligatos solutosq[ue]
habet in celis dicēte eis sal
uatore quorū peccata remi
serit. r[em]ittunt[ur] eis Sed q[ui]d
de huius ecclesiastici stat[us]
dignitate et excellēt[ia] di
cere phas est. Potius certe
tempus q[ui]d dicendi materia
deest et

Capitulū. xi. de differē
tia et comp[ar]atione ecclesia
sticorū. uidelicet ep[iscop]orū et
aliorū i[er]er[um] p[re]latorū et cle
ricorū int[er] se ad inuicē et q[ui]s
grad[us] altero sit dignior et
p[er]fectior

exigit ergo idē or
do pollicitus. ut ec
clesiasticorū siue
clericorū ordine int[er] se inui
cē discernam[us] et comp[ar]

rem[us] quod breuissime tanq[ua]m
manifestū absoluem[us]. Aliq
enī i[n] minoribus ordinibus
sunt constituti. aliqui subdi
aconi. alii diaconi. alii p[re]sbi
teri. alii ep[iscop]i. alii archi
ep[iscop]i et patriarche iter
quos longa ualde differen
tia est. Nam etiā ex xp[isti] in
stitutione. maior[um] et minor[um]
sacerdotū discretio facta ē
quādo apostolos tanq[ua]m ma
iores et septuaginta duos
discipulos q[ua]si minores sac
dotes instituit: ut patet Lu
ce d[omi]no. ubi g[er]osa. q[ui] sicut i[n]
apostol[is] forma ep[iscop]orū
sic septuaginta duob[us] for
ma p[re]sbit[er]orū quasi secūdi
ord[is] est p[re]scripta. Postea
autem apostoli hanc formā
secuti sunt: & i[n] singul[is] ciui
tatib[us] ep[iscop]os. i[n] prochi
is p[re]sbiteros ordinarūt. Pro
cedēte uero tempe & elcen
te messe d[omi]ni. apostoli ordi
narūt diaconos. q[ui] max
im[us] fuit stephan[us]. Subdia
conos uero & alios minor[um]
ordines ecclesia p[ro] temp[or]is
discursum sibi constituit q[ui]
uis nōnulli dicāt subdiaconā
tum ab ap[osto]lis fuisse institutū
sed p[ro] eos int[er] sacros nō nūc

ratum. postea tamen ab ec
clesia aggregatū. Verūm tū
dionisi[us] qui pauli discipu
lus fuit. i[n] ecclesiastica gerā
chia tres tātū ordines descri
bit ordines ep[iscop]orū p[re]
sbit[er]orum et diaconorum
Ep[iscop]orū ordinem dicit
maximū et p[er]fectiū p[re]sbit[er]
orum uero illu[us] autūz dia
conorū purgatiū. Nec so
lum distiguitur quo ad sub
limitatē et excellēt[ia]z dig
nitatis. sed etiā quātūz ad
p[er]fectionem stat[us] non p[er]
excellēt[ia] & p[ro]rogat[is] dignit[is]
tis: sed p[ro] ut iducit quādā
seruitutez p[ro]pter deum op
positā statui libertat[is]: Naz
scdm sentētiam doctorum
circa istos g[er]o tria possūt
considerari. sicut trib[us] mo
dis p[er]fectio stat[us] aut uite ui
te sanctital[is] acqratur. P[ri]mo
p[er]fectio stat[us] summi cō
muniter & large p[er] act[us] di
lectionē. Secūdo magis p[ro]
prie p[ro] offitii ad ministratio
nem. Tertio p[ro]p[ri]issime p[ro]
uoti p[ro]petuā obligationem
P[ri]mo igit[ur] modo omēs i[n] ca
ritate existentes. sunt i[n] p[er]
fectionis statu quia ut apo
stol[us] ait. sola caritas uin

culum est perfectionis. Et h
mo. lo pfectio opponit rui
peccati et culpe. scdm que
moduz dicit apostolus qui
estimat se stare. uideat ne
cadat. Secundo uero mo
o nēs qui assumūt ad of
ficia ecclesiastica. possunt
dici esse i statu pfectionis
respectu laicoz. Sunt eniz
ipi qsi medii inter deum et
populū. Vñ qto ppinquo
res do ratione offitii quod
ministrant tāto pfectiores
Vñ in canone scribit nō so
lum episcopi: s3 p̄biteri et
diacones debēt magnope
puidere. ut cūctū populuz
cui p̄sident. obseruatiōe uita
et doctrīa excedāt. Id eti
am agere debēt inferiores gr̄
d9 puta exoriste lectores
et alii. Sed tertio mo solum
episcopi archiepi ac patriā
che. ac etiā religiosi illi uide
licet qui puotum in ppetu
am seruitutem sese tradunt
ad seruiendū xp̄o et hoib9
prop̄ ipm in his que sunt
circa opa pfectionis. tales
sunt p̄p̄riissime i pfectionis
statu. Et hoc mo i hac pte
accipitur status. ut uidelicet
sonet in quādā seruitutē op

positam statui libeat quia
p talem statum fit mutati
o status libertatis in perpe
tuam xp̄i seruitutez ut sup̄
dixim9. Et hic p̄p̄riissime
est stat9 pfectionis uite apo
stolice ut i hac pte. secundū
quē modū accipit̄ status se
cunda q̄stione sexta. si qn
do i causa capitli uel stat9
inpellatum fuerit. nō inq̄t
p̄ procuratores. sed p seipos
est agēdū. Veteri ergo mini
stri ecclesie in dubie sunt i
statu pfectionis p̄pter offi
tū administrationē. tal̄ tū
pfectio status magis accipi
tur comparative q̄ p̄p̄rie.
Nam canones inferiorū cle
ricoz statum magis appel
lant graduz q̄ statum. Vñ
dicit̄ i quodā canone p pre
gradu offitii unūquēq̄ stu
dere oportet ad meliora.
Et hoc dictū sit quātū ad
episcopos et m̄stros eccle
sie in seipos comparatos.

Capitulū. xii. de p̄libus
difficultatib9 et aculeis la
borib9 et piclis stat9 archi
eporum. et ceterorum cleri
corum. et de mal̄ ministri
ecclesie. ac de mult9 abusi

by uili9 et i ordinationib9
illoz in genere et i comū

¶ Ita excellētia dig
nitatis & sublimita
te stat9 ecclesiastici in ge
nere ac differētia et cōpar
tione in se. sup̄est ager i
i communi de e9 piculo acu
leis et difficultate. Et ad
ducētur in mediū auctori
tates et rationes. q̄ bus nō
septe p̄bari uident̄ huius
status difficultates picula
et incōmoda. Dignū enim
uideēt. ut si quos ep̄os aut
clericos huius stat9 sublimi
a & dulcia delectāt amara
& aspa moderent̄ nec i eo
statu se curos se reputantes
plurimū extollant̄ qui tam
pximi ruine insunt. In p̄
mis itaq̄ nemo sibi blandi
atur ex sanctemonia huius
emētialis status ecclesiasti
ci nemo certe de eius excel
lētia extollat̄. nemo de illi
us dignitate confidat. No
gitet enī quia ut iquit canō
non aloc. nō dignitates. n̄
cathedra status fatiūt. sed
uita et mores. Vñ ex offi
tio et dignitate non licētā
peccandi. sed necessitatez

bene uideēt ecclesiastici ul
ri se nouerit affectos. nec
ex emētia status audati
am delinquēdi sibi sumant
p̄ eo maxime q̄a ut in p̄ce
dentib9 dixim9 nullus sac
tum dubitare debet. quem
apex tate dignitatis attol
lit. In quo si desunt bona
acquisita p̄ meritum. suffi
tiūt que a loco & cathedra
testatur. Et itē: cathedr̄
aut claros ad h̄ festigia eri
git. aut qui erigunt̄ illust̄t
Ad que dicim9 plurimum
falli eos que de loci dignita
te letant̄. Nam simachus
papa seipm declarās p̄dic
ta de illis itelligit. qui per
bonos actus sanctos p̄de
cessores imitantur. Vñ sub
dit q̄ ea que de cathedra
sanctitate dixerat ad illos
p̄tinet quos par conuersati
onis splēdore illuīat. Sed
p̄ tanto sanctos uocat. q̄a
p̄pter. loci et cathedre sanc
titatē boni & sancti p̄sumū
tur. Vñ hieroī9. non sanc
toz filii sunt qui tenēt loca
sanctoz. sed qui exercent
opā sanctorum. Itaq̄ non
reddat ecclesiasticos uiros
se curos dignitatis fastigiū

sed potius sepeliat aut humili
et i minis ecclesiastici staty
piculū Vñ gregori. nos qui
psumus nō cathedre . non
dignitatē non ordīs ul' gē
tis prerogativa. sed mori
bus confidere debem⁹ . q̄a
ut inquit canon. nō dignita
tes aut ordīs catori pxiol
fatiant. sed nos aut ppria
merita cōiungūt . aut mala
disiungūt. Non ergo leten
tur episcopi ex sanctitate
cathedre . non sacerdotes
confidāt ex sacerdotil dig
nitate. s; potius cōtaemiscāt
eximminētī calamitate &
piculū p̄nitate . Quid enim
dignitas affert . si uita obē
Nam teste grego. qd para
diso altis tutis atz iocūdig
Quid celo securis. Et tam
homo de paradiso peccan
do angeli d̄ celo ceciderūt
ut nostris cederet in exem
plum . quia non loci nec dig
nitatis amplitudo securita
tem tribuat . sed uite inocē
tia . quia ut idē grego. sub
icit . instū q̄ ppe est ut nobili
tate loci ac dignitate offitii
non iuueēt . qui dignitatem
deira se abicit . Vñ crisostomus ad
al episcopos de dignitate

lentētia se afferētē . nē
illius emientia piculū p̄uidē
tes pulcre ait . uidete iquaz
fratresq̄ . n̄ sedatis sup ca
thedra . quia non cathedra
facit sacerdotē . sed sacerdos
facit cathedra . nō loc⁹ sac
tificat homiez . sed homo lo
cum . nec omīs sacerdos sanc
tus est . sed omīs sanct⁹ sac
dos . Et sequit̄ qui bñ sede
rit sup cathedraz . honorē
accipit cathedre : Et itez
mal⁹ sacerdos ex sacerdo
tō suo crimē acq̄rit n̄ digni
tatē Secūdo ecclesiastici
status i cōmoda et onerē dif
ficultates & aculeos . erūna
ntq; piculū ex ipso nomine
sac̄ comprehendere possum⁹
Si enī ep̄i sacerdotū aut cle
rici nomē solum p̄ terret .
quāto āplis ipius rei defec
tus q̄ nomē importat . Ep̄i
scop⁹ enī supintēdens aut
speculator dicitur . Sacerdos
uero dict⁹ q̄ sacra det aut
doceat . Cleric⁹ ideo ap
pellat⁹ q̄ in i dei sortē elec
tus sit . Qui ergo non sup
intendit . qui nō speculatur
qui a longe non p̄spicit in
cōmoda subditorū . nonne
ep̄i falsum nomen usurpant

47
Sed & q̄ sacra nec dat nec
docet . nōne falsum sacerdotū
titulū sumit . Clericus uero
quō fors dictū est . quē mun
dus quē seculū . quē deniq;
ipe infern⁹ de illo ueris sor
tunt . Hos itaq; pulcre ber
nard⁹ d̄scribit . mir⁹ ē q̄
ep̄i aliud uideri cupiūt q̄
sint uidelicet habitu milites
questu clerici . actu neutroz
exhibent . Nō eī pugnat ut
milites . nec euāgelizantur
ut clerici . nec laborāt ut mi
nistri . Quis igit̄ ordīs sint
cum utrisq; esse cupiūt . et
utrumq; deserūt & confun
dunt . Et sequitur . unūq; sc̄p
inquit apostol⁹ i suo ordīe
resurgete . sed isti i quo . Sz
certe quia nullū tenēt ordi
nem . sine ordīe pibūt . Et
cum sapiēs deus ueraciter
creatura a summo usq; deo
sum . nihil sordiate reliq̄rit
uereor certe non alibi esse
ordinādos . q̄ ibi nullus or
do sed sempitern⁹ horror
shabitat . Ad hos p̄terea sic
nominetos pastores . & pa
storalē curam deserētes . p̄
pphetaz deos acerbissime
cōmīnat . At enī si nō fue
ris locut⁹ ut se custodiat in

51
pius a uia sua . & ille iiquita
te sua moriet̄ . sanguinem ei
us d̄ manu tua exq̄rā . Qd
ergo maius pericp̄m cogi
tari p̄t . q̄ aliorum iiquitate
damnari In ceteris siq; dez
statib⁹ seu uiuēdi moīs cul
pa tenz autores suos . q̄libz
pprio suo peccato punitur
quia scriptū est afa que pec
cauerit . ipa morietur . In h̄
tū piculo uiuēdi genē . nedū
suo sed alioz scelere pasto
rectē . Damnāt enī pasto
res populoz iquitate . Quis
ergo sane mētē ad illud ui
te gen⁹ aspirat . ut afa su
am teneri obligariq; bara
tro eligat . si alii peccauerit
In exordio hūani generis
Eain ip̄e licz rep̄bz : tante
tū sc̄lligētie fuit . ut uite ali
ene curam abiceret iquiens
Quand ego custos fratris
mei sū . Repellebat ille a se
caute fratris curaz . ne i cau
tius p̄ fratre teneēt Ille eti
am uterini fratris curā i cu
sabat . nūc p̄hdolor ad ex
traneoz curā cū apto picu
lo pperam⁹ . Quis oro taz
sibi impi⁹ . q̄ tam sui obli
tus existit . quis sponsores
seu aliene uite se cōstitui si

deus. Foré optat. qui uitá p
prium uix tueri possunt.
Aut qd tam í sanú qd tam
í consideratú. q̄ alienarum
culparū strictá ratione sese
redditorū pmittere. qui su
a aut non uidet. aut non in
telligit. Quid tam deméte
p̄ximú. q̄ alienorū facinorū
fieri diligēs indagator. qui
suorū est negligētissim9 in
quisitor. Aut qf aliá pec
cata portare se policeē qui
suis p̄mit. Quis purgandi
alios onus suscipit. qui pur
gatore ídiget. Aut illuian
di pluri9 offitíū accipit. q
cec9 est. & qui se non uidet
quomó alios cōsiderat. Pei
culosa certe atq̄ ḡuis sarci
na est cura pastoris. Nam
cuiuslibz ouis de p̄ditio. illi
us piculú est. ad q̄ p̄pheta
ait. & erit asa tua p̄ anima
illius. Demú illius stat9 pi
culú í eo cōspicit̄ q̄niaz teste
grego. plati tot mortib9 di
gní sūt. q̄t ad suos subditos
p̄ditiois exēpla trāsmittūt
Inter cetera uero detestan
da exempla unuz illud est
Quoniá & si scriptú sit ser
uos dei nó oportz litigare
Episcopi tñ et clericí q̄ spi

rituales sunt. et lites ac cōn
tentiones uitare sp̄tialiq̄ in
benē. p̄ch pudor tá acerbe
tam ípie. tá crebro litigāt
ut omēs uicant í contēden
do laicos. & sub colore iusti
cie obrepit ípietas. Jam n̄
modo p̄ episcopatu litigāt
sed bellaē n̄ mó p̄ sacerdotio
cōtēdiē. s3 pugnat. Et ple
rumq̄ non sine orb & urb
piclo bellaē í ecclesia. que
pacem filiis ut pia mater p̄
mittit. Aut enī gloriāz no
strā non dam9 alteri. q̄ dū
uanā retinēt. uerā & eternā
amittūt. ad gloriā currunt
sed gloria eorū í cōfusione
erit. Christ9 iubet tunieam
p̄ximo dimitti. q̄ppe et in
fatie p̄cuti ne litigēt. isti eli
gunt peutere q̄ parcé. ma
lunt picitari ecclesias q̄ n̄
honorari. Tertio ille hoim
status ne dum difficil et la
borios9. sed et piclos9 uide
tur. ex quo plures seducto
res & scismatú semiatores
í ecclesia oriūtur. quos cōte
ex sacerdotū & epoz statu
p̄disse compim9. Vñ hiero
ni. ueteres p̄scrutās histol
as repire nó ualeo. alios ec
clesiā dei scidisse. populos

seduxisse. p̄ter eos qui sac
dotes appellati sunt. Acce
dit quoniaz ille uidet̄ picu
losior. difficilior atq̄ scom
modior uiuēdi mod9 d̄ quo
plures cadūt & plures pei
clitant. Uolat autē plures
cadē í uia salutis. & longe
plures ex statu ecclesiastico
picitari p̄pter plurima &
p̄sertim p̄pter tēporaliū af
fluētiam. Sicut certe plures
deuiāt in p̄spert q̄ í aduer
sis de quibus putādú est p̄
phetā dixisse. cadēt a latē
tuo mille & decem milia a
dextris tuis. Dexterā qui
dem honoratiōre p̄tem epi
& plati í ecclesia tenent. ce
teri sinistra. Si igit̄ de cete
ris statib9 ad sinistram ca
dent mille. p̄fecto d̄ istis ca
dent decē milia. Quarto eli
gere curā animaz. nihil ali
ud ē. q̄ exponere se ad ma
nifesta et ídubitata peicla
quia ut iquit greg. talia ap
petere est mētis tempestas
Nam nihil aliud ē potestas
culmís q̄ tempestas mētis
Quis enī tá audax aut uei
ul. q̄s taz temerari9 est. q̄
in alto et tempestuoso ma
ri nauigare peroptat. Quis

illius nauis cupit fieri guber
nator. quā periturá d̄ p̄xi
mo cōspicit. teste gregorio
quieto mari íperitus nauā
nauē dirigere p̄t. turbato
autēz tempestat fluctibus
etiā perit9 naua se confun
dit atq̄ perturbat. P̄fecto
nil aliud est curā a saruz
suscipere. sacerdotiū aut pon
tificatú sumere q̄z scient se
nafragis merger. Solent
homies de tēpestate in por
tum fugere. Qui uero aiaz
pastores fieri d̄siderāt. de
portu í libertatē libent fugi
unt. De quib9 p̄pheta dicē
uideē. qui descēdunt mare
nauib9 fatiētes operacōes
í aquis multis. & descēdūt
usq̄ ad abissuz. q̄rū anima
í eis tabescit p̄pter negoti
orum multipliciū p̄cellam
q̄re turbati sunt et moti sūt
sicut ebrig. & tandēz omīs
sapiētia eorū deuorata est
Quoz certe uideē. ut nó sa
tis difficilē aut ḡue uideāē
uni ep̄o unius anime curaz
sumere. nisi oim curas í se
suscipiat. Vñ quidā sapiēs
d̄ tá graui sarcina dicebat
Fortes humeri qui talia su
stinent. aut fortis ambitio

ad id animos cogens. ubi su-
tuz periculum se iut. Quod si
pontifex si altum se locatū
gaudeat. considerz q̄a tā-
to erit eicatus ḡuioz. Dix-
ent ex alto sine labore aut
periculo descēditur. Sed ut
pauc̄ cōcludā: cura asaruz
si recte gerit. sūmus est ho-
nor. sed sūm̄ labor. sūmū
onus. summa seruitus. Si
vero male agit. summū aie
piculū. summū malū. q̄a ā
ceps ex omī pte negotiuz
est. Quis nō est ppositio
alienū cōsiderare. quoniā
ut ait chrisostomus in cano-
ne: homo xpian⁹ fortit̄ ca-
dit si peccatū ppter duas
causas. aut ppter magnitudi-
nez peccati. aut ppter altitu-
dinē dignitat̄. De igitur
due p̄ictādi cause ecclesi-
asticos uiros foret̄ ruere co-
gūt. Pr̄o magnitudo pec-
cati. sciēter enī & ex cōtē-
ptu peccāt. Nā qui scit uolū-
tatē dñi & non facit. iuxta
uerba saluatoris uapulabilē
plagis mult̄. Secundo al-
titudō dignitat̄. q̄a q̄ntuz
dignitas altior. tāto casus
ḡuioz. Et teste gre go. quā-
to quis si sede sup̄iori locat⁹

est tāto si maiori plep̄o uer-
sat̄. Et august. sublimitas
honorū. magnitudo scelez
est. Et hieronim⁹ si maiori
ḡdu. maior est sine dubio
pena. Et itez. Chriosto:
si canone. honorū magnitū-
do his qui si digno uiuūt ho-
nore. maxim⁹ cumulus sci-
pit esse penarū. Et iterū
augusti. clericū offitium si p-
functioe gerit̄ nil apud de-
um miserius. tristius et dā-
nabilib⁹. Sexto ex episco-
poruz & clericorū admini-
stratione picula difficulta-
tes et i cōmoda aptissime de-
monstrant̄. Non enī epi &
clerici domini sunt bonorū
ecclesie. sed ut hiero. ait p-
curatores sed disp̄satores
rerū alienarū. et uelut sacri-
legos plectēdos esse. si qd̄
paup̄ib⁹ est erogādum. si
ibi retinet̄ pl⁹ q̄ eius statui
sufficit. Quomō ergo securi
sunt clerici. qui nō soluz ex
mala aut desidiōsa ad mini-
stratōe s̄ ex cupida r̄tētoe
dānantur. Nō pulcre dese-
et ceteri p̄biteris dicebat
hieronim⁹. quō possūm⁹ ali-
ena fidelit̄ distribuere. qui
nostra timide reseruam⁹

47
Dinc augusti. ad episcopos
et p̄biteros ait. Esuriētū
panis ē quē tu d̄tinel: nudo
doz uestimētuz q̄a tu r̄clu-
dis. miseroruz redēptio est
peccūa q̄ tu refodis. s̄firmo-
rum solatia sunt delitie qui-
bus tu lasciuus. tātoz ergo
scias bona te suadē. quātis
possis p̄stare qd̄. uelis. S̄z
et bernard⁹ si ep̄la ad sulco-
nem ait. Ne tibi o pontifex
o sacerdos blandiaris. q̄ tuis
cōtemptis alia nō arripias
Rapis enī cū luxuriaris. ut
de altario sup̄bias. de q̄bz
qd̄ p̄ter necessariū ac sim-
plicē uictū retines. tuū non
est. rapia est & sacrilegiuz
habētis. sicut apostol⁹ uic-
tum & uestitū. nō uictuz et
ornatū n̄ deliciis nō uestib⁹
q̄bz lasciuia. Et itez idē
bernard⁹ ad senonēsem ar-
chiep̄m. clamant nudi. cla-
māt famelici. conquerunt̄
paupes. dicūt dicite ponti-
fices in inferno: qd̄ facit auris
nob̄ fame frigore miserabili-
ter laborātib⁹. Quid confe-
runt tot mutatioia uel extē-
sa in p̄cieis. uel plicata si ma-
nicis. nostz est qd̄ effundi-
tis. nob̄ crudelit̄ subtrahit̄

57
qd̄ inanit̄ expendit. Dicit
& hieronim⁹ pontifices &
clericos cōmians ait. Eccle-
sie p̄icipes q̄ deliciis afflu-
unt p̄pheticus sermo d̄scri-
bit. qd̄ eiciēdi sūt de spatio
sif domib⁹ lautisq̄ conuils
Et sequit̄. Si uis sciēre quō
eiciēdi sunt. in tenebras ul-
delicet exteriores ubi erit
flet⁹ et stridor d̄tiū. Itez
idem bernard⁹ ad clericos
ait. Multiplica p̄bēdas. ha-
be archidiaconatū. aspira
ad epopatū. ḡdum ascēde
& i puncto ad inferos sine
omī ḡdu ascēdes. Septio
pic̄a i cōmoda aculei &
difficultates h̄ stat⁹ eccle-
siasticū ex eo euidentiq̄ ap-
parēt. qm̄ si et p̄phetaz. si
patriarchaz. si toci⁹ sacre
scripture repetūtur aimali-
a. nullū replem⁹ genus ho-
minū. quos deus uehemētī-
us arguat. & seuerius com-
mineēt. et crudelius puniat
q̄ pontifices pastores et sac-
dotes. Discurre p̄ p̄phetas
et scripturaz lege. quid au-
dis nisi pastōes populi mei
spuaricati sūt i me. p̄pterea
ad huc i iudicō cōtendā uo-
biscum. Et itez stulte ege

rūt pastores Et sequit̄ pp
terea euellaz eos de terra
Rursus ad eos omēs pasto
res meos pascit uētus . Et
alibi .ue pastoribus q̄ disp
gunt gregē meū . Et iterū
ue pastorib9 israhel qui pa
scūt seipos . Et seqtur . col
lidaz i te pastore & gregē
Desq; ad iohelē pphetam
transi qd nisi cōminacionis
penas . quid nisi clamores
plāgentiū sacerdotū et pōti
ficū audis . Ait enī plāgite
sacerdotes . uullulate mīstri al
taris . Ausculta ezechielem
ue pastoribus israhel qui pa
scunt seipos . Et itez sup
pastores irat9 est furor me
us . Malachias quoq; non
tacet eoz exterminiu . Ad
nos iquit sacerdotes qui dispi
citis nomē meū ad uos est
mandatū . Sacerdotes ecce
ego pitā uob brachiū ire
mee et diligpā sup uultū ue
strum sterc9 . Et itez . De
di uos contēpibilel omni
bus popul . Sed et amos
ppheta q̄ dure prelatos et
pastōes ecclesie cōminetur
audiam9 . Ait enī ue uobis
qui opulēti estis israhel : & cō
fidit̄ in mēte sarrie optia

tes capta popaloz . Iredi
entes pompatice domū dei
qui dormit̄ i lectis eburne
is & lasciuat̄ i stratis uestis
De ide cōtra h9 stat9 & ul
te homies scriptuz est . Qui
cumq; desidrauerit pmatū
in terra . iueniet cōfusione9
i celis . Et itez . iter seruos
dei nō cōputabit̄ . qui de p
matu tractauit . Sed et cri
stus i euāgelio has illas pe
na & cōminaciones cōfirmat
Ait enī ue uob qui diligitis
pmas cathedras . Sed qd
hec cōmemoram9 . Plena
est hec sac̄ scriptura huius
modi increpacōib9 & cōmīa
tionib9 . Quis ḡ dubitat pi
culosum difficilem & cūct
aculeis miseris refertū esse
illuz hoīm statū . cui tot ma
ledicionū & anathematuz
tot comminacionū genera
tot penaz & supplitorum
mala . pphete p̄sarche sac̄
tis . ipe quoq; deus i scriptu
ris sanctis iprecant̄ : Vnde
chriso . sup illud obedite p̄
positis uestis . Pontifex
o plate conspice quāto igni
supposit̄ caput tuū : Et subi
cit . Miror si quē contigat
saluari de his qui p̄cipian

7
tur . & p̄sunt in tant̄ minis
& i tāta pigritia . i tātis in
crepationib9 et i tāta desi
dia . Video tamē curretes
et spōte se submittetes i pl
cula . cōtra quos durissimū
iuditiū his qui p̄sunt scilicet
cet male De boīs uero scri
bitur puerbio9 xli . nouit
iustus animas iumentōrū su
orum . Sed quid de piculo
et i commoditate . & aculeis
ecclesiastici status dicā . Qu
episcopis & clericis ipsa si
monia q̄ heresis appellat̄
tam familiar̄ & cara sit . ut
uix sine illa i domo dñi in
cedat . Quib9 etiam i uidia
domestica . auaritia annexā
libido ira & supbia i rerum
abundātia uideēt . Sunt in
hoc statu patriarche p̄po
si epi negligentes . decan9
timid9 . archidiacon9 elat9
canonici extra cho9 uacā
tes . uicari9 i litib9 tabellis
falsus . p̄sbit̄er imprudens
curat9 ignar9 . confessor le
uis diacon9 euāgelia nesciens
subdiacon9 ep̄lam ignōt
cātor latrat . thesaurari9 fa
bricā fraudat . sacerdos sac̄
mēta uēdit capellā9 uenat̄
ut statim lat9 tangem9 in

capitū sequētib9 . ubi sin
gularit̄ d̄ quolib9 gradu &
offitō ecclesiastici stat9 sue
cincte agemus :

Capitulū . xlii . de digni
tate et progratia offitii de
canat9 i ecclesia et de ill9
honore et ueneracōe . d̄ his
q̄ et̄petūt . Demū de pluri
mis hōrib9 et afflictionib9
ac d̄rectib9 i picul9 d̄cō9

Quidita sunt p̄iosa
laudes necnon ex
cellētia . p̄eminētia ac sanc
tīmōia stat9 ecclesiastici i
genere et communi . Au
dita deniq; sūt ei9 uite for
mule incōmoda . calāitates
et miserie et afflictiones et
picula . Quo sit ut facile eius
dem stat9 dultia et amara
culib9 recte intuēti patere
possūt . Verum quanquam
ea que i ea re breui differēt
sunt . ad omēs ecclesie sta
tus scdm ordinū et offitio
rum differential applicari
possunt . q̄ omēs clericorū
nomē et mīstro9 offitium
i ecclesia sortiti sunt . q̄ a tñ
pticularius ep̄os et p̄latos
respicere uident̄ . superest ut
ad ceteros inferiorēs eccle

status. g̃dus et ordies bre-
uis et singularis sermo de-
currat: Consuetu igit̃ ordi-
nem sequentes. unuquemq̃
inferioꝝ clericoz̃ g̃dum si-
ue statu tagem9: et qd lau-
dis. quid excellentie. quid e-
utilitatis. demu qd calami-
tatis afflictiois et piculi habe-
at: sed & quod defect9 in
eos danabiliter committat̃
tur. succiete asserem9. Pri-
mo igit̃ post episcopu deca-
n9 siue p̃posit9 existit nec
id ratione caret. quia ut in-
quit canon calixti pape &
martiris. decanoꝝ dignitas
recte maior post pontifica-
lem appellat̃. Naz decano
post pontifice maior ac pri-
cipalior cura et collegii ad-
ministratio congruit. Rurs9
pximior ep̃o dignitate &
honore. cui p̃p̃quior est i
consilio & assistetia. Ipse
collegium necno p̃sonas ac-
res collegii iudicat & tuẽ.
Vinc i exodo inter indica-
tes uniuersitate decanoꝝ co-
stitui iubẽ. quare sacri cao-
nes u: neradam ea digni-
tate decreuerũt. Est enim
decan9 collegii caput de q̃
scriptum est. constituit eni

domus i caput no i caude
qd ceteris corpis membris
autoritate & iudicio p̃cellit
id. p̃ p̃nitas loci in ecclesia
iudicat. Vabz deniq; deca-
nus i capitulo et collegio pri-
mam uoce. p̃ma saluacoei
primos recubito. Sed ia
audi hui9 dignitatis onera
huus stat9 calamitates mi-
serias defect9 et picula. In-
p̃mis igit̃ fateor. gradis est
hui9 stat9 p̃rogatiua. Sed
utinā tam bene h9 dignita-
tis oner̃ agnoscerent. q̃ ip-
sa appetit̃. Dicā uerius tā
utilit̃ ei icumbetia imple-
tur. q̃ ab om̃ibus sciuntur.
Vaudet certe decani & p̃-
positi de honore excellētia
sed utinā dignitate uirtus
sequeretur. Virtus enim ut
quidam ait sapiens non so-
let esse iactatrix aut sui mi-
ratrix s; alie imitatrix. nō
de extrinseco honore. sed
de consciētie onere cogitat
si illud delectat. istud crudi-
at. Vir9 non d̃ se. confidit
non arrogat: scit hoc esse
temp9 militie et laboris. n̄
delectationis. nō pompe. n̄
fastus. ffateor deniq; de-
canus collegii & capituli ca-

pat existit. S; uide ne di-
gnitas ipsa qua tantope d̃lec-
taris. conteret caput tuu;
Sic age ne d̃ te ecclesia di-
cat quod scriptu est. caput
meum doleo. Videat deca-
n9 qui se collegii caput iac-
tat. ne ceteri de impuido
capite capita sua moueant
Vernat si eius facta sgerũt
commocionem capituli i po-
pulis. qui omē caput lang-
uidu a pede usq; aduertice
non est seo sanitas. Laueat
decanus ne sit illud caput
de quo scriptu est. facti sūt
hostes e9 i caput eius. Aue-
tat decano ne caput serpe-
tis sit. cetera mēbra nedu
non uegetas sed insitient̃.
quia deus confriget capita
draconum i aulis. Meren-
dum est plurimu ne sint illa
capita de q̃bz scriptum est
in uniuersis capitibus eius
caluitium. id est de forma-
tis uitium. Decano siquidē
si recte agat episcopo odio-
sus sit necesse est adeo ut
illius sit hostis. si collegu
amic9 esse cupit. Si uero a
p̃sule amat̃. a cap̃o odit̃.
Pro eo eni caput capituli
est constitutu. ut nonnunq̃

capitalibus aut episcopi in-
solētis resistat. q̃ priuilegia
qui libertates. qui bona. q̃
redditus ecclesie plerumq;
usurpat. Ideo certe deca-
nus caput est. ut collapsa colle-
gii erigat. sparsa colligat.
recupet perdita. deformia
reformet. Caput tunc esse
desinit. cum singuloꝝ de-
collegio erimsa palpat. ne
eoruz fauores pdat. atq; ut
eum eligant. honorēt et ue-
nerantur. Sed fateor labiis
honorabūt non animo cor-
autem lōge est ab eis. Vol-
legium rursum r̃gendum de-
canus suscipiat imo uerius
feram i domitam gubernā-
dam. Parua enim domus
egre et difficulter rigitur.
Magna collegia p̃sertiz si-
ne sapiētia aut uirtute tan-
to regūtur difficilul q̃n to-
quot sunt singuli. tot singu-
larib9 serunt̃ oppinionibus
Si igitur decanus letatur
de honoris dignitate. metu-
at onera. metuat picula. q̃
tot sunt ut enaurari facile n̄
possint. Quis eni est deca-
nus qui episcopo non sit g̃-
uis et contumax. quin poti-
us contra eum cōspiret. qui

in eius contemptū non a-
stinet a diuinis . qui sigillat
literas sine capituli ascensu
qui sibi communia ecclesie
appropriat qui non resident
es agit ut percipiāt fructus
licet non fatientes seruiti-
um . qui grauant subditos .
qui eos non defendunt
qui eos tolerant p peccata
in peccatis . qui in honeste
incedunt . i honestius uiuūt
Paucula huius dignitatis
onera pericula et afflictio-
nes atq; defectus enarramus
quia in sequentibus ecclesie
offitiis et gradibus pluma
adducemus . que merito ei
de dignitate aptari possunt
Qui igitur aures audiendi
habz audiat . et inter tot pi-
culorum anfractus sit cautus
facile enim uitabit crucia-
tum si uelit uitare reatum .

Capitulum . decimūquā-
tam . de dignitate & prero-
gatiua offitii archidiacono-
rum . ac de honore et uene-
ratione ei debitis . et de his
que ad eum spectant . De-
mum de plurimis oneribus
et afflictionibus de ceteris
& periculis archidiaconorum

Archidiaconi dig-
nitas non paruam
in ecclesia militan-
ti prerogatiuam . nec infimū
honoris gradum habere di-
noscitur Ipse enim p̄cipuus
oculus episcopi dicitur pro
eo q̄ cuncta ad episcopū ex-
spectantia uidere ac solere
prouidere tenet . ueluti q̄ a
canonibus uicarius est illius
constitutus ad archidiacono-
num siquidem p̄ ceteris ec-
clesie gradibus p̄ singula-
ri quadam excellentia ex-
aminare p̄tinz ordinandos
idoneosq; amittere . inabi-
les uero repellere . Qui ut
canones aiunt prelati meli-
to existit . quia post episco-
patum p̄eminētia iurisdic-
tionē & autoritatez obtinet
p̄sertim cohercuiam & con-
tentiosam . Rursus illi corri-
gendi atq; uisitandi nō tā
clerum q̄ populum fax est
Ipe deniq; presidē debet
cum archip̄sbyter eligitur
ipsumq; instituit . et p̄ meri-
tis destituit . si contraria nō
extet consuetudo . Ipse tan-
te dignitatis est : ut coadiu-
tor episcopi ecclesie princi-
pal recte dicat . Sed et ad

7
eum pertinet uacantes cu-
stodire ecclesias . Ex quibus
prefate dignitatis eximius
honor simul et utilitas . fa-
cile comprehenditur . Verū
audi amara huius status .
tu qui dulcia degustati . atq;
in primis ea repete que sup̄
p̄xime attulimus . signāter
in precedentibus capitulis .
ubi de episcopis & cleri-
cis in genere egimus . Sed
et illa hic insere que paulo
ante de decanis dicimus .
Adde q̄ fateor archidiacono-
ni ampla sed & honoranda
est dignitas . si tu ea dignus
existis . non parua est p̄emi-
nentia . si quos potestate ē-
gis . uirtute p̄eminens : Ho-
noris est prerogatiua . si cete-
ros humilitate p̄cellis . Quā
si secus agis . utiq; experie-
ris illud sapientis senatoris
quia dignitas ip̄a parē uicē
in p̄bis reddit . que nō tā
a possidente deturpatur :
quam ipsum deturpat . de-
niq; non parum eos cruciat
ip̄a assidua diraq; ambifen-
crux . Quis enim est archidi-
aconus . qui non p̄positus
aut decanus . ille episcopus
aut archiep̄us . ille patriar-

7
hs . ille cardinalis : ille tan-
dem romanus pontifex assu-
mi non uelit . Quis archidia-
conus p̄ficitur . nisi ut potē-
tior aut ditior sit et con-
tra iustitie precepta p̄esse
querat . qui p̄desse nescit .
Et magne classis governa-
cula querat . qui puam scāfā
dirigere non nouit . Taceo
intrinsecas eorum calamitates
qui plerumq; emunt spem
dignitatum . & ut quidam
sapiens dicebat . uertigo ē
oim pessima . ut ad eam nō
currant certatim homines
que fugere iube nō . ab his
q̄ retrahi non uelint . que
olim asp̄nari consueuerunt
quippe & debuerunt . Fate-
or rursum archidiaconus ocu-
lus episcopi describit . non
nunq̄ tamen tales ip̄i presu-
les sunt . talesq; eorum oculi
ut alter altero orbari uellz
adeo ut episcopus de eis ip-
sis oculis dicere cogat . con-
tenebrati sunt oculi mei . Ce-
terum cum alio p̄pheta ni-
hil respiciant oculi mei nisi
mala : Quibus alius prophe-
ta ait . dedit tibi dominus
deficiente d̄s oculos . Et hic
remias oculi eorum pleni sūt

pulvere qui apertis palpebris nihil uident. quia oculos habet & non uidebunt. Quis enim episcopus de his oculis gratias agit. ut dicere ualeat: nec elati sunt oculi mei. quia ita episcopi sui negligentias suppleat. ut de eis dicat. impletum meum uiderunt oculi mei. id est archidiaconi. Hi certe sunt oculi de quibus ait propheta ponam oculos eorum super malum & non super bonum. Quid enim aliud uident archidiaconi nisi manera. Conferunt beneficia non meritorum sed pecuniarum cumulo. non uirtuti sed sanguini. qui ad sacros ordines deordinandos ordinant. implent iutilibus atque ignaris ministris ecclesias. ut barsas repleant. Hi propter obsequia delicta non puniunt. arca non personalis uisitant. nec ad lucrum animarum. sed questum & grauamen uisitandi officium uertunt. Hi res pauperum pauperibus non erogant se secularibus exhibent. qui contemnant presbiteros qui principum curia sequuntur. ut ad cathedram

pestilentie pestilenter ascendant. Hi certe ut cum prophetam loquar. uiuificant morituros. et mortificat uiuituros. excommunicant sine cognitione. absoluunt excommunicandos. Hi magis lauta uisita quam diuina sequuntur officia. adde quae ad eos pertinent negligunt. aliena uero usurpant. at cum eorum tota pene iurisdictione ex consuetudine pendeat. contra episcoporum prescribunt. in eius ordinariam messem. extraordinariam falcem mittunt. Taceo eorum pudicitiam. quae tanta est. ut subditos agat impudicos. qui facile maiorum imitantur exempla. Ad quod hieremias. in trenis ait. subtrahunt ministri domus dei a templo aurum et argentum et erogant illos in semetipsos. Et sequitur. dant autem ex illo prostitutis et meretricibus ornant. hi non liberantur ab erugine & tineis. Illos certe signat malachias recessistis inquit a uia uestri scandalizatis plurimos in lege. propterea dedi uos contemptibiles et humiles omnibus populis. Pauca ce

te ex multis huius officii calamitates et afflictiones miseris defectus atque pericula enarramus. cum longe plura sint quam scribere libeat: quod cum quis in eo constitutus ordine secum ipse considerat nihil est cur non intus plaurimum erantetur. cuius apertissimi sunt defectus & paucissimi profectus. Quare qui habet aures audiendi audiat. et instantis periculis constitutus sit cautus. non enim timebit supplitia. si studebit fugare uitia

Capitulum decimum quintum. de dignitate et prerogatiua officii cantoris et primicerii. et de honore ac uenerantioe ei debitis et de his quae ad eum pertinent. Demum de pluribus oneribus et calamitatibus defectibus et periculis cantorum

Cantor siue primicerius singulari honoris et dignitatis prerogatiua in ecclesia fungitur. cuius ministerium ad celestes laudes. ad cultus diuini augmentum principa

lius ordinatur. Sic ut canonica tradit institutio. acolitos et ceteros ecclesie infelices gradus ac ministros ad diuina dirigit officia canendi legendi inos et psalmodiam prouidet atque instruit. Sed et quod quid diuine laudis in communi choro decantatur. prout eorum sollicito prouidatur psallendi. ordinem orandi modum ipse committit: negligentes aut disculos punit. Et ut paucis agamus eius oneri incumbit. ut diuina officia grauius & ordinate altissimo. psoluantur. ut iuxta apostolum omnia secundum ordinem fiant in ecclesia. Tanto igitur cantoris dignitas apud deum dignior acceptiorque est. quanto principalis celestibus laudibus occupatur. Nemo enim dubitat quantum deo nostro sit iocunda decoraque laudatio. Sic amico dei moysi per specialis quadam excellentia dictum est. elige ad iudicandum populum uiros qui oderunt auaritiam. tu autem assiste in his quae ad deum sunt. ut laudes et ceremonias offeras deo tuo. Sed et isaias super cunc

ta que in ecclesia dei geri
psignabat modernis dei mi
nistris ait. Tu inquit bene
canta. frequēta canticum.
Et itez scriptura ait. uoci
serabunt leuite. & ego ex
audiam eos. Veruz heu heu
dixerim cecidit corona de
capite eorum. et cantus illo
rum uersus est in luctū qui
a carmen lugubre in ore eo
rum. Sātōres siquēdem mo
derna in ecclesia nec canūt
deo laudes. nec ut alii eas
psoluant exstunt. Quos cō
minatur scriptura inquiring
non claudes ora canentiu
deo enim gratum est obse
quium eorum. Hi ex offiti
o canere debent domino: q
bona tribuit sibi. *Vi nequa
quam dicere possunt. exal
tabuntur labia mea cū can
tauerō tibi. Quomō eniz ta
cent quia tntare iubentur.
Quibus ppheta ait. psalli
te domino in uociferatione
Santant plarumq. sed nō
cum grauitate & modestia
Qui utinā ex eoz numero
essent qui dicere possent.
in populo graui laudabo te
Non enī cantat domio qui
ex corde non psallit. colus*

ue impie sunt & ad seculai
a debacant. Quē et similes
alios ppheta signat inqēs
uoces et uettime impiorum
non placunt domio. Et ite
rum Santica eoz quasi pa
nis lugentium. Et rursum
alibi. Non psallebāt ad me
in corde suo ministri altaris
sed ululabant incubilibz su
is. Quomodo enim ecclesie
cantores septies in die lau
dem dicunt domino. qui uti
nā semel i gēderētur. Quip
pe uerecundū hodie putāt
canere domino. qui canto
res appellari gestiunt. Op
positum apponunt i ob iec
to & monstro simile temp
tant. cum cantores esse uo
lunt & cantare dedignan
tur non igitur canētes aut
psallentes. sed potius silen
tes dicantur. qre nec ut ca
nentes manducant: quip
pe ut silentes mendicent.
Magna itaq. misteria. ma
gna calamitas. sed & mag
num piculus est id negligē
quod sunt. et ita agere ne
nomen consonet rebus. Sa
nebant enim antiqui eccle
sie ministri. sed diuerso cal
le. Nonnulli enim psallebant

47.
cum gaudio. quia suum per
soluebant misterium quos
rex et propheta signat in
quens exultate iusti in do
mino. quia rectos decet de
cantatio. Alii uero cātābāt
domino corde & uoce. nec
eos tenabat psallendi fasti
dium quos delectabat per
ueniēdi dicitū. Sic cāeba
dauid inqēs. cātābiles erāt
iustificationes tue in omni
tempore: Vos certe canto
res. laudat extollit & com
mendat ecclesia. non utiq.
eos qui totuz psallendi sinē
in uocis dulcedine collocāt
Qua de re sancti uiri sapiē
tes diuersas circa ecclesie
cantum tulere sententias.
Athanasius enī meditans
cantilenas animas hominū
perumq. inanēs uanosq.
efficere posse. canēdi usum
in ecclesia interdixit. Me
minerat enī sanctus uir ca
nendi delectationem uanos
nonnumq. gignere cōcep
tus. memor multorum no
minatorum principum. qui
incredibilem curam uocis
habuere. uelut de gaio ce
sare legimus: Taceo de ne
rone qui ultima uite sue ho

48.
ra prima inter querelas qf
ppinqua mors afferebat.
illa fuit. non q tantus prin
ceps. sed q tātus musicus
piret. Verumtamen beatis
simus presul ambrosius pi
etatis appetēs diuiniq. cul
tus autor et institutor. ut in
ecclesia caneretur instituit
Aurelius uero augustinus
utrumq. se passum ait dif
ficileq. negotium iudicauit
ut in libro confessionū asse
ritur. Adde que dicemus
cū de canonis agem. Qui
igitur aures habet audien
di audiat. ac si inter tanta
pericula constitutus secure
incedere cupit. agat iuxta
pcepta sui gradus. nec usq.
erit ei finis prauus

Capitulū decimū sextuz
de dignitate & honore offi
ti thesaurarii uel custodis
ecclesie. et de his que ad eū
ptinent. Demū de plurimis
oneribz et calamitatibus.
afflictionibus defectibus.
et periculis illorum qui ta
lia beneficia habent

Thesaurarius siue
custos picipius qua
dam progtiua ac

honor p̄minentia i sacro
sancta ecclesia sulget. Illo
rum enim dignitati & offi
cio basilicarū primo i cūbit
custodia & tuitio hostiaioꝝ
institutio. luminarium in cē
sio & p̄paratio. Cura deni
q̄ confitendi cōseruandiq̄
baptismatis dirigēdi bap̄ti
sterii: Vasorum quoq̄ sanc
torum ac sacerdotaliūz ue
stium: necnon sacraꝝ reli
quiarum. et tandem totius
ecclesie thesauri ad eū prin
cipaliter ptinet custodia. Et
et inter ecclesie ministros
p̄mo lo obsequii & p̄sona
rum differential redditus
et oblationes diuidit. **¶**
rito igit̄ sancta synodus id
ip̄m dignitatis officium. ut
unaz ecclesie columnā sum
mo studio eligendam hono
riq̄ habendaz decreuit. ut
nullus in ea nisi sanctior &
melior ordine. Sed ordo
exigit pollicitus. ut h̄ dig
nitatis onera afflictioes et
pericula breuissime audiamꝝ
In primis igitur sacrilite si
ue thesaurarū ecclesie ā cui
usuis reipu. recte stomacho
corporis natural̄ comparā
tur. Veluti enim stomach

us recipit quippe & conser
uat summa diligētia alimē
ta humano corpori n̄cessa
ria que tamen refundit ue
tualiter et effectualiter in
membra singula. nec alid
thesaurarius conseruat ec
clesie thesauros. et sua di
sp̄sitione expensarūz sub
sidia infundunt. aut in er̄
rium ecclesie. aut in singu
lorūz necessitates p̄cipis
aut cōmunitatis iustu. Et
ueluti stomachus pestifer
est q̄ multa recipit et recep
ta minime refundit in mem
bra p̄sonarū nutrimento.
sic thesaurarius aut ecclesi
e custos multa ab ecclesia
recipiens et non conseruans
nec equaliter p̄ singulorū
utilitate distribuens. pesti
fer est. multosq̄ morbos in
corpore ecclesie generans
¶ Et de talibus ait hieremias
ventrem meum doleo. Et
iterum isaias. transgresso
rem ex uētre uocaui te. Si
uero fideliter conseruat. at
q̄ p̄membrorum et p̄sona
rum ecclesie qualitate. et p̄
sidentis dispositione utilit̄
distribuit. tamq̄ saluberr
mus cōmendandus est. **¶** Sic

7.
policratus recitat fictam s̄
facetam ac utilem fabulam
de altercatione et discordi
a inter mēbra et stomachuz
eo q̄ ille deuorabat omnes
labores eorum. Nam ut ait
ecclesiasticus. omnis labor
hominis in ore ipsius. tandē
cum uenissent ad iudicium
coram ratione que erat iu
dex. et ratio iudicasset mē
bra nihil debere dare stōa
cho: ilico membra debilita
ta sunt. et tremores in cunc
tis membris aderant. quare
eisdem membris. cōquerē
tibz iterum ratio iudicauit
ut alimenta stomacho a mē
bris ministrarentur: Quo
facto mēbra refocillata sūt
et pax confirmata est. **¶**
Et ob rem policratus subdit
quod thesaurari ecclesiaz
et qui princ. p̄ tenent era
ria non sibi sed cōmunitat̄
et totiꝝ cōporis reipublice
coacerbare debent thesau
ros ipsos et ecclesie r̄dditꝝ
Si enim aut sibi tenaciter
conseruat aut nimis largita
te exinanitus fuerit. nihil
habebit quod ministris et ec
clesie membris distribuat.
Sed iaz sp̄tialiter ad huius

12.
offitii labores. difficultates
incommoda atq̄ pericula
descendamꝝ. Thesaurarii
itaq̄ siue custodis dignitas
fateor perdulcis est. Idq̄ ei
us nomen iudicat ab auro
dictum. nec mirū si nomen
delectet. cuius rē mortales
tam auide perquirimꝝ. De
lectantia certe nomina. s̄
difficilia officia si recte ge
rantur. alioqui piculosa plu
rimum atq̄ mortiferā: Jocu
dumq̄ nomen. sed mestus
effectus atq̄ p̄mtum peri
culum si reddēda est aliq̄n
do de receptis ratio. **¶** Caceo
de neglectu. cum scriptuz
si maledictꝝ homo q̄ agit
opꝝ domini desidiose. **¶** Ba
silicarū igitur sacrorumq̄
utensiliūz ac uniuersi eccle
sie thesauri custodia atq̄ il
li uni p̄hpudor tuitio sue
recunde cōmittitur. qui ple
rumq̄ sui non rectā gerit
custodiam. qui aut puer est
aut minꝝ ad id idoneꝝ nec
satis notus. Et q̄d pericu
losius est. cui nec etas nec
ingenium. nec mores nec i
dustria ad parue domꝝ cu
stodiaz satis sufficeret. ma
trici principalisq̄ ecclesie

templa non modo turribus
munita, sed sacris preciosisque
localibus ditissima illorumque
conseruatio intrepide dema
datur. Mira confidentia
aut magna dementia, mira
da facilitas, aut stulta secu
ritas. Vereor ne hi sint illi
custodes, quos daniel signat
inquierit Custodes tui qua
si locuste. Sed oro quo pac
to luminaria in ecclesia ac
cendent, ne lucis in domo
dei desit splendor, qui sem
per obscuri existunt. Antequam
modo qui dormiunt in tene
bris et umbra mortis aliis
lacebunt. Quomodo rursum sa
cra tuetur, qui prophana in
tuetur. Quomodo reliquia
rum sanctarum preciosa pigno
ra uenerabitur, qui titulum
non uidit, nec eius auribus audiuit
nec in cor ascendit de reliquiis
et ueneratione sanctorum
Quomodo dominicum cor
pus reuerenter tenet, qui spur
ciis ad heret. Quomodo so
lenter prestabit exactam custo
diam ceterarum rerum spi
ritualium, cui assidua est cu
ra rerum secularium. Adde
cui sacrarium carcer est, al
tare exilium. Iubentur siq

dem custodes ut in libris nu
merorum legitur excubare
se custodiis tabernaculi quod
pe custodiam contra custo
diam diligentissime ad hi
bere: sed hi ut alii filii heli co
cubinas mittunt ad custodi
am domus dei. denique red
ditus ac oblationis thesaura
rius recipit, quas utinam eque
lance diuideret, sed forte ma
le dixerim, diuidunt inquam
sed non ut apostoli putant uni
cuique opus est: sed habenti
dant et non habenti subtra
hant id quod habere debe
bat, nonnunquam uero non ser
uienti, sed absenti tribuunt
Diuidit inquam a fratribus non
a se sic partes distribuunt,
ut totum retineant, expen
sas graues defalcant, qui lu
cra sensit, non parua dam
na supportat, qui ultra for
tem extorsit, et more prodi
toris dispensatoris: sacrum
de sacro eripit, atque digni
tatis emolumentum in sacrile
gium uertit. Ex quibus huius
offitii defectus calamitates
et picula facile conspicias.
Si igitur aures habes audi
endi audias, et inter tot dis
crimina et picula ueriat, si

7
puidus. Cuius enim in hac uia
gradieris, si quod ordo requi
rit sequeris

Capitulum decimum sep
timum de dignitate et pro
gatiua officii scolastici in ec
clesia, et de his que ad hoc
offitium spectant. Demum
de pluribus oneribus afflic
tionibus et calamitatibus ac
defectibus et piculis scola
sticorum

Scolastici officium
sive dignitas non
modo honoranda
sed summa necessaria in ec
clesia fore dignoscitur. De
enim ait honorius in canone
scolarum magistri uelut stelle
in perpetuas eternitates doc
trine lumen infundunt. Vos
merito ecclesia honorat, pro
bendis atque redditibus non
modo premiat, sed ditat, ut
in unaquaque cathedrali eccle
sia clericos et ceteros sco
lares pauperes gratis instru
ant. Quare ille ea de re opu
lenter puidet, ut et docen
tis reueletur necessitas: et
uia pateat discipulis ad doc
trinam. Sed huius officii ca
lamitas affectus afflictio
et piculum breui audire libet

Atque in primis scolasticus qui
a sapiente scola nomen tra
hit, nequaquam ut puto tam fau
stoso nomine oblectare si
uera sapientia fulgeret ut
enim inquit laureatus poeta
non eget titulis sapientia so
lida per seipsum clara est. Quis
lucernam ut uideatur soli ad
hibet. Plurimi scolastici doc
toris aut magistri dignita
te in signis, cum his titulis
obscuris et absque illis claris
sime euasere. Sed uerum est
quod hodie mortales titulos
querunt non rem, laudem
petunt, premium certe mane
exiguum atque sordidum
Que res egentis ingenii sig
num est, quod umbris gloria
ri ac opinione non ueritate
duci uolunt. Rursum necesse
est illud noscat qui scolasti
ei dignitatem assuit pro docere
diuino lasciuendi nomen assu
mit. Docere enim eum op
tet non nuda literarum instru
menta: sed morum preclara
documenta ut quod docet in
se teneat. Sed pro dolor as
sumuntur quidem scolastici in
hac temporis tempestate ad
huiusmodi ecclesie officium
ut honoris assequantur dig

nitatē . licet nullā scientie
habeāt facultatē . Appellan-
tur q̄ nō sunt . nec unq̄m di-
dicerunt qd̄ docere contē-
dūt & q̄d uerū dicit dīcā &
picalosig est . qui nulq̄ sco-
las uiderūt . scolas regē p̄fe-
tenē . Magistri uocātur . q̄
nō dū fuerūt discipuli . aut
si uelis magistri sūt erroris
qui nunq̄m fuerūt discipuli ue-
ritatis . pitia docēdi pollicē-
tur . q̄ apte ignorantia con-
fitemē faciūdi dīcēdi h̄ offi-
tiū exigit . qui barbarissimē
utunt̄ . Subtilitatē deniq̄
sacras iterptādi scripturas
ea dignitas exq̄rit . q̄ utinā
simplicē intelligerēt literā
Magna certe miseria . mag-
na est magistri osusio . id ig-
norare qd̄ nō cani delectat .
ut recte ei apostolus dicat q̄
aliū docēs . teipm nō docēs
Hos quidē ignorantie p̄cep-
tores monet sapiens cū ait
anteq̄ loq̄ris et doceas . di-
sce audiēdo . Quid enī tam
turpe q̄ p̄fiteri artē quam
nō nouit . Et i eam cōmittē
que eū decorat . Taceo eo-
rum mores omī sane doctri-
ne aduersos . cū dicat boeti-
us . uas putridū corrumpit

aquas : et omīs doctria ui-
lescit et ignominiosa uita do-
cētis . Sed utinā qd̄ p̄ se nō
ualēt . p̄ doctos p̄bosq̄ uiolē-
explerēt . Sed uez est q̄ a
h̄ habz omīs ignorās . ut ta-
les ceteros appetat . doctos
q̄ p̄sequat̄ : q̄ nō facile p̄ ce-
teros explet . qd̄ ip̄e odeit
Qui igit̄ habet aures audiē-
di auditat . atq̄ iter tot ca-
lamitatū & defectuū picula
cōstitutus sit cautus . quia nul-
la ei nocebit aduersitas : si
nulla domiat̄ iniquitas

Capitulū . xviii . de p̄emi-
nētia & utilitate offitii arc-
hip̄sbiteri . & quante sit ue-
neratiois . & de his que eis
cōpetūt . Demū de p̄p̄imis
oneribus & afflictionibus
defectib9 & p̄mitis piculis
archip̄sbiteroz

Archip̄sbiter nō pa-
rū honor et prog-
tine ḡdū i dei eccle-
sia obtinet . Dic enī maior
p̄sbiteroz dicit̄ . quia illis p̄-
est et i eos iurisdictionē et
cohercionē exercet . cui uisi-
tatō ut sacri habēt canones
aliquādo p̄sonaz . r̄gularit̄
uero ecclesiaz ac fabrice cō-
petit . Sz et qua deuotione

quo ue ordie b̄ptismi cete-
raq̄ a p̄sbiteris offerant̄ sa-
cramēta . cura ei p̄tiet Dic
ex singulari p̄rogatia absē-
te episcopo missas solēnes
i ciuitatib9 celebrabat . sa-
cerdotesq̄ ad missas et di-
uina officia de cātāda depu-
tat Hic largo nomie p̄laty
licet rura p̄ nuncupat̄ . mag-
na certe dignitas . cui mag-
na cōmittunt̄ . Verum q̄n-
ta sit huius offitii et status
calamitas . quāta afflictio .
quātam piculum : ex eo cō-
spicere libet . quia ip̄e archi-
p̄sbiter qui maior p̄sbiter
nomiatur nomē solum reti-
net . rem autē diu pdidit .
atq̄ utinā ceteris p̄sbiteris
non mior esset uita et ido-
neitate . ip̄e qui gaudet no-
minis maiestate . Maiorē
sunt ut potestatē exerceat
nō qd̄ in rectitudine et hu-
litate . sed i rapinis supbia
et abusione . sacz est archi-
p̄sbiteri nomē sz exercēs p̄-
fang . clar9 tituly obscurus
Magna ēte calamitas est ex
dulci fauo amaritudsez sun-
dere . Visitat̄ archip̄sbite : q̄
plerūq̄ uisitad9 esset . cor-
rigē cōtēdit . q̄ ad uitia tēdit

ecclesias uisitat . ut eas spo-
liet . nō ut ornz . fabrice curā
gerit . sz dom9 sue nō muro-
rū tēpli . Hi sūt q̄s p̄pheta
omēorat . suscitabo pastore
qui delicta nō uisitet . Adde
q̄ si uisitat̄ nō quidē in uirg-
iniquitates subditoz . ā i uer-
berib9 petā eoz . nec ea ui-
sitatione qua scriptū est . r̄ qui
ram oues meas . et uisitabo
eas sic pastō uisitat oues su-
as . sed uisitant bursas . pal-
pāt delicta q̄ merito audi-
ent uos disperdistis gregē
deiecistis eos et non uisita-
stis . quod crassum est come-
distis . q̄ infirmum non uisi-
tastis : quare inquit prophe-
ta . uisitabo preuaricationes
sion . Et iterum . uisitabo
super uiros defixos . fecibus
uoluptatis . uidelicet et aua-
ritie . Qui igit̄ habet aures
audiendi audiat . et in tan-
tis periculis constitutus sit
cautus . agat iuxta eius of-
ficia icumbētia . uitabit cūc-
ta discrimia nocētia

Capitulū . xix . de prog-
tā et magna utilitate offi-
tii canoicoz . et q̄nti sit ho-
noris et reputatiois . et qd̄
eis congruat . Demū de in-

numeri huius staty oneibz
et afflictionibz defectibus
et periculis

Anoicy sicut hone
stū habz no. nē. sic
saluberimū i eccle
sia misteriu gerit. dicty est
enī a canone uel regpa que
cūcta ordiat et dirigit. Sa
noicy itaqz rēglati & discipli
nati dicūt. q ppe q sua elec
cōe regulacōe ac dispoicio
ne epus eligitur: qui est uer
tex & norma cōlibet eccle
sie. qui & secūdū sacros ca
nōes cūctoꝝ est pordiator
Nec ab re scēi patres cano
nicos cōsiliarios episcopi so
re decreuerūt qre i corpore
rēpub. cōdi rēte: pparāt. nā
ueluti a corde i corpe natu
rali ē uita et rēgimē: sic a ca
noicy ep. scopū eligētibz &
ei cōsulētibz rēgimē et omni
uz pene i ecclesia agēdoꝝ
regimē et directio predit.
que res agit ut n̄ pua sit ca
noicoꝝ honor et tituli pro
gatiā. q p mū i eccia gduz
eligūt sūp et dirigūt. quare
homoī status et uite forma
n̄ mō honor. s3 et emolumē
ei dei eccia p̄mūz habet
Demū hic uiuēdi mody trā

quillz atz secūda ad modū
est. nullā curā aīaz sarcinā
habēt. quō sit ut mior doct
ne atqz etatis idoneitas ei
sufficē uideat. Adde qz li
bētatt obtiet sa tē nec ad sa
crof āta ē ordies. q ppe qui
bz ad seculū rēdire et s̄b sac
to uiuē matmoīo libet De
rū hō uite miseria crutiaty
et defecty. calāitates et pl
cōpa tu ipse audi. q tā libēter
hō staty dultia auscultasti.
In p̄m̄s itaqz canoicy qui
ut ais nomē a regpa traxit
an s̄b regpa uiuat oro cōside
ra atz hic rēp̄te q sup d̄ epi
scopis et ceteris cleicis i cōmu
ni dixit. xii hō libri capitu
lo Demū q pacto canoicy
a rēgpa dicat. Ignoro. q ca
noicy sub rēgpa n̄ uiuit. qui
ut cetera taceā s̄m regulas
canonū. p̄fēs p̄bēdal obti
nēt. et uny ipse p̄mōꝝ for
sā melioꝝ loca occupat. q p
pe cū n̄ sat ut uny fūiat dā
nabilitē m̄p̄toꝝ fūitia itercē
pit. Demū qnto libiores
sūt canoicy. tāto licētius in
p̄ma debacatur uitia. nec
una un̄ sufficē muliēcula. n̄
rētētā i domo habat ut uxore
scubias uero et adolescē
tulas q̄rū non est numerus

7
Sed & quō sub regpa uiuāt
nō uideo. q ep̄s nō obediūt
resistūt. sepeqz i eos asp̄itāt
armaqz mouēt. atqz n̄ iuste
ab eccie p̄ncipibz puniunt
iuste se seculi p̄ncipibz fede
rant. sed & famulant. Et ut
paucis agā. in tribz locis ca
nonici uersat̄ officiū. i altari
uidelicet. i choro. ac in capi
tulo In altari iquam reuerē
tia exquirēt. In choro hone
stal & diuioꝝ deuota decā
tacō. In capitulo moꝝ corre
ctio. ac agēdoꝝ unitas &
utilitas. Pro hys canoicy in
altari irreuerētiā uendicant
i choro dissolutionē. i capi
tulo litel. Ad altare inquam
irreuerēter accedūt. q ut ait
Duzo licet ablutis manibz
lota facie. albis uestibz. app
pinquēt. tñ pueris ope. pol
luto ore. imundo corde. xpi
corp̄. sacra uasa ptigere
nō erubescūt. deniqz ad alta
re accedit elatqz ad humilez
iratqz ad mitem. crudelis ad
clementē. accedit seruus ad
dominū nō caritatis supne
amor. s3 p̄dēdi t̄palis stipen
diū t̄iore. nō deuocōe sed coa
ctione Accedit rurqz turba
t9 ab aliq. aut alios turbans

17 27
Accedit iquam canoicy ad
altare uanus. curiosqz. uolup
tati subditqz Accedit ad mē
sam xpi. nō nisi aliqd t̄pali
ter accepturqz s3 uerz est qz
accessit ad Ihesū Petrus.
tñ accessit & Judas. sed q
pacto deuote accedent q le
gem dñi nesciūt nec discūt.
Dacāt ei ocio & cōmessatō
nibz. nō libris. nō contēpla
tioni. non utili actōni studēt
terrenis inhiant. t̄palia sapi
unt. assidui i plateis. i eccia
rari. tardi ad p̄dicādū. para
ti ad leporis uestigia iuesti
gandū. uelotiores ad cōgru
gandum canes q̄ ad alēdoꝝ
paupes: plures illis ad men
sam seruiūt. ad missā nullqz.
cyph9 eoz calice p̄ciosior.
equqz missalitarior. cappa e
orū casula pulcior. camisia
delicior alba Non igitur
eoz sacris deq placat. sed
idignat. qz sēptū est oratio
iusti impinguat altare. dep
catio impi nō libēbit eum.
Et itez spreuit dñg altare
suū p̄pter iniquitatē ministrā
tiū. Rurqz q̄lēt i choro uersē
tur discutendū est ubi tāto
deteriores inhonestiores qz
canoicy degūt. qnto honest

stiores esse deberēt. ubi mē-
te uagi. attoniti oculis. habi-
tuq; dissoluti. p̄spiciūt p̄ cā-
cellos nō paup̄culas s; mult-
erculas. aliud cātāt. aliud co-
gitāt. In choro sūt corpe. in
foro sūt mēte: mane in thea-
tro sero i ecc̄ia. ibiq; nūc itq;
nūc foris exeūt inq̄eti. psal-
mōz uerba nō p̄nūtiāt. qui-
bz cātare pudori existimāt
q; si uerba aliq̄n p̄ferūt. eoz
sensū nō attendūt. nesciēt
illud Grego. q̄a uox psalmo
die cū ex deuocōe cordis a-
gīt. deo p̄ stengōez mētis cō-
iūgīt. alii cātāt. s; nō q; libri
habeāt. cātāt ut placeāt po-
pulo magis q̄ deo. tāta qui-
bus dā ē leuitas uoc̄. q̄nta et
mētis. Irāgit uocē q; non frā-
git uolūtate. seruat consonā-
ciā uocū non mox. quib; a-
it Grego. q̄d p̄dest dulcedo-
uocis si adest asperitas mē-
tis. Tandē cātāt non cū Da-
uid iuxta arcam dñi: sed in
palatio cū herodiade ut pla-
ceat discumbētib;. Merito
igīt choro eoz non exulta-
cionis sed deploracionis effe-
ctus est. ut dicere cogant cū
Hieremia. uersus est inquit
in luctū chorus noster: Sed

q̄d hec. ueter ne uer sit ca-
nonicos nostri epis fructus
non facere suos. cū plurimi
chorū non essent sgressuri
nisi aliq; d extorq̄rent. Alii
unice itereffētē horē. tocig
dte emolmēta rapiunt Alii
sterilib; officiis sterile exhibent
obsequū. p̄guiora uero
officia frequētāt Alii falso in-
firmantē. ut distribucōes p̄ci-
piāt & i domib; delitescāt
Alii ut ita dixerit infortuna-
ta hora qua itersūt non diu-
nox decāta cōi. s; seculariū
negociationi. nec diuinis offi-
ciis. sed humilis cōmerciis.
nec orōi sed uane cōfabulacōi
uacāt. Deniq; ad capitulum
canoicel accedūt. s; ut litigēt
ut pro dolor ubi litigia so-
piri deberēt. ibi nascantē. ibi
culpa augeat ubi deleri de-
buit. ibi discordias gignunt
ptes cōstituūt: et ut. paucis
agā q̄ciēs canoscō capitulū
sgrēdiēt. tocies domū plur;
redit. p̄ce ei aut p̄tio odio fa-
uore aut t̄iore longe aliud
cōsulit q̄ aut cōsciētia aut ec-
clesie utilitas exposcunt. ibi
nō modesta discussio s; cla-
morosa cōfusio: fitq; capitulū
officina discordie cū esse de-

47
buit maē cōcordie Grego. q̄
non ut se corrigāt s; detra-
hant. nec sit de aiab; sermō
sed ipi loquūt de extrisē
ducunt ad capitulū oues &
boues. Et ut paucis cōcludā
ibi nec Martha locum habet
nec Maria compescit. q̄a
nec bona actio uētilat. nec
Marie silēciū custodiēt. tace-
o de electioē ep̄oz: si q; caro
et sanguis ac māmona iniq̄-
tatis longe pl; poscūt q̄ or-
do iusticie et unitatis Cum
uero capitulū canoicel cre-
at aut cetera confert b̄nficia
non ad merita. sed ad uol-
ta dirigunt uota sua. nec ad
longiora obsequa. s; p̄p̄iqui-
ora trahūt cōmercia Veluti
unus ex sc̄is ecc̄ie doctori-
bz nō tā elegāter q̄ facete i
ecc̄ia argentina accidisse re-
fert. In ea enī cū de cōserēdis
certis in ea ecc̄ia uacātibus
p̄bēdis nō pax discordaret
altero nepotē puerū. altero
filiū. altero ignobilē fratrem
noiantib;. q̄daz romāy in
ibi canoicē asellū qui pl; q̄
.xx. ānos ei seruierat. noia-
uit. asserēs in cōsciētia. quia
p̄pter diuturna seruicia que
aliquo ecc̄ie fecerat. dignior

58
eūctis noiatil erat: Quis igitur
ta omia recolēs iocūd;g
trāquill; aut secur; esse po-
test. Et ut iquit Bernā. quis
in tātis piculis constitut; ac
tātis bonis destitut;. nō in-
urgeēt. non urit. nō cruciat
Qui igitur habet aures audiē-
di audiat. & iter tot miseri-
as laq̄os & picula sit caut;. .
uiuatq; sub reḡa q; a regula
nomē accepit. Non enī time-
bit eterna supplicia. si stude-
bit uitare seculi uitia:.

Capitulum uicesimū. de
p̄minētia. necessitate et utili-
tate officii sacerdotū. curatoz
rectoz curā aiāz habētuz
demū de p̄lib; hui; status
laborib; & calāitatib;. de
fectib; et piculis.

Rectoris curatioq; sa-
cerdotis eximia est
dignitas atq; p̄necessariuz
saluberrimūq; misteriu; Ha-
bet enī in p̄mis illū familiarē
simuz atq; salutifex ad ueri-
tatis corpore xpi accessū assiduū
in q; est redēptio uita & sal;g
nra. Demū q̄nti honoris et
emolumētū ep̄ap̄is ecc̄ie offi-
ciū existat. beato Aug. patē-
ter insinuat. nā illā ap̄i ex-
ponēs. p̄sbiteri. q; b̄n p̄sunt

duplici honore digni habent
sic ait. psaltes qui bene sunt
uita & doctrina digni esse ha-
bent a subditis duplici ho-
nore. scilicet ut spiritualiter eis
obediatur. & exteriora hono-
ra ministrant. Nec solum honore
sublimi premiari debent. sed &
terreno ut non obtristant in di-
gencia sumptuum & palium: &
gaudeant obedientia spiritualium.
Demum ex eo rector et cura
et dignitas honor & utilitas
comprehenditur. quoniam ut inquit
Grego. nasansens spiritualis est
ei officium mediator esse
populi apud deum. Unde Raba-
nus non quilibet per dignitas sa-
cerdotum est. huic enim forte
datum est. ut mediator sit in-
ter deum & homines. ut pro eis genus
humanum creatori reconcilietur.
Adde. hic pro populo orat. hic
sordes eius abluit. hic uice cri-
sti peccata condonat. hic clauis
regni celorum peccatis aper-
rit. hic baptismum qui christi nomine
censemur & ei coniungimur. cetera
que saluberrima ministrat sacra-
menta. ut merito de illo dici
possit quod scriptum est. quia ipse
comedit peccata populi.

Sed superest ut huius offi-
cii calamitates afflictiones de-

fectus & pericula succiente nar-
remus. quae prima in. xii. huius
secundi libri deseruimus. cum in
comuni clericorum omnium miseri-
as onera & labores tetigimus
sed & illis nonnulla addenda
sunt. que esse ceteris ecclesiasti-
cis officiis diximus. profertim
cum de canonicis egimus Parua
tamen ex multis singularibus eis
congruentia afferemus. ut unum
quodque nisi mente obseceremus ex-
istat. facile huius uite formule
calamitates & pericula conspi-
ciet. Fateor igitur summa est di-
gnitas. summa honor cura ai-
marum huius. quod ex eo facile con-
spiciunt. quorum summa est honore
proportio corporum. reuerentia qui-
bus non parum aie prestant regi-
men gerere Sed oro conside-
ret rector quilibet ipse esse debe-
at quae ceteros regendos imo
corrigendos suscipit. quod tanto
est periculosius quanto pauci se
corrigant: Attendant curatus ui-
res suas. quae animarum sarcinam super
humeros portat Non enim
teste Crisostomi. dignitas. non
officiu facit sacerdotem. sed sacer-
dos officiu. nec locum sanctificat
hominem. sed homo locum. Ideo sub-
dit. quia malus sacerdos aut re-
ctor de suo ministerio crimen

acquit non dignitate. quae enim a
hominibus purgandi curam suscipit. a
his sanctior purgaciorque esse
debet Unde idem Crisostomus. ma-
gna est confusio. magnu pericu-
lu sacerdotum. quum laici iueniunt
fideliores eis atque iustiores
Quomodo autem non erit confusio
illos esse inferiores subditis
quos etiam ecclesiae esse confusio
est. Sed in cetera in eo sacer-
dotum curatorum imminet periculu
uersat quia non modo sua. sed ut
ait Iulianus. populorum iniquitate
distant. si eos aut ignoran-
tes non erudiunt. aut peccan-
tes non corrigunt. quod & bea-
tus Gregorius. testatur. ait enim quod
a sacerdos causa est ruine po-
puli. Quis enim se pro populi pec-
catis intercessor obitiet. si sa-
cerdotes quae eam curam habent
graviora committant. quare mel-
to gravissimo supplicio sunt de-
stinati: sunt enim eodem teste
Gregorius. ueluti aqua sacri ba-
ptismati. quae peccata baptis-
torum diluit. illos ad regnum
celorum mittit. & ipsa in cluacum
descendit. Qui enim aliorum deli-
cta in se suscipiunt. non tantum sua
quae sudoribus uiuunt. quae san-
guine late pascunt dignum

est ut eorum culpas plectantur.
Unde idem Gregorius. quod de obla-
tionibus fidelium uiuunt. quas illi
pro peccatis suis obtulerunt. si
comedunt et tacet eorum pericu-
lo dubio peccata maducant. quare
nota rectorum dignitas extol-
lenda est quam illorum periculu deplo-
randu: quod Bernardus. summis eiu-
latibus lacrimis inquit. egres-
sa est inquit iniquitas a sacerdoti-
bus tuis domine. quae uidentur regere
populum tuum. non est iam differen-
tia. ut populus. sic sacerdos. Heu
heu domine deus quia ipsi sunt in pe-
ccato tuo premi. qui uidentur in
ecclesia tua populum regere. quis
enim animarum rector inquit non affli-
getur. cum sciat curam subditorum
suo periculo suscepisse. De quo
scribit sapiens. delixisti extra
neum manum tuam illaqueatque ex
uerbis oris tui. quis est curatus
aut rector qui infirmus est cum in-
firmo subdito. quis cum scan-
dalizato uiuunt. quis optat sibi
pro se anathema & subdito. quod
ponit animam suam pro subditis
quis curatus est samaritanus.
qui ligat uulnera subditi. quod
facit secum misericordiam. quis
ducit eum in stabulum ecclesiam
dei. quis reddit quod ultra ei ne-
cessaria sunt. qui utinam uite ne-

cessaria nō auferret. quis eu-
rat9 hodie est alter Joseph
qui frumēta in egypto diui-
dat. cū sint p̄mptuaria eoz
plena. quis liberat paupem
a potēte. & inopē cui nō est
adiut9. q̄s rector hodie me-
rēciū cōsolator. quis ut alter
Job de uellerib9 ouiu9 suaz
imo eccēse calefacit paupes.
quis uiatorib9 hostia appit
quis curatoz dicere potest
cū Moysē. tu scis bene quia
nec asellū nec qd aliud acce-
peri ab eis nec quenq̄ affli-
xeriz. Quis cū Samuele au-
daci aīo. dieet subditis. Lo-
quimī corā dño & corā xp̄o
ei9. utz bouē cuiusq̄ tuleriz
aut alinū. si quēpiāz calūni-
at9 sū. si opp̄si aliquē. si de
maū cui9q̄ nūmos accepi. il-
ludq̄ restitūz uob. Quis cū
Ambrosio uasa sua cōstat. &
dat captiuis & pauperibus
Quis cum Paulino nolē. a
episcopo ut inquit Drego.
p̄ redimēdo filio parrochiaē
uidue. mitrā & baculū & idu-
mēta pōtificalia uēdit. sz cer-
te iam mutat9 est color opti-
mus. & dispersi sunt lapides
sactuarū. q̄ merito sūt eccē-
ru9 rectores q̄ dispersi sunt

non solū i plateis. sz i capite
plateaz. q̄a publice honorai
uolūt de ymagie sactitatis.
In q̄b9 nō est uirtutis existē-
tia nec ueritatis. Sūt enī
fermēto phariseoz q̄a ypo-
crisis saginati. q̄ mesto uul-
tu cū fletu ad altaria dñi uir-
tutū accedūt. in q̄b9 spūs s̄c-
tus nō habitat. q̄ ut inquit
scriptura effugiet fictū. mei-
to repellit eū dñs & munera
ei9 q̄a nō ued cōde accedūt
q̄s pulere malachias signat
operiebatt inquit lacrimis al-
tare dñi. & fletū & mugitu
gembatis ut uos ppl9 sacti-
cari. Et ut paucis multa p-
tingā. solum eis curati & re-
ctoris nomē relictū est. cura
īpa atq̄ regimē periit. defi-
cit eis pietas. māsit auctori-
ta. q̄s galli erāt. castrati ef-
fecti sūt. canes non ualentes
latrare. rectores plebiū uac-
ce samarie sūt. & ditati non
mugiūt. nec uia regia gradi-
unē. Vt ut dicit Bern. non
tā facile optarēt honores si
cure considerarēt labores.
Nec modo ea q̄ dixi9 picu-
la rectores & sactotes com-
mittant. sz alia cōt ordīs &
officii sui naturā damnabili

ter āplectunt. sunt enī iūdi-
et sobediētes supiorib9 qui-
bus inuident & detrahunt.
Rurs9 nouū curati faci9 cō-
mittūt. Non enī stētant ce-
teris rectorib9 uiuos. sz mō-
tuos subtrahē parrochianos
pcurāt enī sibi i testamēt9 a-
liquid reliq. Taceo q̄ sactmē-
tum penitencie ministrātes
in ipsū sactmētū cōmittunt
Imponūt enim penitentib9
missas q̄s ipi pecunia se cele-
braturos pollicent. peniten-
cias nō discretas imponunt
nulli sunt illis cas9 reseruari
certatī omēs de oib9 absol-
uunt missas & cetera eis in-
cūbentia p̄ defunctis onera
non psoluūt. celebrāt nō re-
cōciliati. uocati cōfessiones
nō audiūt. plerūq̄ sine sact-
mentis subditi eoz negligē-
cia moriunt. admittūt exco-
municatos ad diuina. nō p̄di-
cant p̄p̄o. sed a p̄p̄o p̄dicā-
tur. Quo enim pacto p̄dica-
bunt q̄ litteris operā nō de-
derūt. aut quō alios docebit
quē null9 docuit. Sed ueruz
est illud Celestini i q̄dā ep̄la
q̄a aī Diero. dixerat. quia
abieci s̄c̄te artes addiscunt
solum sactociū ut. lig est q̄

an sumit q̄ addiscit. audiq̄
q̄rit q̄ cognoscit. facili9 tri-
buit cū tñ difficultiq̄ impleat
Deiq̄ rectores aīaz facti sūt
corpoz suorum crassatores
spinguati enīz dilatati & in-
crassati bucal rubentes ha-
bētes. diuersis epulis sagia-
ti. facile ut inqt Diero. spu-
māt in libidies. Sed qd tam
p̄functorie loq̄mur de uiolē-
cia. de crapula. ac ceteris gu-
le irritamētis sactotū & ali-
orū qui ecciastico nose cen-
sent. qui aiūt comedam9 &
bibam9 et moriamur. qui ui-
uūt ut comedāt. q̄z deus uē-
ter est. quia uentri uacāt. et
ad uentrē ut ad eoz sūmaz
felicitatē et finē cuncta ordi-
nant. nec eis satis est uti cib-
qui in ea qua degunt patria
nascunt. sed deū et naturā
emendāt Quā uē marinis &
forētib9 uinis ac cū magnis
impenis adductis ferculis
saginant. quib9 nō una suf-
ficit puicia diuersitate uino-
rum letant. non cōsiderātes
quia unig uini pot9 p̄riarch-
am noe p̄ sexcentos ānos so-
briū. temulentum fecit. et ut
Diero. in quadam ep̄la ait.
Loth p̄ ebrietatē inscienti li

bidini. miscuit incestu. et qd
dictu mirabile est. que sodo
ma non uicit uina uicerunt.
Saedotibus eni lex phibet
uini usum. sed & ceteris qui
psut ne obliuiscant iudicioz
dei. modernis uero saedoti
bus & eccie ministris longe
magis mera abhorrenda so
rent. q bus dignitas hono
bilio est. & operatio factio
quos ipa uinolentia ac ipa ex
quisita epulaz auidual mi
steriu utilificat. psonas de ho
nestat. uersacoiez de turpat
& postremo ceteris lascuien
do causam pbent. Teste enim
Grego. cu maiores uolupta
ti deseruiut. nimiaz minoibz
lasciue frena laxant. taceo
comemorari dilectaz ab eis
philargia id est amore pecu
nie. plurimi certe eoz auruz
sicut. aurz bibut. ut coteruēt
carni et sanguini. Recto
res moderni non pastores.
sed raptores. ouiu tonsores
non ad uiridia pascua ducto
res. non piscatores sed nego
ciatores. no dispesatores bo
noz crucifixi sz uoratores.
sic sua falso qruut ut q uer sua
sunt pdat. p pecuniis celebr
at. copz xpi uedut cu iuda

p mamona iniquitatis sacme
ta ministrat. Vereor satis an
rem sacmenti conferat. sacra
emut. sac uendut. sz graciaz
no infudunt qua no habent
aiunt nihil accipimz gratis.
nil damz gratis. dicetes qd
coparauio uedimz. quia me
catores patisut uedere que
carig ipi emerut. sed hyl lu
crut est in bursa damnū in co
sciencia. nulla in eis grauitas
et ut ait cano nihil in eis de
fendit industria. sed audi q
acerbe eos comminat eccia
qua offendut. ipa eni clamal
ad sponsum ait. duplici cotri
cione contere eos dñe deus
noster. quia tata rapacitas.
tata pteruitas. tata segnici
duplici eni pena conterit e
os aia & corpe. du hic egere
et in labore inutili uiuere. z
bonis suis gaudet non sinit.
tandem gehenam usqz pdu
cit Qui g aures habet audie
di audiat. et inter tot picpa
positus uia qrat securitatis.
qui ta ppinquus est discrimi
tempestatis. narrata picula
non pauebit. si cura subdito
rum digne tenebit. Pauepa
cete de cuctis ecciastici sta
tus dignitatibz officis z or

27
dibz eniraumz. dulcia pit
& amara tangentes. Quar
iam faciemz sinem. quia finis
non esset si quis plene cona
ret narrare cuctas miserial
labores aculeos & picpa hu
lus status uidelicet pontifi
calis & sacerdotalis. De
tamen ne quis ista legens
& tanta multitudie laboru
et pnitate piculoz statū ec
clesiasticū pfectū et dignuz
aut re pbet aut damnet. itel
ligat sane pdicta uera esse
de illis episcopis & clericis.
qui male negligenter & psu
ctorie curam pastorez ge
runt quibz pdicta z maiora
picula parata sunt. Si tamē
digne administrat. eo maioz
glorie pma habent destina
ta Et B ē qd paucis uerbis
dicit Augu. quia nihil piculo
siq aut danabilis i hoc seculo
epi z psbiteri officio si psun
ctoie agit. sicut nec beacig
& deo accepit. q si como
do milite q impator iubet
Itaqz non est piculū i statu
sed abutētibz statu nec re p
bacō indignitate. sed in de
turpatibz dignitatē. in qua
nimiaz si sit multitudo labo
rum. ubi est excellencia ho

noz & pmioz.:

28
Capitulū. xxi. de secūdo
statu spūali uidelicet religio
soz. & de motiis et autori
tatibz. ad pbandū statū ec
clesiastici ordīs simplicis p
ferendum esse statui religio
nis. & p cosequēs ecciasticū
ordinē esse peligendum.

Vpērest agere de se
cundo statu spūali
uidelicet religiosoz
& primo adducunt rācones
& motiua ad pbandū statū
ecclesiasticū simplicis pferēdū
esse statui religiois. et p co
sequēs uideēt qz epi et mīstri
eccie in dignitate et pfectio
ne statz sint religiosi pferēdi
Primo eni illud apte pbaē
uideēt Hiero. Nam et ad ru
sticū monachum sic iquit. ui
ue in monasterio ut clericus
esse merearis. Et itez alig
sapiens. uix bonz monachz
mediocre clericū facit Et ite
rū ad Heliodoz alia ē cau
sa clerici. alia monachi. cleri
ci oues pascūt. ego pascor. il
li de altari uiuūt. mihi securis
qsi ad radicē arboris infru
ctuose ponit. si mung ad al
tare non offero Et itez mi

hi ante p̄bitez sedere non licet. Illi si peccauero licet me tradere sathane. Vides ḡ dignitatē & excellenciaz clericorū sup̄ monasticā uitā. Deniq; quis dubitat bonuz publicū p̄ferēdū esse puato. Constat autē clericorū & platorū magis pp̄o fructuosaz fore q̄ religiosorū. Vt enī dicit Grego. nullū deo magis acceptabile est sacrificiū q̄ zelus aīaz. Clerici ḡ cū magis fructificēt. merito ḡ eorū status monastice uite p̄ferēdus est. qui pp̄rie dūtaxat salutē intendit. Demū nemo hesitat. quin Delias longe p̄fectior fuerit quocunq; monastico uiro. qđ ex eo maxie cōstat. quia xp̄s Johānez q̄ inter natos muliez alius nō fuit maior ī p̄fectioē. eū idu cit. ī euangelio Luce. ip̄e p̄bit ante illū in spū et uirtute. **Delias.** Et itez in Mattheo dicit. si uultis scire ip̄e ē Delias: Sup̄ quo uero **Strifol.** pulcre ad p̄positū loquēs. si talē aliqū mihi adducas monachū. q̄lis ut ex aggeracione dicā Delias fuit. nō tñ illi cōparādū est. qui traditus populū & multorū pctā fer

re cōpulsū. imobilis p̄leuera uerit et fortis. Hy autē sunt ecciastici & plati qui pp̄o salutē continuo studēt. Sed nec illud obmittendū est. qđ niā cui ampliū cōmittit. ille magis mereē. si bñ ministrat q̄ ille cui minū cōmissū est. **Constat tñ qđ uiris ecciasticis et platis apliq; est cōmissuz q̄ monasticis uiris.** Accedit qđniā p̄fectio seu sublimitas alicuiḡ statū nō acq̄rit sine caritate. iuxta illud si habuero omnez sciētia et fidē. ita ut montes trāsserā. caritatē autē non habeo. nihil sum. **Constat tamē caritatē pximoz magis inesse clericorū status pp̄e aīaz curā quam habent.** Preterea si meritū utriusq; statū considerare libet illud uerissimū est. quōz merituz hominū cōsistit ī liberādo īnocētē de maībz fociorū & tirānoz. in q̄z p̄sona dicebat Iob. cōtere bā malos ab iniquo & de dentib; illius afferebam predā. Qđ magis fit p̄ status clericorū & platorū q̄ monachorū. uñ **Hier.** ad Paulinū ait. qđ sancta simplicitas solū sibi prodest. Et quāto plus edificat

Ka-

ecciam dei ex uite merito. tanto plū nocet si cōtradice tibi non resistit. Demū magnitudo meritū cōsistit ī magnitudie conatū ad uincēdā magnā p̄mptitudinē & incitamentū ad peccatū. quia inquit ecciasticū. p̄fectū & beatus est. qui potuit trāsgredi & non est trāsgressū. facere mala & nō fecit. Talis ḡ magnitudo conatū potē est in statu ecciasticorū q̄ religiosorū. Possēt in hac re p̄ma adduci sed breuitatē gratiā p̄dictis rōnib; stētor. q̄bz qđdam pbare uident ep̄os & ceteros mīstros eccie in statu & dignitatis eminēcia. & p̄fectioē. p̄ferēdos esse religiosos. & p̄sequēs ecciasticū cum statu esse p̄eligendum. **Dez tñ qđ tenenduz sit in seq̄tib; capitulū explicabiē.**

Capitulū. xxxii. de p̄ma cōparacōe hoz duoz statuum. uidelicet quō hi duo status clericorū & monachorū se habent alter ad alterū cōparatū. & quis eorū simpliciter sit eligibilior q̄ntum ad eminēciā & p̄fectionē status ac eīa uite sc̄tītatis.

Considerādum rursus occurrit. atq; discutiendū q̄lit hi duo statū seu uitendi modi. ecciasticorū uidelicet & religiosorū: inuicē se habēt altē ad alterū cōparatū respectu eminēciōis uite et p̄fectiois statū. In qđ articulo licet plura dici possēt. breuissimē tñ et sub qđaz epilogo dicēdū est secundū sanctorū doctorū sentēciā illud esse uerissimū. uidelicet ep̄os nō solū ceteros omēs ordines et ministros eccie militantis. sed et cūctos religiosos et regales uiros p̄fectiori modo representare apostolos. et ideo sup̄ omēs eminēciōes et ī p̄fectiori statu fore. Quāz manifestum est qđ ep̄i succedūt aplis ī regimie eccie. Vnde Paulus ad eos ait. attēdite uob et uniuerso gregi. ī quo spūs sanctus posuit uos ep̄os regere ecciaz dei quā acq̄siuit sanguine suo. Pro qua re ap̄ciū declarāda p̄supponēdum dixim; qđ quatuor p̄ncipaliter & singularitē fuerunt collata aplis a xp̄o et ep̄is eorum successorib;. que magnam in eis excellēciam et

statu perfectionis designat. et
in quibus episcopi apostoli succedunt
et eos per ceteris imitantur.
Primo uirga potestatiua in
susceptione temporalium stipendiorum. unde in Mattheo legitur
precepit eis ne quid tollerent in
uia nisi uirgam. ut noceat uirge
potestate a christo recepta. de
recipiendis temporalibus stipendiis
intelligamus secundum Augustinum.
Secundo clauis in iurisdictione
ad ministracionis sacramentorum.
unde ait christus Petro. tibi
dabo clauis regni celorum
Tercio data est insufflacio
spiritus in remissionem peccatorum
unde apud Iohannem legitur. in
sufflauit et dicit accipite spiritum
sanctum. quia peccata remiseritis
et super quod uerbo Gregorius.
inquit licet intueri in quantum
culmen glorie producti sunt apostoli
ut uice dei quibusdam peccata relaxarent.
quibusdam retineant. quia
nunc in ecclesia episcopi locum tenent.
Quarto data est dispensacio
linguarum in predicacione uerbi
dei. ut in actibus apostolorum legitur
quia apparuerunt apostolis
dispartite lingue ad predicandum
uerbum dei. In his ergo quatuor
episcopi apostoli excellenciam modo
representant quam quicumque religio

si. et ideo sunt in perfectionis statu.
Adde quod uisum prope uotum
perpetue cure ouium suarum usque
ad animarum et sanguinem. In qua
re perfectior modo apostoli representant
quam omnes religiosi. Quia
uotum cure animarum et consecratione
sua fecerunt. uouentes animas suas
ponere pro ouibus suis. in qua
uoto tam excelsa caritatis omnium
religiosos excedunt. quia
teste redemptore. maiorem caritatem
nemo habet quam ut animam
sua ponat quis pro amicum suum.
Summum ergo gradum perfectionis est
in episcopis quia eorum dignitas perfectior
et caritatem iam acquisitam requirit
non acquirendam. si uero seculis
episcopis presbiteros et ceteros
ministros ecclesie ad religiosos
comparare uolumus. hoc tripliciter
considerare et intelligere
possimus. Primo quantum ad humani
conatus uoluntatem. Secundo
quantum ad operis qualitatem.
Tercio quantum ad utriusque status
quintitatem seu puritatem.
Primo presertim operis operis. uel
status status ex uoluntate operantur.
qui enim promptiori uoluntati
et cum maiori conatu facit opus
ad quod tendit. maioris perfectioris
et maioris meriti est. si ergo isto modo opera

religiosorum et presbiterorum ad
iucem comparent. incertum est.
quod opera sint maioris meriti et
maioris perfectioris. quia planum
est quod illorum opera maioris
meriti et perfectioris sunt. qui cum
promptiori uoluntate et maiori
conatu ipsa operantur. Secundo
uero modo quantum ad operis
qualitatem. uirginitas proponit coniu
gali uel uiduali continentie in
bono. in malo uero homicidium
proponit furto. simile uita
actiua proponit contemplatiua
uero proponit actiua quia merito
maior et perfectior. secundum
quod modum comparando aliqua
opera particularia que faciunt presbiteri.
sunt perfectiora aliquibus
operibus particularibus que religio
si faciunt. sicut magis est inten
der saluti animarum. quam ieiunare. quam
silencium tenere. et alia opera
que faciunt religiosi. perfectiora
sunt quibusdam operibus que faciunt
presbiteri. Et ita isto modo ha
bent se sicut excelsi et excelsi
sa. Sed tertio modo comparando
opera religiosorum ad opera presbiterorum
in ordine ad puritatem
et radicem a qua procedunt
puta in ordine ad radicem illam
que religiosi totam eorum uitam do

uouere et se et sua in christi ob
sequium perpetuo tradiderunt
longe sunt perfectiora quicumque
singulari opere presbiterorum. et
eodem modo in perfectione uita
religiosorum ad uitam presbitero
rum comparantur: sicut infinitum ad
finitum. ut dicit Anselmus. in li
bro de similitudinibus. Quauis
enim in bono abstinentia superci
oni cibi presertim. sumere tamen
cibus cum alio prope caritatez
presertim abstinentie. In malo
uero quamuis adulterium presertim
furto. furari tamen gladium ad oc
cidendum est quamuis quamuis adulteri
um. Sic quamuis presbiteri in alio
particulari opere possint presertim
religiosis. ex adiuncta tamen
radice perpetue obligacionis que
se in christi obsequium religiosi
tradiderunt. simpliciter in perfe
ctionis statu presertim sunt. et
hanc opinionem aliqui eximii
doctores tenent. Alii uero as
firmant archidiaconos et cu
ratos et alios inferiores ecclesie
ministros esse in excellenciori
perfectionis statu. et maxime
propter tria que eis spectantur
conueniunt. Primo prope potestatem
Secundo prope administracionem
officii. Tercio prope honorem
presertim. Potestatem enim rece

perūt a xp̄o in p̄sonā disci-
puloꝝ q̄n dictū est eis Luce
x. ecce dedi uob̄ pot̄tē calcā
di s̄r serpētē & scorpioē
& sup̄ om̄ē uirtutē inchi. &
nihil uob̄ nocēbit. ac si dicēt
dedi uob̄ pot̄tē eitiendi
om̄ē gen̄ im̄undoꝝ spiritu
um ab obsessis corporibus.
ne putat̄ dictū eē d̄ bestiis
ut Criso. expoſit. Istud autē
reſentāt p̄sbiteri i sac̄men-
toꝝ adm̄istracōe. Ad m̄istr̄
cios uero officiū receperūt
q̄n dictū est in quacūq; do-
mū intraueritis. p̄mū dicite
pax huic domui. q̄a enī bo-
noꝝ oīm pax mā est. sine
qua cetera inania sunt. ideo
xp̄s discipul̄ p̄mo iussit pa-
cem offerre. tanq̄ bonoꝝ
oīm iniciū. q̄z m̄istros eol̄
faciebat. ut Criso. dicit. Vos
autē reſentāt p̄sbiteri in
euāgelii p̄dicacōe. in q̄ p̄mo
nūcianda est pax. iuxta illd̄
ad rōnos. x. q̄ speciosi ped̄
euāgelisātium pacē. euāgeli-
santiū bona. Illud autē reſ-
sentāt p̄sbiteri in pleb̄ cure
suscep̄cōe. p̄ qua donec ip̄s
tenēt aiām & uitā p̄p̄riā te-
nēt exponēt Sz honoꝝ p̄-
coniū receperūt. q̄n r̄uēsi sūt

cū gaudio dixerūt dn̄s. de
mones etiā subiciunt̄ nobis
in noīe tuo. gaudebāt enim
ut dicit glosa. q̄ q̄i sublimē
effecti terribiles homib; &
demonib; erāt. hoc autē re-
ſentāt p̄sbiteri in subditoꝝ
iurisdicōe et coercōe. a qui-
b; si b̄n eis p̄sunt duplici ho-
nore debent haberi. ut dicit
ap̄l; .i. Th̄. q̄nto. Per hec
igit̄ q̄ p̄ x̄ie dicta sunt cōclu-
dūt aliq; doctores etiā inferio-
res. m̄istros ecc̄ie i eminēcia
et p̄fectioē stat; religiosi p̄-
ferēdos esse. uel saltē eos fo-
re in p̄fectiois statu. Hanc
itaq; opinionē p̄dicti docto-
res roborare uident̄ p̄ raci-
ones et autoritates sup̄i; al-
legatas. cū de excellēcia et
p̄fectione ep̄oꝝ et m̄istroꝝ
ecc̄ie actū est. ad qualē q; reli-
giosos inferiorib; ecc̄ie mini-
stris p̄ferūt respondēt put̄ i
xxiii. capitulo uidebit̄.

Capitulum. xxlii. de alia
cōparacōe hoꝝ duoz statuū
clericoꝝ et religiosoꝝ inter
se ad inuicē. uidelicet q̄s sit
eligibilior tanq̄ simpliciter
humanior & tolerabilior.

7.
Est p̄dictā cōpara-
cionē hoꝝ duoz
statuū uidelicet ec-
clesiasticoꝝ & religiosoꝝ.
q̄ntū ad p̄fectionē stat;. alia
cōparacō succedit. quis uide-
licet hoꝝ statuū clericali
uē regulari eligibilior sit tā
q̄ simplici humanior & to-
lerabilior. In qua re ut mihi
sane uidet̄. q̄stio ip̄a facti ē.
uterq; enī uiuēdi mod; ex-
cellētissim; atq; s̄ctissim;
est. in quoz quolib; diuerse
uie ad salutē rep̄iri possūt.
nec enī xp̄s sp̄s ecc̄ie ple-
ne illi p̄uidisset. nisi secūdu
diuersas firmitates seu uires
suoꝝ fidelioꝝ. sic diuersos ui-
uēdi modos ad unū t̄n̄ dei
cultū intēdentes nō instituis-
set. Hinc ip̄e ait i domo pa-
tris mei māsiones multe sūt
et itēz s̄bi i in uia dn̄s aliq;
sic. aliq; sic ibat. omēs t̄n̄ nō
ad diuersos fines. sz ad unū
p̄perātes. Sed ut deo diuer-
sis tamē gressib; famulēt̄
& si aliq; currat. alius plane
uadēt ei nō s̄uideat. cū uter-
q; metā attingant q̄ diuersi-
tas unitas est. q̄a ad unū dei
cultū diuinit; ordinata. Et
igit̄ decora diuersitate atq;

172.
fulgida unitate floret atq;
splendet dei ecc̄ia. tā pulcra
fidelioꝝ suoꝝ unanimi uarie-
tate. Nihilom̄q; t̄n̄ iter istos
stat; seu uiuēdi modos ut su-
pra tactū est ex diuersis ca-
sib; & respectib; alter istis
alter illis eligibilior est. Vn-
de ait Dionisi. nō illi sūt i
uia p̄ficiēdoꝝ & ad p̄fectio-
is acq; sicōnē aliq; idigēt. q̄d
aliis expedit. Nā ad dep̄mē-
das passioēs. arda uita uideli-
cet p̄ abstinētiā ac exercici-
a & uigiliaꝝ expedit. Alii
uero nō habētib; illas passi-
ones non cōgrueret. q; forte
defect; suos alio exercicio
uel diuē gr̄e auxilio supplē
possent. Nā ueluti sc̄dm̄ do-
ctrinā ap̄l; i uno corpe mul-
ta sunt mēbra nō idē officiū
habēcia. & q̄d uni congruit
alteri plerūq; est nociuū s̄m̄
offensioē corpi. sic plerūq;
una uiuēdi forma q̄ aliq; bus
est ad salutē. aliis cedit i per-
niciē & e; Profecerūt certe
sibi & multis in ord̄e ecc̄ia-
stico. cōplures q̄s numerat̄
operosus foret. adeo ut dicē
mihi recte possit aliq; tāq;
de stellis celi. numerā si po-
tes. sic Nicolag; fultit. sic Bre

gorio summo ipse pontifex. sic Paulinus episcopus nolans licet opulenti sumus. sed & in regulari et monastica uita esultat. Itaque Basilio. Benedicto. Hieronimo. Dominico atque Francisco et primis quibus domus domini referta est. in quibus non nisi aut diuino motu supernaque inspiratione uocati. aut uariis ex causis ex altero statu ad alterum aspirant. in quibus beati euasere. si tamen poris statum diminutione. Hinc Benedicto: hinc Dominico & quibus strictiore feruore deo famulari cupientes & seculi concorsia fugientes. ex clericorum ordine ad regularem uitam transierunt. Hinc rursus Augustino Gregorio eadem uocati inspiratione & perficiendi fidelibus uberius zelo successi ex monastica religione ad ecclesiasticum episcopalem ordinem gradum sancte & meritorie commearunt. Vnusquisque igitur prout secundum apostolum destinauit in corde suo sic hanc uel illam uiam eligit. uires suas considerans secundum eundem finem sibi intentum. Et est enim uterque status ut tactum est non precepti. sed consilii & supererogationis. nec imperat sed suadet. Et ueluti de uirginibus

apostolus ait. quod potest capere capiat. Et de matrimonio secundum eundem apostolum. plerumque melius est nubere quam uiri. Ita in his statibus dicendum est. In quibus huiusmodi forte utilitas foret ut per spirituale matrimonium ecclesie nubant. quam si ultra sibi uires in expertas sub stricta regulari uita retro respicientes uitam deserant sceptra. Itaque in expertis imbecillibus & infirmis putamus quod status ecclesiastici ordinis tanquam humidor & tolerabilior est per se. nisi aliorum inspiratione quibus ad aliam uitam uocatur: aut spirituali et corporali adiumento roboratus fuerit. Accedit ad hoc quia eligere actus est uoluntatis & uirtutis. uirtus igitur ipsa consideranda est iuxta primum secundum electionem medii quod in recta ratione consistit. Ecclesiasticus itaque status attendit humana fragilitate & promptitudine peccandi quendam uiam mediam & rationabilem uiuendi habere uideat. Habent enim religiosi satis. habent & aliquid humanitatis siue laxitatis. quod si forte dicatur religionis uitam eadem respectu simplicitatis fore eligendam pro eo quod habet tolerantias & mode

47
Fides suas ad iudicium platorum nec ultra precipere. irrationabiliter supportari possit. Et dato quod quis in religione cadat habet resurgendi remedia propter intercessionem ad deum erectam. Habet de se quod fratres a quibus inuani potest. Fateor illud uerum fore. tamen illud idem quod eisdem religiosi ex permissione sit. seu indulgentia. clericis sit ex iure communi. quod enim tolerat aut indulget. constat legi derogare atque aliquando prohibitu esse. & si aliquando sine causa indulgetur. conscientia urgeat. & in quo bellum nascitur. ubi querari sperat. maxime prope instituta & artificiosa cuiusque religionis constitutio est. quibus se artari uouerunt. & ad multa alia quam transgressio aut contemptus mortale plerumque inducit peccatum. quod omnia non ita acriter clericis contingunt. Deinde ea ipsa remedia que religionis competunt ex tolerantia uel fratrum subsidio. etiam clericis communia esse possunt. Circa secundum uero quod status seu uiuendi modum predictorum periculis & aliis factior & perfectior. dictum est in precedenti capitulo.

Capitulum. xxxiii. ubi assignantur responsiones ad obiecta contra religiosos per tuendam optionem illorum qui sentiunt religiosos esse in perfectiori statu quam decani archidiaconi & alii inferiores clerici per episcopum ubi discutitur quod sit perfectior uita actiua uel contemplatiua. & de eorum adinuicem compatatione. & de aliis hanc materiam tangentibus.

3bet igitur per tuendam illam optionem. quod habet inferiores ministros ecclesie post episcopos non equari religiosi quod ad statum perfectionis. Respondetur ad nonnulla obiecta superius ad ducta quod probare uidentur archidiaconos. curatos. & predictos inferiores ministros ad religiosos comparatos perfectioris aut saltem eque status in ecclesia obtinere. Et quoniam per ea que dicta sunt satis rationis ipse solute uideantur. particulariter tamen ad singulas singule sunt satisfactiones. Primo igitur dicebatur. quia monachis licitum est transire ad statum presbiterorum tanquam ad perfectioris. quia ut inquit Hieronimus. & transumptiue in canone xxx.iii. quod dicitur sic nunc in mo

nafterio ut clericus esse mere
aril. Rndet eni q mōchō tā
q̄ mōchō nō hab; o. ficiū cle
rici exercere. uet tamen in
q̄ntū literati & docti sūt. li
te possunt pmoueri ad p̄sbi
teratū & curā monachalem
alloz habere: p̄fectionē tam
statq̄ non habet ex illo trāsi
t. s; ex p̄petua obligacōne
uoti. & ita licet fiat p̄sbit̄er n̄
dimittit p̄fectionē monach
adem. i. deo subit̄ ip̄sato de
creto multo tpe disce q̄ p̄g
molū doceat. & int̄ bonos
sem̄p̄ meliores sectare. Dein
de adducebat illud Hiero
nimi ad Deliodoz ubi dice
bat Hiero. mihi scilicet mona
cho an̄ p̄sbit̄ez sedere non
licet. illi si peccauero licet me
tradere sathane. Ex q̄ uide
tur curam aīaz habēt̄ in
p̄fectio. n̄ esse statū q̄ basuis
religiosis cōtemplacōi uacā
tib; aut saltē in statu p̄fecti
onis esse. sed dicendum est
omēs mīstros eccīe esse in
p̄fectiois statu modo q̄ sup̄
dictū est. uidelicet p̄p̄ offi
cii ad mīstracōz. sed talis p̄
fectio statq̄ scdm̄ eol q̄ hāc
opinionē tenēt magis accipi
tur compat̄e q̄ p̄p̄rie. **Q**n

de canones appellāt statuz
clericoz q̄. lūm quēdam ut
inferiq̄ laci; tangēt. Postea
uero dicebat bonū publicuz
p̄ferēdū ē bono puato. & cū
curati gerāt officū publicū
qa curā aīaz. q̄ zelo seu offi
cio scdm̄ B. e. nullū est deo
acceptabilis: & religiosi so
lum p̄p̄rie intendant salutē
uideēt curatos esse in p̄fecti
ori statu. Quib; r̄spōdet q̄
q̄uis absolute itender̄ bono
publico sit maioris p̄fectiois
q̄ intendere bono puato. B
est in genere opis p̄fecto. In
tendere tamē p̄fecte bono
puato uel salutē p̄p̄rie p̄ferē
illi q̄ imp̄fecte intendit bo
no publico. zelo enī aīaruz
sac̄tū acceptū est deo si or
dinate sit. qui ordo est ut q̄s
p̄m̄o habeat curā salutis sue
& post modū alioz. quia ut
sēbit̄ Ma. xvi. & t̄n̄sūptie
in canone. Quid p̄lest hōs
si uniuersum mundū lucrē
aīe uero sue detrimentū pa
ciaē. Deniq; r̄spōdent alio
modo uidelicet q̄ ea q̄ dicta
sunt bene p̄bat̄ curatos & in
feriores eccīe si recte agant
posse esse in p̄fectiois ope
sed non in p̄fectionis statu.

quia p̄dicti mīstri eccīe non
suscipiunt plebis aut parro
chie sue curaz cum p̄petuo
obligacionis uoto. q̄d ex eo
paret qa eā deserere possūt
aut renūtiando aut per reli
gionis in gressum. solū ergo
episcopi cum uoto perpetuo
suscipiūt curā aīaz. & ideo
sū licētia ap̄p̄ice sedis n̄lā de
serere nō possūt. Rursq̄ q̄d
obicit̄ de Delia de q̄ Criso.
dicit si talē aliquē adducas
mihi monachū q̄lis Delias
fuit. nō tamē illi cōparād; ē.
qui ēdit; est cure p̄p̄oz r̄.
ad q̄d dicit̄ q̄ Criso. nō itel
lexit de simplici p̄sbr̄o sed
de ep̄o. q̄ si loquat̄ de sim
plici p̄sbr̄o non intēdit p̄fer
re statū p̄sbr̄i statui religiois
sed intēdit q̄ piculosior est
statq̄ habēt̄ curam aīaz
q̄ religiosi in contēplacōe ui
uentis. & p̄ cōsequēl se ser
uare innocentē in maiori pi
culo iudiciū est maior̄ uirtu
tis. Sed q̄uis maior̄ uirt; re
quirat̄ ad B. q̄ aliqui se p̄fer
uet simunem a peccato inter
p̄p̄os q̄ in religione. maior̄
tamen uirtutis est uitare pi
cula religionē intrādo q̄ nō
uitare picula int̄ p̄p̄os uiuē

do. Item obicie bat̄ qa p̄sbi
teris & ministris eccīe magis
cōmittit̄ uidelicet cura aīaz
q̄ religiosi & p̄cōsequens
statq̄ est maioris p̄fectionis
& meriti. ad q̄d dicit̄ q̄ aliq̄s
agere uel admīstrare dupli
citer contingit. si enī ille cui
p̄l; est cōmissū maior̄ faciat
aut p̄l; fuit. idubie plus
mereēt q̄ ille cui min; cōmit
titur et minus faciat. sed si
ille cui minus committitur
maiora & perfectiora faci
at & p̄l; seruiat. magis mere
tur q̄ ille cui magis est com
missum & min; seruit. In
utroq; igit̄ statu clericorum
et religiosoz ista duo rep̄ri
ri possūt p̄ q̄ uis argumēt̄
solū ē ad aliud aut q̄d dice
cebat̄ de merito et p̄fectioē
q̄d cōsistit in cura aīaz. sup̄
r̄spōsum est in solucione ad
argumentū q̄d fiebat de pu
blico et cōmuni bono puato
p̄ferendo: **S**ubsequētē
non obstat q̄ dicebat̄ qa li
berare innocentes de manu
p̄hidoz max̄ie p̄fectiois &
meriti est. adducētes eciam
illud Hieronī qa sac̄ta sim
plicitas solū sibi p̄dest. sed
tāto p̄l; nocet si cōt̄dicen

tribus non resistit. dicendum est
quod illa magnitudo meriti in-
telligitur ex parte meritis quoniam quod
tamen proficit in contemplatione. ut pro-
pter deum uelit iterum saluti pro-
ximo. etiam cum aliquo de merito
contemplationis. Hinc enim motus
est quod ad maiorem caritatis pro-
fectionem pertinet quod simpliciter uo-
cat contemplationem. Et hoc est quod
Iulius Iorgius libro de summo bono
ait. bonum est igitur corporaliter
remotum esse a mundo. melius
remotum esse uoluntate. opti-
mum autem et perfecti meriti
est utroque esse remotum. Quod tamen
etiam quia magnitudo meriti
consistit in magnitudine cona-
tus ad ascendendum per nitidum
nem peccandi. quia beatus est qui
potuit transgredi et non est
transgressus qui pernitentia me-
gis est ministris ecclesie quam in
religiosis. dicendum est quod ma-
gnitudo meriti hominis erga
deum ex tribus potest insurgere
Primo ex parte meriti. Se-
cundo ex parte principii formalis
quo quis meretur. Tercio ex
parte operis meritorii. Si igitur
magnitudo meriti pensetur
ex parte meritis. quoniam aliquis con-
templatione dei et in christi amore
tantum creuit. ut ad tempus cu-

pit detrimentum pati sue fru-
ctionis propter christi gloriam ad pro-
curandam proximorum salutem mo-
do qui dicebat apostolus ad romanos.
in concupiebam ego esse anathe-
ma a christo pro fratribus meis. de
quo Hieronimus dicit in libello de
lau liby eius quod sicut ferrum in
ignem missum non est aliud quam
ignis. sic anima Pauli diuisa cari-
tate incensa non erat aliud quam
caritas. Talis ergo puta magis
meretur in uita actiua saluti pro-
ximo intendentem quam in uita
contemplatiua contemplationi ma-
gis. Unde Paulus hoc elegit
tanquam maiorem caritatis et ma-
ioris meriti. electio enim non est
nisi de maiori bono. unde di-
cit ad philippenses primo. coartatus enim
ex duobus desideriis habens
dissolui et esse cum christo. quod
mihi multo melius est. permanens
autem in caritate necessarius
propter uos. et hoc confidens scio
quia permanebo omnibus uobis ad
perfectum uestrum. super quod uerbo
dicit glossa quod elegit Paulus
non quod sibi melius erat. sed quod
multis expediebat propter cari-
tatem quam sibi emiserat omnibus si uos
considerare principium forte qui
quis meretur. putant aliqui quod
maioris meriti est contempla-

tiua uita quam actiua. cum est princi-
piu formale merendi sit cari-
tas sicut magis meritorium est.
diligere deum secundum se quam dili-
gere proximum. sic maioris me-
riti est uita contemplatiua. quam
directe de suo genere ordina-
tur ad dilectionem dei. secundum
quem modum intelligitur illud
Gregorius. vi. moralium ultimo ca-
pitulo. Martine cura non reprehenditur.
Martine uero contem-
platio etiam laudatur. quia magna
sunt uite actiue merita. sed con-
templatiue sunt potiora. De-
rum si considerentur opera meri-
torum uidentur se habere sicut excel-
lentia et excessa quia respectu
meriti accidentalis. cum tale
meritum deest secundum genus operis
maioris meriti potest esse ac-
tiua uita quam contemplatiua. Et
isto modo ne dum episcopi sed pre-
sbyteri et sacerdotes curam anima-
rum habentes in excellentiore et
perfectiore statu sunt quam re-
ligiosi. Et de istis loquitur Au-
gustinus. ualerio nihil est in hac
uita difficultatis piculosi labo-
rosius episcopi. presbyteri autem dy-
coni officio si profectorie aga-
tur. sed apud deum nihil beati-
us si eomodo militet quo no-
ster imperator iubet. si uero

utroque seu utranque uitam sumi-
mus respectu meriti essentialis
quod respondet caritati tam
quam radici merendi. putant ali-
qui simpliciter maioris meriti
esse contemplatiua quam actiua.
Alii uero famosi et moderni
doctores comparando istas du-
as uitas ad inuicem distinguunt
quia ad eorum substantiam simpli-
citer potior. et pro consequens
preferenda est contemplatio ut
dicitur in canonibus cum pridem de re-
nuntiatione. ipsa est enim securior
et magis suavis. paucissimis
indiget et propter se eligen-
da tanquam quietissima quam quoniam
contingunt operibus actiue. et
secundum hunc modum comparandi
contemplatiua simpliciter est
melior et preferenda actiue.
Si uero comparantur quantum
ad eorum usum. tunc subdistin-
gunt. nam quia usque respicit
operis executionem. Executio
autem actiua duo respicit. scilicet
ipsum ad quem est. scilicet subditos
et ipsum exequentem scilicet platum.
Si primo modo componitur sic ac-
tiua preferenda est contempla-
tioni quia pluribus utilis est. et
magis fructuosa. ut dicitur in
dicta decretali. licet illa sit
securior et magis suavis. quia

in secunditate sobilis lippitu
do Lie Rachahelis pulcritu
dini est plata ut dicit Brz.
sup Ezechiele exponens illud
erat Lia lippa sed secunda
Si uero eo penē scdo modo
aut est ad illud disposity &
idoney aut non. si non tunc
melior est sibi usq contēpla
tiua q̄a sibi potest ibi p̄ficiē
sed in actia nec sibi nec aliis
Si uero est idoney. aut acce
dit uocaty & necessitatus.
aut p̄pria uolūtate. Si scdo
modo cōtēplacio p̄cellit q̄a
actia nō p̄cellit. nisi pueniat
ex coactioē & necessitate.
si uero coacty tūc simplicitē
actia p̄cellit quo ad usū eig
& hic siue cogat̄ a b̄ hoīe si
ue ex caritate uel p̄pter ne
cessitatē p̄xiōy. & talibus
melior est actia q̄ contēpla
tiua. nā p̄ talē actionē auge
tur caritas. & ad p̄ferendū
ad uersa & ad contēplandū
optia. & sic sua actio est me
lior aliis q̄ sua contēplatio.
est & maioris meriti Et sic
patet q̄ q̄ ad usū uite p̄ntis
talis actia est simplicitē mell
or & staty eig. & etiā opera
magis meritoria. ffatem tñ
q̄ contēplacio est realis p̄eli

gen Ja. q̄a p̄ref repiunt ad
hoc idonei qui in actioē desi
cerēt Si tñ hō eēt a se curty
q̄ p̄p̄ty idigeret et q̄ bñ ge
reret curā illā etiā sine picu
lo peccati posset illā deside
rare & se ingerere. et uelle b̄
magis fieri p̄ se q̄ p̄ aliū. ne
q̄ hoc esset p̄sumptuosū. q̄a
licitū est appetē magis meri
tum sic fecit Isaias. itaq̄ tal
uita tanq̄ bona simplicitē est
p̄ligēda. Ex q̄ b̄y apte mō
strat̄ quō intelligēde sūt ra
tiones adducte. p̄ pte illoz
qui putāt statū cleicoz infe
riorz ab ep̄o in p̄fectiori es
se statū religionis.

Capitulū. xxv. de excel
lentia et laudibus uite mona
stice & religiose. et de p̄rib̄
caulis p̄p̄t quas p̄ligēda
sūt q̄ aliq̄ uiuēdi mody.

Monasticā religiosāq̄
uitā p̄conis laudibz
q̄ efferre non puto
aliud fore q̄ lucē ipsā facibz
adiuare. habet enī hoc ui
te geny ea oīa q̄ ad bñ beate
q̄ uiuēduz p̄ferat. q̄ ad uerā
felicitatē conducūt. ut paucis
oīa cōphendā. id habz p̄
priū religiosoz uita. ut deo
p̄p̄inq̄or acceptiorq̄ ceteris

*uite monasticę
laudat.*

esse uideat. Qui enim loquit
ap̄t̄. adheret deo uny sp̄s
est cū eo Naz et Hiero. fate
tur meliores non posse inue
niri q̄ qui in mōsteris p̄fice
runt. Vnde Augusti. i libro
de opibz mōchoz. illos san
ctiores esse testat̄ q̄ a cōspe
ctu hoīm sapati. p̄uict ad se
p̄bēt accessuz s̄z deo cōtēplā
tur Quis enī dubitat q̄n de
serētes mundū et tumultū se
culi et se a seculi oblectamētis
segregat̄. x̄p̄s cōformenē
& ab eo facilius cōfortē. q̄
laciū ip̄e Augu. p̄seq̄ s̄r il
lud apocalip̄s. mulier fugie
i solitudie. s̄z nec q̄ illud p̄tē
mittendū est quāz in ceteris
huiy uite occupacioibz & ui
uēdi modis illā hoībz oīne
est ut t̄pa trāseāt & nō rede
ant. Religiosi tñ uiri illā
facile agere possūt. non tan
tum ne temp̄y fugiat sed ne
pereat. Occupant q̄dez reli
giosi aliq̄n lectioē. p̄lezq̄ o
ratioē. nec altera alterā im
pedit sed auget. Saccedit
demū diuini uerbi p̄dicatio
qua deo nulla ḡtior occupa
tio esse potest. Demuz itur
ad bonaz artium studia. di
scunt enī aut docēt scribūt

q̄ posteris doctrinā ad eru
diēdos saluādosq̄ hoīes. nul
lumq̄ illis tēp̄y uacuū est. et
cū teste Ciceroē nihil dulciy
bene imp̄li t̄pis memoria.
hac locupletissimi sūt religi
osi. In ceteris siq̄dē uiuēdi
modis cōsi derem⁹ hoīm t̄pa
Primo infantia ipsā siue pue
ritiā in uanos ludos. Adole
scētia & iuuentū i libidine
& auaritiā. Senectā uero et
seniū in q̄relas. in crutiaty &
dolores corpis. in suspiria. i
lamēta cōsumim⁹. Religiosi
uero infantia in artibz addi
scēdis. in diuio cultu i primē
do Adolēscētiay uero in alic
oribz studiis. Senectutē ue
ro i docendo in p̄dicādo de
o q̄ uacādo & contēplando
fructuose expendunt Et ut
pauca agam⁹ in t̄ monasticā
uitā et ceteras uiuēdi formū
las. illud inē est. q̄a q̄ magis
illi nitunt̄ ut salui siāt. tantū
isti conant̄ ut pereāt. quimo
q̄ntuz illi ad saluandū nos
inuitāt adiuuāt atq̄ cogūt.
tantū nos ip̄os p̄pedim⁹.

¶ Vetez religiosoz uita
ex quibz causis excellētior
atq̄ p̄fectior ceteris uideē.
Primo q̄dē q̄a dignior ue

luti quā xp̄s eligere uisus est
et ap̄t̄i secuti sunt. Secūdo
quā securio. nā ut loquitur Aug.
p̄ mille cadētibz in religioē
cadēt decē milia in seculari
uita. Tercio excellētiore est
uita monastica quia dulciore
atq; iocūdiore. non enī habz
amaritudinē ^{uici} uiciō eius
nec tediū uictō illig. s; gau
diū & leticiā. Quarto quā san
ctior et deo p̄ximior p̄ adhe
sionē contēplatiōis. un̄ qdā
sapiēs religiosoz uitā recte
p̄ dexterā designat. secula
rem uero uitā p̄ sinistra. un̄
de sup̄ illo. leua ei⁹ sup̄ capi
te meo & dextera illig am
plexabiē me. Recte inq; se
cularis uita sub leua ecclē po
nit̄ quā iurat ad sustentationē
Sed dextera id est uita religio
sa. xp̄m sponsū ecclē āple
xat̄ dū ei⁹ innocēcie & con
tēplatiōis āplexibz delecta
tur. Sed & his alia qn̄ p̄ ad
denda sūt p̄p̄t̄ q̄ monastica
uita p̄fectissima atq; excellē
tissima habet Priō quā tp̄ali
um sollicitudinē min⁹ habet
Secūdo quā ad sp̄uales adhe
sionē maiorez habet aptitu
dinē. Tercio quā maiore recō
p̄satiōz ab ea sperat Quar

to quā in ea maiore unusq; sc̄p
habet sui potestātē et fructi
onez. Quarto quia in ea un⁹
quisq; facili⁹ uitat huānoz
piculoz p̄mptitudinē: Rur
sus monastici uiri nedū i his
sed pluris aliis cunctis uite
modis p̄ferunt̄ Alibi enī ne
gociantes foris q̄tē q̄runt
quā religiosi i se habēt. Illi
tp̄alibz student. secularibz
implicant̄. uanitatibz inuol
uant̄. & dū inferiores pluri
mos habere delectant̄. ab i
terioribz et superioribz elon
gant̄. distrahant̄ alibi hol
nes p̄p̄t̄ ea q̄ foris sūt. et in
feliciter amittūt p̄ciosiora q̄
i se sūt ut recte cū Bernado
dicat. q̄nto magis ad mun
dum accedim⁹ tātō magis
a deo recedim⁹. Desiderāt
enī qui extra religionē de
gunt uideri sapiētes. dū ope
rum bonoz penuria et uera
sapiētia stulti efficiunt̄. Cre
dunt foris lucrari dū seipsos
pdunt. celestia appetere ui
dent̄. dū carnei eis oculi sūt
quātō magis in tp̄alibz red
dunt solliciti. tātō magis a
sp̄ualibz e. fitiunt̄ mendici
ceci q̄ppe sē & duces cecoz
oīa enī disponere ordiare

7
& scire p̄sumūt. dū seipsos di
strahūt: Ita p̄terea differē
cia in seclares & religiosos
aptissima est quōm ut inquit
Bago de sc̄to Victore In il
lis uigilat sp̄s dei. dū i cete
ris dormit. uiget in illis ra
tio. In istis sens⁹. in his racō
extinguit̄. feruet i illis amor
dei. in istis amor mundi: hi
mundū diligūt. dū illi relin
quūt. illi oīm obliuiscunt̄. &
un⁹q; sc̄p unicē mat̄r sue cō
tinuo recordatur. isti uero
oīm q̄ sūt mūdo recordant̄
& obliuiscuntur Illi caduca
hec et terrena āplectunt̄. &
ad ea sūope aspirāt. dū isti
ad ea q̄ sup̄ trā sūt d̄siderāt
hi gressu p̄prio currūt ad i
teritū. dū mōstici ad salutē
festinat̄. Religiosi oīa p̄pter
deū dimittūt. dū tp̄ales uiri
deū relinquūt p̄p̄t̄ oīa. Sed
certe nō fallunt̄. ea enī fune
sta cecitas uicem eis red die
quā cū p̄p̄t̄ eos oīa de⁹ fecerit
isti p̄p̄t̄ deum illa dimittūt
q̄re iuste eos oīa dimittunt.
Seculares de sc̄p prudentio
res uident̄. In q̄ re hui⁹ secu
li se hoīes cōpbat̄. quā ut scri
ptuz est. filii hui⁹ seculi pru
dentiores sūt filii lucis. Isti

xxvii
ad ea q̄ dei sunt ta rdi. pigri
tepidi atq; ierces s̄. n̄ cogi
tant q̄ tendē debeāt. uia sci
unt sed sciēter deuiāt. & si q̄
eam nesciūt illā nō inq̄runt.
Quimo religiosoz uitā. quā
humilē. quia seculo obiectā.
quā mollibz nō indutā abici
unt et uitā eoz putāt insani
am. Qui paulop⁹ uidebunt
quō cōputati sūt in numero
sanctoz. et fors illoz inete
num. Patet ḡ hui⁹ reḡlaris
et mōstice sūma excellēcia.
et p̄fectio sup̄ ceteros tempo
rales status.

Capitulū. xxvi. de diffi
cultatibz uite religiose et de
laboribz et aculeis religio
rum in genere.

Eligiosaz atq; mo
nasticā uitā laudabi
lem atq; p̄fectaz &
deo acceptā esse nemo est q̄
ambigat. uerz alia alijs con
gruit. & diuersi ad diuersa
aptiores sūt. Deniq; aliud ē
religiosū esse. aliud religiose
uiuere. Multi religiosi sunt
noīe. pauci re. plurimi religi
ose uiuere ceperūt qui sup̄sti
ciosa uita finierūt. & ut qdā
ait sapiēs. dulce negotium
iocandū nomē religiois est

sed pgressy difficil. ueluti
in q uite statu hoī libertas.
uoluntas ac uoluptas & af
fluētia adimiſſ. & ut breuib⁹
dicā. ipa q̄ que natura cōce
dit. facta religio p̄hibet. Fa
teor ī mōsteriis de ipse nosci
tur. ibi dei noticia. amor &
cult⁹ habent. ea tū ī cetē
uite statib⁹ impleri possunt
et utinā tā digne tā recte im
plerent ab hoīb⁹ q̄ sciunt.
Scit enī unusquisq̄ quō deo
placere possit. idq̄ si agat
uere religios⁹ est. Se enī de
o ille religat. q̄ in pietate &
hūilitate deū colit et insolēci
as stirpat. fateor ea cōmo
di⁹ in mōsteriis fieri si facul
tas corpis animiq̄ uires sup
petūt. Deniq̄ q̄ etē animi in
religioē mōstica iuenit. aiūt
q̄ b⁹ ego dice possē. si q̄ etē
ai sperat aut optat cur ḡ in
bello stas quocūq̄. Igit̄ ī sta
tu uiuas q̄s tibi bell⁹ infert
nisi tu unus. q̄ ergo tu tibi
auferis q̄re ī alio statu sperat
Deniq̄ cōsidera illē Iſidori
quōz ad dei q̄tudinē nō ac
cedit passib⁹ corpis. s̄z mē
tis specularioib⁹. Vidisti tu
p̄mos religiosos habitu in
dutos p̄ iquetudies discurre

tes. apostotates & alios p
pter inopiā reze neēssaria
rū ab Incepto ope cadētes.
de quib⁹ scriptū est. quōz p
pter inopiā multi delinq̄runt
Quāq̄ illad fateor nō sacre
religiois. s̄z eoz ī p̄bitate īpu
tanduz est. ueze tū delibera
tione & cōsilio nō puo opus
est. Quare ut ego puto mo
nastica religiosaq̄ uita ab il
lis potiss̄ie eligēda est. q̄ ea
sum non timēt. in p̄secuis enī
et fragilib⁹. & nō uitiorum
mortificationem supantib⁹
expien dū dixerit n̄ p̄hēdū
aut uerius differēdū. Pre
terea religiosi nonnulli hui⁹
tempis abutero r̄gule sue ab
errates quo enī mō conuer
sent. quo ue obediētie paup
tatis et castitatz tramite re
ligionē obseruēt. tuipe nosti
ī quib⁹ ut mihi uideē maior
est piculi timor: q̄ spes p̄fi
tiendi. Hic q̄dam sapiens il
lud trenoꝝ exponens. lapi
des s̄actuarii disp̄si sūt. Plā
gunē inq̄t religiosi īplicati
tempalib⁹ negotiis. q̄a nō
est actio secularis uite. quaz
quam hodie nō admittrent
religiosi. discurre singuloꝝ
occupationes & officicia re

ligiosos adesse uideb. Secu
laria enī negocia seculariter
ptractat. ad q̄ utinā p̄ficiē
di grā. aut uocati accederēt
Sed p̄hdolor sese ingerunt
cupiditate adipiscēde digni
tatis grā. aut forte lasciuita
tis & habēde exēptiois. ut
excutiat collū ab obediētia
suoꝝ p̄latoꝝ. agētes q̄ p̄nel
palia eoz uota. p̄ q̄z obli
gationē positi sūt in statu p̄
fectiois. Et q̄q̄ prauoꝝ ho
minū facta bonos a bono n̄
retrahāt. q̄ nimo sic pena su
os tenet actoris. sic īnocētia
suos tenet sectatores. Nihilomin⁹
hec q̄rundā religioso
soꝝ praua exēpla. etsi aliq̄f
a religioē peit⁹ nō arceāt. co
gunt tū ut differāt quosq̄ se
experiant. Quib⁹ colligit̄
hūc statū nō p̄az laboris et
difficultatis habere.

Capitulū. xxvii. pticula
rius & latiq̄ de p̄mtitudine
pticuloꝝ hui⁹modi stat⁹ ī
spē & de malis religiosi &
abusib⁹ illoꝝ.

Est difficultates &
labores p̄dictos. q̄s
nonnulli in genere
ēdducūt ēca mōsticam uitā
afferūt. & alia pticulariq̄ de

47
p̄mtitudine piculi hui⁹ sta
tus aiunt enī q̄a picula mo
nastice uite ex plurib⁹ cōspi
cere libet. eo p̄serti q̄a cum
p̄ctā effugere uix possim⁹
cōstat in eodē genere peccā
di lon⁹e q̄ uig religiosos pec
care q̄ ceteros hoīes. Quis
enī dubitat ut scūs Thomas
refert. religios⁹z grauig pec
care fornicādo q̄ uotū cōtinē
tē q̄ uig peccare ī uotū pau
ptatis. q̄ uig deiq̄ peccare q̄
uotū īobediētie. Deide quis
dubitat religiosū grauig pec
care ex contēptu. q̄ aut sc̄ti
aiūt doctores. p̄ cōtēptum ui
deē ī ḡt⁹ b̄ficii recepti. cū
p̄ religionē sublimat⁹ sit ad
p̄fectois statū. q̄ nimo et dei
filū cōculcat atq̄ uitupat p̄
cōtēptū. conē quos Hiero⁹
conq̄ri uideē inq̄iens illud
sapiētis. quid est q̄d dilect⁹
me⁹ ī domo m̄a facit sceler
multa Deiq̄ q̄ uig peccat p̄
pter p̄mpta scādala. cū mul
ti eius uitā ut speculū respici
unt. quos idē Hiero. signat
ait enī cū p̄ph̄a Jeremia ui
uidi similitudinē adulterii. &
iter mēdaci cōfortauerūt ma
nus pessioꝝ. nō ut cōuerte
rēt unguisq̄ a malitia sua.

Cōfortauerūt Inquā manūs
peffioꝝ. quia malo eoz exē
plo mali q̄a. nō. lo cōfortari
uidēt. eoz uidelicet sequen
do in sceleribꝫ. q̄s seq̄ debu
erūt pie & scē uuedo. Est
igit̄ piculosꝫ stēptꝫ i religi
ofo q̄a ut Thomas ait. cū re
ligiofo ueit in cōtemptū. in
corrigibilē efficiēt. & oīm est
peffimus. Adducens illud
Hierēie. ofregisti iugū & di
rupisti uicula mea Vñ Bern.
ad Eugenū. q̄ maior pueri
tas. q̄ maior stēptus q̄ post
pfectiois uotiuā pmissionē
uolūtariā obligacōz. p̄ sacri
habitꝫ susceptionē. p̄ exē
ploꝝ uirtuosoꝝ patꝫ mult
tudinē & pfectionē redire
ad pctā sic cais ad uomituz
Jiloz pcepta stemne q̄s to
ciꝫ uite et actiois sue iudices
loco dei elegit. et subdit ma
gna mōchi dignitas. sed ma
gna eius dānatio. si que sūt
monachi agere p̄termittit.
Heteꝫ huiꝫ statꝫ labores &
difficultates nō negauit Au
gus. ad Vicentiū donatistā
ait enī fateor caritati uestre
corā dño dō q̄ nro. q̄ testis
ē s̄i aiaz meā. ex deo seruire
cepi. quōz difficile sūt exptꝫ

melioreꝫ nō posse iuenire q̄
qui i mōsteriis p̄fecerūt. ita
nec peiores q̄ qui in mōsteri
is defecerūt. ut hīc arbitror
i apocalipsi esse dictū Iustꝫ
iustificatur ad huc. & q̄ i soe
dibꝫ est sordescet ad huc At
tendēda ḡ sūt Augu. uerba
fateēt enī meliores nō repiri
q̄ qui in mōsterio p̄fecerūt
s̄ nec peiores q̄ q̄ defecerūt
Constat enī longe p̄fes de
ficere q̄ p̄ficē Quā ut Hiero
Inq̄t rara est uirtꝫ atq̄ diffi
cilis & a paucis appetit̄ Sz
& phꝫ i ethicis ait. difficile
admodū for̄ tener̄ m̄diū uir
tutis. q̄re lōge p̄fes deficiūt
q̄ attingūt. ueluti sagittates
ad signū mediū p̄ta defici
unt q̄ signū tangūt. Vñ qui
daz sapiēt̄ nō mirat̄ q̄re p̄fes
hōes sint uitiosi q̄ uirtuosi
maxime q̄a peccare multis
modis attingit. & unico defe
ctu q̄s reddit̄ uiciofo. s̄ ne
qua q̄s uirtuosoꝝ & inocēt̄
erit nisi oī cōcurrēte uirtute
quē inuicē cōnexē noscunt̄.
Vñ saluator multos fore uo
catos ait s̄ paucos electos.
Et p̄pheta clamat. q̄a mul
ti q̄ defecerūt. & itez. omēs
sūt inutiles facti sūt nō est q̄

faciat bonū. ut bonoꝝ raritē
tez atq̄ p̄citātē designaret
Sū ḡ in omī statu p̄fes defi
cere arbitrādum sit. religio
fo ḡuiꝫ defice nō ē abiguū
Quis enī non cernit religio
foꝝ tā copiofā numerosita
tem. s̄ q̄ nō uidet tā pauco
rum sc̄tītātē Quis nō cernit
multoꝝ religiofoꝝ supbiaꝫ
& elacionē. s̄ quis nō uidet
paucoꝝ huiliationē Plurimi
certe sūt religiosi sed prob
dolor tales ut cū Bernardo
loquar sub habitu religiois
animū secularē. et sub p̄anis.
uersionis habere iuentanē
cor altū in seculo. et p̄uersū
ad religiois opera De q̄bz
idē Bern. ait doleo de multꝫ
qui p̄ sp̄retā p̄p̄i p̄paz cō
uersari deberēt in scola huilit
tatis. ḡuiꝫ isolefē et sp̄atiē
tel̄ aliꝫ fieri i clauetro. q̄ sus
sent i seculo. et q̄ magis pi
culosū est. pleriq̄ in religioē
nō patiunt̄ se haberi stēptul
qui i domo sua secularit̄ uiuē
tel. non nisi stēptibiles esse
potuerūt. Preterea i eo uer
sat̄ q̄ max̄se religiofoꝝ picū
lum. q̄a cū sint religati deo
duz se ligatos fore dolēt. se
amittūt solutos. nō cōsiderā

tes q̄ bñ ligata securiq̄ custo
diunt̄. soluta uero facile pdū
tur. Multis rurꝫ aculeis &
laboribꝫ statꝫ religiois est
refertꝫ & p̄imis piculis ex
positꝫ Quis enī dubitat te
ste Bernā. ḡuissimū esse inē
asuetaꝫ epulas esurir̄ sē dlici
as p̄teitas macerai. iē uestes
p̄ciosas et multas algere. &
inē diuicias q̄s ostēdit mun
dus offert dyabolo. deside
rat noster appetitꝫ ea stem
nere Profecto tāto hec ḡui
ora existūt. quāto grauiꝫ a
paucoꝝ tolerant̄. ffateo
certē q̄a ut Bern. ait non de
sunt religiosi i clauetro. q̄ b
pacto uolūt esse paupes. ut
nihil eis desit Desq̄ uolo. re
ligiosi casti sint & paupes.
Quid tū dices de piculo ar
rogātē. uane ḡpe. q̄ nō nisi
meliores tēptat. Quā Jeroiꝫ
p̄lo est deposuisse aīm. q̄ cul
tam. difficilꝫ arrogātia q̄
auro carēz & gēmis. his enī
abiectis ḡposi iuter dū tume
mus sordibꝫ. et uēdibile pau
ptatē populari aure offeri
mus. Sed ad alia trāseamꝫ.
Quis tal̄ religiofoꝝ est. quē
Bernar. ipe describit. qui in
nullo p̄foꝝ aut resistit p̄ori

b? aut iudeat parib9 aut s? lectus plene obsequat. sociis e?gru?is. subiectis utilis omi bus c?d? descend?is. fugax uoluptatis. appetitor laboris. paci?is abiectio?is. ipaciens hono?is. paup? i? pecula. diues in sci?cia. hu?ilis ad merita. sup?b9 ad uicia. qui ita huc m?do mori? ut solum deo uiu? delecte? . De his Gusebius dicebat. quoni? taliter i? monastario uiu? pfectio est. s? aliter c?uersatio magna d?natio est. sed certe potio? eas imitant? . de quibus idem bernard9 ait quoni? sup?bie in obedi?tie & auaritie studet quaz prime culpe cas9 attulit & labor. tertie lapid9 tictur. His tribus piculis tres claustraliu? ordines subitue scz qui sedem p?lationis querunt. & pesse n? ual?t. Alii q? n?c obediunt n?c obedire uolunt Tertii familiares Inde. loculos portantes & inoculto detrahentes. Sed ut paucis multa comprehendat. si studia. si mores. si uita plurimorum religiosoz cognoscere uis: considera quia illis capitulu? hostis est. extra murmur & iudicia. i? nocte nullas

uigilias habent nec in die labores. laborat m?achus ut fiat abbas. abbas uentrosus. prior i?grassa? medic9 blandi? potetib9 terrena diligit. suspitios9 claustral? burfarius peccu?ios9: i?firmarius concubarius capitos9 sacrista: sine oratioe c?uer si. fratres ad questu? p?dicant guardian9 eqtat. pu?itia? p?clamat. genera? generat. Pretera d? h9 stat9 piculo uide qd? bernard9 dicat in quadam ep?la. moriens uix unqua? aliquis i? cella ad infernum descendit. quia uix unqua? i? celo p?destinat9 i? ea usq? ad mortem p?sistit. It? labores p?cipa h9 status aptissime dem?strat. Grego. i? registro i?quies. uos qui uia uite extra hoim? frequetia ducit. tanto maiora certamina pati necesse est. quoni? az ad uos magister i?pe t?ptationu? accedit. Metex ex multitudine p?ceptorum & onerum. religionu? piculaz & difficultas huius status comprehendit? Nam ut dicit augustin9 ubi sunt m?te p?ceptiones ibi s?nt m?te trasgressiones. Habent eni? reli

giosi longe p?pa. p?cepta. q? quicumq? hoies alioru? statuu? s?mo pleruq? ut sup? dixi qd? aliis merit? . sibi ad peccatu? & piculu? est. nec iuuat si dicas. non osa p?cepta obligant. Quib9 Hiero. respondet in qdam ep?la. non ideo putet q? deo se obtulit. aliq? cont?nenda esse m?adata q? a leuia s?nt. tam eni? maxima illa q? m?ima imparata sunt & t?pt9 unio? p?cepti p?cipi enti i?iuria est. Et sequit? in q?cunq? eniz statu in quouis g?du equale peccatu? est. uel p?hibita dimittit. uel iussa n?c facere. Et Bern. ait. iussa sine culpa n? negligunt. & si crimie non cont?nunt. Q? multa s?nt hodie i? religiois9 p?cepta. O quot uicula multiplicata. O q? pauca & tarda remedia De quibus xps dicit uide? . alligat onera graua et importabilia. et i?ponit ea in humeris hoim?. Contra hos multiplicates p?cepta c?m?atur de9 duas maledictioes Prima est ue uobis scrib?e & pharisei ypocrite p? clauditis regnu? celo? an? homies ubi n?c intratis nec p?mittit alios intrare. Secda est ue uo

blis s?b? & pharisei. q? de factis menta et aneta. et relinquitis q? graua s?nt scilicet legis iudiciuz misericordia & fide. Forte dicit q? spia? fatendum esse p?ma religionu? p?cepta. p?ma onera ex quib9 necesse est p?ma sequant? p?ct? fatendu? etiam p?ma esse in religioe picula Incomoda. p?el difficultates & labores Vex t?n? ex plurimis bonis q? religiosi agunt. facili9 credit? absorbi posse. sed & p?mptio? ab eis resurg? ual?bunt. p?serti? p?p? int?tionez quam habet ad deum erecta. Accedit q? habet lotios a quibus iuuat. ad quos dici possunt. que tetigi sup? in. xxxiii? capitulo Dem? fateor possibile illud est. sed difficile dixerim. p?cepta eni? apta s?nt. impletiones dubie. mandata certa. trasgressiones certiores. uita n?c occulta sunt bona non uident?. picula manifesta existunt. nec sine discrimie incurrunt. remedia uero dubia. nec sine magnis laborib9 querunt. facili9 cadim9 q? resurgam9. socii uero an iuuat eum qui se ledere uult. unusq? s?p? c?sideret de

quibus quidam sapiens ait. quod
iuuat amicos si aliquis amicitior
ledit: fateor tamen bonis et deo
dicatis religiosus. pericula dif-
ficultates. labores huiusmo-
di quedam certamina. quedam ex-
ercitationes existunt. que
religiose uiuentes eo magis
coronant. atque ut supra dixi-
mus cum periculis & laboribus statim
quod iusticiam. non est in culpa
religio sed abutentibus religi-
one. Nec est improbatio in reli-
gione sed deturpationibus reli-
gionis. in qua non est mixta si sit
multitudo periculorum. ubi ui-
olentibus & bene militantibus est
cumulus donorum. Nam ut ait
Dugode sancto Victore. omni-
statu est benigna religio. ab-
undans pauperibus. mediocribus
sufficiens. tolerabilis diuitibus. in-
firmis larga. dedicatis com-
patiens. penitentibus miserans. per-
uersis seuera. bonis optima.
Et Aristoteles. religio nunquam se
nescit. fatigationem non sentit
ex quibus omnibus apte monstra-
tur. huius uite & statim periculum
labor & difficultas simul &
utilitas.

Capitulum. xxviii. de incli-
natione & dispositione natura

li & diuersitate complexionum
& abilitatum hominum quantum ad
religionem. et consilio in talibus.

Ultra predicta nonnulli
cautos agunt et at-
tentos religionem in-
greduntur uolentes. ut inclinationes
suis ac dispositiones naturales
& complexiones attendant. ut
res suas discutiatur. Tandem
quidam illis etiam predicta consilia
adunt enim quia secundum antiquorum
sapientium sententias. diuersi
diuersos penitus uiuendi mo-
dos aut inclinantes aut dispo-
nunt. Diuersitas autem & dis-
similitudo aut disparitas ui-
uendi unius ad alterum. ut in poli-
ticiis sequitur philosophus. ex triplici
radice procedit. Primo ex na-
tura siue qualitate diuersa non-
nullos ex diuersitate comple-
xionis loci quod si quod uiuunt. natu-
raliter ad diuersa ferri uide-
mus. nonnullos enim inclinare
conspicimus ad bene politicam
dum in re. per alios ad militan-
dum. alios ad artificia: alios
ad artificium & cultum diuinum
nec solum ad hec exercitia sed
etiam passiones diuersimode
disponunt. quoniam aliqui ad
uerecundiam. alii ad iram. alii
ad tristitiam inclinant. Item

41.
plexiois quod diuersitas & re-
gionis qualitas ad diuersa per-
tinet inclinat etiam quo ad
mores. Quanto enim humana
complexio simplicior & pu-
rior est tanto sensus exte-
riores uiuiores potentiores
atque subtiliores redduntur. quod
sic ut per consequens intellectus
hominis eo magis sit purior &
subtilior. Idcirco ex eo patet
se manifestum quod diuersi sensus
ipsi exteriore uiuiores exi-
stunt tanto magis intellectui de-
seruire possunt. quoniam intelle-
ctus ipse nihil agit aut intelli-
git quod diu in homine existit nisi
cum misterio sensus. quare recte
Aristoteles quia anime sequuntur
compositum. Et alibi libro de anima ait
molles carne aptos mente di-
cimus. Anima ergo siue intelle-
ctus humanus non exercet opo-
tiones suas nisi mediatis
organis corporis. quia eodem
phote. nihil est in intelle-
ctu quin prius fuerit in sensu.
Ex qua radice procedit illa cau-
sa a multis ignorata. quare in-
tellectus humanus quicquid fati-
gatur. quod licet improprie dictum
sit. tamen intellectum fatigari di-
cimus non secundum se sed secundum
sensus exteriores. cum quibus

42.
antere debet intellectus ipse.
Ex quibus omnibus constat quod abili-
tatem seu disponunt homines
ad hunc uel illum modum uiuendi
secundum per se uel melius con-
plexio illarum est disposita et
est anime ipsa eque perfecta exi-
stat tamen aliqui eligunt non uiuendi
modum sibi accommodatum
et in eo facilius bene operantur. si or-
gana corporis melius habet dis-
posita & complexionata. quod
inclinatiue non completiue
ad hunc uel illum disponunt. Se-
cundo diuersitas modi uiuendi
contigit plerumque & diue-
sa consuetudine quod natura imi-
tatur. & illa ad unum modum ui-
uendi trahit. alios ad alium
Tercio hec disparitas uiuendi
contigit nonnunquam ex spiri-
tuali diuina influentia que quoniam
& quomodo uale hunc trahit ad
unum uiuendi modum. alium ad
alium sine tamen offensione unius
cuiuslibet liberi arbitrii. put sue
inscrutabili placet prouidentie
Quicumque hoc modo trahitur
ad uitam monasticam. laudet
deum qui traxit et properet ad
locum quem sibi monstrat deus.
et relictis urbibus & eorum ille
cebris. natus saluari in seculo
Verum secundum modum con-

suetudinari? eos repete non
iuuat. q̄ delicate furbib9 nu
triti sūt. s3 op9 ē s̄suetudie3
pnitiolā ōria s̄suetudie pau
latim deuincere. Si uero pri
mum modū attēdunt. recur
rant ad cōplexionem predi
xim9 ad naturā suā. ad incli
nationē. ad dispositionē in
terioris hoīs sui unusq̄sq̄ re
currat. deīq̄ ad uires corpis
sui & seipos & intra seipos
diu. dicēt. & de se magis sibi
q̄ aliis credāt. Concludūt ḡ
& consulūt nōnulli scribētes
ut qui in deliberacōe p̄det.
an religiosā uitam assumat.
cuncta a s̄o digerat. & id eli
gat. q̄d portare & continua
re possit. Nec uolum9 q̄ teti
gimus dicta esse a s̄o dissua
dendi religiois s̄gressū ma
xime q̄ a nō ignoram9 nemi
nem sine ḡui peccato religi
onis uitā alicui aut p̄hibere
aut impedire posse. iuuesb9
p̄serti. naz̄ adolecēti uolēti
uā p̄fectiois dixit xp̄s. uen
de omīa q̄ habes et da pau
peribus. et ueni et sequē me
Vnde quidā sapiēs ait. qui
adolecētē a religione retra
hūt similes sunt phariseis.
q̄b9 ore saluatoris dictū est

ue uob̄ quia nec uos intratis
in regnū celoꝝ nec alios si
nitis intrare. Verūtū religio
nis Ingress9 de cōsilio sit &
de opib9 suprogatois unus
q̄sq̄ ut dictū est ad se recur
rat uire. q̄ suas discutiat. fra
gilitati sue oplexioi naturē cō
suetudis q̄sulat. et si pōt cape
re capiat Dicat enī s̄rigat se
deo optimū est Sed cogitet
q̄n religioez intrat. laborio
sam uiaiter arduū atq̄ diffi
cile aggredi. nec ad t̄p9. s3
q̄diu uixerit religiois onerē
necesse est sustineat. illudq̄
sem̄p in mētem ueniat quia
sic manū ponat ad laborio
suz arat. ne respiciat retro
quia aptus nō erit regno ce
lorū. statemur tamē quia
ea q̄ tetigitm9 incliatue nō
completue ad s̄ uel illud di
sponūt. Potēs est de9 abūda
re et facere gratiā nob̄. q̄ de
lapidib9 istis potest suscita
re filios Abrae. de lapidib9
squam id est de s̄duratis et
s̄flexilib9 animis hoīm. nō
natur̄ uel oplexioē. sed solū
etiam de p̄uatioē et malitia
potest suscitare filios Abrae
id est reddē eos s̄flexibiles.
et obsequētissimos ad obe

4.
dientia et cetera onera reli
gionū. non tamē s̄pbamus
quā unq̄sq̄ s̄rgilitatē uires
q̄ suas discutiat. & cū cōsiliū
sit religionē ingredi ut sup̄
dictū est. si pōt capē capiat

Capitulū. xxix. de cōm
paratione religiosoz inter
se ad iuicez. & p̄mo d̄ cōm
paratione solitariorū ad so
cialēz uitā agentes. & que
uita p̄fectior sit altera.

Abita est igit̄ sup̄
ul compatio et dif
ferentia horum duorum sta
tuum. clerical̄ uidelicet &
regularis in se ad iuicem
compatoꝝ. & qualiter alte
ri aut equatur. aut p̄ponat̄
quo ad p̄fectionē statū. &
quā sit eligibilior put p̄fec
tior aut put humanior. Jā
sup̄est ut stat9 religiosorū
inter se ad iuicē distīguan
tur et comparētur quo ad
p̄fectionis statū. Et primo
de religiosis solitariis com
patis ad uitā socialēz agen
tes. Quantum igit̄ ad reli
giosum statū inter se consi
derādum. et compandū
duplicē fore puto differētiā

xxix.
religiosoz quorūdā qui soli
tariā et anacoriticā uitā du
cunt. alioꝝ qui socialē. De
solitariis ergo primo dicen
dum est. de inde d̄ socialē
uitā agētib9. De primis ita
q̄ anonnul9 sancti doctori
b9 asserit̄ illos omnes cete
ros religiosos excellentia
uite stat9 p̄fectione anteire
sic de antonio legimus. sic
de paulo primo heremita.
nec nō benedicto. et p̄mis
macarionib9 et comp̄mis
alijs. de quib9 augusti. in li
bro de opib9 monachorū
ait illos monachos s̄ctioes
esse. qui a conspectū hoīm
segregati nulli ad se p̄bent
accessuz. Alii uero distīguē
dum putāt. q̄a uel loqmur
de p̄fectionis statu. uel de
p̄fectionis ope. Vtroq̄ au
tez modo solitaria uita mai
orem p̄fectionez acq̄rit q̄
socialis. Quorum ratio est
quoniā uita social̄ stat9 est
uolentiū p̄fici p̄ instructio
nem ī intellectu et p̄ correc
tionē ī effectū. cum aliquā
do cot̄gat a uia p̄fectionis
deuare. Sed solitaria uita
est p̄fectior. et taliū qui nul
lo istoꝝ idigeta. Solitaria

enī uiuētē & aliorū confor-
tia aspīnantes & ciuilitē &
socialiter non cōuersantes.
necessario ut plūf ait i po-
licid . uel sunt ut bestie . uel
sunt homīe meliores . Quā
non solum scdm factoz . s; scdm
philosophoz sentētī
as solitarie & uirtuose uiuē
pfectoz est . & magis tales
debēt dici quidaz dii q̄ ho-
mines . uel tanq̄ supmi & p-
fectissimi homīes . nō soluz
honorādi . s; potiq̄ admirā-
di sunt . Quāto ergo statū p-
fectoz excedit statū p̄fici-
endoruz . tāto solitaria uita
monachoz excedit uitā q̄
rumcūq; religiosoz socialitē
uuetium . Si uero loquamur
de p̄fectionis ope . hoc idē
putāt . Op̄ enī uite solitaie
contēplatio est . social' uero
uite actio est utriusq; opis
i quibusdā cōmixtio . Pla-
num est autē q̄ contēplatio
p̄mīet actioni . & est op̄
magne p̄fectionis non solū
pp̄ xpi uerba . de martha
et maria commūter recitā-
ta . sed pp̄ xpi exempluz
imitādum . De quo scribit̄
apud . Lucā q̄ exiit i mon-
tez orare . et erat p̄noctans

In orōtione . & hoc sit p̄pter
facilius diuinū auxiliū im-
petradū . Quō enī dixit exi-
it ad turbas . ā ad urbes or-
re . s; i mōtē uaste solitudis
ubi enī deest auxiliū hūanū
solitudis locus aptus est ad
impetraduz diuinū auxiliū
q̄a cū iguoramus qd̄ agere
debeamus . hoc solum habe-
amus r̄fugii ut oculos nostros
dirigamus ad deū . Itē q̄nē
solitudo p̄pter tumultū se-
culi fugiēdum deserēs enī
mundū et tumultū seculi . et
sperās se nō solū a uoluptati-
bus mundi . sed a locūditate
sociali : confortat̄ a xpo
ut . glo ait super illo uerbo .
apocalip . xii . mulier fugit
in solitudinē : Circa p̄dicta
tū que de sanctitate uite so-
litarie dicta sunt : dicam qd̄
animū pulsat . Alia est enī
ratio illiq̄ antiqui tēporis .
alia moderni . Si enī uiros
solitarios cōsideramus . illos
uidelicet qui in primitia ec-
clesia floruerūt : uerissimuz
puto illos fuisse p̄fectionis
et sanctioris uite ceteris so-
cialē uitā agētibus . Quō enī
t̄p̄e nō artabantur fideles
tot canonū id est decreto

rum p̄ceptis censuris aut pe-
nis . Nec erant tūc ut ita di-
xerim tot laquei leguz seu
constitutionū . excommuni-
cationū siue censurarū . a q̄-
bus uix fideles etiaz diligē-
tissimi et t̄orati r̄spirare et
p̄caue possūt . nō tot ieiunia
i dicta . nō uigilie . nō silētia
non diurna p̄ter & noc-
turna diuina officia dieti ac
ex p̄cepta dicenda deniq; tot
festa colēda . non tā cre-
bra cōfessio & corporis xpi
cōmunicatio . nō tot obediē-
tiaz p̄stationes . sicut mō si
deles artatur aut potiq̄ i uol-
uunt . Ita ut recte de p̄lat̄
eccle' dici possit illud chri-
sti . qui alligant onera i sup-
portabilia & cetera . Vnde
si aliqua h̄mōi i illa p̄mitti-
ua ecclesia seruaban̄ . erāt
tū uolūtati . q̄ p̄tūc trāsgre-
di peccatū nō erat . q̄a non
dum p̄hibita . Quō uero ea
omīa que diximus & cōplu-
ra alia ab ecclesia addita &
quotidie scdm hoīm tem-
poris malitiaz expedit . ut
augeatur et sub p̄cepto inū-
gūt . q̄z ignorātia aliquē nō
excusat . et omēs etiā solita-
rios ad obseruationē ligat̄

Cum igit̄ ea omīa nō soluz
facē s; et sciēre difficile sit
et fere i possibile . non soluz
anacorit̄ . et i heremouitaz
agentibus . qui hoīm conuer-
sationes fugiūt . et oīm rez
necessariarū penuriā habēt
sed etiā his qui urbicolant
Ideo putamus sine offensio-
ne ueitāt̄ p̄babilē dici pos-
se . modernis tempib; uitā
heremiticā non posse repi-
ri illius p̄fectionis & sancti-
monie . sicut p̄sēt illis tem-
poribus . quō immo p̄iculosā
ad modū fore et difficulter
cūcta ecclesie statuta obser-
uare posse . Quis forte aliq̄s
dicat q̄ anacorite p̄dicti iā
adeo p̄fecti sunt et tam fix-
um animū in dei amore ha-
bent . ut ab his ligamētis li-
beri sint . et p̄dicta p̄cepta
habeant in p̄paratione ani-
mi . Quibus non facile assē-
tio . q̄a cum ā ecclesia sint
p̄cepta ecclesie ligari mani-
festū est . nisi p̄uilegiati re-
periātur . aut diuīto alter fu-
erit releuatū

Capitulū . xxx . de com-
paratione religiosorum uitā
socialē agētū i ter se . et que
religio socialis alteri socialis

fit pfectior. et utrum religio
eo q̄ artior. sit pfectior

Consequens est ut re-
ligiosos uitā socialē
agentes discernam⁹ & com-
parem⁹ q̄ntuz ad eoz pfe-
ctionē. inter quos ut sancti
doctores tradūt. longa ad
modū differētia est. Naz ut
inqt fact⁹ Thomas secūde
scde. q. clxxxviii. differen-
tia religiois unig ad aliū p̄nci-
palit̄ q̄dem attēdit̄ ex pte
finis. sic ut una religio ordie-
tur ad peregrinos hospiti-
os recipiēdos. & alia ad uisitā-
dos uel redimēdos captiuos
Secūdario autē ex pte exē-
citi. q̄a diuersi modi exēciti
sūt i diuersis religioib⁹. puta
q̄a in una religioē castigaē
corp⁹ p abstinētia ciboruz
in alia p exercitiuz operum
manualiū. uel p nuditatē uel
aliquid aliud huiusmodi. Et
q̄a nō potest aliquid dici al-
tero potiq̄ nisi scdm̄ illud i
quo ab eo differt. ideo excel-
lentia unig religiois sūt aliā
p̄ncipalit̄ quidē attēdit̄ s̄m
religios finē Secūdario autē
scdm̄ exercitiū. diuersimode
tū s̄m eū utraq̄ cōpacio at-

tēdit̄. Naz compatio q̄ est
s̄m finē est absoluta. eo q̄ si-
nis ppter se querit̄. Compa-
ratio autē q̄ est s̄m exerciti-
om̄ q̄rit̄ nō ppter se s̄ p̄p̄t
finē. et ideo illa religio p̄fer-
tur alteri q̄ ordiat̄ ad finē
absolute potiore. uel quia
est maius bonū. uel quia ad
plura bona dirigit. Si uero
sit idem finis. sed secūdario
tunc attēdit̄ p̄minētia reli-
glonis non s̄m quātitatē ex-
erciti. sed s̄m p̄portinē ei⁹
ad finem intentū. Vnde &
in collationib⁹ patruz intro-
ducit̄ sentētia beati Antho-
nii. qui p̄tulit discretionē p̄
quā aliquis om̄ia moderaē
& ieiunij & uigiliis & om̄i-
bus hui⁹modi obseruatiōib⁹
Sic ḡ dicēduz q̄ op⁹ uite a-
ctiue est duplex. unū quidē
q̄ ex plenitudie contēpla-
tiois deriuat̄ sic doctrina &
p̄dicatio. Vñ & Greg. dicit
in q̄nta omelia sup̄ Ezechiele
q̄ p̄fectis uiris p̄mo ad con-
templationē suā redeūtibus
dicit̄ m̄moriā suauitatis tue
eructabūt Et hec p̄ferē s̄m-
plici contēplatiōi. sic enī est
maḡ illumare q̄ lucere so-
lum. ita maḡ est contēplata

aliis tradere q̄ soluz contē-
plari. Aliud autē ē actiue uite
q̄ totaliter consistit i occu-
paciōe exteriori. sic elemosi-
nas dare. hospites recipere
& alia hui⁹modi q̄ sunt m̄iora
opib⁹ contēplatiōis. nisi s̄m
i casu necessitat̄. Sic ḡ sum-
mū ḡduz in religioib⁹ te-
nent. qui ordinātur ad do-
cēdum et p̄dicandū. q̄ etiaz
pp̄inquisimi sunt p̄fectioi
epoz. sic & in aliis rebus si-
nes p̄moz coniungunt̄ p̄cipis
secūdoz ut dicit Dionisius
vii. c. de di. no. Secundū autē
ḡduz tenet ille q̄ ordinaē
ad contēplationē Tertū autē
q̄ occupant̄ t̄ca exteriores
actiones. In singul̄ autē his
ḡdib⁹ potest attendi p̄mi-
nētia s̄m q̄ una religio ordi-
nat̄ ad altiorē actū eod̄ ge-
ner̄. sic inē opa actiue potiq̄ ē
redimere captiuos q̄ suscipē
hospites. & i oib⁹ opib⁹ contē-
platiōis. potiq̄ ē orō q̄ lectio.
potest etiā attēdi p̄minētia
si una eaz ad p̄la hoz ordi-
nat̄ q̄ alia. uel conueniētiō
statuta habeat ad finē p̄po-
sitū consequēduz Moderni
tū doctores ad eundē intel-
lectū aliter distinguūt Tres
enī ḡduz fatiūt illoz religio

soz uitaz socialē agentū. p̄-
fert̄ q̄ i paupertate uolūta la-
ppē xpm̄ assūptam regula-
rem uitam elegerūt. Prim⁹
ḡduz fuit quondā & hodie ē
quidā mōchoz q̄ habēt
possessiones in cōmuni de
fructib⁹ & puētib⁹ ipaz ul-
tant. & de illis sibi & neces-
sariis uite sue puidēt. Secū-
dus modus fuit & ad huc ē
quorūdam religiosoz. q̄ mun-
dum sp̄netes de labore maū-
um suaz uictitant. ac uestiū
et alia necessaria sibi ex illo
misterio submistrāt. secūdū
quem modū aliquando paul⁹
apostol⁹ uixit: ne offendicu-
lum daret euāgelio. Tertius
ḡduz est alioz religiosoz
qui hodie communi uocabu-
lo mendicantes appellātur.
qui sp̄ualibus p̄cipaliter
uacant. et p̄dicatiōis et doc-
trine insistent̄ ad his q̄ sibi a
sūctib⁹ offerunt̄. i uolūta i
paupertate deo famulātur De
igit̄ religiones habēt iter se
differētiās et p̄portioes. et
alio aliis atiq̄os sūt et et stri-
ctiores. s̄ q̄ntū ē ad statū uer-
ioris p̄fectionis. nō dubito
ultimā id est medicatiū uitā
maiorē esse p̄fectiois & mel-
ti. ac etiā securitat̄ ad salu-

tem ppter quatuor causas su-
perius assignatas cum de ex-
cellētia religioſe & moſtice
uite in genere actū eſt. Priō
uidelicet q̄a t̄paliū reze mīo
rem habet ſollicitudinē. Se-
cūdo q̄a ad ſpūalē ſtēplatio-
nem maiorē habz diſpoſicōz
annexā. Tertio q̄a reſpectu
maloz bonoz q̄ fidelibz ſub-
miſtrāt. & puā in h̄ ſeculo re-
cōpenſacōez recipiūt. Quar-
to q̄a maḡ xp̄i uitā imitāt
ap̄toz. Sēbiē enī in Luca q̄
mulieres multe ſequebantur
xp̄m. miſtrātes ſibi de ſacul-
tatibz ſuis. quā aliq̄ putāt ui-
tā medicantiū. Fortaſſe ali-
q̄ obitiet q̄ nōnulle religio-
nes acrioris uite ſūt q̄ medi-
cātes. ideo uident̄ e uinētio-
riſ atq̄ p̄ſectoriſ eſſe ſtatq̄
Nam dicēdū eſt ut ſacti tra-
dunt doctores q̄ iſta duo ſi-
ſtare poſſunt. aliquā religio-
nē eē artiorē & t̄n mīoriſ p̄-
fectionis. Quod triplici uia
ōndiē. Primo p̄ xp̄i exēplū
Secūdo p̄ diſcipuloz documē-
tū. Tercō p̄ eccleſie militātis
cōmune exp̄imētū. Priō enī
patz p̄ xp̄i exēpluz. nā nul-
li fideliū debz eſſe dubiū. q̄
nulla reḡa uel religio artiō
eſſe poteſt q̄ religio iohāniſ

baptiſte. de q̄diciē Mathei
p̄mo q̄ uestimētuz ei9 erat
de pilis cameloz. eſca autē
ei9 locuſte & mel ſilueſtre.
Sup̄ q̄ uerbo dicit Hiero. q̄
mīz erat in huāno corpe tā-
tam aſperitatē uite cōſpicē.
Demū niſi dubiū ē. q̄ niſa a-
lia religio aut uiuēdi mōz p̄-
fectiō ſueſt uita & religio xp̄i
Vñ Mat. xi. dicit̄. uēit iohēſ
baptiſta nō māducās nec bi-
bēs. et t̄n dixiſtiſ q̄a demo-
nem habet. Veit filioz homiſ
manducās & bibēs. & dixi-
ſtiſ ecce hō uorax & pota-
tor uini. & iuſtificata eſt ſa-
plētia a filiis ſuis. Sup̄ q̄ uer-
bo dicit Augu. q̄ ſcti ap̄t̄i i-
tellexerūt regnū dei nō eſſe
i eſca & potu. ſed in eq̄nimi-
tate et uolūtate tolerādi. q̄ſ.
neq̄ copia ſubleuat neq̄ de-
p̄mit egeſtaſ. Et ſic patz q̄
religio xp̄i licz ſueſt mī9 āta
t̄n lōge maior p̄fectioſ. Se-
cūdo h̄ patz p̄ doctrinā apo-
ſtoloz. tāta. n. ſuit ap̄t̄ice ul-
te p̄fectio & eccleſie p̄mitie. ut
cūctis poſſeſſioibz abdicā-
tis. oſa haberet in cōmū et
p̄tia poſſeſſionū ponebanē
ad pedes ap̄toz. a q̄ p̄fectio-
nis uia aliq̄te n9 poſteriorēſ
defecerūt. q̄a poſſeſſiones

in cōmū licite t̄n obſerua-
bant ut alibi latiq̄ dixim9.
p̄ſertī in eolibro quē de xp̄i
paup̄tate edidim9. tetigim9
etiā libro de ſclerōſi ſtatus ec-
cleſiaſtici. Naz exp̄ſſe dicit
Augu. iii. de doct̄ia xp̄iana
niſaſ eccleſiaſ gentiū ſeciſſe. q̄
t̄p̄e ap̄toz factū ē. et t̄n mō-
ſteria ex gētibz cōuerſis cō-
gregata et poſſeſſioēſ i cōn-
ſeruātes artiorē uite ſuerūt.
q̄ religio ſiue ſtatq̄ ap̄toz.
Dicit enī Hieroſ. in ep̄la ad
Euſtāchiū de ciboz & potu
taceo. cū etiā lāguētes mōchi
aq̄ frigida utāt. & coctū ali-
quā comediffe luxuria ē. Fu-
erūt ḡ mōchi i p̄mitia eccleſia
artiorē uite q̄ ap̄t̄i. ſz t̄n mīo-
riſ p̄fectioſ. q̄ patet q̄ ex
eo q̄ mōchi p̄dicti poſſeſſio-
nes i cōnſeruābat. Augu. ui-
deē inuēz eoz q̄ amodo a p̄-
fectioē ap̄toz deſeciſſe. Tercō
h̄ et cōſpicē p̄ militāt̄ nre
eccleſie exp̄imētū. tenet enī cō-
mūiter eccleſia religionē ſiue
ſtatū ep̄toz p̄fectiorē eſſe oī
alia religioē tā mōchoz q̄
alioz. & t̄n exp̄imētū docz
q̄ q̄libz religio artiorē uite ē
q̄ religio ſiue ſtatq̄ ep̄toz.
Nō ḡ ſe comitāt̄ iſta q̄a reli-
gio q̄nto artiō tāto p̄fectio

Poteſt enī eſſe maior p̄fecti-
o cū minori artitudie. & ma-
ior artitudo cū minori p̄fec-
tione. Et licet eccleſia conce-
dat trāſire ad artiorē ill̄ qui
ſunt in laxiori non p̄pter id
coedit quali credat religi-
onem tanto eſſe p̄fectiorē
quanto artiorē ſimplicieſ
ſed credit artiorē inſtrū-
mētaliē eē p̄fectiorē reſpectū
illoz q̄ p̄ talē artitudinē co-
modiq̄ dicūt poſſe puenire
ad ſtatū p̄fectioſ. Et hec
q̄ntuz ad p̄fectiorē ſtatū
ſtelligēda ſūt. Quid autē te-
nendū ſit q̄ntum ad trāſitū
canoniſte tractāt in. c. ſane
de regularibz. Dicūt enim
exēpligrā q̄ attēta iſtituci-
one r̄gule ſacti Augu. & etiā
ſacti Benedi. artioris regule
eſt ordo ſacti Benedicti &
laxior ſacti Augu. uidelicet
q̄ntuz ad trāſitū de una reli-
gione ad aliā. Ita q̄ niſi cō-
ſtitutioēſ r̄gularēſ obſtarēt
uel obſeruātia actualis ſr̄m
p̄dicatoz & alioz q̄ regulā
beati Auguſ. p̄ſitenē. certū
eſt eos poſſe trāſire ad or-
dinem ſcti Benedicti. Deze
t̄n in iſta materia q̄ntuz ad
trāſitū ad aliā religionēz di-
cunt doctores q̄ capiē lacī

or uel artior habēdo respe-
ctum ad actualē. etiā ad con-
stitutiones factas ultra regu-
lam. Unde q̄ntuz ad dictuz
trāsītū non est solū pōderā
da r̄gula s̄cti Benedicti &
Augusti. s; sūt pōderāde cō-
stitutiones ipoz ordinū et actu-
ales obſuātie. Et iocū fr̄s
p̄dicatoz et sc̄i Augu. & all-
oz q̄ tenēt reḡlaz b̄ti Augt
fm̄ cōmunē modū uiuēdi &
suādī reḡlam. reducti sunt
istar̄ medicātiū. pōderāta uei-
tate. uident̄ eē artior̄ ordīs
c̄j or̄do sc̄i Benedi. & nō pos-
set trāsire fr̄ p̄dicatoz ad o-
dinē sc̄i B̄ndicti s̄i pape licē-
tia. t̄n̄ q̄ntū ad p̄fectiōez sta-
tus utriq; reḡle simplicitē
assūpte fm̄ op̄ionē multoz
reḡla sc̄i B̄ndicti p̄fectior̄
statū q̄ sc̄i Augu. ē. Et h̄ de
cōpacōe int̄ se cūtaz religio-
nū uitā s̄otiale habentū bre-
uie dicta sufficiant.

Accipe b̄t̄ssimē p̄r̄ h̄ hu-
mane uite speculū tuo nom̄
s; m̄p̄toz utilitati dicatū. ut
p̄ te q̄ speculū & totū mōris
uite norma datū es. cūcti fi-
deles in quā statu arte gra-
du ac dignitate cōstituti spe-
culē. atq; i eo uideāt qd̄ coi-
m̄p̄t. qd̄ incubat in q̄ ne
deuiāt a t̄m̄te uie iuste. Nā

uelūti nātale speculū c̄j libz
forme sibi oppoite imāgiari
am p̄fert s̄ilitudinē. sic hoc
speculū oīm mōrū uarias ui-
uēdi for̄s r̄cipiet & qd̄ boni
qd̄ sinistri h̄eat. distiguet &
stuebit. Ibi enī uitā suā specu-
labit oīs h̄ō. nā uidebit p̄ctōr
& irasceēt speculās p̄uicaci-
ones suas. I eo r̄r̄sq; uidebūt
recti & letabūt. q̄ a cernēt i
q̄ creſcāt. Deiq; i eo uidebūt
iusti et t̄rebūt. q̄ a putātes s̄e
stae. uideāt necadāt. et tādē
uidebūt mōr̄es q̄ a oīs caro-
fenū. et oīs h̄ū s̄ecti decō ut
sterco. Dabo ḡ sinē q̄ p̄ rez
magnitudie uix ſcepi. Scio
paucā sorte & m̄lta de huius
mōris uite diuēsis artibz &
uiuēdi mōis discreui. q̄ qd̄
lōgior̄ aut breuior̄ dici posse
nō ignoro. Vex̄ nec breuita-
ti ad modū studii nē copie. ne
legētes ā tedio ā nimia bre-
uitate afficerē. imitāz sapiē-
tē ecclesiā q̄ exēp̄t op̄osuit
p̄abolās lac̄s q̄ s̄ē ſba utilia.
s̄eb̄el̄ s̄mōel̄ rectissios ac uerī-
tate pleōs n̄ sibi s; suū p̄spi-
ciēs ad laudē oīspotēt̄ dei q̄
tādē tuā b̄t̄itudinē felicis p̄-
tegat & ſuet & tādē p̄ḡ diu-
tinū h̄ū uite cursū una cū gre-
ge tibi c̄redito p̄ducāt ad uī-
tam eternā Amē. deo gr̄s.

Incipit rectoriū suē
tabula p̄ alphabetū ad faci-
liter r̄cipiēdas materias in
p̄lētī libro dicto speculū ui-
te humane.

C. A.

Aduocatū q̄lis debet es-
se. & laudat̄ plimū eiḡ exer-
citiū. libro p̄mo ca. xvii.

Aduocatoz̄ fraudēs icō-
moda damna & picula. lib
p̄mo ca. xvii.

Aduersa et mala euiglibz
artis in hac uita huāna libro
p̄mo p̄ totū.

Aduersa et mala fere oīa
q̄ passi sūt hoīes incipiēdo
ab origie mūdi. & noīanē
p̄sone. et de causa eorūde z
maloz lib p̄mo ca. xl.

Aduersa mala et afflictio-
nes q̄ hoīes in omī statu pa-
tiunt̄ intrinsecū et satisfit q̄
reliis hoīm a qua re nullū su-
a sorte contētaē lib p̄mo ca.
xli.

Agriculture laudes ne-
cessitas et utilitas et de eiḡ
cōmendacōe lib p̄mo ca. xxi.

Agriculture icomoda af-
flictiones et labores lib p̄mo
ca. xxii.

Ambitio lib p̄mo ca. xlii.

Artes omēs et diuēsi mo-

di uiuēdi s̄eculariē et d̄alciā
ac p̄spera necnō amara et
aduersa illaz breui n̄aranē
lib p̄mo ca. xxxix.

**Artes liberales q̄re sic d̄i-
cant̄. et de eoz laudibz et
utilitate necnō de eoz abu-
su laboribz et puo fructu li-
p̄mo ca. xxxiiii.**

**Artes mechanice infra in
uerbo mechanica.**

**Archidyacon dignitās et
illiḡ p̄conia ac afflictioēs &
picula lib 2 ca. xiiii.**

**Archip̄sbiteri honō et p̄-
rogatua et istiḡ statū. affli-
ctioēs. labores et picula lib
2 ca. xviii.**

**Arismetria laudatur. et
de illiḡ laboribz et afflictio-
nibz li. p̄mo ca. xxxix.**

**Armata milicia cōmendā-
tur ex multz li. p̄mo ca. ix.**

**Milites q̄les debēt esse
et de eoz uiciis. damnis et
piculis lib p̄mo ca. x.**

**Astronōia cōmendat̄
& de h̄ū art̄ i certitudie. fal-
laciis. picul & de dānis q̄ ex
ea p̄ueniūt lib i ca. xxxviii.**

Bona & utilia oīm artū
& offitioz̄ huius uite p̄ totū
librum.

¶ **U**oif qre mala pueniūt
et maP bona. & pulcr de B li
bro pō ca. ultio ibi absolu9.

¶ **L.**

¶ **C**anonico qhif debz esse
& comēdatē iste mod9 uiuē
di. necnō d illig stat9 labori
bus afflictionibus et piculis
lib 2. ca. xxxix.

¶ **C**ātoris dignitas et ho
nor comēdatē. & de illig erū
nis & picul' lib 2. ca. xv.

¶ **C**ardinalat9 dignitas cō
mēdatē p'limuz lib 2. ca. viii.

¶ **C**ardinalū afflictiones la
bores & picula lib 2. ca. ix.

¶ **C**lericorū stat9 i p'speris
& aduerb' ifra i uerbo sacerdot

¶ **C**ōiugal' uite scital et lau
des lib pō ca. xi.

¶ **C**ōiugal' uite āxietates af
flictioēs & icomoda li. p. c. xii.

¶ **C**ōsiliarii et cōsulū ciuitatū
laudes et comoda lib pō. c. v.

¶ **C**ōsiliarioz et cōsulū urbiū
afflictioēs damna & picula
lib pmo capi. vi.

¶ **C**urat9 & rector eccēse cō
mēdatē & de illius erūnis la
boib9 & picul' lib 2. ca. xxxi.

¶ **C**uratiū uita & eoz p'spe
ritate & felicitate ac utilita
te lib primo capi. tercio.

¶ **C**urū uitia miserie labo

res & picula lib pō. ca. liii.

¶ **D**ecanat9 i eccēia laudes
& p'conia ac ei9. dē stat9 erū
ne & picula lib 2. ca. xliii.

¶ **D**yaletica qd sit. & qre
suenta est. et de illig utilita
te et laudib9 ac scomodita
te. lib pō ca. xxxvi.

¶ **E.**

¶ **E**loquentie uis & de eluf p
conis et quō aliqñ noc9 et fal
lit lib pō ca. xxxiii. et. xxxvii

¶ **E**loquentia sū sōpia nocet
et qual' debz esse orator et
m'pta de B lib pō ca. xxxvii

¶ **E**piscopalis dignitas cō
mēdatē ex m'pt' lib 2. ca. x.

¶ **E**p'i et alioz d'dinū eccēse
cōpatio et distinctio li. 2. c. xi

¶ **E**pōz infelicitates erūne
et picula lib 2. ca. xii.

¶ **F.**

¶ **F**abrilis ars et ptes q ei sū
alternantē p'imum laudanē
lib pō ca. xxvi.

¶ **F**abrilū artiū incomoda
fraudes labores et picula. lib
p'mo ca. xxvi.

¶ **G.**

¶ **G**rad9 et distinctio i statu
eccēastico li. 2. ca. xii. & xxi.

¶ **G**ramatica qd sit et qre
suenta est. et de ei9 laudib9

demū de illig ab'usu libro p
mo capitu. xxxvi.

¶ **H.**

¶ **H**onor uer9 an acqratē apd
reges & p'ncipes & in eoz
curiis lib pō ca. liii. & 2.

¶ **I.**

¶ **I**mpatō ifra i uerbo rex.

¶ **J**udex qhif debz esse &
de laudib9 & comēdatōib9
iudicū & p'sidētū li. p. c. xliii

¶ **J**udicū & p'sidentū frau
des uitia labores et picula.
libro p'mo capitu. xliii.

¶ **L.**

¶ **L**anificiū ars mechanica
laudaē lib pō ca. xxvi.

¶ **L**anificiū scomoditas frati
des labores et picula libro
p'mo capi. xxv.

¶ **L**iberales artes cōmen
danē et q't sūt et qre inuēte
sunt lib p'mo. ca. xxxiii.

¶ **L**itigia clericorū damna
tur lib 2. ca. xii. cca mediū.

¶ **L**egis diuine et huāne di
uersa studia et de laudib9 le
gis dei in p'sacōe p'mi libri.

¶ **L**udi q' sint liciti aut illi
citi uide ifra i uerbo theat' ca

¶ **M.**

¶ **M**athematicē artes cōmē
danē. et q't sūt et de eaz in
comodis afflictioib9 labori

et picul' lib pō ca. xxxv.

¶ **M**atrimoniu sup in uer
bo cōiugal'is.

¶ **M**echanicorū artiū laudes
et utilia et de eaz ortu. et q
re sic appelleē: et q' artes cū
ilibz s' balternē libro. p'mo
capi. xxxiii. et sequēti.

¶ **M**edicinē ars comēdatē
et de medicorū fraudib9 la
boib9 et picul' p' li. ca. xxxxi

¶ **M**ercatoria ars comēda
tur et de illig fraudib9 doP
et picul' lib. pō. ca. xxxiii.

¶ **M**usica et cāt9 laudanē
et de illig uanitate damnis
et picul' lib. pō. ca. xxxvii.

¶ **N.**

¶ **N**auigatoria ars comēda
tur et de illig laborib9 et p
iculis lib p'mo ca. xxvii.

¶ **N**atural' scilatio et cōple
xio attēdit lib 2. ca. xxviii.

¶ **N**obilitas gener' qd sit et
de ei9 ortu et quō acqrit li
p'mo capi. v.

¶ **N**obilitas generis an acq
ratē ex sola regis uoluntate
et cōcessioē lib pō capi. v.

¶ **N**obilitas m'plex. et an
nobilitas gener' p'ferē scie.
strenuitati et uirtuti li. p. c. vi

¶ **N**obilitat' cānis uirtutes
laudes et utilitates. li. p. c. vii

Nobilitas carnis uitia labores et picula li. po. ca. viii.

Notarioꝝ officiu comendat li. pmo ca. xix.

Notarioꝝ fraudes dāna & picula li. pmo ca. xx.

Offitia & oia ātes dūse uite huāne i tpalibꝯ li. i. p totū

Offitia oia & gꝯ eccie & de cuius libꝯ dulcibꝯ & amaril li. 2. p totum.

Offitiales regū & pncipū quales esse debēt & de eorum dulcibus & amaris li. pmo capi. iiii. cū sequenti.

Pape sublimitas et summa felicitas li. 2. ca. pmo.

Pape corpales infelicitates labores et picula li. 2. ca. ii.

Pape afflictioes mētꝯ & spūales et inseparabiles angustie li. 2. ca. iii.

Papa an p ceteris pax i papatu uiuat. et quō stelligitur papā pax uiuere. et q̄lis debz esse pp li. 2. c. iiii. & seq.

Pastoral ars comendat et de eig scomodis laboribꝯ piculis li. po ca. xxx.

Perfectio statꝯ in quo consistit li. 2 ca. xxii.

Procurator et officiales pnc

cipū q̄ uitia sequunt li. i. c. iiii.

Rex qualis esse debet et quāta sit regis felicitas et sublimitas li. pmo. ca. pmo.

Regū et pncipū calamitates infelicitates et picula li. pmo ca. secundo.

Religioꝝ statꝯ q̄ sit et an pferat ep̄s et cleicꝯ libro secundo. ca. xxi. et secūdo.

Religioꝝ uita an sit p eligēda ut sc̄ior q̄ clericꝯ li. secundo capi. xxii.

Religiosa uita an sit p eligēda ut huānior & tolerabilior li. 2. ca. xxiii.

Religiose uite excellētia s̄ statū clericꝯ li. 2. c. xxv.

Religioꝝ cōpatio inter se & quō alia aliis est pfectior li. 2. ca. xxix.

Religiosi soliales & solitarii quō differāt & que sit religio pfectior li. 2. ca. xxx.

Rethorica uide supra in uerbo eloquentia.

Sacerdos & clericus māgnam habēt excellētia & dignitatē li. 2. ca. x. & ix.

Sacerdotū & clericꝯ multa uitia & picula. & de mal. clericis li. 2. ca. xi. & xx.

Scolastici eccie est dignitas magni honoris & utilitatis li. secūdo. ca. xvii.

Scolastici labores afflictiones et picula li. 2. ca. xvii.

Spūalis uita est duplex uidelicet clericꝯ et religioꝝ forū et de utrꝯ li. 2. p totū

Simonia multipliciter ecclesias inuadit li. 2. ca. ix.

Tempales omēs artes et modi et officia uiuēdi li. pmo p totum.

Tabellio uide supra in uerbo notarios.

Theatrica ars in q̄ sit utilis et q̄ ludi comendēt li. pmo ca. xxxi.

Theatrice artis et oim ludꝯ illusiones labores et picula li. pmo ca. xxxi.

Thesaurarii eccie dignitas comendat et de illig erumnis laboribꝯ et piculis libro secūdo ca. xvi.

Vanitas nobilitatis carnis li. pmo ca. viii.

Vanitas et afflictio oim q̄ fiūt ab hoibꝯ li. p. ca. xl. et se.

Venatoria ars comendat et de illig dānis et piculis et de ātibꝯ s̄ ea li. p. c. xxviii.

Vite huāne artes et offitia tam spūaliter q̄ tpaliter libro po. et secūdo p totum.

Vita cōtemplatiua an p fertur actiue. et de utraqꝯ li. bro secūdo ca. xxiii.

Veo gratias.

Vidit hoc lingue clarissima norma latine.

Vicelli ingenii uir Rodoricus opus.

Qui Rome angelica est cūstos benedictus in arce.

Sub Pauli ueneti nomse pontificis.

Claret in ytalici Samorēsis episcopꝯ ausis.

Eloquii .it superos gloria parta uiri.

VNIVERSIDAD
D SALAMANCA

BIBLIOTECA GENERAL HISTORICA

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

BIBLIOTECA GENERAL HISTORICA